T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ

ESRA SEZER

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. CEMİLE ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ

EDİRNE 2018

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ANABİLİM DALI

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra SEZER tarafından hazırlanan "Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği" Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 19.07.2015 günü saat 15.00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Cemile Arıkoğlu (Yönetici)	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Ü. Nermin Hocaoğlu Bahadır	Kabul edilmesine	
Prof. Dr. Burak Gümüş	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10206704
Yazar Adı / Soyadı	ESRA SEZER
T.C.Kimlik No	40300466564
Telefon	5417987047
E-Posta	esra_sezer@outlook.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği
Tezin Tercümesi	Historical Development of Women's Movement in Turkey and The Case Of Tekirdağ
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations ; Siyasal Bilimler = Political Science
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	242
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. CEMİLE ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

08.08.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği

Hazırlayan: Esra SEZER

ÖZET

Kadının bilinen en eski tarihi İlkçağ medeniyetlerine kadar uzanmaktadır. Tarımın keşfi ile toprağa atılan tohumun üremeyi sağladığı anlaşılmış ve aynı şeyin kadın-erkek cinsi için de geçerli olduğu fark/zan/keşf olunca mucizenin erkeğe bağlı olduğu yargısı ile anaerkil olan kült, ataerkil bir forma bürünmüştür. Zamanla değersizleşerek ikincil bir konuma düşen kadın, Aydınlanma Çağı ile birlikte kaybetmiş olduğu hakları elde etme mücadelesine girişmiştir. Kadın hareketi olarak adlandırabileceğimiz bu hareket dünyada üç aşamalı bir seyir izlemiş ve her ülkede farklı bir gelişim göstermiştir.

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle Arap ve Fars kültürlerinin etkisi, çoğu kaynaklara göre anaerkil olarak nitelendirebileceğimiz o dönemki Türk toplumunun ataerkil bir forma bürünmesine neden olmuş, bu durum karşısında git gide değer kaybetmeye başlayan kadın, uzun bir sessizliğe gömülmüştür. Osmanlı Dönemi'nde bu sessizliğini bozan ve sistemli bir kadın hareketinin temellerini atan Türk kadını, Cumhuriyet rejimi ile yeni bir görünüm kazanmış, modernleşme/batılılaşma projesi gereğince yapılan bir dizi reform ve inkılâp dâhilinde seçme ve seçilme başta olmak üzere pek çok hakka kavuşarak toplumda bir birey olarak var olmaya başlamıştır. Türkiye'de kadın hareketi, iller bazında ele alındığında ise birbirinden farklı tablolar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, Tekirdağ ili baz alınarak teorik olarak analiz edilen kadın hareketini somut bir çalışma ile desteklemeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Tekirdağ'da yer alan kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan tüm kurum ve kuruluşlarla odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılarak yüz yüze görüşmeler sağlanacak ve elde edilen bulgular kalitatif içerik çözümlemesine tabi tutularak alan araştırmasına kaynak oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anaerkil-Ataerkil, Feminizm, Kadın Tarihi, Türkiye'de Kadın Hareketi

Name of Thesis: Historical Development of Women's Movement in Turkey and the Case of Tekirdağ

Prepared by: Esra SEZER

ABSTRACT

The oldest known history of women dates back to the First Age civilizations. It was understood that the seed provided by the discovery of agriculture provided the breeding, and the cult being, matriarchal with the judgment that it was miraculously man-dependent became patriarchal when it was realized that the same thing was also valid for the male-female genus. The woman, who has fallen into a secondary position by being trivialized over time, has struggled to gain the rights she has lost with the Age of Enlightenment. This movement, which we can call the women's movement, has followed a three-stage course in the world and has shown a different development in each country.

The influence of Arab and Persian cultures on the acceptance of Islam by the Turks caused the Turkish society to become a patriarchal form that we could characterize as matriarchal in most of the sources, and the woman who started to lose value in the face of this situation was buried in a long silence. The Turkish woman, who disrupted this silence in the Ottoman period and laid the foundations of a systematic women's movement, gained a new outlook with the Republican regime, and began to exist as an individual in the society by obtaining a number of rights within a number of reforms and revolution in accordance with the modernization/westernization project, in particular the enfranchisement of woman. In Turkey, when the women's movement is handled on a province basis, different tables appear. In this study, it is aimed to support the women movement analyzed theoretically with a concrete study on the province of Tekirdağ basis. In this context, face-to-face interviews will be provided by using focus group meetings and in-depth interviewing techniques with all institutions and organizations working in women's associations in Tekirdağ and the findings will be subject to qualitative content analysis and it will be a source for field research.

Keywords: Matriarchal-Patriarchal, Feminism, Women’s History, Women's Movement in Turkey

ÖN SÖZ

Bu uzun ve zorlu süreçte öncelikle tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen sevgili aileme ve zor zamanlarımda beni yalnız bırakmayan can dostlarıma, tez konusunun belirlenmesinden tezin bitişine kadar olan tüm aşamalarda engin bilgi ve tecrübeleriyle yolumu aydınlatan, umutsuzluğa kapıldığım her noktada beni motive eden, bıkmadan usanmadan büyük bir sabır ve sevgiyle beni dinleyen ve sorunlarıma çözüm bulan sevgili tez danışmanım, çok değerli hocam Doç.Dr.Cemile ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ'ye, Tekirdağ kadın hareketi ve kadın örgütlenmesi konularında bana rehberlik eden ve ihtiyaç duyduğum her noktada yanımda olan, hayatını kadın ve kadın hareketi için adamış çok değerli bir aktivist ve aynı zamanda Tekirdağ Türk Kadınlar Birliği üyesi sevgili Birgül KEMİKSİZ'e, elindeki nadide kitap ve yayınları hiç çekinmeden cömertçe benimle paylaşan, sahip olduğu bilgi hazinesiyle bakış açımı genişleten, güzel söz ve düşünceleriyle tezime renk katan, tarih, kültür ve sanat dallarıyla yakından ilgilenen ve bu alanlarda araştırmalarda bulunan çok değerli arkadaşım sevgili Dt.Hüseyin KALAY'a ve son olarak da teorik anlamda analiz edilen kadın hareketinin Tekirdağ ili baz alınarak somut bir örneğini oluşturmak adına yapılan odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşmelerde kapılarını bana açan ve alan araştırmasındaki kilit soruların cevaplanmasına yardımcı olan başta Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi Başhekimi Sayın Dt.Halim DOĞRUSÖZ olmak üzere, Tekirdağ kadın hareketi adına pek çok önemli projeye imza atmış olan Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü, çok değerli hocam sevgili Doç.Dr.Gülen Özdemir'e, Süleymanpaşa Belediyesi Başkan Yardımcısı ve aynı zamanda Tekirdağ'daki tüm kadın örgütlerini ilk defa tek çatı altına toplayan, Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun kurucusu ve başkanı sayın Gülferah Dinç Güral'a, şubesi Tekirdağ'da olan ve Tekirdağ'da faaliyet gösteren, ne yazık ki tek tek isimlerini sayamadığım tüm kadın derneklerine, meslek odalarına, sendikalara, komisyonlara, kurullara kısacası kadın ve kadın hareketi adına çalışmalarda bulunan tüm kurum ve kuruluşlara bana karşı can-ı gönülden göstermiş oldukları sevgi ve yardımları için sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilir, şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……I

ABSTRACT…….....II

ÖNSÖZ……..III

İÇİNDEKİLER……IV

TABLOLAR LİSTESİ……IX

RESİMLER LİSTESİ……X

KISALTMALAR ……XI

1.BÖLÜM: GİRİŞ……...1

1.1.ANALİTİK YAPI…….7

1.2.YAZIN……10

1.3.YÖNTEM……...11

1.4.KAVRAMLAR……...12

1.5.KURAMSAL ÇERÇEVE……...16

5.1.Feminist Kuram……...17

5.2.Post-Modernist Kuram…….23

2.BÖLÜM: KADIN HAREKETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ……...27

2.1.DÜNYADA KADIN HAREKETİ……27

2.1.1.Kadının Tarih Sahnesine Çıkışı: Anaerkil Toplumdan Ataerkil Topluma Geçiş……...28

2.1.2.Ortaçağda Kadın……..38

2.1.3.Birinci Dalga Kadın Hareketi……..49

2.1.4.İkinci Dalga Kadın Hareketi……59

2.1.5.Üçüncü Dalga Kadın Hareketi……65

2.2.TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ……..70

2.2.1.Eski Türklerde Kadın ve İslamiyet'in Kabulüyle Birlikte Ataerkil Döneme Geçiş……...71

2.2.2.Osmanlı Dönemi: Kadın Hareketinin Oluşum Evresi……..76

2.2.3.Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketi……..101

2.2.3.1.Kadın Hareketinde 1935-1980 Arası Dönem…….108

2.2.3.2.1980 Sonrası Kadın Hareketi ve Kadın Hareketinde Meydana Gelen Ayrışmalar-Bölünmeler……112

3.BÖLÜM: ÜÇ KEMALLER DİYARI TEKİRDAĞ, TEKİRDAĞ'DA KADININ KONUMU VE TEKİRDAĞ'DA KADIN HAREKETİ……....127

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI……127

3.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ…….129

3.3.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI……...130

3.4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI……131

3.5.ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİN TANIMI…….133

3.5.1. Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ……...134

3.5.1.1. Tekirdağ'ın Tarihi Yapısı……...135

3.5.1.2. Tekirdağ'ın Nüfusu, Kentleşme ve Göç……139

3.5.1.3. Tekirdağ'ın Eğitim ve Sosyo-Kültürel Yapısı……141

3.5.1.4. Tekirdağ'ın Gelişmişlik Düzeyi: Ekonomik Yapı ve Çalışma

Hayatı……143

3.5.2.Tekirdağ'da Kadın ve Kadın Hareketi ……..147

3.5.2.1.Kadın Dergileri……150

3.5.2.1.1.Kadın ……..150

3.5.2.1.2.Tekirdağ 59 Haber……151

3.5.2.2.Kadın Dernekleri……..152

3.5.2.2.1.İsminde "Kadın" İbaresi Geçen Dernekler……154

3.5.2.2.1.1. Cumhuriyet Kadınları Derneği……...154

3.5.2.2.1.2. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu…….155

3.5.2.2.1.3. Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)……...160

3.5.2.2.1.4.Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği……..162

3.5.2.2.1.5. Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları……..165

3.5.2.2.1.6. Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği ……167

3.5.2.2.1.7. Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi……...168

3.5.2.2.1.8. Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü……...169

3.5.2.2.1.9. Tüm Belediye Memurlar Sendikası (TÜMBELSEN) Kadın Sekreterliği……171

3.5.2.2.1.10. Türk Kadınlar Birliği……172

3.5.2.2.1.11. Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları……...174

3.5.2.2.2. Bir Kuruluşa Bağlı Olan Kadın Dernekleri……..174

3.5.2.2.2.1. Kadın Girişimciler Kurulu……..174

3.5.2.2.2.2. Kadın Haklarını Koruma Komisyonu…….176

3.5.2.2.2.3. Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu……...178

3.5.2.2.2.4.Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (NAKSAM)……...180

3.5.2.2.2.5.Şiddet İzleme Önleme Merkezi……...183

3.5.2.2.3.Siyasi Partiler ve Siyasi Partilerin Kadın Kolları……..183

3.5.2.2.3.1.AKP Kadın Kolları……..183

3.5.2.2.3.2.CHP Kadın Kolları……...184

3.5.2.2.3.3. İyi Parti……184

3.5.2.2.3.4. MHP Kadın Kolları…….185

3.5.2.2.4. Tekirdağ Kadın Platformuna Üye Olan Dernek, Kurum ve Kuruluşlar ve İsminde "Kadın" İbaresi Bulunmayan Diğer Kadın Dernekleri……185

3.5.2.2.4.1. Atatürkçü Düşünce Derneği……186

3.5.2.2.4.2. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği……..188

3.5.2.2.4.3. Diş Hekimleri Odası……...190

3.5.2.2.4.4. Eğitim-İş…….191

3.5.2.2.4.5. Eğitim-Sen……..192

3.5.2.2.4.6. Emekli Öğretmenler Derneği……..193

3.5.2.2.4.7. Engelsiz Yaşam Derneği…….194

3.5.2.2.4.8. Muhtaç Çocukları Koruma Derneği……195

3.5.2.2.4.9. Polis Eşleri Derneği……....196

3.5.2.2.4.10. Tekirdağ Lions Kulübü…….196

3.5.2.2.4.11. Türk Anneler Derneği……...197

3.5.2.2.4.12. Türk Eğitim-Sen……198

3.5.2.2.4.13. Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği……..199

3.5.2.2.4.14. Uç Fikir Sanat ……..199

3.5.2.2.4.15. Yardımseverler Derneği……200

3.6.ARAŞTIRMANIN TASARIMI……200

3.6.1.Araştırmanın Yöntemi……200

3.6.2. Veri Toplama Tekniği……201

3.6.3.Görüşme Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulaması……...204

3.7. VERİ ANALİZLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ……..204

3.8.VERİ ANALİZLERİNİN YORUMU: BULGULAR……...206

SONUÇ ve ÖNERİLER…….216

KAYNAKÇA……...225

EK-1 Görüşme Soruları…….241

TABLO ve GRAFİK LİSTESİ

Tablo 1: Tekirdağ Nüfus Yoğunluğu……140

Tablo 2: Tekirdağ İli Göç Durumu……...140

Grafik 1: Tekirdağ'ın 1935-2015 yılları arasındaki okuryazar oranı…….....141

Tablo 3:Tekirdağ ve İlçelerinde Kutlanan Festivaller……..142

Tablo 4: Tekirdağ'da Çalışanların Sektörlere ve Cinsiyete Göre Dağılımı……..144

Tablo 5: Tekirdağ ADSH'de Çalışanların Cinsiyete ve Görevlere Göre Dağılımı……146

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Kadın dergisi…….....151

Resim 2: Süleymanpaşa Kadın Platformu Logosu……...153

Resim 3: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Söyleşisi……157

Resim 4: "Kadına Yönelik Şiddete Son" Protestosu……158

Resim 5: KCDP Kadın Davalarının Takipçisi….....158

Resim 6: "Yalnız Değilsin Kadın Meclisleri Var" Yürüyüşü……..159

Resim 7: Ayşe Öztürk için Adalet İstiyoruz Buluşması……..160

Resim 8: "Kadın Emeği Geleceğin Değeri" Sergisi'nin açılışı……...162

Resim 9: Cezaevi'ndeki Mahkûm Kadınlara Dikiş Atölyesi Projesi……...163

Resim 10: "Cezalandırmadık Ödüllendirdik" Projesi…….164

Resim 11: Kadın Kolları Kermesi……166

Resim 12: "Meme Kanseri Farkındalık Sürüşü"……..170

Resim 13:"Kadına Şiddete Hayır" Etkinliği……173

Resim 14: "Kadına Yönelik Şiddet ve Boşanma Hukuku" Paneli……...177

Resim 15: "Aile Hukuku" Semineri……177

Resim 16: KSKHK "Kadına Şiddete Hayır!" Dedi…….179

Resim 17: Cezaevindeki Kadınlara Destek Projesi……..180

Resim 18: Kadınla Geleceğe Sempozyumu……181

Resim 19: ASPB Tarafından Düzenlenen İstişare Toplantısı……..182

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABİGEM	Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ASBP	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
BUİKAD	Bursa İş Kadınları ve Yöneticileri Derneği
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CEDAW	Convention on Elimination of All Forms Of Discrimination Against Women (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DYP	Doğru Yol Partisi
ERA	Equal Rights Amendment (Eşit Haklar Değişikliği)
ESF	European Social Fund (Avrupa Sosyal Fonu)
EWLA	European Women Lawyers Association (Avrupa Birliği Kadın Hukukçuları Derneği)
G20	Group of 20 (20 Grubu)
IAW	The International Women Suffrage Alliance (Uluslar arası Oy Hakkı Birliği)

ICF	Uluslar arası Koçluk Derneği
ICW	International Council of Women (Uluslar arası Kadın Konseyi)
ILO	Uluslar arası Çalışma Örgütü
İÖ	İsa'dan Önce
IPA	Instrument for Pre-accession Assistance (Katılım Öncesi Yardım Aracı)
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KADEM	Kadın ve Demokrasi Derneği
KADER	Kadın Adayları Destekleme Derneği
KAGİDER	Kadın Girişimcileri Derneği
KASAİD	Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği
KASAUM	Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KHF	Kadınlar Halk Fırkası
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve İnterseks
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MLF	Mouvement de Liberation des Femmes (Kadınların Kurtuluş Hareketi)

MÖ	Milat'tan Önce
NKÜ	Namık Kemal Üniversitesi
SODEM	Sosyal Demokrat Belediyeler Derneği
SOGEP	Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TADSH	Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDB	Türk Diş Hekimleri Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TİKAD	Türkiye İş Kadınları Derneği
TKB	Türk Kadınlar Birliği
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBAKKOM	Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜMBELSEN	Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası
TÜRKTOB	Türkiye Tohumcular Birliği
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNICEF	United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)
YAZKO	Yazarlar Kooperatifi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
W20	Women20 (20 Kadın)

1.BÖLÜM: GİRİŞ

Kadın hareketini doğru analiz edebilmek için öncelikle kadının ve toplumsal yapının tarihsel süreçteki değişim ve gelişimini incelemek gerekmektedir. Kadın, ilk olarak insanlık tarihinin ve aynı zamanda medeniyet tarihinin de başlangıcı olarak kabul edilen paleolitik çağda tarih sahnesine çıkmıştır. Paleolitik çağ, literatürde alt, orta ve üst paleolitik dönem olmak üzere üç ayrı zaman dilimi içerisinde incelenmektedir. Yapılan incelemeler ve bilimsel araştırmalar sonucunda kadının toplumsal yapı içerisindeki rolünün her dönem bir devinim halinde olduğu bulgusuna varılmıştır. Nitekim alt paleolitik dönemde, avcılık ve toplayıcılık görevlerini üstlenerek hayatta kalma mücadelesinde aktif bir rol alan kadın, doğurganlık özelliğinden dolayı doğayla (doğadaki döngü karşısında hayrete düşen insanoğlu, o dönem doğayı olağanüstü güçlere sahip bir tanrı, bir ilah olarak nitelendiriyordu) ve diğer mistik güçlerle ilişkilendirilmiş, toplumda sözü dinlenen bir otorite olarak önemli bir konuma sahip olmuştur. Orta paleolitik dönemde kadın, bu konumunu korumuş ve analık görevinin yanında toplayıcılıkta da giderek uzmanlaşmaya başlamıştır. Paleolitik dönemin son aşaması olan üst paleolitik dönemde ise iğnenin üretilmesiyle toplayıcılığın yanında terziliğe de soyunan kadın, o dönem biyolojik babanın belirsizliğine karşın analığın apaçık ortada olması sebebiyle toplumun itibarı yüksek değerli bir üyesi olarak kabul görmüştür. Paleolitik dönemin sona ermesiyle yeni bir dönem olan Mezolitik dönem başlamış, toplayıcılığın yanı sıra balıkçılık da yapmaya başlayan kadın, hayatta kalma mücadelesinde erkekten daha aktif bir rol almış ve böylece toplumda gücün kadınlarda olduğu, soyun kadınlardan devam ettiği anaerkil bir toplum yapısı oluşmuştur. Neolitik döneme gelindiğinde ise, yerleşik hayata geçilmiş, avcılık ve toplayıcılık yerini tarım ve hayvancılığa bırakmıştır. Tarımın keşfi ile toprağa atılan tohumun üremeyi sağladığı anlaşılmış, daha önceki dönemlerde anlamlandırılamayan ve kadını mistik güçlere sahip bir ilah, bir tanrıça olarak yücelten doğumun, yani üremenin erkeğe bağlı olduğu yargısı ile anaerkil olan kült, ataerkil bir forma bürünmüştür. Burada neolitik dönemin, toplumsal yapının evriminde kilit bir nokta özelliği taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Daha önceki dönemlerde üretkenlik anlamında kadınlardan birkaç adım geride kalan

erkekler, bu dönem yaptıkları icatlar ile kadınların önüne geçmişler ve tarımsal faaliyetlerde bulunarak kadınlardan daha fazla çalışmaya ve üretmeye başlamışlardır. Nitekim emek ve varlığı ile git gide değer kazanan erkek, gücünü hissettirir olmuş ve neolitik dönem, anaerkillikten ataerkilliğe uzanan yani dişil gücün yerini eril gücün aldığı yeni bir yolun, yeni bir toplumsal yapının kapısını aralamaya başlamıştır.[1]

Paleolitik, mezolitik ve son olarak da neolitik olmak üzere farklı zaman dilimlerini bünyesinde barındıran İlkçağda (her ne kadar neolitik dönemde tarımın keşfi ile kadın değer kaybetmeye başlamış olsa da), toplumun en değerli üyesi olarak görülen ve doğurganlık özelliğinden dolayı mistik güçlere sahip olduğu düşünülen kutsal kadının, Ortaçağa gelindiğinde kadınlığı bir kenara dursun insani bir varlık olduğu dahi unutulmaya yüz tutmuştur. Öyle ki Avrupa'nın utanç çağı olarak kabul gören, akıl ve bilimden oldukça uzak, skolastizm ve dogmatizmin hâkim olduğu karanlık bir çağ olarak da adlandırılan bu dönemde kadın, kilise ve aristokrasi tarafından, erkek gibi "*değerli*" bir varlığın karşısında *"alçak ve değersiz bir meta"* olarak görülmüş, o dönemin evlilik akdi ve hukuk sistemi dahi kadını, özgür ve hak sahibi bir kişi olarak kabul etmemiştir. Ortaçağ kadını, kilisenin sıkı denetimi altında yaşamak zorunda bırakılmış, birçok temel hak ve özgürlüklerinden mahrum edilmiş, çoğu zaman ebelik rolünden ya da sahip olduğu tıbbi bilgiyi evinin dışında kullanıyor olmasından dolayı cadı damgası yemiş, aşağılanmış, çeşitli işkencelere maruz kalmış ve diri diri yakılmıştır.[2] Görüldüğü üzere tarihi sürecin değişiyor olmasına ve anaerkil düzende erkeğin kadınlar tarafından hiçbir olumsuz muameleye maruz bırakılmamasına rağmen ataerkil düzende kadının eril güç tarafından adeta bir düşman ve aşağılık bir varlık olarak algılanması, ne olursa olsun erkeğin kölesi olduğu anlayışı değişmemiştir. Tüm bu aşağılanma ve işkenceler, kadınların bir direniş halinde ayağa kalkarak topyekûn bir hak mücadelesinde bulunmalarını gerekli kılmıştır.

[1]Naz Avcı, "Kadının Tarihsel Yenilgisi", s.1-2, http://blog.milliyet.com.tr/kadinin-tarihsel yenilgisi/Blog/?BlogNo=277038, 14.07.2016.
[2]Fatmagül Berktay, *Politikanın Çağrısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, s 254-262.

- *Toplumun siyasal, ekonomik, sosyal ve düşünsel alanlarda köklü değişimler geçirerek belirli bir gelişme ve karmaşıklık düzeyine ulaşması, giderek özgürleşmeye başlaması,*
- *Düşünsel planda oluşturulan eşitlik ve özgürlük ideolojisinin kadına ilişkin yönünün toplumsal gerçeklikte uygulanmaması; bu durumun yarattığı ikiliğin kadınlar tarafından fark edilmesi,*
- *Kısmen bu koşulların sonucu olarak kadınların, hiç değilse bir bölümünün, kadın sorununun çözümsüz olmadığı konusunda bilinçlenmesi, bireysel düzeyde başlayan talepleri, giderek örgütlü birliklere dönüştürerek bir hareket başlatmaları…*

Yukarıda sayılan faktörler, kadınların başlatmış oldukları hak mücadelesinin kadın hareketine dönüşmesinde oldukça etkili olmuştur. Zamanla toplumsal bir boyut kazanan kadın hareketi, kadını kendi öz benliği ve toplumda nasıl bir konuma sahip olduğu konuları üzerine düşünmeye itmiştir. Böylece yeni bir toplumsal yapı ve bu yapı içerisinde yeni bir kadın profili yaratmayı amaç edinen bir kurtuluş ve bir direniş hareketinin temelleri atılmaya başlanmıştır.[3]

Her ne kadar feminizm akımının, ideolojisini 18.yüzyıl Aydınlanma Çağı döneminde belirlemiş olduğu bilinse de yazılı kaynaklarda kadının hak arayış mücadelesinin Rönesans Dönemi'ne dek uzandığı ibaresinin yer aldığı görülmektedir.[4] Kadın hareketi olarak adlandırabileceğimiz bu hareket, dünyada 1.dalga feminizm, 2.dalga feminizm ve 3.dalga feminizm olmak üzere üç aşamalı bir seyir izlemiş ve her ülkede farklı bir gelişim göstermiştir. Feminizmin, 19.yüzyılın ikinci yarısı ve 20.yüzyılın başlarını kapsayan, kadınların hak mücadelesi için ilk defa baş kaldırdıkları ve ilk defa ayaklandıkları dönem olan birinci dalga feminizm(first wave), *orta ve üst sınıflardaki beyaz kadınlar için seçme seçilme hakkı ve politik eşitlik isteğiyle ortaya çıkmıştır.* 1960 sonrası ortaya çıkan, 1968'li yıllarda daha geniş bir tabana yayılma imkânı bulan ve 1980'lere kadar uzanan ikinci dalga feminizm(second wave), *sosyal ve kültürel eşitsizliği ortadan kaldırma gayesini gütmüştür.* Feminizmin son dalgası olan ve tarihi sınırları kesin olarak

[3] Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi,* Metis Yayınları, İstanbul, 2011. s.58.
[4] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.55.

bilinemeyen fakat genellikle 1990'ların başında başladığı kabul edilen ve günümüze kadar devam eden feminist etkinlik ve araştırmanın farklı türlerini ifade eden üçüncü dalga feminizm (third wave) ise *yenilenmiş bir strateji ve referans ile kadınların politikada ekseriyeti teşkil etmesi gereğini dava edinmiştir.*[5] Bu bağlamda birçok uluslar arası kuruluşların politika ve çalışmalarında kadın-erkek eşitliği ilkesi ön planda tutulmuş ve kadını, siyasal ve sosyal alanlarda görünür kılmanın çareleri aranmıştır.

Dünyada, üç dalga halinde bir seyir izleyen ve her dalganın kendi içerisinde farklı amaçları barındırdığı kadın hareketinin ülkeler bazında ele alındığında farklı bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde kadın hareketinin tarihini inceleyebilmek için öncelikle Türk kadın tarihine değinmek gerekmektedir. Türklerde kadının tarihi, İslamiyet'in kabulünden önceki dönemlere dek uzanmaktadır. Eski Türklerde, kadınının bir yandan devlet işlerinde erkeğin yanında söz sahibi olduğu, diğer yandan savaş meydanlarında boy gösterdiği, kağanın hatun olmadan hiçbir sözleşmeye imza atamadığı, elçi dahi kabul edemediği, toplum içerisinde kadın ve erkeğin her alanda, her platformda eşit olduğu kimi kaynaklara göre anaerkil, kimi kaynaklara göre ise feminist toplumlar olarak nitelendirilen bir toplum yapısı göze çarpmaktadır. Ne var ki Talas Savaşı ile birlikte İslamiyet'i kabul eden Türk toplumlarında zamanla Arap, İran ve Bizans kültürlerinin de etkisiyle kadın giderek değer kaybetmiş ve anaerkil bir yapıda olan Türk toplumlarında, ataerkil bir sistemin kapıları aralanmaya başlamıştır. Kadının bu denli değer kaybedişi, sistemli bir kadın hareketinin ve kadının hak mücadelesinin başlangıç tarihini çok ileri bir tarihe Osmanlı Devleti dönemine kadar ertelemiştir. 1869 yılı itibari ile başlayan kadın hareketi, o dönemde gerek çıkarılan kadın dergileri, gerek yapılan konferanslar ve gerekse de kurulan kadın dernekleriyle adından ülke genelinde oldukça söz ettirmiştir. Ülkemizde kadın hareketi adına yapılan bu çalışmalar dünya çapında da büyük bir merak ve yankı uyandırmış, yabancı basının özellikle de Fransız basınının övgülerine mazhar olmuştur.

[5]Özer Binici, Yeni Toplumsal Hareketler ve Feminizm, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s.2-3.

Osmanlı Devleti'nin çöküşüyle birlikte yeni bir rejim olan egemenliğin halka dayalı olduğu cumhuriyet rejiminin benimsenip Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu 1923 yılından 1935 yılına kadar olan dönemi kapsayan süreçte, kadın dernekleri yeniden hayat bulmaya başlamış ve kabul edilen bazı kanunlarla Türk kadınlarına yeni bir soluk getirilerek çağdaş ve modern bir "Cumhuriyet Kadını" profili oluşturulmaya çalışılmış, kadın hakları hukuki güvence altına alınarak toplumda kadın varlığı ve kadın sesi görünür kılınmaya başlamıştır. Nitekim tarihler 7 Şubat 1924'ü gösterdiğinde Türk Kadınlar Birliği adlı bir kadın derneği kurulmuş, ardından 3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve 17 Şubat 1926'da çok eşliliği ortadan kaldıran ve kadının evlilik müessesesinde erkeğin sahip olduğu gibi hakları olduğunu gündeme getiren, yeni bir düzenleme olan Medeni Kanun kabul edilmiştir. 5 Aralık 1934 tarihinde, o dönem birçok Avrupa ülkesi henüz bu hakkı tanımamışken Türkiye'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 1935 yılına gelindiğinde ise İstanbul'da, farklı ülkelerin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen ve dünya çapında büyük bir yankı uyandıran İstanbul Uluslar arası Feminizm Kongresi gerçekleşmiştir.

1935-1980 arası dönemde yardım dernekleri, siyasi partiler ve sol örgütlerde "kadın" varlığı belirmiş ve kadın siyasi olarak da gündeme gelmeye başlamıştır. 1940'lardan 1960'lara kadar olan dönem, kadın hareketi açısından önemli bir gelişme yaşanmadığı için ölü bir dönem olarak değerlendirilmiştir. 1980'li yılların erken dönemleri kadın hareketi için bir bilinç yaratma ve bilinç yükseltme evresi olmuş ve daha sonraki dönemlerde Şirin Tekeli önderliğinde aktivist bir hareket oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda, kadın konusu yeniden hayat bulmuş, dönemin gazete, dergi, radyo ve televizyonlarında adından sıkça söz ettirmiştir. 1990 yılı ve sonrasındaki dönemde kadın hareketinin giderek kurumsallaşmaya başladığı dikkati çekmektedir. Nitekim Mor Çatı, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve üniversitelerde Kadın Araştırma Merkezleri başta olmak üzere pek çok birim kurulmuş, kadın konulu akademik çalışmalar artmaya başlamış ve yine aynı dönem kadın konusuna ışık tutabilecek bazı önemli eserler Türkçe'ye çevrilmiştir. Sonraki yıllarda ise, Gölge Raporları, CEDAW, AB Raporları ve İstanbul Sözleşmesi ile kadının siyasi, ekonomik ve hukuki hakları yazılı olarak şekillenmeye başlamıştır.

Takvimler 2002 yılını gösterdiğinde, evlilik kurumunda kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyan Yeni Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. 2005 yılında "Baba Beni Okula Gönder" kampanyası gündeme gelmiştir. 2010 yılında kurulan Erkek Muhabbeti Grubu'nu, 2015 yılında YÖK bünyesindeki Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi'nin kurulması izlemiş ve daha sonraki yıllarda Kadına Karşı Şiddete Eylem programı imzalanmış, ardından Mustafa Koç önderliğinde BM'in kadın-erkek eşitliği için kadınlar kadar erkeklerin de mücadele etmesi gerektiğini savunan "He for She" kampanyası oluşturulmuştur. Geçtiğimiz yıllarda ise, Türkiye'nin ev sahipliğini üstlendiği G20' ye kadınların ekonomik olarak güçlenmesi amacıyla "Women" eklenmiş G20, W20 (Women20) olmuştur.

Tezin yerel çalışma örneğini oluşturan Tekirdağ ilinde, kadın hareketi çalışmaları 1954 yılında kurulan Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi ile filizlenmeye başlamış, ardından pek çok derneğin açılmasıyla birlikte 2000'li yıllara gelindiğinde git gide gelişen ve büyüyen bir hareket haline gelmiştir. Bu bağlamda öncelikle Tekirdağ ilinin tarihi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı incelenmiş ardından şehirdeki kadın hareketini analiz edebilmek adına öncelikle Tekirdağ'da bulunan ve Tekirdağ'da faaliyet gösteren kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlarla(siyasi partilerin kadın kolları, kurullar, kadın meclisleri, kadın sekreterlikleri, sendikalar, platformlar, vs.) odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme tekniklerinden yararlanarak alan araştırmasında yaşanan kaynak sıkıntısı giderilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı; anaerkil toplumlardan ataerkil toplumlara geçiş evresini analiz etmek, dünyada ve Türkiye'de kadının tarihine değinmek, , kadın hareketinin ne gibi faktörlerin etkisiyle ve hangi koşullar altında oluştuğunu belirlemek akabinde bu hareketin gelişiminin ne gibi süreçlerden geçtiğini belirleyek bu hareketin soru ve sorunlarını, çıkmazlarını ve dinamiklerini açığa çıkarmak ve daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi için nelerin yapılması gerektiğini saptamaktır. Kadın hareketi ile ilgili ele alınan bu teorik bilgiler, Tekirdağ ilinin baz alındığı bir saha çalışması ile desteklenecektir. Bu bağlamda Tekirdağ'da yaşayan kadınların sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi konumu incelendikten sonra Tekirdağ'da kadın

örgütlenmesi ve kadın dernekleri ele alınacak ve Tekirdağ'da kadın hareketi ile ilgili somut bir çalışma ortaya koyulacaktır.

Yazarın bu konuya ilgisi, kadın alanında yapılan çalışmaları incelemesiyle başlamış, Trakya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler yüksek lisans eğitimi kapsamında almış olduğu "İleri Siyaset Bilimi Okumaları" dersinde Nilüfer Göle'nin "Modern Mahrem" adlı eserini incelemesiyle ete kemiğe bürünmüştür.

1.1.ANALİTİK YAPI

Bu çalışmada cevap aranacak soru, Türkiye'de kadın hareketi var mıdır? Ne zaman ve nasıl başlamış, nelerden nasıl etkilenmiştir? Dünyada 3 dalga halinde bir gelişim gösteren feminizm Türkiye'de nasıl bir seyir izlemiş, günümüzde nasıl bir görünüme ulaşmıştır? Tekirdağ'da kadın hareketi var mıdır var ise ne zaman ve nasıl başlamıştır? Bu hareket, hangi kesimden kadınlara hitap etmektedir? Kadınların ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verebilmektedir? Bu hareketin soru ve sorunları, çıkmazları nelerdir? Kadın örgütleri hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duymaktadır? Dernekler kadın konusunda ne derece aktif çalışmaktadır? Dernekler kendilerini aşabilmek ve daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi yaratabilmek adına hangi ölçüde özeleştiri yapabilmektedir?

Yukarıdaki sorularla bağlantılı olarak bu çalışmanın temel hipotezi İslamiyet'in kabulü ile birlikte Türk kadının anaerkil bir dönemden ataerkil bir döneme geçtiği ve zaman içerisinde giderek değer kaybettiğidir. Kaybetmiş olduğu hakları elde etme mücadelesine giren kadının mücadelesi, sistemli bir kadın hareketinin kapılarını aralamıştır. Türkiye'de bu hareket, Osmanlı Dönemi'nde başlamış, Cumhuriyet'in ilanı ve 1935 yılına kadar olan dönemin 1.dalga feminizm, 1980 ve 1990 yılları arasındaki dönemin ikinci dalga feminizm ve 1990'lı yıllardan günümüze kadar olan dönemin ise 3.dalga feminizm olarak değerlendirildiğidir. Türk kadınları, sahip olduğu hakları bir mücadele sonucu değil Cumhuriyet döneminde bir batılılaşma/modernleşme projesi gereği devlet tarafından elde ettikleri için kadın

hareketinde devletin etki ve baskısı had safhada hissedilmektedir. Bu nedenledir ki Türk kadın hareketi zaman zaman uzun bir sessizliğe bürünen inişli çıkışlı bir grafik izlemektedir. Tezin yerel çalışma örneğini oluşturan Tekirdağ ilinde ise kadın hareketi, 1950'li yıllarda başlamıştır. Bu hareket, Tekirdağ'daki her kesimden kadına hitap edemeyen, maddi sıkıntılar yüzünden derneklerin gerçek amacı olan kadın konusundan çok, bir gelir elde edebilmek adına sosyo-kültürel etkinliklere ağırlık verildiği bir harekettir. Bunun yanı sıra kadın dernekleri, toplum tarafından tanınma ve anlaşılma konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktadır ve halk toplumsal, siyasal ve ekonomik önyargılarla bu oluşumlara katılmaktan çekinmektedir.

Yukarıdaki temel hipotez çerçevesinde bu araştırmada aşağıdaki çalışma hipotezleri sınanacaktır.

Hipotez 1: Dünya'da ve Türkiye'de kadın hareketi, anaerkil toplum düzeninden ataerkil toplum düzenine doğru uzanan tarihsel bir süreç halinde ilerlemiştir.

Hipotez 2: Kadınların sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal haklarını elde etmek amacıyla bir direniş ve bir özgürlük hareketi olan kadın hareketi, kadın hayatını daha yaşanabilir kılan bir hak mücadelesi olduğu için desteklenmelidir.

Hipotez 3: Türkiye'de, liderler tarafından maddi, manevi ve hukuki boyutta desteklenen bir kadın hareketi, ülke içerisinde daha etkin ve daha başarılı olacaktır.

Hipotez 4: Türkiye'de kadınların siyasi, hukuki ve sosyal hakları, siyasal iktidar ve muhalefet cephesi tarafından belirlenmektedir.

Hipotez 5: Türkiye'de kadın örgütleri tam anlamıyla kendini ifade edebilmiş, tanıtabilmiş değildir ve bu örgütler siyasi, toplumsal ve hukuki önyargılara maruz bırakılmakta, halk tarafından gerekli ilgi ve desteği görememektedir.

Bu çalışmanın siyaset bilimi açısından önemi, Türkiye'de kadın çalışmaları yelpazesinin geniş bir alanı kapsıyor olmasına rağmen kadınlarla ilgili yerel çalışma örneklerinin oldukça az olması ve bu bağlamda Tekirdağ'da kadın hareketinin ilk defa ele alınan yerel bir çalışma olmasından dolayı literatürde varolan boşluğu

doldurma amacı gütmesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı yukarıda ortaya atılan hipotezlerin sınanmasının yanı sıra toplumsal ve siyasi herhangi bir önyargı veya eleştiri etkisinden uzak, tamamen objektif bir bakış açısıyla ortaya akademik bir çalışma koymak ve kadın olgusuna, kadın varlığına ve kadın hareketine dikkat çekmek, daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketinin dinamiklerinin neler olduğunu araştırmak ve kadın alanında yapılacak olan diğer çalışmalara ışık tutmaktır.

Bu çalışmanın yukarıda ortaya konulan hipotezlerini çözümlemek için aşağıdaki yol haritası incelenecektir:

Birinci bölümde, sorunsalın ve çalışmanın yöntemsel çerçevesi ortaya konulacak ardından çalışmanın bel kemiğini oluşturan ikinci bölümde, kadının tarih sahnesine çıkışı, anaerkil toplum yapısından ataerkil toplum yapısına geçiş dönemi ve ardından feminizmin başlangıcı olan dönem; birinci dalga kadın hareketi, ikinci dalga kadın hareketi ve üçüncü dalga kadın hareketi olarak dünyada kadın hareketi ele alınacak akabinde Türkiye'de Kadın Hareketi başlığı altında öncelikle İslamiyet'in kabulünden önceki dönemlerde eski Türklerde kadının toplumsal yapıdaki rolü ve statüsü irdelenecek ve İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk kadının yaşam ve statüsünde ne gibi değişikliklerin meydana geldiği belirlenecek, ardından Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kadın hareketi, 1935-1980 arası dönem ve 1980 sonrası dönem kadın hareketlerine değinilerek Türkiye'de kadın hareketi incelenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın ana eksenini oluşturan üçüncü bölümde ise, teorik olarak ele alınan kadın hareketi saha çalışması ile desteklenecek ve bu bağlamda odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılacak ve Tekirdağ'ın sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı ele alınarak Tekirdağ'da kadının konumu belirlenmeye çalışılacak ve Tekirdağ'da kadın hareketi analiz edilecektir.

1.2.YAZIN

Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği adlı bu tez çalışması, hem teorik, hem de alan araştırmasını içerisinde barındıran geniş bir çalışma örneğidir. Türkiye'de 1980'lı yıllardan sonra kadın hareketi ile ilgili çalışmalar artmış olmasına rağmen kadın hareketinin yerel örnekleri ile ilgili detaylı bir çalışma bulmak oldukça zordur. Bu anlamda yaşanan kaynak sıkıntısı alan araştırması dâhilinde yapılan odak grup toplantıları ve derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgularla kapatılmaya çalışılmıştır.

Serpil Çakır, "Osmanlı Kadın Hareketi" adlı kitabında erkek tarihinden kadın tarihine geçiş dönemine ve genel olarak kadın hareketi konularına kısaca değinmiş ardından Osmanlı kadın hareketini dergiler ve dernekler olarak incelemiş, kitabın son bölümlerinde ise ayrıntılı olarak "Kadınlar Dünyası" adlı dergiye yer vermiştir. Çakır, bu çalışmasıyla bilimsel alanda büyük bir boşluğu doldurmuş, alanında çok değerli bir esere imza atmıştır.[6] Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ örneği adlı bu tez çalışmasında kaynak olarak Serpil Çakır'ın Osmanlı Kadın Hareketi kitabının yanı sıra kadın araştırmalarında kült olarak kabul edilen Serpil Çakır'ın "Erkek Kulübünde Siyaset"[7] ve Necla Akgökçe ile birlikte yayına hazırlamış oldukları "Kadın Araştırmalarında Yöntem"[8], Nilüfer Göle, "Modern Mahrem"[9], Deniz Kandiyoti, "Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar"[10], Emel Doğramacı, "Türkiye'nin Dünü ve Bugünü"[11], Ayşegül Yaraman, "Resmi Tarihten Kadın Tarihine"[12], Ayşe Kadıoğlu, "Cumhuriyet İradesi Demokrasi Muhakamesi"[13], Fatmagül Berktay, "Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın"[14], Necati Gültepe, "Türk Kadın Tarihine Giriş"[15], Yaprak Zihnioğlu, "Kadınsız İnkılâp"[16], Serpil Sancar,

[6] Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi,* Metis Yayınları, İstanbul, 2011.
[7] Serpil Çakır, *Erkek Kulübünde Siyaset,* Versus Yayınevi, İstanbul, 2014.
[8] Serpil Çakır, Necla Akgökçe, *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1996.
[9] Nilüfer Göle, *Modern Mahrem*, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.
[10] Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar,* Metis Yayınları, İstanbul, 2015.
[11] Emel Doğramacı, *Türkiye'de Kadınının Dünü ve Bugünü*, Ankara 1997.
[12] Ayşegül Yaraman, *Resmi Tarihten Kadın Tarihine,* Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2001.
[13] Ayşe Kadıoğlu, *Cumhuriyet İradesi ve Demokrasi Muhakemesi*, İstanbul 1999.
[14] Fatmagül Berktay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınları, İstanbul 2014.
[15] Necati Gültepe, *Türk Kadın Tarihine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013.
[16] Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, İstanbul 2013.

"Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti[17], Şirin Tekeli, "1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar"[18], Aynur Demirdirek, "Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi",[19], Aksu Bora ve Asena Günal'ın derlediği, "90'larda Türkiye'de Feminizm"[20], Zafer Toprak, "Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm(1908-1935)"[21], Andree Michel, "Feminizm"[22] ve son olarak da Şefika Kurnaz, "II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını"[23] kitaplarından yararlanılmıştır.

Tüm bu kitapların yanı sıra, KADER, KSGM, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Tarih Vakfı vb. kurumların yayınlarından, Özer Binici ve H.O. Bilmiş gibi isimlerin de yüksek lisans tezlerinden yararlanılmıştır. YÖK, Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezleri, He for She ve G20 gibi kurumların resmi internet sitelerindeki yazı, makale ve gazete haberleri bu konuda kaynak sayılabilecek diğer çalışmalardandır.

1.3.YÖNTEM

Bu çalışmada YÖK, Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezleri, He For She, G20 gibi ilgili kuruluşların resmi internet sayfalarından elde edilen veriler kalitatif içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Bu araştırmada genel olarak hem birincil hem de ikincil kaynaklar kullanılmış olsa da yapılan alan araştırmasında konuyla ilgili kaynakların yokluğu, birincil kaynakların kullanılmasına neden olmuştur.

Yöntem olarak odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme tekniklerinden yararlanan yazar, ilk görüşmesini Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi ile gerçekleştirmiş ardından söz konusu çalışmada adı geçen tüm kadın derneklerinin

---

[17] Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.
[18] Şirin Tekeli, *1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.
[19] Aynur Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, Ayiizi Yayınları, Ankara 2011.
[20] Aksu Bora ve Asena Günal, *90'larda Türkiye'de Feminizm*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.
[21] Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm(1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2015.
[22] Andree Michel, *Feminizm*,(Çev: Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, 1984.
[23] Şefika Kurnaz, *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını,* Eğitim Dizisi, İstanbul, 1996.

Tekirdağ'da bulunan ve Tekirdağ'da faaliyet gösteren şubeleri ile bir araya gelerek tüm bu dernek ve kuruluşların Tekirdağ kadın hareketine nasıl bir katkı sağladıklarını araştırmış, kadın ve kadın hareketi ile ilgili kafasında oluşan kilit soruların cevabını bulmuştur. Tekirdağ ilinde kadının siyasal, sosyal ve ekonomik hayata katılımı da ele alındığından dolayı gerekli kuruluşlarla birebir görüşme sağlanmıştır. Kadının çalışma hayatında özellikle sağlık sektöründe erkeklere göre artan bir oranla katılım sağlamasının nedenlerini araştırmak adına Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi Başhekimi Sayın Halim Doğrusöz ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

1.4.KAVRAMLAR

"Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği" adlı bu tez çalışmasının daha iyi anlaşılabilmesi adına öncelikle kadın, kadın hareketi ve feminizm kavramları incelenecek ve bu kavramlarla ilgili yüzyıllardır süregelen önyargılara yer verilerek toplumda kemikleşmiş olan tabular yıkılmaya çalışılacaktır. Daha sonra "anaerkil, ataerkil, toplumsal cinsiyet eşitliği, ötekileştirilmek ve fırsat eşitliği(pozitif ayrımcılık)" gibi bazı önemli kavramlar ele alınacaktır.

TDK'nın "*erişkin dişi insan"* olarak tanımladığı kadın, bu tanımın da ötesinde muhteşem bir varlıktır. Kadın, ilkçağın ana tanrıçası, ilahı, Kibele'si, ortaçağın suçsuz yere yakılarak öldürülen cadısı, yeniçağ erkeğinin zevk kölesi ve yakınçağın düştüğü yerden ayağa kalkmaya çalışarak hakkını aramak için savaşan Zeyna'sıdır. Kadın, anadır, berekettir, şifadır, sevgidir, yoktan var edendir (üretendir), bilimdir, ilimdir, eğitimdir… Kadın, her şeydir!

Kadın hareketi, kadın ve erkeğin her alanda eşit olması gerektiğini savunan, kadının kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına çözüm üretmeyi amaçlayan ve çözüm yolları üretebilmek için gerekli mercilere baskı mekanizması kuran, dil, din, ırk vb. farklı özelliklere sahip kadınların el ele tutuşarak aynı çıkar doğrultusunda örgütlenerek topyekûn ayaklandığı ciddi bir sivil toplum ve bir özgürlük hareketidir. *Bu hareket; toplumun özgürleşmeye, bireyselleşmeye başladığı, geleneksel yaşam biçiminden koptuğu, siyasal ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı 18.yüzyıl sonları*

ve 19.yüzyıl boyunca ideolojisini belirlemiş, feminizm kavramıyla kendini ifade etmiştir. Fransızca"femme-kadın" sözcüğünden türetilen "feminizm" yani kadınlık akımı[24], bazı kaynaklara göre kadın hareketi ile eş anlamlı olarak tanımı yapılsa da feminizmin kadın hareketine oranla daha çok siyasi ve aktivist bir hareket olduğu düşünülmektedir. Nitekim feminizm, *17.yy.da İngiltere'de ortaya çıkan ve kapitalizmin getirdiği bir düzen olarak kabul edilen, kadın ile erkek arasındaki güç ve eşitlik ilişkisini, kadınların sömürülmesi ve baskı altında tutulmasını değiştirmeyi amaç edinen sosyal, psikolojik ve ekonomik unsurları da içerisinde barındıran siyasi bir harekettir.*[25]

Kadın hareketi ve feminizm ne yazık ki toplum tarafından tam olarak bilinemeyen ve çoğu zaman önyargıyla yaklaşılan hatta ötekileştirilen ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda ataerkil sistemin birer uzantısı olan medya ve basın kuruluşlarının kamuoyu üzerinde yaratmış olduğu algı kilit bir rol üstlenmektedir. Feyza Altun Meriç, "Kadının Fenni" adlı kitabında *"Türkiye'de feminizm kelimesi bazen bir hakaret, bazen bir aşağılama sıfatı, bazen de küçümseme kelimesi olarak kullanılır. Feminizm, erkek düşmanlığı değildir. Feminizm cadalozluk, şirretlik, edepsizlik değildir. Feminizmin temel savunusu, kadınların erkekler ile bir sayılması ve maruz kaldığı haksız muamelelerin son bulmasıdır."* sözleriyle ülkemizde feminizmin yanlış algılanan ve gerçek anlamından uzaklaştırılan bir kavram olduğuna dikkat çekmektedir.[26]

BM İyi Niyet Elçisi olan Emma Watson, bir konuşmasında " *Ne kadar çok feminizm ile ilgili konuşursam o kadar çok şunun farkına vardım: kadın hakları için savaşmak çoğu zaman erkek düşmanlığı ile aynı anlama gelmeye başladı. Kesin olarak bildiğim bir şey varsa o da bunun durması gerektiğidir. Feminizm, kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olması gerektiği inancıdır. Bu, cinsiyetlerin politik, ekonomik ve sosyal açıdan eşit olması teorisidir. Son zamanlarda yaptığım bir araştırma bana feminizmin pek popüler bir kelime olmadığını gösterdi. Kadınlar feminist olarak nitelendirilmek istemiyorlar. Görünen o ki ben, ifadeleri çok güçlü,*

[24] Serpil Çakır, *a.g.e.*, s.55-58.
[25] Deniz Altınbaş, "Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm", *İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2006, s.22.
[26] Feyza Altun Meriç, *Kadının Fenni*, İnkılâp Kitabevi, 2015, s.177.

çok agresif, tecrit edici, erkek karşıtı ve hatta sevimsiz görünen kadınlardan biriyim."[27] sözleriyle feminizm kavramına ve bu kavram ile ilgili insanlarda oluşan önyargı ve çekincelere dikkat çekmiştir.

Kadın çalışmalarıyla alanında pek çok değerli esere imza atmış olan Amerikalı bir aktivist ve akademisyen Bell Hooks, *"Feminizm Herkes İçindir"* adlı kitabında, ataerkil sistemin ele geçirdiği medyanın, feminizmi gerçek anlamından oldukça farklı yansıttığını, birçok insanın feministleri "*erkekler gibi olmak isteyen bir avuç öfkeli kadın"* olarak nitelendirdiklerini oysa feminizmin, cinsiyet ayrımına ve bu ayrımdan kaynaklanan baskıya karşı bir başkaldırı, bir hak mücadelesi arayışı olduğundan bahsetmektedir.[28]

Yapılan tanımlardan da anlaşılabileceği gibi kadın hareketi ve feminizm kavramı, her ne kadar birbirleri ile ilintili hatta bazı kaynaklara göre aynı anlama gelmelerine rağmen İngiliz ve Amerikan toplumlarında olduğu gibi diğer yabancı toplumlarda ve tabi ki kendi toplumumuzda da yıllardır birbirlerinden farklı kavramlar olarak algılanmış, feminizm toplumda *"erkek düşmanlığı"* olarak görülmüş, ataerkil sistem ve onun uzantıları tarafından feministler ötekileştirilmeye çalışılmış öyle ki kadın hareketi adına çalışan kadınlardan bazıları feminist olmadıklarını ve asla olmak istemeyeceklerini dahi dile getirmişlerdir. Ünlü İngiliz feminist Ray Strachey, bazı kadınların anti-feminist duruş sergilemesini eleştirerek bu durumu savaş öncesi yılların ve yaşam tarzının bilinmemesine bağlamıştır.[29]

Görüldüğü üzere feminizm, kadınların sosyo-ekonomik, kültürel ve hukuki hakları için savaşan bir arayış ve bir mücadele hareketi olmasına rağmen gerçek anlamından uzaklaştırılan ve ötelenen bir kavram olmaktan ileri gidememiş, feminizmin felsefesi anlaşılamamış ya da çıkarlarına ters düşenler bu kavramı anlamak istememişlerdir. Burada ataerkil sistemin ve bu sistemin bir uzantısı olan ataerkil medyanın etkisi yadsınamayacak derecededir. Ne yazık ki günümüzde hala

---

[27] Emma Watson'ın Birleşmiş Milletler'deki He for She Konuşması (UN Women 2014), https://amara.org/en/videos/39Bt6wdBpRXD/tr/820409/, 17.05.108.
[28] Bell Hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, Bgst Yayınları, İstanbul 2016, s.8-9.
[29] Ed.Ray Strachey, Our Freedom and Its Results, Hogarth Press, Londra, 1936, s.10 aktaran Sheila Rowbotham, Yeni Bir Çağ Hayali Yirminci Yüzyılı Yaratan Kadınlar, Sel Yayıncılık, Çev: Suğra Öncü, İstanbul, 2013, s. 275.

devam eden bu tutum, feminizmin güçlenmesini ve dolayısıyla da kadın hareketinin istenilen başarıya ulaşmasını sekteye uğratan kırılma noktalarından biridir.

İlkçağ toplumlarında görülen bir özellik olan anaerkillik, soyun kadınlardan devam ettiği ve kadınların erkeklerden daha fazla etkin ve egemen olduğu toplumsal bir yapıdır. Bunun tam tersi bir kavram olan ataerkil ise, soyun erkeklerden devam ettiği, egemenliğin ve etkin gücün erkekte toplandığı toplumsal düzeni ifade etmektedir. Fatmagül Berktay, *"Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın"* adlı kitabında patriarki ya da ataerkilliği, "*bir cins olarak toplumda kadınların ezilmesi sonucunu doğuran kurumsal ve kültürel düzenleme ve uygulamaları belirten ve genel olarak kullanıldığında erkek iktidarı anlamına gelen bir yapıdır. Ataerkil sistem dendiğinde yalnızca, kadın emeğinin değil, aynı zamanda kadın cinselliğinin, bedeninin ve doğurganlığının denetlendiği bir toplumsal sistem kastedilmektedir. Bu sistemde esas olarak korunan erkek çıkarları olmakla birlikte, sistem, erkeklerin iradelerinden bağımsız nesnel bir gerçeklik olarak varolmaktadır."* sözleriyle açıklamaktadır.[30] Ne var ki uzun yıllardır süregelen ataerkil sistemin izleri bazı kadınların düşüncelerini de etkilemiştir. Nitekim kadınların içlerindeki ataerkiyi yok edemedikleri sürece feminizmin başarılı olamayacağı bir gerçektir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkek cinsinin toplumda eşit statüde bulunması, gerek kamusal gerek özel alanda eşit fırsat, hak ve sorumluluklara sahip olması anlamına gelmektedir. Burada anlatılmak istenen sadece kadının haklarının savunulması gerektiği değil aynı zamanda demokratik bir toplumun inşası için kadın-erkek eşitliğinin kaçınılmaz olduğudur. Nitekim toplumsal cinsiyet eşitliği, UNICEF (The United Nations Children's Fund- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), UN (United Nations- Birleşmiş Milletler) ve Avrupa Komisyonu gibi uluslar arası kuruluşların gündemini oluşturarak bu kuruluşların yürütmüş oldukları politika ve çalışmalara da yön vermiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmadığı toplumlarda kadın, erkek egemen gücün karşısında ikincil konuma düşmüş, ezilmiş ve

[30] Gerda Lerner, The Creation of Patriarcy (Ataerkilliğin Ortaya Çıkışı), Oxford University Press, 1986, aktaran Fatmagül Berktay, Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s.24.

ötekileştirilmiştir.[31] Ötekileştirilmek, bir kişi ya da bir grubun "farklı" olarak nitelendirilmesi, kötü olarak adlandırılması ve dışlanması olarak açıklanabilmektedir. Ne yazık ki kadın, günümüze kadar hatta günümüzde dahi eril güç tarafından ötekileştirilerek toplumdan soyutlanmaya çalışılmıştır.

Kadın, ataerkil gücün var olduğu tüm toplumlarda, erkeğe karşı her zaman ikincil konumda olduğu için toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek adına öncelikle kadının konumunda iyileştirilmeye gidilmesi gerekmektedir. Şöyle ki kadın ve erkeğe eşit haklar, sorumluluklar ve fırsatlar tanınması durumunda erkek, hali hazırda kadından daha çok hakkı elinde bulundurduğu için kadın-erkek arasındaki eşitliği sağlamak mümkün olmayacak ve yine erkek, hukuki anlamda ve dolayısıyla sosyal anlamda kadından birkaç adım önde olacaktır. Burada yapılması gereken kadına erkeğe tanınandan daha fazla hak tanınarak her iki cinsin de eşit statüye sahip olmasının sağlanmasıdır. Pozitif ayrımcılık olarak ifade edilen bu durumu, genel olarak sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda toplum içerisinde başta kadın olmak üzere engelli vatandaşlar, yaşlılar, hastalar, çocuklar vb. şahısların ötekileştirilmeleri ve toplum tarafından soyutlanmış olmalarını, adil olmayan uygulamalara tabi tutulmalarını önlemek ve onların toplum içerisindeki statülerini iyileştirmek ve herkes gibi eşit haklara sahip olmalarını sağlayabilmek adına yapılan politika ve çalışmalar olarak açıklamak mümkündür.

1.5.KURAMSAL ÇERÇEVE

Kadın hareketi, mevcut yazında feminist ve postmodernist yaklaşımlar ile ilişkilendirilmektedir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından öncelikle feminizm ve postmodernizm kuramları ele alınacak ardından bu kuramların kadın hareketi ile olan ilişkisi analiz edilecektir.

[31] Gender Diversity, Mesleki ve Teknik Eğitimde Cinsiyet Eşitliği ve Çeşitlilik, www.gender-and-diversity.eu, 05,11,2017.

1.5.1.Feminist Kuram

Kadınların hak ve özgürlüklerini elde edebilmek amacıyla örgütlendikleri bir özgürlük ve bir direniş hareketi olan kadın hareketi, feminizm kavramı ile kendini ifade etmiş, sesini duyurabilmiştir.[32] Gisela Notz'a göre feminizm, "*kadın hareketinin teorik ve bilimsel çabası, ayrıca kadın cinsiyeti üzerindeki ayrımcılığa karşı bilimsel ve pratik bir bilgi bariyeri, ayrımcılığın üstesinden gelme hareketi olan feminizm, kadınların hayat şanslarında bir düzelme olması için politik ve pratik önlemler organize eden, kampanyalar ve eylemler düzenleyen, ayrımcılık ve kötü koşulların ortadan kalkması için müttefik kazanmaya çalışan toplumsal bir harekettir."*[33] 1837 yılından sonra Fransızca'ya giren feminizm sözcüğü, Robert Sözlüğü tarafından "*kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin*" olarak tanımlanmıştır.[34] 18.yy'ın sonlarında Aydınlanma Çağı döneminde ortaya çıkan feminist kuram, kadın ve erkeklerin, ekonomik, siyasi ve sosyal olarak eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan teoriler bütünüdür.[35] Feminist hareket, kadın sorununun oluşmasında asıl etkenin kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayrımından kaynaklandığını ileri sürmektedir.[36] Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal cinsiyet politikaları, iktidar ilişkisi ve cinsellik konuları üzerine yoğunlaşan ve mevcut sorunlara çözüm üretmeyi amaçlayan[37] feminist kuram, kadınların hangi sebep veya sebepler dolayısıyla (başta kadın oldukları için) dezavantajlı durumda olduğunu ve bu dezavantajın nasıl yok edilmesi gerektiği konularını kendine dava edinmiştir.[38]

Feminist teori, kadınların toplum içerisindeki konumunun daha iyi anlaşılabilmesi ve analiz edilebilmesi açısından, androkrasi (erkek egemenliği), erkek merkezci (androcentrist), kültür merkezcilik (ethnocentrisme), statü

---

[32] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.55.
[33] Gisela Notz, *Feminizm*, Çev: Sinem Derya Çetinkaya, Phoenix Yayınları, Ankara 2012, s.10.
[34] Robert Sözlüğü, 1978 s.768 aktraran Andree Michel, Feminizm, s.6.
[35]Feminist Theory Examining Branches of Feminism, http://www.amazoncastle.com/feminism/ecocult.shtml, 15.05.2016.
[36] Meryem Koray, *"Türkiye'de Kadınlar",* Türkiye'nin Yazı Dizisi-4, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, s.6.
[37] Öykü Madenlioğlu, "Feminizm Türlerinin Toplumsal Cinsiyet Kavramına Bakışı", https://prezi.com/wr42gwezhgda/feminizm-turlerinin-toplumsal-cinsiyet-kavramna-baks/#, 13.05.2016.
[38] Özer Binici, *a.g.m.,* s.2.

merkezcilik (statocentrisme), zaman merkezci (chronocentriste) ve Avrupa merkezci (eurocentriste) gibi farklı bakış açılarını göz önünde bulundurarak yapılacak olan bir değerlendirmenin daha doğru sonuçlara ulaşmada önemli bir etken olduğunu savunmaktadır.[39] Bunun yanı sıra Fatmagül Berktay'a göre *"Feminist teorinin sınıf, ırk, etnik aidiyet, ulus gibi diğer kategorilerin kullanılmasını reddetmeksizin onlarla birlikte toplumsal cinsiyetin de incelemeye katılmasını öngören yöntemi, araştırma sonucunda ortaya çıkan tablonun daha eksiksiz ve gerçeğe daha yakın olmasını sağlayabilmektedir."*[40] Amal Rassam'ın düşünceleri ise, *iktidarın toplumsal örgütlenmesi, kadın bedenini denetleyen ideolojik ve kurumsal araçların niteliği, toplumdaki cinsel iş bölümü ve rollerin* kadının statüsünü belirlerken dikkate alınması gerektiği yönündedir.[41]

Farklı zamanlarda ve coğrafyalarda farklı biçimde algılanan feminist kuramlar,[42] kadına bakış açısı, sahip oldukları amaçlar ve belirledikleri yöntemler bakımından kendi içinde bir değişiklik göstermiş ve dolayısıyla liberal feminizm, kültürel feminizm, radikal feminizm, sosyalist feminizm, psikanalitik feminizm ve varoluşçu feminizm başta olmak üzere birçok farklı türlere ayrılmıştır. Birbirlerinden farklı yapılara sahip olmalarına rağmen, "*birçok feminist akım, kadını bir kurban, bir obje olarak görmemekte, aksine onların eyleme geçen aktif birer birey olduklarını vurgulamaktadır."*[43]

18.yy. aydınlanma çağı ile ortaya çıkan eşitlik, özgürlük, bireysellik ve rasyonalite anahtar kelimeleri olan liberal feminizm, insan ve bireye önem vermiş, kadını da erkek gibi bir birey, bir insan olarak kabul etmiştir. Mary Wollstonecraft, John Stuart Mill ve Simone de Beauvoir, liberal feminizmin öncüsü sayılabilecek isimlerdendir.[44] Liberal feministler, "*kanun önünde eşitlik, kadınlara oy kullanma hakkının tanınması, kız ve erkek çocuklara aynı eğitimin verilmesi, kız-erkek çocuk*

---

[39] Andree Michel, *a.g.e.,* s.6-10.
[40] Fatmagül Berktay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, a.g.e., s.28.
[41] Amal Rassam, Towards a Theoretical Framework fort he Study of Women in the Arab World, Social Science Research and Women in the Arab World, UNESCO, Paris, 1984, s.127, aktaran Fatmagül Berktay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, a.g.e., s.16.
[42] Tolga Ulusoy, "Feminist Kuramın Tarihsel Seyri", https://www.academia.edu/2454253/Feminist_Kuram%C4%B1n_Tarihsel_Seyri, 15.06.2016, s.1.
[43] Gisela Notz, *a.g.e.,* s.10.
[44] Deniz Altınbaş, *a.g.m.,* s.23-24.

ayrımı yapılmadan eğitim hakkının yaygınlaştırılması, kadının ev dışında kamusal alanda faaliyet göstermesi" vb. konularını kendilerine dava edinmişlerdir. Kadınların, hemşire ve öğretmenlik meslekleri dışındaki diğer meslekleri de yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olduklarını savunmuşlardır. Liberal feministlere göre kadın, aktif olarak ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel hayata katılmalı, her alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmalıdır. Çalışma hayatında hamile ya da çocuk sahibi olan kadınlar pozitif ayrımcılık ilkesi gereğince erkeklerden farklı bir statüde bulundurulmalı, kadınlara bazı özel haklar tanınmalı, kadının çalışma hayatı, ücret ve çalışma şartları göz önünde bulundurularak iyileştirilmelidir. Siyasi bir amaç gütmeyen kültürel feminizm ise, liberal feminizm ile ilişkilendirilmektedir. Kültürel feministler, kadınların "*hayat biçimlerinin ve davranış şekillerinin değiştirilmesi, kadına daha çok hürriyet tanınması, kadının daha fazla bağımsızlaşması"* vb. gibi kadınların hayatlarını daha yaşanabilir kılan konularda mücadele etmektedir.[45]

Bir başka ifadeyle, kültürel feminizm, 19.yüzyılda bazı temel konularda liberal feminizme tepki olarak doğmuş ve kadınların kurtuluşu için siyasal ve kamusal hakların yeterli olmadığı görüşünü savunmuştur. Kültürel feministler, aile, din, ahlak ve yuva gibi kavramların kadını ikincileştirdiğini, liberal feministlerin aksine kadın ve erkeğin farklı olduklarını, kadınların "*fedakâr, dayanışmacı barış ve dayanışma yanlısı"* iken erkeklerin "*rekabetçi ve savaşçı"* bir yapıda olduklarını savunmuşlardır. Kültürel feministler ataerkillik üzerinde durmuş, ataerkil dönemden önceki dönem olan anaerkil dönemin yaşandığı süreçte kadınların daha iyi bir konuma sahip olduklarına ve dönemin insanlarının barış içinde yaşadıklarına dikkat çekmiştir. Kadınlar da kültürel feminizmin bu tezinden yola çıkarak tek tanrılı dinlerin kadına karşı takınmış olduğu baskıcı tavrı eleştirmişlerdir. "*Stanton, "Kadınların İncili" isimli eserini böyle bir düşünceyle kaleme almış, Hıristiyanlığın reddedilirken aynı zamanda ataerkilliğin de reddedileceğine inanmış ve o yüzden de var olan İncillere bir alternatif olarak cinsiyetçi olmayan bir İncil yazmıştır."*[46]

ABD'de 1960'ların son dönemlerinde Vietnam Savaşı'nın etkisiyle savaşa tepki veren kadınların da aktif olarak yer aldıkları özgürlükçü bir hareket gelişmiştir.

---

[45] Adnan Güriz, *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2011, s.70-72.
[46] Tolga Ulusoy, *a.g.m.,* s.2.

Bu hareket içerisindeki erkeklerin, aynı mücadelede yer aldıkları kadınlara cinsiyet ayrımcılığını yapmaları, kadınları rahatsız etmiş ve statükoyu eleştirmelerine yol açmıştır.[47] Radikal feminizm, Vietnam Savaşı sonrası yaşanan bu toplumsal hareketin de etkisiyle 1970'li yıllarda ortaya çıkan, toplumdaki baskının altında yatan nedenin ataerkillik olduğunu ve devrimci değişimin yalnız feminizm ile olabileceğini savunan bir kuramdır. Ezilen kadınlar için bir araya gelen ve mücadele eden radikal feministler, liberal ve sol ideolojilerin çabalarının yetersiz olduğunu, sadece oy hakkı için değil cinsel haklar için de mücadele etmek gerektiğini düşünmektedir. Aşk, evlilik ve doğum konularında kadın daha üstün olmasına rağmen toplum bunu engellemektedir. Kadınların üzerine atılan yükün erkek kaynaklı olduğunu düşünen radikal feministlere göre doğumu erkek üstlenmelidir.[48]

Kadınları bir sınıf olarak değerlendiren Radikal feminizm eril egemenlikten kurtulmak için mücadele etmek gerektiğini ileri sürmektedir. Erkek egemenliği ve biyolojik farklılıklar nedeniyle oluşan bu sınıfın ve sosyal eşitsizliğin ortadan kaldırılması için kadınlar sadece kadınlardan oluşan gruplar halinde örgütlenmelidir. Kadın doğası gereği erkekten oldukça farklı bir biyolojik yapıya sahiptir ve erkekten tamamen farklıdır. Bu yüzden kadına özellikle hamilelik döneminde ilgi gösterilmeli ve özel davranılmalıdır. Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet çatışmasını bertaraf edebilmek için kadının her anlamda (üretim ve üreme) etkin bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Evlilik, kadına daha ağır sorumluluk ve baskı uyguladığı için radikal feministler evlilik müessesesini tasvip etmemektedir. Kadın, aile dışına çıkabilmeli, çalışma hayatına atılmalı, erkek ise ev içerisinde, kadına bazı görevleri üstlenerek yardımcı olmalıdır. Bunun yanı sıra radikal feministler, doğurganlığın sadece kadınların karar mekanizmasında olması gerektiğini savunmaktadırlar. Ne var ki "*cinsel taciz, tecavüz, kürtaj ve doğum"* çoğu zaman bir devlet politikası olarak

[47] H. O. Bilmiş, 1988-1990 Yıllarında Dünya Değişirken Türkiye'de Sosyalist Feminizme Kaktüs'ten Bakmak, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006 aktaran Emine Çetinel, Feminist Teori: Yönetim ve Organizasyon Alanına Eleştirel Bir Yaklaşım, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.7.

[48] Josephine Donovan, "Feminist Teori", https://alissonmac.wordpress.com/2015/05/25/josephine-donovan-2014-feminist-teori-istanbul-iletisim-yayinlari/, 12.05.2016.

kadınlara dayatılmakta, kadının kendi bedeni üzerindeki karar verme özgürlüğü kısıtlanarak, kadın hiçsizleştirilmektedir.[49]

Sosyalist feminizm, liberal feminizmin bireyselcilik anlayışına karşı çıkan, komunite ile birlikte kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamayı amaçlayan, 20.yy'ın sonlarına doğru ön plana çıkan feminizmin bir türüdür.[50] 1917 yılında yaşanan büyük bir iç savaş ile yıkılan Rus Çarlığı'nın yerini sosyalist bir rejim almıştır. Yaşanan bu devrimin ilk yıllarında çok uzun soluklu olmasa da "*evlilik kurumunun kaldırılmaya çalışılması, boşanmada kolaylıklar sağlanması, çamaşırhaneler, bulaşıkhaneler, aşevleri vb. kurumların açılması"* gibi kadınların lehine bir dizi reform gerçekleştirilmiştir. "*Marksizm-leninizm ideolojisi dışında tüm düşünceleri burjuva ideolojisi"* olarak gören Stalin'in iktidara gelmesiyle birlikte sosyalist düşünceler ile feminizm arasındaki bağlar kopmaya başlamıştır. 1960 yılına gelindiğinde bazı sol akımların oluşmasıyla kopan bu bağlar çok güçlü olmasa da yeniden kurulmaya çalışılacaktır. II. Dünya Savaşı sonrası A.B.D. ve Sovyetler Birliği arasında oluşan soğuk savaş ve nükleer savaş tehdidi tüm dünya siyasetini oldukça olumsuz bir şekilde etkilemiş ve geçici bir süreliğine sol hareketler tarafından Sovyetler Birliği'nde "*daha özgürlükçü ve eşitlikçi"* alternatif bir yapı yaratılmıştır. Aynı dönemde Avrupa'da tüm dünyayı az ya da çok bir şekilde etkileyen ve "*sol hareket içerisinde özellikle praksis düşüncesinden etkilenen* 68 *Hareketleri"* gündeme gelmiş ve sosyalist feminizm de aynı dönemde oluşmaya başlamıştır.[51]

Sosyalist feministler, Marksizm'in temel kavramlarını kadınlara uygulamaya çalışarak, kadınları Marksizm içerisinde konumlandırmaya çalışmışlardır. Kadının ezilmesinde toplumsal cinsiyetin oldukça önemli olduğunu savunmuşlar, kadının ezilmesindeki diğer etkenleri araştırma yoluna gitmişlerdir.[52] Sosyalist feministler, radikal feminizmin Marksizm'i eleştirdiği noktalara cevap bulma çabasına girmişlerdir. Hem çalışma hayatında hem de aile hayatında ezilen "*kadınların sınıfsal konumu ve emeklerinin sömürülmesi"* vb. konuları en büyük sorunları olarak

[49] Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.72-74.
[50] Özer Binici, *a.g.m.,* s.5.
[51] Tolga Ulusoy, *a.g.m.,* s.3-4.
[52] Serpil Çakır, *"Feminizm Ataerkil İktidarın Eleştirisi",* s.457-458.

değerlendirmişlerdir. Çalışma hayatının kadınları sömürdüğünü düşünenler olduğu kadar bunun tam tersini düşünenler yani ev işlerinin kadını sömürdüğünü düşünenler de bulunmaktadır.[53] Sosyalist feministler, "*kadının hangi sınıfsal konumda yer alacağını"* da irdelemişlerdir. Genellikle evlendikten sonra kadının, kocasının sınıf ve statüsüne mensup olduğu kabul edilmesine rağmen her evli kadın, kocasının sınıf ve statüsüyle eşdeğer bir statüde yer almayabilmektedir. Örneğin; zengin bir adamla evlenen her kadının kendisinin de zengin olması beklenemez ve bu da kadınların sınıfsal statüsünün nasıl belirleneceği, kendisinin statüsünün mü yoksa kocasının statüsünün mü geçerli olacağı sorununu gündeme getirmektedir.[54]

Psikanalatik feminizm, Sigmund Freud'un 1900-1938 yıllarını kapsayan süreçte insanın doğası ile ilgili sürekli fakat zaman zaman birbiriyle çelişen fikirler ortaya atmasıyla oluşmuştur. Freud'a göre insanın sahip olduğu biyoloji onun kaderidir ve "*cinsel enerji, insanın bedenindeki konumuna göre insanın varlığını tanımlar, bu enerjinin beden içerisindeki hareketlerine göre varolan insanlık durumuna Freud, Antik Yunan mitolojilerindeki Kral Oedipus hikayesinden esinlenerek oedipal evreler demekte ve bu evrenin başlangıcının oğlan çocuğunun annesine aşık olup babasını kıskanmasıyla birlikte ortaya çıktığını savunmaktadır."* Freud kendisine erkekmerkezci bir yaklaşım benimsemiş, kadınların erkeklerdeki gibi penise sahip olmak istediğini ve bu yüzden erkekleri kıskandığını ileri sürmüştür. Freud'un bu düşüncesini kabul edenler olduğu gibi etmeyenler de bulunmaktadır. Karen Horney, farklı kültürlerde yaşama fırsatı bulmuş bir kadın olduğu için "*Freud'un kuramlarını kültür ver erkek merkezci görmekteydi*." Horney bu yüzden Freud'u eleştirmiş ve Freud'a karşı kendi kuramlarını üretmiştir. Kate Millett, "*Freud'un biyolojik indirgemeci yaklaşımını eleştirmiş*", Shulamith Firestone ise "*pisişik bozukluklarda sosyal unsurların göz ardı edilmesinin ardında Freud'un oldukça etkisi olduğunu belirtmiş"* buna rağmen her ikisi de Freud'un tezinde bir değişiklik yapmanın mümkün olmayacağını dile getirmişlerdir. Son olarak Simone de Beauvoir, Freud'un biyolojik yaklaşımını eleştirmiş "*kadınların penis gibi küçük,*

[53] Tolga Ulusoy, *a.g.m.*, s.4.
[54] Gülnur Acar Savran, *Kadının Görünmeyen Emeği* (1.Baskı), Kardelen Yayınları, İstanbul, 1992 aktaran Tolga Ulusoy, *a.g.m.*, s.4.

zayıf bir et parçasının kadınlarda imrenme değil aksine bir tiksinti yaratacağını" vurgulamıştır.[55]

"Varoluşçu Feminizm'in en önemli (belki de tek) temsilcisi Simone de Beauvoir, Hegel'in efendi-köle diyalektiğini, Heidegger'in "kaygı içerisinde dasein" ve son olarak da Sartre'den kendi için ve kendisi için olan kavramlarını" "İkinci Cins"[56] adlı kitabında birleştirmiştir. De Beauvoir'e göre, güçlü olan ataerkil sistem, güçsüz olan kadını değersizleştirmiş, ötekileştirmiş ve ikincil konuma düşürmüş erkeği ise baş tacı etmiştir. Buna ek olarak kadının eve hapsolduğunu, ev işlerinin kadına hiçbir getirisi olmadığını ve bu işlerin bitmek bilmeyen bir işkenceden ibaret olduğunu dile getirmiştir.[57] Varoluşçu feminizm, kadının bir birey olarak kendi benliğini oluşturması gerektiğini savunmuş, insanın doğayı aşabildiği ölçüde insan olarak varolduğunu ileri sürmüştür. Varoluşçu feministlere göre insan, üretmeli, geleceği biçimlendirmeli ve varolan koşullara boyun eğmemelidir.[58]

1.5.2.Postmodernist Kuram

"*Modern ötesi*" ya da "*modern sonrası*" olarak da adlandırılan postmodernizmi anlayabilmek için öncelikle modernizm kavramını incelemek yerinde olacaktır. Modernizm ve postmodernizm kavramlarının incelenmesinin ardından bu kavramların kadın hareketi ile olan ilişkisi analiz edilecektir.

Tam olarak net bir tanımı yapılamayan ve ne zaman başlamış olduğu kesin olarak bilinemeyen, her yazarın kendi perspektifinden bir şeyler katarak yorumladığı 19.yüzyılın son dönemleri ve II.Dünya Savaşı'nın ilk yıllarına kadar olan süreçte sanat ve edebiyatta oluşan değişimler ifade eden bir kavram olan modernizmi, "*Fransız bilim adamı Roland Barthes, 19yy. içinde bir momentte toplanan, yeni*

[55] Tolga Ulusoy, *a.g.m.,* s.4-5.
[56] Simone de Beauvoir, *İkinci Cins*, Çev: Bertan Onaran, Payel, Çağdaş Kadının Kitapları Dizisi, 1993.
[57] Tolga Ulusoy, *a.g.m.,* s.5.
[58] Deniz Altınbaş, *a.g.m.,* s.38.

sınıfların, teknolojinin ve iletişimlerin evriminin sonucu olarak türeyen dünya görüşlerinin çoğullaşması şeklinde tanımlarken, İngiliz romancı ve denemeci Virginia Woolf ise, modernizmi, insan ilişkileri ve insan karakterinde bir değişim olması açısından tarihsel bir fırsat saymıştır. Bir başka ifadede ise modernizm terimi, "*müzikte atonalizm, şiirde vers libre, romanda bilinç akışı tekniği ile karakterize edilirken, mimaride işlevselcilikle ilişki içinde olan bir kavramdır.*[59] şeklinde açıklanmıştır.

"Modernizmin, siyaset teorisine en önemli katkısı, iktidarın kaynağının Tanrı'dan gelmediğinin ve halka ait olduğunun kabul edilmesi olmuştur." Başka bir ifade ile dinin siyaset üzerindeki etkisi azalmış, rasyonel(akılcı) ve laik(din ve devlet işlerinin birbirinden bağımsız olması) ilkeler ışığında, dinin üzerindeki kalın dogmatik(tartışmaya kapalı, sorgulanamayan) katman kırılmış din eleştirilmeye, sorgulanmaya başlanmıştır. "*Evrensellik, homojenlik ve açıklık"* anahtar kelimelerini içerisinde barındıran modernizm, yeni bir toplum düzenini yani modern bir toplum düzenini getirmiş, bireyciliğe ek olarak işbirliği ve dayanışma ilkelerini ön plana çıkarmıştır. "*Sosyal devlet, sosyal adalet ilkeleri, sosyal hukuk görüşü, bilimsel ve teknolojik buluşlar, nüfus hareketleri, süratli kentleşme, kitle siyasal hareketleri ve genişleyen dünya pazarı",* modernizmin belli başlı getirilerini oluşturmaktadır.[60]

Post-modernizm ise, estetik ve sanat eleştirisi alanında modernizme karşı doğan yeni bir stil, yeni bir akımdır. Başka bir deyişle post-modernizm, modernizmin eleştirisi, anti-modern bir yaklaşım veya alternatif bir moderndir.[61] Post-modern çağın ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemesine rağmen modernizmden sonra başladığını söylemek mümkündür. "*Post-modern kelimesi ilk kez 1934 yılında Frederico de Onis tarafından batı uygarlığının yeni dönemini ifade için kullanılmıştır."*[62] Post-modernizmi, modernizmden ayrı bir teori, bir kuram olarak kabul edenler olduğu gibi, post-modernizmi ayrı bir teori olarak değerlendirmeyip

[59] Marshall, Berman, (1994) Katı Olan Her şey Buharlaşıyor, Çev. Ümit Altuğ-Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul, aktaran İbrahim Mavi, Modernizm, https://ibrahimmavi.wordpress.com/2012/02/18/modernizm/, 03.06.2016.
[60] Adnan Güriz, *a.g.e.*, s.95-96.
[61] Ahmet Hamdi Aydın, *Yönetim Bilimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.110-111.
[62] M.Featherstone, Postmodernizm ve Tüketim Kültürü, 1996, s.63, aktaran Adnan Güriz, *a.g.e.*, 97.

post-modernizmi, modernizmin devamı olarak kabul eden görüşler de bulunmaktadır.

"1980 yılı itibariyle feminizm içerisinde yer alan radikal yaklaşımlar gözden düşmeye başlamış, iktisadi sistemdeki dönüşümler ve düşünsel anlamda post-modernizm gibi çeşitli unsurların bir birleşimi olarak feminizm, devrimci yaklaşımlarını yitirip daha reformcu bir harekete doğru evrilmiştir." Aynı yıllarda post-yapısalcılığın bazı imgelerini içerisinde barındıran post-modernizmin, feminizm üzerinde oldukça yüksek bir etki yarattığı görülmektedir. Özne kavramının ortadan kalkmasıyla birlikte, feminizmde öznenin ne olduğu tartışılmaya başlanmıştır. "*Özellikle post-modernistlerin, feminist hareketleri kadını temele alan özcü birer hareket olduklarına dair önemli iddialarda bulunmaları feministler içerisinde tartışmalara sebep olmuştur."* Böylece "*LGBTİ hareketleri, barış mücadelesi, anti-ırkçı mücadeleler"* başta olmak üzere birçok farklı alanla işbirliğine giren feminizmin yüzü değişmeye başlamış ve feminizmin gerçekte ne olduğu tartışmaları gündemi meşgul eder olmuştur.[63]

20.yüzyılda gelişen feminizm, Batı geleneğine meydan okumayı içerdiğinden dolayı post-modernist düşünceyle örtüşmektedir. Post-modernizmin farklılığı vurgulaması, özerk kültür ve uzmanlaşmış alanlardaki şüpheci tavrı, modernizmin üniter ve totaliter yapısını daha çok eleştiriye açık hale getirmiştir. Post-modernistler tüm grupların kendileri için kendi sesleri ile konuşma hakları bulunduğunu savunmuş ve eril kültürün karmaşık yapısının ve bilinmeyenlerinin açığa çıkarılmasına yardım ederek eril kültürün daha derin sorgulanmasına olanak sağlamıştır. Post-modernizmin özneyi parçalara ayıran özelliği feminizmin ve feministlerin ufkunu oldukça genişletmiştir.[64]

Feminizmin geldiği en son noktada post-modernizm yer almakta ve ikisi bir şekilde birleşerek post-feminizm kavramını oluşturmaktadır. Post-modern feminizm ya da post-feminizm, aralarında birçok ayrım noktası bulunan liberal, yapısal ve radikal feministleri, "*kadınların kendi arasındaki farklılıklara yeterince vurgu*

[63] Tolga Ulusoy, *a.g.m.,* s.6-7.
[64] Fatmagül Berktay, *Politikanın Çağrısı,* a.g.e., s.156-158.

yapmamaları" konusunda eleştiren bir bakış açısından gelmektedir. "*Bu farklılıklar, diğer feministlerin kadın kategorisi içinde orta sınıf beyaz kadınları temel alması nedeniyle gözden kaçırdıkları ırksal ve sınıfsal farklılıklardır. Post-modern feministlere göre cinsiyet, aslında sabit bir durum değil, akışkan bir kategoridir. Bu bakımdan, feminizme erkeklerin de dâhil olabileceği yeni bir kapı açılmıştır."*[65]

[65] Elizabeth A. Flynn, Emergent Feminist Technical Communication, Technical Communication Quarterly, Cilt 6, No.3, s.313-321, aktaran Deniz Altınbaş, *a.g.m.*, s.41.

2.BÖLÜM: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde kadın hareketinin tarihi analiz edilecektir. Kadın hareketinin tarihini anlatabilmek için kadın tarihine değinmek gerekmektedir. Bu bağlamda kadının bilinen en eski çağlarda olan tarihinden başlanarak anaerkil dönemlerden ataerkil dönemlere geçiş evresi incelenecek ardından dünyada kadın hareketi tarihi irdelenecektir. Türkiye'de kadın hareketinin analiz kısmında yine aynı yol haritası incelenecek, Türk kadınının bilinen en eski tarihine kadar gidilecek ve akabinde günümüze kadar olan dönemde kadın hareketi analiz edilecektir.

2.1.DÜNYADA KADIN HAREKETİ

Dünyada kadın hareketini inceleyebilmek için öncelikle kadınının tarihini ele almak gerekmektedir. Kadının bilinen en eski tarihi ilkçağ medeniyetlerine kadar uzanmaktadır. Eski çağlarda, tarım öncesi topluluklarda, kadının doğurganlığı o dönem doğum ile cinsellik arasındaki bağı kurmaktan çok uzakta olan bir toplumda, mucize olarak telakki edilmiş ve doğum, doğayla ve mistik güçlerle ilişkilendirilmiş, kadın, sahip olduğu düşünülen olağanüstü güçleri sayesinde bir ilah, bir tanrıça olarak yüceltilmiş ve böylece toplumda anaerkil bir kült yapısı oluşmuştur. Neolitik döneme gelindiğinde, tarımın keşfi ile toprağa atılan tohumun üremeyi sağladığı anlaşılmış ve aynı şeyin kadın ve erkek cinsi için de geçerli olduğu fark/zan/keşf olunca mucizenin erkeğe bağlı olduğu yargısı ile anaerkil olan kült, ataerkil bir forma bürünmüştür. Tarımın getirmiş olduğu modernleşme hareketleri ile birlikte gücüne güç katan ataerkil kül içerisinde ezilen ve aşağılanan kadın, Aydınlanma Çağı ile birlikte kaybetmiş olduğu hakları elde etme mücadelesine girişmiştir. Bu hareketin her ne kadar Aydınlanma Çağı döneminde başlayan bir hareket olduğu bilinse de hareketin temellerinin daha önceki bir dönemde, Rönesans döneminde temelleri atıldığı ortaya çıkarılmıştır. Kadın hareketi olarak adlandırabileceğimiz bu hareket dünyada 1.dalga feminizm, 2.dalga feminizm ve 3.dalga feminizm olmak üzere üç aşamalı bir seyir izlemiştir. Bu hareket, dünyanın farklı ülkelerinde farklı zamanlarda

başlayan bir hareket olduğundan dolayı her ülkenin kadın hareketi tarihi de dolayısıyla kendi içerisinde değişiklik arz etmektedir.

Dünyada kadın hareketi konusunun daha iyi anlaşılabilmesi adına *"Kadının Tarih Sahnesine Çıkışı: Anaerkil Toplumdan Ataerkil Topluma Geçiş Dönemi, Ortaçağda Kadın, Birinci Dalga Kadın Hareketi, İkinci Dalga Kadın Hareketi ve son olarak da Üçüncü Dalga Kadın Hareketi"* konuları sırasıyla ele alınacaktır.

2.1.1.Kadının Tarih Sahnesine Çıkışı: Anaerkil Toplumdan Ataerkil Topluma Geçiş

"Paleolitik, kelime anlamı olarak, eski Yunanca Paleos "eski" ve Lithos "taş" kelimelerinden türemiş ve dilimize "Eskitaş veya Yontmataş Çağı" olarak çevrilmiştir. İnsanlık ve aynı zamanda medeniyet tarihinin başlangıcı olarak kabul edilen bu çağ günümüzden yaklaşık 400 bin yıl önce başlayarak yaklaşık 7 bin yılına kadar süregelmiştir."[66] İnsanların bu dönemde avcılık ve toplayıcılık ile geçinerek hayatta kalma mücadelesi verdikleri bilinmektedir. Ateşin bulunmasıyla mağara ve kaya diplerine sığınan insanoğlu vahşi hayvanlardan ve değişen hava koşullarından korunmaya çalışmış, bir süre sonra yiyeceklerini pişirmeyi öğrenmiş ve mağara duvarlarına yaptıkları resim ve şekiller ile günümüz tarih, sanat ve iletişim şeklinin ilk temellerini oluşturmuşlardır. Henüz yazı icat edilmediğinden dolayı mağara duvarlarındaki resim ve şekiller o dönem hakkında bilgi sahibi olabilmemize imkân sağlayan yegâne kaynaklardır.

Andree Michel, *"Feminizm"* adlı kitabında, paleolitik dönem ile ilgili Fransız bir araştırmacının "*Bu uzun, onbinlerce yıl süren dönemde, tarihöncesinin insanları, avcılar, silahlı ama savaşmadan yaşadılar. Evlerinde bulunan yiyecek artıkları, başka kalıntılar, çok etkili silahlarla öldürülmüş hayvanların kemikleri hep, avcıların silahlı olduklarını gösteriyor. Bu silahların da yüzlercesi, binlercesi bulundu. Ama mezarları, tek bir savaşın bile izini taşımıyor. Zaman zaman kaza sonucu meydana*

[66]Tulga Albıstanlıoğlu, "Anadolu Uygarlıkları Ders Notları", file:///C:/Users/toshiba/Downloads/165e46e4aaef6a3099ed7bb7e2745289.pdf, 13.05.2016.s.1.

*gelen yaralamaların izlerine, örneğin kaynamış kırıkların izlerine rastlanıyor; ama şimdiye değin sivritilmiş taş uçlarının açtığı yaralara hiç rastlanılmadı."*sözlerine yer vermiştir.[67]

Paleolitik dönem, birbirleri ardına gelen ve farklı hava koşullarına sahip olan dolayısıyla insanoğlunun yaşam ve teknolojik hayatında da zorunlu değişikliklere yol açan, alt paleolitik dönem, orta paleolitik dönem ve üst paleolitik dönem olmak üzere 3 farklı dönemden oluşmaktadır. Soğuk bir iklimin görüldüğü alt paleolitik dönemde insanoğlu vahşi hayvanlara karşı korunmak, avlanmak ve kabileler arası olası bir saldırı ihtimaline karşı savunma amaçlı doğada buldukları taşları yontarak ilkel aletler yapmışlardır.[68] Zamanla ilkel alet yapımında aşama kaydeden insanoğlu, ateşi keşfetmiş ve ona hükmetmeyi öğrenmiştir. Alt paleolitik dönemin insanı olan Homo Erectus[69], yirmi ya da otuz kişiden oluşan kabileler halinde yaşamaktaydı. Homo Erectus'lar az bir nüfusa sahipti ve ortalama yirmi- yirmibeş yıllık bir yaşam süreleri vardı. Konuşma dili henüz gelişmediği için Homo Erectus'lar beden dilini kullanarak *"yüz kasları, omuzlar, ayaklar ve en çok da ellerle"* anlaşmaya çalışmışlardır.[70] "*Buzul çağı olarak da bilinen bu dönemde kadın, topluluğa yeni üyeler katan doğurgan kimliğiyle ve toplayıcılık rolüyle oldukça önemliydi. Erkeğin avı ele geçirmesinin rastlantılara bağlı olduğu koşullarda, kadının topladığı ürünler topluluğun yaşamının sürmesini güvence altına alıyordu*."[71] bu sözler kadının toplumda değer görülen bir yere sahip olduğunu, bunun yanı sıra hayatın devamlılığını arz ettirebilmek adına önemli ve hayati bir görev üstlendiğini kanıtlar niteliktedir.

---

[67] Germaine Tillion, Origines Prehistoriques De La Condition Des Femmes En Zones Civilisees, Revue Internationale Des Sciences Sociales, 1977, No.4, aktaran Andree Michel, Feminizm, *a.g.e.,* s.11-12.

[68] Melahat Göl, "Neolitik", https://www.academia.edu/8749627/Neolitik, 14.07.2016, s.1-2.

[69] Latince bir kelime olan Homo Erectus, Türkçe'de dik insan anlamına gelmektedir. Modern insanın (Homo Sapiens) atası olarak kabul edilen ve tarihte bilinen ilk gerçek insan olan Homo Sapiens, 2 milyon yıl önce Doğu Afrika'da yaşam serüvenine başlamış, daha sonraları Asya ve Avrupa kıtasının bazı bölgelerine göç etmiş ve böyle 3 farklı kıtaya yayılma imkanı bulmuştur. Homo Erectus, alet ve silah yapımının yanında ateş yakmasını da öğrenmişti ve yaşamını avcılık yaparak idame ettiriyordu. (https://insanevrimi.wordpress.com/2012/09/28/homo-erectus/)

[70] Pervin Erbil, *Kibele'den Pandora'ya Kadının Tarihsel Yenilgisi*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2016, s.23.

[71] Naz Avcı, *a.g.m.*, s.1.

Eşitlik Feminizmi'nin en önemli düşünürlerinden biri olan Simone de Beauvoir'e göre, ilk çağlardaki erkek, cinsel ilişkiyle doğurganlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu bilmiyordu. Bilim ve teknolojiden uzak olan ilkel yaşam tarzında doğum, mistik güçlerle ve doğayla ilişkilendiriliyordu. Dolayısıyla kadının doğurganlık özelliğinden dolayı mistik güçlere sahip olduğuna inanılıyor ve kadın olağanüstü güçleri olan bir ilah, bir tanrıça olarak toplum içerisinde yüceltiliyordu.[72] Başka bir ifadeyle, Homo Erectus, cinsel ilişkiyle doğum arasındaki bağın varlığından habersizdi. Ve doğumu "*mağaralarda, yarıklarda ve ağaçlarda yaşayan ve kadının karnına girerek dünyaya gelen cenin, tohum ya da ruh"*un doğuşu olarak düşünmekteydi.[73] Paleolitik çağda kadın, erkekten daha güçlü bir yapıya ve toplumda daha yüksek bir statüye sahip olduğu için o döneme ait heykelciklerde taş ya da fildişinden yapılmış kadın figürlerine rastlanılmaktadır.[74]

Alt paleolitik dönemdeki soğuk iklim, orta paleolitik dönemde yerini kuru, sert ve yoğun kar yağışının giderek buzullaşmaya sebebiyet vermesine yol açan soğuk hava kütlesine bırakmıştır. Hava durumundaki bu değişim hiç şüphesiz insanoğlunun yaşamını ve teknolojisini oldukça etkilemiştir. Alt paleolitik dönemdeki taş aletler ve yongalar[75] bu dönemde daha düzenli bir şekilde yontulmuştur. Orta paleolitik dönemin insanı olan Homo Neandertal'in[76] *"kafatası hacmi Pitckantropos'unkinden (Homo Erectus) 400-500 cm küp daha büyüktür."*[77] Homo Neanderthal'lerin ellerindeki ilkel ve kısıtlı aletlerle gergedan ve mamut gibi güçlü ve oldukça iri hayvanları avlayabilmesi avcılıkta kendilerini geliştirdiklerinin bir kanıtıdır. Bu dönemde rastlanılan tek ya da çift çukur şeklindeki mezarların

[72] Zeynep Direk, Felsefe Vakti Programı 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Özel Yayını, Feminizm: Simone de Beauvoir, İTÜ Radyosu, İstanbul.
[73] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.24.
[74] Elise Boulding, The Underside of History, A View of Women Through Timei Boulder(Colorado), Westview Press, 1977, s.229-230, aktaran Andree Michel, a.g.e., s.14.
[75] Yonga, kesilen, yontulan ya da rendelenen bir şeyden çıkan irice parçaya verilen addır.
[76] Homo Neandertal, günümüzden yüz bin yıl önce Avrupa'da yaşam serüvenine başlayan ve ne yazık ki tam olarak açıklanamayan sebeplerden dolayı nesli tükenen bir insan ırkıdır. Homo Neandertal, modern insandan biraz daha güçlü yapıda bir iskelet yapısına ve ortalaması daha yüksek bir kafatasına sahipti ve dik yürüyebilme ve konuşma yetisini elinde bulunduruyordu. Bununla birlikte sanat ve müzik ile uğraştıkları, kültür ve zeka seviyelerinin gelişmiş olduğu biliniyordu. (Evrim Teorisi Yalanı, Osman Eroğlu, http://yaratilis.com/index.php/neandertaller-insanin-maymunsu-atasidir-iddiasi-bir-sahtekarliktir/)
[77] M.İlin ve E.Segal, İnsan Nasıl Oldu, Cilt 1, s.26. aktaran Pervin Erbil, *a.g.e.,* s.27.

varlığı ise dönem insanları arasında birtakım dini inançların ortaya çıktığını gösterir niteliktedir.[78]

Orta Paleolitik dönemde toplayıcılıkta uzmanlaşan kadın, alt paleolitik dönemdeki saygınlığını ve önemini bu dönemde de devam ettirmiş, sağlık koşullarının yetersizliğinden dolayı anne ve çocuklarda ciddi sayıda ölüm vakalarının görülmesi, kadının toplumda erkekten daha üstün bir konuma sahip olmasına neden olmuştur.[79] Dönem kadını, *"Hayatın akışını, sürekliliğini ayarlıyor ve sorunlara çözüm buluyordu. O, çocuk doğuruyor, besliyor ve onu günlük hayatın güç şartlarına hazırlıyordu. Beslenme sorununun güvence altına alınması da büyük oranda ona bağlıydı. Çünkü bitkileri, meyveleri ve küçük hayvanları toplayan oydu. Konaklama yapılan ya da kışın geçirildiği yerlerde çevreyi gözetlemek ve balık avlamak da onun görevleri arasındaydı. O, meyve cinslerini, yabani tahılları, mantarları çok iyi tanıyordu; tatlarını biliyor, yenilemeyecek veya zehirli olan doğal ürünleri tanıyordu. Bütün bunların sonucu olarak itibarının yükseldiği, hatta belki de bazı özel güçlere sahip olduğu yolunda bir inancın geliştiği ve bu gücün sonradan büyü yeteneği olarak kabul edildiği şüphesizdir.* (Burada bahsedilen durum ne yazık ki Avrupa'nın karanlık tarihi Ortacağ'da tamamen eril kültürün çıkarları doğrultusunda değerlendirilen bir olguya dönüşmüş ve kendisini "cadı avı" olarak göstermiştir.) *Yine o, bazen özellikle avlanma sırasında hayvanların saldırısına uğrayan veya hastalar ve sık sık çarpışmalarda yaralanan erkekler için gerekli olan ilaçları da biliyordu."*[80] Görüldüğü üzere hayatın devamlılığını sağlayabilmek adına toplayıcılık yapan kadın, doğayı son derece iyi bir şekilde analiz etmişti ve dönemin iyileştiricisi şifacı anası konumundaydı. Burada günümüzdeki doktorluk mesleğinin ve tıp iliminin belki de ilk adımlarının ilkçağda kadınlar tarafından atılmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Orta Paleolitik dönemde, dil ve düşünce bir önceki döneme göre gelişmiş artık dil, bir iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca mağara duvarlarında, "*maske takarak dans eden avcılar, yaralı hayvanlar ve kadınlar"*ın resmedildiği görülmektedir. Bulunan bu gibi dönemin sanat eserleri, o

[78] Melahat Göl, *a.g.m.*, s.1.
[79] Andree Michel, *a.g.e.*, s.13.
[80] Helmut Uhlig, Avrupa'nın Anası Anadolu, s.30. aktaran Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.29.

günkü toplumun psikolojik yapısı ve yaşam tarzı hakkında bilgi veren nadide kaynaklardır.[81]

Üst paleolitik çağa gelindiğinde ok ve mızrak yapımında oldukça ileri bir düzeye geçilmiş, iğne üretilmiş ve insanlar hayvan derilerinden giysiler dikmeye başlamıştır. Teknolojinin bu denli ilerlemesi hiç şüphesiz dönem sanatını da olumlu bir şekilde etkilemiştir. *"Ok ve yayın sadece öldürmek için değil, müzik yapmak için de kullanılabileceği keşfedilmiş"*[82] hammaddesi kemik olan flüt ve düdük gibi modern üflemeli çalgıların ilkel birer örneklerine rastlanılmıştır. Mağara duvarlarını süsleyen ve günümüz insan görünümüne sahip dönemin insanı olan Homo Sapiens'lerin[83] günlük rutininin resmedildiği eserlerde yeni çizim ve boyama tekniklerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra bazı mağaralarda, sanatın bağımsızlığa doğru ilerlemeye başladığının bir kanıtı sayılabilecek *"tavanlara kazınmış çeşitli manzara"* resimleri dikkati çekmektedir. Yapılan arkeolojik kazılarda, üst paleolitik dönemin hâkim olduğu hemen hemen her yerde *"Venüs"* olarak adlandırılan "*obsidien*[84]*, kemik ve fildişi*" vb. malzemelerden yapılma, cinsel organların abartılı bir biçimde tasvir edildiği kadın heykelcikleri bulunmuştur. Kadının hayatta kalabilme savaşındaki rolü erkeklere göre bu dönem biraz daha artmış, dönem kadını, toplayıcılığın yanında terzilik mesleğini de ele almıştır. İlkel yaşam tarzında meydana gelen teknolojik gelişmeler kabileler halinde yaşayan insanların gruptan yavaş yavaş kopmalarına sebebiyet vermiştir. Gruptan kopan ya da grup içerisinde kalan insanlar birbirleri ile olan bağlarını kesmemiş, birbirlerini akraba olarak kabul etmiş ve karşılıklı olarak iletişimlerine devam etmiştir. Bu ilişkiler zamanla öyle ilerlemiştir ki kabile içinde evlilik yasaklanmış, kabileler arası evlenme baş göstermiştir. Ne var ki tek eşli evlilik sağlanamamış dolayısıyla babanın belirsizliğine karşın, kadının analık rolünün apaçık belirli olması

---

[81] Pervin Erbil, *a.g.e.,* s.28.
[82] Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür, s.159. aktaran Pervin Erbil, *a.g.e.,* s.31.
[83] Latince bir kelime olan Homo Sapiens, Türkçe'de bilgin ya da bilen insan manasına gelmektedir. Yaklaşık olarak 5 milyon yıl önce Afrika kıtasında yaşam serüvenine başlayan bu insan türünün nesli tükenmemiştir. Nitekim günümüz insanı olan modern insan, Homo Sapiens'in devamı olarak nitelendirilmektedir.
[84] Obsidien ya da Türkçe olarak obsidyen, volkanik patlamalar sonucu oluşan lavın soğumasıyla birlikte meydana gelen parlak siyah, gri ya da kahverengi gibi farklı renk türleri bulunan volkanik bir camdır. Yontularak sivri bir şekil alabilme özelliği sayesinde ilk çağlarda alet ve özellikle silah yapımında kullanılmıştır. (Bilgi Bankası, www.dersimiz.com)

ve kadının çalışma alanında üstlenmiş olduğu görevler (toplayıcılık, terzilik vb.) kadını, toplumun itibarlı ve değeri yüksek bir üyesi haline getirmiştir.[85]

Mezolitik çağa gelindiğinde, iklim koşullarında ciddi sıcaklık artışları gözlenmiş, ısınan hava buzulların erimesine sebebiyet vermiştir. Buzulların erimesiyle suya doyan geniş çayırlar ilk zamanları ot ile beslenen hayvanlara mesken olmuş fakat zamanla ormanlaşan bu alanlar otçul hayvanları barındıramayacak duruma gelmiştir. Sığınacak bir yer bulamayan bazı hayvanlar bölgenin farklı yerlerine dağılmış, kaçamayanlarsa yok olup gitmişlerdir. Hayvanların bu şekilde yok oluşu avcılık ile hayatta kalma mücadelesi veren insan hayatını olumsuz bir şekilde etkilemiş, insanı deniz, göl vb. su birikintilerinin olduğu daha yaşanabilir alanlara doğru göç etmeye zorlamıştır. Bu dönemde sürü hayatından uzak olan küçük hayvanları avlamaya başlayan insan, hayvan avında ok ve yaydan, balık avında ise zıpkın, olta ve ağ gibi maddelerden faydalanmaya başlamıştır. Aynı zamanda insanoğlu köpeği de evcilleştirerek onu, avcılığın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Sürü hayvanlarının bölgeyi terk etmesiyle avcılık başlı başına yetmemeye başlamış toplayıcılık ve balıkçılık daha fazla önem kazanmıştır. "*Milyonlarca yıllık bir gözlem ve deneyimin birikimini analarından devralan kadınlar,"* toplayıcılık ve balıkçılığı üstlenmiş, balık tutmanın yanı sıra doğada buldukları "s*alyangoz ve kurbağa gibi yenilebilir yumuşakçalar, yumurtalar, mantarlar, yabani tahıllar kökler, bazı bitkiler, kabuklu yemişler ve bal"* gibi besinleri toplayarak dönem insanının hayatını idame ettirmişlerdir. Orman alanlarının varlığı dülgerliğin yani bir çeşit marangozluğun ortaya çıkmasını sağlamış artık insanoğlu kayık, kürek gibi bazı ahşap malzemeler üretmeye ve mağaradan çıkarak kulübe ve çadırlarda yaşamaya başlamıştır. Yaşam koşullarının bu denli değişimi, hiç şüphesiz dönem sanatını da etkilemiş, mağaralarda görülen süs motifleri ve Venüs heykellerinin yanı sıra dönem aletleri üzerine işlenmiş soyut ve geometrik desenler görülmeye başlanmıştır. Toplayıcılık ve balıkçılığı üstlenen kadın, avcılık yapan erkeğin önüne geçmiş hayatta kalma mücadelesinde erkekten daha üstün bir güç haline gelmiştir. Sahip olduğu bu güç, onun toplum içerisinde sayılan ve sevilen bir varlık olarak yüceltilmesine olanak sağlamıştır. Kadın, o kadar güçlü ve yüksek bir konuma

[85] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.30-34.

yüceltilmiştir ki yaşlılık döneminde bile değer kaybetmemiş, gençliğinde doğuran, toplayıcılık ve balıkçılık yapan kadın, yaşlılığında şifacı ana rolünü üstlenmiş, "*otlar ve zehirler(öldürücü ve iyileştirici)"* konusundaki engin bilgilerini ve tecrübelerini de kullanarak ihtiyaç sahibi bebek ve hastalara şifa olmuştur. O dönem küçük kabileler halinde yaşayan mezolitik toplumunda, evlenme klanlar arası yapılmaktaydı toplumdaki en güçlü otorite kadın olduğu için dışarıdan kadın değil erkek alınıyordu. Yine de bu dönemde tek eşlilik henüz oluşmamış bir kavramdı ve dolayısıyla babanın belirsiz oluşu akrabalık ilişkilerinin de ana tarafından devamını sağlıyor, baba ile bir akrabalık bağı bulunmuyordu. "*Çocuk anasını tanıyor ama babasını bilmiyordu."*[86] Anaerkil bir toplum yapısının görüldüğü bu dönemlerde "*kadınlar, klanın toprakları hakkında karar alabilmekte, evlilik ve benzeri anlaşmalar yapabilmekte, büyücü(şasem) ve hazineyi kollayan kişiyi tayin ve azledebilmekteydiler. Kocalarsa, ataerkil toplumlarda kadınların kaderi neyse, ona katlanmak durumundaydılar: "Erkek, beşikten mezara kadar hayatının her döneminde, geniş aile ya da klan içindeki konumu gereği ona iradesini kabul ettiren bir kadına tabi idi."*[87]

Mezolitik dönemin toplayıcısı olan kadın, doğayı ve bitkileri çok iyi tanıyordu. Zamanla olgunlaşan buğday ya da arpa tanelerinin başaktan yere döküldüğünü ve ertesi yıl tanelerin döküldüğü yerde yeni başaklar oluştuğunu gözlemlemişti. Doğadaki bu muhteşem döngüyü çözen kadın, gördüklerini deneme yoluna gitmiş ve sonunda başarıya ulaşarak topraktan nasıl yararlanacağını yani tarımı keşfetmişti.[88] Neolitik Çağ'da, iklim koşullarının değişmesi dönemin geçim kaynağı olan avcılığın yanında kadının icadı olan tarımın ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Kadın, ekip biçme işlerinin yanı sıra buğday tanelerini öğütmek için taştan tekerlekler yapmış, taneleri korumak için kaplar ve çanak çömlekler hazırlayarak çapalı tarımın gelişmesini sağlamış, yine aynı dönemde kadın, yün eğirmeye ve örmeye başlamıştır. Kadının bu şekilde üretken oluşu dönemin ilkel sanatında da varlığını hissettirmiş toplumda üretkenliğin ve bereketin sembolü olan kadının bedeni kil heykellere tanrıça şeklinde işlenmiş ve bu heykeller Ana Tanrıça olarak

[86] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.35-39.
[87] Elise Boulding, s.229-230, aktaran Andree Michel, *ag.e.*, s.14.
[88] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.42.

adlandırılmışlardır.[89] Orta Avrupa, Balkanlar, Akdeniz Bölgesi, Ortadoğu ve Güney Asya, Japonya, Latin Amerika gibi dünyanın çeşitli yerlerinde rastlanılan bu heykeller, kadının toplumda yüceltilen bir varlık olduğu inancının birer sembollerini teşkil etmektedir. Dönemin heykel figürleri ile yapılan şu açıklama oldukça dikkat çekicidir: "*En eskisi M.Ö. yirmibeş-otuzbin yaşında olduğu tahmin edilen ve paleolitik dönemde başlayıp neolitik dönemde yaygınlaşan bu sembollerin en yaygın açıklaması verimlilik sembolü oldukları. Figürlerin şişman olmaları, üreme ve besleme organlarının- vulva*(üreme organı) *ve göğüsler- abartılmış semboliği kadının doğurma ve besleme gücüne dikkat çekildiği kanısını desteklemektedir".*[90]

Neolitik dönemde insan artık çadır ve kulübe yaşamından uzaklaşmış kerpiçten yapılma evlerde yaşamaya başlamıştır. Bazı yerlerde yırtıcı hayvan ve düşman saldırılarından korunmak amacıyla kerpiç evlerin "*bataklık bölgelerde ya da sığ göllerde direkler üstüne"* inşa edildiği gözlenmiştir. Klan üyelerinin tümünü barındıran bu evler 35 metre gibi bir uzunluğa sahip olan dörtgen şeklinde yapılardı. Evin idaresi ve günlük rutinlerin takibini kadın üstlenmiş bulunmaktaydı. "*Klan, kadının üstün konumuna ve anaerkil yapısına rağmen, ilkel bir demokrasinin egemen olduğu, ortaklaşa üretim yapan, eşitlikçi bir toplumdu."* Üretimin ortaklaşa oluşu, mülkiyetin topluma bağlı olmasını gerektiriyordu. "*Ok, yay, kazma, balta vb."* el emeği ile yapılan alet ve edevatlar üretenin malı sayılıyordu. Üretimin tüm klan üyeleri tarafından gerçekleştirilmesi paylaşımda eşitliliğin gereğini doğuruyordu. Neolitik dönem kadını, "*önemliydi, değerliydi, güçlüydü, üstündü ama otoriter bir hegemon* (baskın bir lider ya da güç) *değildi. O, sevilen, sayılan, koruyucu, üretken, merhametli ve aynı zamanda büyülü güçler taşıyan, toplumun atası bir tanrıçaydı."* Elinde bulundurduğu bu güç ve diğer sahip olduğu vasıfları kullanarak halkı ezmiyor aksine klan içerisinde günümüz demokrasisinin ilkel hali sayılabilecek bir yönetim tarzını benimsiyordu.[91]

---

[89]Berivan Saydan, "İlkçağlarda Kadının Toplumdaki Yeri Sanatla İlişkisi", http://ozgurgenclik.org/ilk-caglarda-kadinin-topumdaki-yeri-ve-sanatla-iliskisi/, 14.05.2016.

[90] Ayşe Tekin, "Tanrıçalar ve Kadın Belleği", *İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Kadın Araştırmaları Dergisi*, s.114-115.

[91] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.50-53.

Orta Neolitik Çağ'da yani İ.Ö.6000 ile 3000 yıllarını kapsayan dönemde, öküzün, suyun ve rüzgârın gücünün bulunması, sabanın kullanılmaya başlanması ve madenlerin fiziksel özeliklerinin keşfedilmesi, tarımda kadından daha güçlü ve dayanıklı bir yapıda olan erkeğin çalışma hayatında giderek kadınlardan daha aktif oluşu, kadının önemini kaybederek, erkeğe göre geri planda kalmasına yol açmıştır. Nitekim bu durum kadının sanattaki yerini de oldukça olumsuz etkilemiş, Ana Tanrıça heykellerinin yerini, erkeklik sembolü olarak kabul edilen Fallus adında küçük kilden ve taştan yapılma heykelcikler almıştır. "*Bu tür simgeler, henüz erkek tanrılar ortaya çıkmış olsa da, üremede babanın rolünün anlaşıldığını ve kadının kullandığı çapanın yerini erkeğin yönlendirdiği sabana bırakmasıyla anaerkilliğin ekonomik temellerinin yıkıldığı bir çağda, anaerkilliğin ideolojik temellerinin de giderek zayıfladığını ortaya koymaktadır."*[92] Bir başka ifadeyle, sabanı icat eden erkek, öküzün gücünden de faydalanarak kadının sürebileceğinden daha fazla yer sürebiliyor tarımdan elde edilebilecek verim ve üretim marjinal seviyeye ulaşıyordu. Üretimi kadın tekelinde olan, çömlek yapımı ve dokumacılık, erkeğin, çömlek çarkını ve dokuma tezgâhını icat etmesiyle birlikte eril gücün eline geçmiş ve dolayısıyla ekonomide ön plana çıkan toplumda daha çok söz hakkına sahip olan erkek, sanatta da kendi varlığından söz ettirmeye başlamıştır.[93] Kadının üretim ve toplumdaki önemli yeri böylece gerilemiş ve zamanla yok olmuş, toplumsal yapı anaerkillikten ataerkilliğe uzanan ve günümüzde de hala geçerli olan bir sistemin kapılarını aralamıştır.[94] Genel bir değerlendirme yapıldığında, ilkel toplumlarda geçerli olan anaerkil toplum yapısının modernleşmeyle birlikte yerini ataerkilliğe bıraktığı görülmektedir.

Orta neolitik dönemde yaşanan tarımdan sonra bu ikinci teknik devrimin yani sabanın bulunmasıyla, dönem insanının hayatı daha yaşanabilir bir hale gelmiş, eldeki yiyecek stoklarının artması nüfus patlamasına yol açmış ve bu nüfus artışı yerleşik düzene geçilmesini gerekli kılmıştır. Daha önceki dönemlerde küçük göçebe toplulukları ve kabilelerin yerini, bu dönem ilk olarak kasabalar daha sonra ise

---

[92] M. Bloch, La Societe Feodale, Paris, A.Michel, 5.baskı, 1968, s.20 aktaran Andree Michel, Feminizm, s.19.
[93] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.57-59.
[94] Berivan Saydan, *a.g.m.*

günümüzdeki gibi kentler almaya başlamıştır. Yerleşik yaşam biçiminde yaşanan bu değişimler, insanların birikim yapabilmesine yani bir anlamda özel mülkiyetin gelişmesine olanak sağlamıştır. Zengin ve fakir, soylu ve köylü vb. statü farklılıklarının gündeme gelmesiyle birlikte asker, rahip ve zanaatkâr sınıfları da oluşmaya başlamıştır. Bu gibi farklı statülere sahip sınıfların oluşması kadınların toplumdaki konumunu da olumsuz etkilemiştir. Germaine Tillion, besin kaynaklarının çoğalması ve nüfusun artmasıyla birlikte yerleşik hayata geçen dönem insanının özel hayatında da bazı değişiklikler meydana geldiğini savunmaktadır. Yerleşik hayata geçmeden önce avcılık yaparak hayatta kalma mücadelesi veren insanoğlu, av sahalarını güvence altına alabilmek amacıyla kabileler arası evlilik yolunu, egzogami(dıştan evlenme) benimsemiştir. Tarımla birlikte yerleşik hayata geçildiğinde ise avcılık ikinci planda kalmış, egzogaminin yerini endogami(içten evlenme) almış, aile reisleri kızlarını kendi ailelerinin büyüyüp çoğalması amacıyla akrabalarına saklamış ve dönem kadını, ailenin doğurgan hizmetçisi olarak algılanmaya başlamıştır. Özel mülkiyetin gelişmesiyle kadınlar, sahip oldukları görevlerden uzaklaştırılmış ve onların güç sahibi olabilmelerine imkân sağlayacak her türden iletişim ağına ulaşımları engellenmiş ve böylece kadınların baskı altında tutularak kapatıldığı yeni bir ataerkil dönem başlamıştır.[95] *"Klan demokrasisinin eşitlikçi toplum yapısı ekonomik yaşam içinde kadına yüksek bir değer biçer ve anaerkil yapılanmayı desteklerken, erkeği ezmemiştir. Ancak erkeğin ekonomik yaşam içinde baskın konuma geçtiği, eşitsizlik ile sömürüyü besleyen ve şiddeti esas alan, kilit noktaları erkekler tarafından tutulmuş siyasal mekanizmanın toplumsal yaşamın bütün alanlarına nüfuz ettiği bir ortamda, kadının, "klan demokrasisinin" diğer cinsi gibi, özgür ve eşit bir birey olarak kalabilmesi olanaklı değildir. Nitekim yeni yapılanma onu alabildiğine ezerek aşağılamış, özgürlüğünü elinden alıp toplumsal konumunda büyük bir altüst oluşa yol açmıştır".*[96]

Ataerkil düzenin varsayımlarınca kadın ve erkek yaratılışı, sahip olduğu gereksinimleri ve yetenekleri bakımından birbirinden oldukça farklıdır. Erkek, daha güçlü ve zeki bir yaratılışa sahip olduğundan dolayı hükmetmek ve egemen olmak

[95] Andree Michel, *a.g.e.*, s.17-22.
[96] Pervin Erbil, *a.g.e.*, s.64.

ona bağşedilmiş bir armağandır. Kadın ise, güçsüz, akıl ve yetenek yoksunu ve duygusal istikrardan uzak olduğu için "*siyasal ve kamusal alanın dışında kalmalıdır. Erkekler, rasyonel zihinsel yetenekleriyle dünyayı yorumlamakta ve düzene sokmakta kadın ise çocuk doğurmakta ve günlük işlerin devamını sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle, erkekler "aşkın"(transcendent) etkinliklerle, kadınlar da "içkin" (immanent) etkinliklerle uğraşmaktadır."* Erkeğin, kadının bedeni ve cinselliği üzerinde söz söyleme hakkına sahip olmasına rağmen kadın, bu gibi haklardan yoksundur. Erkek sahip olduğu hegemon gücü kullanarak Tanrı'nın yeryüzündeki elçisi olma görevini üstleniyor, kadın ile Tanrı arasındaki ilişkide bir köprü görevi görüyordu.[97]

Anaerkil toplumların yerini ataerkil toplumların alması hiç şüphesiz kadının statüsünü ve yaşam tarzını büyük bir ölçüde etkilemiş, dönemin aydınları da bu büyük değişimden oldukça etkilenmiş, dönemin bilim, sanat ve düşünce yapısı da ataerkil sistemin izlerini taşımaya başlamıştır. Öyle ki, Hesiodos "*her erkeğin çocukları ve kadınları üzerinde kural koyma yetkisine sahip olduğunu,"* Platon "*kadının erkekten daha aşağı bir statüde olduğunu" ve* Aristoteles "*erkeklerin yönetici, kadınların yönetilen olmasının doğaya uygun olduğunu, kadınların akıl ve ahlak bakımından erkekten daha aşağı bir düzeyde olduklarını, bu durumun doğada ve toplumda varlığını gösteren hiyerarşinin sonucu sayılması gerektiğini"* ileri sürmüşlerdir.[98]

2.1.2.Ortaçağda Kadın

"Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından (476), Protestan Reformu'nun başlangıcına (1517) kadar olan zaman dilimine tekabül eden Ortaçağ, Batı dünyasında, kadının en karanlık tarihi olarak bilinmektedir."[99] Hristiyan ve Yahudi dinlerinin kutsal kitaplarında yer alan "*yılanın ağzına gizlenerek cennete girmeyi*

[97] Fatmagül Berktay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, *a.g.e.*, s.26-27.
[98] Necla Arat, *Feminizmin ABC'si*,1991, s.14 aktaran Adnan Gürbüz, *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*, Phoenix Yayınları, Ankara 2011, s.15.
[99] Huriye Tekin Önür, Ortaçağda Türk Kadınının Sosyal Konumunu Etkileyen Bazı Faktörler, s.60, *Ortaçağda Kadın*, Altan Çetin, Lotus Yayınevi, 2011, Ankara.

başaran şeytan tarafından baştan çıkarıldıktan sonra, Havva'nın, Adem'i kendisiyle birlikte Tanrı'nın iradesine itaatsizlik etmeye ikna etmesi" olayının yani Adem ve Havva hikayesinin bir uzantısı olarak kadın, günah keçisi atfedilmiştir. "Günahkâr Havva" ile toplum tarafından aşağılan kadının statüsü, daha sonraki dönemlerde "kutsal Meryem" ile yüceltilmeye çalışılmıştır. Ne var ki kutsal Meryem'in çocuğunu bakire olarak dünyaya getirmesi kadının cinselliğinin kötü olarak algılanmasına yol açmış ve kutsal Meryem ile birlikte bakirelik de kutsal olarak kabul görmeye başlamıştır. Öyle ki kilise erkekleri bir kız için bakireliğin ne kadar iffetli bir durum olduğu ile ilgili birçok eser kaleme almışlardır. Bakireliğin bu denli yüceltilir olması zamanla kilise üzerinde bir yaptırıma dönüşmüş, rahip ve rahibelerin evlilikten ve cinsellikten uzak bir yaşam sürmeleri beklenmiştir. Doğa kanunlarına aykırı olan bu durumun sonucu olarak kilise içerisinde zina vakalarında ciddi bir artış gözlenmiş ve Ortaçağ Avrupası'nda hoş karşılanan ve zamanla kurumsallaşan bir meslek haline gelen fahişelik, alt sınıfa mensup kadınlar arasında hızlıca yayılmaya başlamıştır. Öyle ki Floransa ve Venedik şehirlerinde homoseksüelliğin artışını önlemek ve evlilik kurumunu güçlendirmek adına devriye polisler ile fahişeleri koruyan "Onesta" adında özel mahkemeler kurulmuştur.[100]

Ortaçağ'daki Batı toplumunun yapısını daha iyi analiz edebilmek için toplumun yüzyıllar içerisindeki değişimini incelemek yerinde olacaktır. 5. ve 9.yüzyıllar arasındaki dönemde kadınlar, baba ve kocalarının iznine tabi olmadan mülkiyet hakkını elde etmişlerdir. (*701-1200 yılları arasında İspanya, Fransa ve Almanya'da toprakların beşte bire yakını kadınlara aitti.*) Kadınların bu dönemde iyi bir eğitim aldıkları, köylü kadınlar başta olmak üzere kadınlara saygı duyulduğu fakat buna rağmen devlet memurluğu görevine getirilmedikleri dikkati çekmektedir. Roma İmparatorluğu'nun çöküşü diğer kral ve imparatorlukların ayakta kalabilmesi için dönemin en güçlü oluşumu kiliseye yakınlaşmalarını zorunlu kılmış, poligami(çok eşlilik) ve boşanma yasaklanmıştır.[101] X. ve XII. Yüzyıllar arası dönemde, Avrupa'da yaşayan soylu kadınlar, asker toplama ve vergi alma gibi bazı yetkileri elinde bulunduruyordu. "*Merkezi krallıkların kurulması* ve *feodalizmin*

[100] Huriye Tekin Önür, *a.g.e,* s.62-63.
[101] Nurşen Persentili, *Türk Kadınlar Birliği 1923-2013 Doksan Yıllık Mücadele*, Karınca Yayınları, Ankara 2013, s.302.

etkinliğini yitirmesi," bu yetkilere birtakım kısıtlamalar getirmiş hatta bazı yetkiler kadınların elinden alınmıştır.[102] Avrupa'da "*doğramacılık* ve *marangozluk"* yaparak geçinen bazı kadınların lonca teşkilatına olan üyelikleri de zamanla silinmiştir.[103] Gregoryen Devrimi'nin yaşanması kilisede birçok reform hareketini de beraberinde getirmiş, "*kilise ve manastırlarda Roma'ya bağlı Katolik hiyerarşisi hâkim olmuş"*, rahip olabilmek için bekâr olma zorunluluğu getirilmiş, laik olanlar dini görevlerinden men edilmiş, farklı sınıfsal statülere mensup olan kadınlar görev ve güçlerini kaybetmiş ve daha sonra loncalardan üyeliği silinen kadınlar kendi loncalarını kurmuş olsalar da ne yazık ki güç elde edememişlerdir. Kadınları eve kapatma düşüncesinde olan kilise de kadına sırtını dönmüş, çaresiz kalan kadın ücretli işçilik yapmaya başlamış ve çocuklarını çiftliklere bırakmak zorunda kalmıştır. Bu sebepledir ki o yıllarda çocuk ölüm oranlarında ciddi bir artış gözlenmiştir.[104]

Kilise ve zengin bir zümre olan aristokrasi tarafından bir süs eşyasıymış gibi davranılan ve cinsiyeti yüzünden aşağılanan ortaçağ kadınını, ne evlilik sistemi ne de hukuk anlayışı tam, özgür ve hak sahibi bir birey olarak kabul etmemiştir.[105] Katolik inancına göre evlilik Tanrının kutsadığı bir müessese olduğu için boşanma mümkün değildi. Ortodoks inancında ise, güçlü bir konuma sahip olan senyör, 14 yaşındaki kızları evlendirebiliyor ve bu genç kızlarla ilk geceyi geçirme hakkına sahip bulunuyordu.[106] Kilise ve aristokrasiyi besleyen emekçi sınıflar sayıca üstün olmalarına rağmen kadının bu şekilde aşağılanışına ne yazık ki ses çıkaramamıştır. Dönemin kadını ise kendini savunamayacak kadar aciz bir durumda olduğundan dolayı hiçbir şey yapamamıştır. Kilise, bir yandan kadını şeytanın aleti olan aşağılık ve günahkâr bir meta olarak görüyor diğer yandan da Meryem'i göklere çıkartarak onu yüceltiyordu. Dönemin saray aşkı kesin kurallara tabi tutuluyor, evlilik akdinin aşkla bir ilgisi olmadığının dolayısıyla aşkı evlilik dışında aramak gerektiğinin altı çiziliyordu. 13.yüzyılın sonlarından itibaren anti-feminist edebiyat belirginleşmiş ve bu anlayışa göre kadınlar kocalarını aldatan, kötü ruhlu cadılar, genç kızlar ise hoppa

[102] AndreeMichel, *Feminizm*,1984, s.52,53. Aktaran Andan Güriz, *a.g.e.,* s.17.
[103] Zerrin Ediz, *Kadınların Tarihine Giriş*, 1995, s.13-14. Aktaran Adnan Güriz, *ag.e.,* s.17.
[104] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.303.
[105] Fatmagül Berktay, *Politikanın Çağrısı, a.g.e.,* s.254.
[106] Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.16-17.

ve budala olarak değerlendirilmişlerdir. Ortaçağda filizlenen bu kadın düşmanlığına çok geçmeden tepki gelmiş, "*Bien des Fames (Kadınların Erdemleri), Blastenges de Fames'a (Kadınların Fesatlıkları) kitabına, Chaucer'in The Legend of the Good Women (İyi Kadınlar Destanı) ise Wiked Wives (Kötü Karılar) kitabına karşıt bir eleştiri olarak kaleme alınmıştır".*[107]

Âdem ile Havva hikâyesinin günahkâr keçisi olan kadının, asi doğası ve erkeğe göre daha zayıf bir yapıda olması gibi nedenlerden dolayı şeytana ve kötülüğe daha açık bir yapıda olduğunu ve cadı olarak adlandırılan bu kadınların erkek şeytanlarla birleştiğine inana bir tarikatın, Ortaçağ Avrupası'nı etkisi altına alması ile birlikte Avrupa'da yüzyıllarca sürecek bir cadı avının kıvılcımları alevlenmiştir. Bu tarikat, kadınların şeytaniliğe erkeklerden daha fazla açık olmasını şu sebeplerle açıklamaktadır:

- *Kadınların erkeklere göre daha fazla safdil olması ve bu yüzden şeytanın öncelikle onları hedef alması,*
- *Kadınların daha çok etki altında kaldıkları için şeytani yanılsamaların manipülasyonuna daha fazla açık olmaları,*
- *Kadınların ampirik tıp bilgisinin ve şifalı bitkiler ile olan uğraşlarının büyü olarak nitelendirilmesi.*[108]

Cadıların, çocukları yemek olarak yediği ayin gecelerinde büyücülerin dişi, cadıların ise erkek şeytanla birleştikleri ve bu şekilde şeytana taptıklarına dair yaygın bir inanç söz konusuydu. Ayin gecelerinde kötü güçlerle donatılan ve cadı olduğuna inanılan kadın insanlara ve Tanrı'ya zarar verebilecek bir gücü elinde bulunduruyordu. "*Salgın, kötü hava, kötü hasat ve veba gibi doğal afetler ile açıklanamayan çocuk ölümleri, kadınlarda kısırlık ve hatta erkeklerde iktidarsızlık dahi"* cadının topluma zarar vermek için yaptığı kötülükler olarak nitelendiriliyor ve kadınların sahip olduğu sosyal ve ekonomik durum cadı avını daha çok arttırıyordu.[109] Nitekim cadılıkla itham edilen kadınların genellikle yalnız ve onları

[107] Fatmagül Berktay, *Politikanın Çağrısı, a.g.e.,* s.254-258.
[108] Huriye Tekin Önür, *a.g.e.,* s.64.
[109] Jean Michel Salman, "Cadılar" Kadınların Tarihi Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları Cilt III, s.422-425, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul aktaran Huriye Tekin Önür, *a.g.e.,* s.65.

koruyabilecek erkek kardeş, erkek çocuk veya koca gibi bir yakınları olmayan çocuklu dul kadınlar oldukları dikkati çekmektedir. Varisleri olmağı için geçerli miras kanunlarına tabi olmayan bu kadınların, yoksul erkekler tarafından cadılıkla suçlanmasının altında kadınların mal varlıklarına el koyma düşüncesi yatmaktadır. Bunun yanı sıra küçük parsellerin büyük çiftlikler haline gelmesi ile birlikte yalnız ve fakir olan kadınlar daha da fakirleşmiş kırsal kesimde yoksulluk giderek artmaya başlamış ve yoksul kadınlar dilenmek zorunda kalmışlardır. Yalnız ve kimsesiz kadınların mallarını ele geçirme hırsı, kırsal yoksulluk ve dilencilik ile birlikte oluşan korkuya bir tepki olarak cadı avı vakalarında büyük artış gözlenmiştir.

13. ve 17. yüzyıllar arasındaki dönemde görülen cadı mahkemelerinin büyük bir çoğunluğunun *"altın üçgen"* olarak adlandırılan İtalya, Almanya ve Fransa arasındaki bir bölgede yer alması oldukça dikkat çekicidir. Öyle ki Hıristiyanlar tarafından "*Heretikler*" yani sapkınlar olarak bilinen bu bölgede Katharlar ve Waldensianlar gibi Anadolu'dan gelen göçmen topluluklar yaşam sürmekteydi. Bu topluluklarda kadın-erkek eşitliği esastı ve kadınlara değer verilmekteydi bununla birlikte Kadın Bilge sayısının ve kadın ozanların varlığı yadsınamayacak derecedeydi. Zamanla bir köle olarak aşağılanan Avrupa kadını, Katharların Bilge Kadın Dervişlerini ve kadın ozanlarını gördükçe Katolik Kilisesi'nin dogmalarını ve kendi konumlarını sorgulamaya başlamış ve Katharların inancını benimsemişlerdi. Böylesi bir değişimi, halk üzerindeki iktidarına karşı apaçık bir tehdit olarak algılayan kilise çoktan kaybetmeye başlamış olduğu gücünü korumak ve anaerkil kültün yeniden hayat bulmasını engellemek adına birtakım hain planlarını hayata geçirmiştir. Nitekim Albigen Haçlı Seferi ile Katharlar cezalandırılarak ateşe atılmış böylece Anadolu göçmenlerine bir gözdağı verilmiş ve Anadolu göçmen toplulukları kendi kimliklerini saklamak zorunda bırakılmışlardır. Bununla da yetinmeyen kilise, cadı avı yalanı ile milyonlarca suçsuz kadını zan altında bırakan komplo teorileri üretmişlerdir. Bu noktada halkı da dolduruşa getirerek topyekun ayaklandıran kilise kendi uydurduğu cadı avına inandırıcılık katabilmek adına Engisizyon Mahkemelerini de eklemiştir. Bu mahkemenin vermiş olduğu ilk kararıyla 1180 yılında Toulouse kentinde cadı olarak suçlanan bir kadın yakılmış ve ne yazık ki bu işkence uzun yıllarca süren bir trajedi haline gelmiştir. Görüldüğü üzere cadı avı,

kilisenin kendi iktidarı ve gücü adına yaratmış olduğu ve milyonlarca suçsuz kadının hayatına mal olan hain bir komplodan başka bir şey olmamasına rağmen yüzyıllar geçmiş olsa da etkileri tamamen silinmiş değildir. Bu bağlamda günümüzde pek çok ülke tarafından adeta bir festival havasında kutlanan Cadılar Bayramı'nın ve Wicca dininin[110] Karanlık Ortaçağ'dan kalma cadı avının birer uzantıları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.[111]

Ortaçağ Avrupa'sında Araplarla ilişkilerin artması sonucu tıp alanında bir canlanma olmuş ne var ki kilisenin katı ve baskıcı tutumu tıp alanında da kendini göstermiş, kilise kısıtlamalara giderek bu alanda da bazı katı kurallar koymuştur. Kurallara göre üniversite eğitimi gerektiren doktorluk için, erkek olmak şartı aranmaktaydı. Maddi durumu iyi olan kadınlar tıp eğitimi alsalar bile doktorluk yapma yetkileri yoktu. 1322 yılında Paris Üniversitesi Tıp Fakültesi, Jacoba Felicie adlı bir kadını tıbbi bir eğitim almamış olmasına rağmen insanlara şifa dağıttığı için mahkemeye vermiştir. Tanıklık yapan hastaların her ne kadar Jacoba Felicie'nin sayesinde iyileştiklerini, gittikleri ünlü doktorların hastalıklarına şifa bulamadıklarını dile getirmiş olsalar da Jacoba Felicie mahkeme tarafından suçlu bulunmuştur. O dönem cehalet o kadar çok yayılmıştır ki açıklanamayan her şey cadılık ve büyücülük ile ilişkilendiriliyor, kadınlar suçsuz olmalarına rağmen kızgın demir, soğuk su, tartı ve gözyaşı deneylerine maruz kalarak cadı damgası yiyor, diri diri toprağa gömme, kafasını kesip yakma, işkence çarkında canlı canlı parçalama, diri diri yakma gibi temel amacın acı çektirmek olduğu çeşitli işkencelerle cezalandırılıyordu. Trajikomiktir ki suçsuz yere cadı damgası yiyerek cani işkencelere maruz bırakılan, öldürülen kadınlardan hapiste kaldıkları süre boyunca onları ziyaret eden papazlar, yakılışını izleyen askerlerin içkisi ve yakılacağı odunlar için para alınıyordu. Ne yazık ki bu insanlıkla bağdaşmayan vahşi uygulamada, Rönesans Dönemi'ne gelindiğinde de durum değişmemiş, Fransız Devrimi'nin

[110] Wicca Dini, Wicca kelimesi Witch cadı kelimesinden türemiş bir kelimedir. Temelleri daha eskiye dayansa da 1950'li yıllarda oluşan bu din, modern cadılık dinidir. Wicca, uyulması gereken belli başlı kuralları içeren bir dindir ve bu din mensuplarına Wiccan denilmektedir. Wiccanların asıl amacı doğayla iç içe olarak doğayı tüm yönleriyle analiz etmek ve akabinde kendini bulmaktır. Yani Wiccanlar, doğadaki 4 element üzerinden yola çıkarak 5.elemente yani ruha ulaşmaya çalışırlar. (https://cadiakademisi.tr.gg)

[111] Ali Galip, "Bilge Kadının Katli- Cadı Avı" , Cadılığın Tarihi Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli, Kalkedoon Yayıncılık, Luis Martin Çev:Barış Baysal, İstanbul, 2009. s.7-10.

yaşandığı yıllarda ise cadılar sadece ceza kanuna göre dolandırıcı olarak nitelendirilmişlerdir.[112]

14.yy.'da Fransa'da çıkarılan yeni yasalar ile "*kadın, aile malvarlığını yönetme liderliğinden yoksun bırakılmış, kadın aile işletmesinin yönetiminden uzaklaştırılmış ve bu konudaki tüm yetki kocaya devredilmişti."* Bu duruma tepki gecikmemiş Christina da Pisan başta olmak üzere pek çok kadın seslerini yükseltmeye başlamışlardır. O dönem, Christina de Pisan "*kızların eğitimi ve barışçı bir toplum özlemi"* olmak üzere daha sonraları feminizmin de üzerinde duracağı iki konuya parmak basıyordu.[113]

Kadınlar, toplum tarafından bu şekilde tecrit edilmeye karşı çıkmış, en yüksek ses soylu sınıfa mensup olan kadınlardan yükselmiştir. *Kastilyalı Isabella (1451-1504) İspanya'nın birliği için çalışmış, Navarelli Marguerite (1492-1549) barış için savaşmış ve ünlü bir yazar olmuş, Elisabeth Tudor (1533-1603) ise İngiltere'nin denizlerdeki üstünlüğünü sağlamıştır.* Köylü bir ailenin kızı olarak dünyaya gelen Jeanne D'arc (1412-1431), ataerkil toplumun kadına biçmiş olduğu role karşı gelerek ayaklanmış ne yazık ki onun bu cesareti yakılarak öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Avillalı Theresa (1515-1582) ve birçok kadın, kilise ve manastırlarda reform hareketlerinde bulunmuşlar, Rönesans ile birlikte birey haklarının yüceltmesinden yola çıkan kadınlar kitaplar yazmışlar*, "Tüm iyi şeyler kadınlara yasak, onlara özgürlük çok görülüyor ve tüm erdemlerden yoksun oldukları kabul ediliyor."* ifadeleriyle dönemin kadınının sahip olduğu statüyü dile getirmişlerdir. Kadınların bu şekilde varolan ataerkil düzene isyan ederek seslerini yükseltmesi, Rönesans ile birlikte kadınların uyanışının, kadın hareketinin ve feminizmin ilk adımlarının atılmaya başlandığının birer kanıtıdır. [114]

15. ve 16. Yüzyılları kapsayan Rönesans Dönemi'nde kilise ve aristokrat sınıfın kadını, eve hapsetme çabaları had safhaya ulaşmıştır ve sonunda kadın "*hukuken tam anlamıyla kısıtlı*" bir kişi durumuna düşmüştür. Orta sınıfa mensup

[112]Ali Pekşen, Cadı Kültü ve Ortaçağda Cadı Avı, http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi137/ali.peksen.137.html, 04.04.2016. s.2-11.
[113] Andree Michel, ag.e., s.24-34, aktaran Nurşen Persentili, a.g.e., s.303-304.
[114] Andree Michel, a.g.e., s.34-39, aktaran Nurşen Persentili, a.g.e., s.305.

olan kadınlar, kilise ve burjuva sınıfının görüşlerine göre belirlenen bir evlilik modelini benimsiyor, kadın kamu sorunlarından uzak duruyor, aile sorunları ve ev işiyle meşgul oluyor, erkek ise karar mekanizmasını elinde bulunduruyordu. Bu durumdan rahatsız olan pek çok kadın evlenip erkeğin kölesi olmaktansa bekâr bir hayat sürmeyi yeğlemiştir. Toplumda kadının bu şekilde ötekileştirilmesi ve dışlanması hiç şüphesiz anne-kız arasındaki ilişkiyi de olumsuz etkilemiştir. Sanatsal ve bilimsel eserlerini dahi değerlendirme fırsatı bulamayan kadınlar çoğu kez eserlerinin altına kocalarının ya da kardeşlerinin imzasını atmak zorunda kalmışlardır.[115] "*Örneğin, Tycho-Brahe'nin (1546-1601) astronomi dalındaki araştırmalarına katılan kız kardeşinin bilime katkısının ne olduğu ve kardeşlerinin tablolarının bir bölümünü yapan Marguerite Van Eyck'in (1390-1441) katkısının ne olduğu tam olarak bilinememektedir."*[116]

Protestanlığın etkisini göstermiş olduğu bazı Avrupa ülkelerinde kadının konumunda iyileşme yaratan ve 16.yüzyıl Almanyası'nda başlayan Reform hareketinin öncüsü Martin Luther, *"evliliği doğal bir ihtiyaç olarak nitelendirmiş, rahipler dâhil herkesin evlenebilmesinin uygun olduğunu, kadının da boşanmayı talep edebileceğini, boşanan kadının yeniden evlenebileceğini belirtmiştir."*[117] Bu hareket, Protestan toplumlarda 20.yüzyılın sonuna kadar geçerli olan "*zevce-kadın modelini"* de beraberinde getirmiştir.[118]

17.ve 18.yüzyıllara bakıldığında, feodal ekonominin yerini yavaş yavaş sanayiye dayalı bir ekonomiye bıraktığı bir dönem görülmektedir. "*Sömürgelere yayılma savaşları ya da Avrupa uluslar arasında yeni sömürge pazarlarını ele geçirmek için doğan rekabet, Asya ve Afrika kıtalarının yoksullaşması ve köle ticareti Asyalı ve Afrikalı kadınların durumunun kısa sürede oldukça kötüleşmesine yol açmıştır."* Asya ve Afrika kıtalarına göre maddi açıdan daha zengin bir yapıda olan Batı ülkelerindeki kadınların durumları da pek iç açıcı sayılmazdı. Evlilik müessesesi içerinde kadın- erkek arasındaki ayrım git gide artıyor, kadınlar "*birahane işletmeciliği ve mum üretimi gibi"* çalışma alanlarından uzaklaştırılıyor,

[115] Nurşen Persentili, a.g.e., s.304.
[116] E.Boulding, a.g.e., s.475, aktaran Adree Michel, a.g.e., s. 36.
[117] Zerrin Ediz, ag.e., s.66, aktaran Adnan Güriz, *a.g.e.*, s.18.
[118] Nurşen Persentili, *a.g.e.*, s.304.

neredeyse erkeklerin aldığı maaşın yarısı kadar bir ücrete dokuma tezgâhlarında çalışıyordu. Zamanla bu duruma karşı çıkan soylu ve burjuva sınıfına mensup kadınlar arasından *edebiyat salonlarını kuran "Mavi Çoraplılar" (okumuş kadınlar)* topluluğu meydana gelmiştir. Siyasi mücadelede bulunan bazı kadınlar, "*1643'te 500 kadar halk kesimden kadın Avam Kamarası'nın önünde toplanarak iç savaşa son verilmesi ve barışın sağlanması için bir gösteri yapmış, 1651'e gelindiğinde ise, esnaf kadınlar borç yüzünden hapse atılmaya karşı çıkmışlardır.*" İngiliz toplumunda ataerkil sistemin ezdiği kadınlar çareyi, "*kadınların mahkeme önünde kendi adlarına konuşabildikleri, gazete yayınlayabildikleri, matbaa, lokanta ve okul çalıştırabildikleri, hekimlik yapabildikleri ve çiftliklerini yönetebildikleri"* Amerikan kolonilerine göç etmekte bulmuşlardır.[119]

1789 Fransız Devrimi'nin yaşandığı dönem içerisinde *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*'nin (Universal Declaration of Human Rights) yayınlanmasıyla birlikte kişi hak ve özgürlüklerinin yasal korumaya alınması, kaynağını din ya da soylu sınıftan alan iktidarın otoritesine büyük bir darbe indirmiş ve siyasal güç, halkın özgür iradesine dayanan parlamentolarda toplanmaya başlamıştır. "Eşitlik ve özgürlük" idealleriyle gerçekleşen Fransız Devrimi'ne farklı sınıfsal statülere mensup olan kadınların ilk defa kitlesel gruplar halinde katılarak hak talep ettikleri görülmektedir. Ne var ki devrin eşitlik ve özgürlük fikirleri kadınlara kadar ulaşamamış, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin ve ikilemin sürmesi sebebiyle kadınlar talep ettikleri haklara kavuşamamış ve daha da kötüsü "*toplantı yapmak ve dernek kurmak*" gibi elinde bulundurdukları birtakım haklarından mahrum bırakılmışlardır. Dönemin önde gelen isimlerinden J. J. Rousseau, "*Kadının görevi erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, kendilerini onlara sevdirip saydırmak, küçükken büyütmek, büyüyünce onlara öğüt vermek, teselli etmek, hayatı zevkli ve sevimli hale koymaktır.*" sözleriyle kadının hayatının erkeği memnun etme odaklı olması gerektiğini savunmakta ve bir nevi dönem kadınının, toplumsal hayattaki statüsü hakkında bizlere bilgi sunmaktadır.[120]

---

[119] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.305-306.
[120] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.55-56.

Feminizm'den önce kadın her zaman toplumda ezilen ve aşağılanan değersiz bir meta olarak kabul görmüştür. Eşitlik ve özgürlük fikirlerinin yayılarak tüm dünyada etkili olmasına fırsat tanıyan 1789 Fransız Devrimi, 1791'de Olympe de Gouges tarafından kaleme alınan *"Kadın Hakları"*, 1792 yılında Mary Wollstonecraft'ın ilk feminist klasik olarak nitelendirilen *"Kadınların Haklarının Doğrulanması"* adlı yapıtı,[121] kadınları harekete geçirmiş, onları varolan bu adaletsiz düzenin nedenlerini sorgulamaya itmiştir. Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi ile birlikte motorlar ve fabrikaların çalışması için insan gücüne gerek duyulmuştur. "*O dönem, çalışana olabildiğince az ücret vermek, kazanmanın birinci şartı olarak görülmekteydi. Bunun için de en elverişli kesim kadınlardı. Onlara az ücret verilmesine kimse karşı çıkamazdı. Çünkü onlar insan değillerdi. Böylece kadın bir şeytanî ruh sayılmasının yanında, erkeklerin yapacağı ağır işleri de yükleniyor ve yağlı-paslı makineler arasında paçavra üstüpüler gibi akşamlıyor ve evli ise evin işleri ile meşgul olarak sabahlıyordu".*[122] Tüm bu etkenler ışığında hak mücadelesi için ayaklanan kadınlar örgütlenerek feminizmin doğuşuna olanak vermiştir.

Rönesans Dönemi'nde etkisi hissedilmeye başlanan ve somut olarak ilk adımları Aydınlanma Çağı ile atılan kadın hareketi, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda kadın haklarını savunan evrensel bir sosyal hareket, bir hak arayış ve eril gücün baskısına karşı yürütülen bir direniş mücadelesidir. Modernleşme ile birlikte ataerkil sistem karşısında gücünü kaybeden kadının yine modernleşmeyle doğru orantılı bir ilişki içerisinde olan kadın hareketi ile hak mücadelesine başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Sanayi Devrimi'nin gerçekleştirildiği İngiltere ve diğer gelişmiş ülkelerde kamusal alanın kadını görmezden gelen eril bir sistemden oluşmasına kadınların başkaldırması ile birlikte kadın hareketinin ayak seslerinin duyulmaya başlandığı bilinmektedir.[123] Görüldüğü üzere, "*kadın hareketi, kadınların kendilerine yüklenen rol kalıplarına, yaşam tarzına bir başkaldırı olarak toplumun özgürleşmeye, bireyselleşmeye başladığı,*

---

[121]Gülnur Acar Savran, Feminizm, http://www.sosyalistfeministkolektif.org/webyazilari/feminizm/feminizm/, 15.06.2016, s.1.
[122] Feminizm ve Kadın, http://www.sevde.de/Fikhi/F/feminizm_ve_kadin.htm, 12.05.2016.
[123]Ömer Çaha, "Türkiye'de Kadın Hareketi Tarihi: Değişen Bir Şey Var mı? (The History of Women Movement in Turkey)", *Kadın Bienali Ekinlikleri Çerçevesinde Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*, İstanbul 2001, s.1.

geleneksel yaşam biçiminden koptuğu, siyasal ekonomik dönüşümlerin yaşandığı dönemde ortaya çıkmıştır."[124] Bu başkaldırışların belki de en önemlisi 8 Mart 1857 tarihinde New York'ta 40.000 tekstil işçisinin, kadının aldığı düşük ücreti protesto etmek için yapmış oldukları grevdir. Bu greve polisin müdahale etmesi, işçilerin fabrikada kilitli kalması ve ardından çıkan yangında kaçacak yer bulamayan ve çoğunluğunu kadınların oluşturduğu 129 işçinin hayatını kaybetmesi, kadın hareketinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmiş ve sonraki yıllarda, o günün tarihi olan 8 Mart, "*Dünya Emekçi Kadınlar Günü*" olarak kutlanmaya başlanmıştır.[125]

Ortaçağın ilk yıllarında Doğu dünyasına bakıldığında Batı dünyasıyla çok da farklı bir görüntü ortaya çıkmamaktadır. Nitekim İslam öncesi Arap yarımadasında Batı dünyasındaki cadı avı ile benzer işkenceleri ve insani olmayan bir anlayışı içerisinde barındıran bir cahiliye devri yaşanmıştır. O dönem kız çocukları bir utanç kaynağı olarak görülüyordu ve doğar doğmaz babaları tarafından diri diri toprağa gömülüyordu. Kadın ise erkeğin yanında değersiz bir metaydı. Kadın, evlenme, boşanma, miras, vb. gibi temel haklarından dahi yoksun bırakılmıştı. Arap toplumunda zina ve fuhuş yaygın bir şekilde görülmekte ve ahlaki değerler hiçe sayılmaktaydı. Bazı erkekler iyi bir evlat sahibi olabilmek için eşlerini beğendiği bir başka erkekle beraber olmaları için gönderiyor, bazıları ise işlediği zinayı şiirlerinde konu etmekte hiçbir sakınca görmüyordu. İslamiyet ile birlikte Arap yarımadasında bu kaos ortamı yerini zamanla huzur ve düzen ortamına bırakmıştır.[126] Hz.Muhammed, babalarının kız çocuklarını diri diri gömdüğü bir ortamda kızını Mekke sokaklarında omzunda taşıyan bir merhamet Peygamberi'dir. Nitekim kadına değer veren İslam dininin Arap yarımadasında yaygınlaşması ve Hz.Muhammed'in çabaları ile birlikte kadınlar hak sahibi olmaya ve kamusal hayata katılmaya başlamışlardır.

---

[124] Serpil Çakır, *a.g.e.*, s.55.
[125] Dilek Akıcı Tayanç, "Modernizm ve Post-modernizmin Kadın Kimliği Üzerindeki Etkisi", s.4, http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=1047, 11.04.2017
[126] Huriye Tekin Önür, *a.g.e.*, s. 65-66.

Görüldüğü üzere Batı dünyasında, ataerkil bir seyir izleyen, kadının değersiz bir meta olarak görüldüğü ve insan olarak dahi sayılmadığı aşağılandığı ve çeşitli işkencelere maruz kaldığı, Avrupa'nın karanlık ve utanç dolu tarihi Ortaçağı, Türk toplumlarında ele almak gerekirse Göktürk Dönemi'nden(522-744), İstanbul Fethi'ne (1453) kadar olan dönemi incelemek yerinde olacaktır. Batı dünyasında yüzyıllarca devam eden ve suçsuz binlerce kadının yaşamını vahşice elinden alan cadı avı, Türk toplumlarında hiçbir zaman görülmeyen bir uygulamadır. Yıllardır "Barbar Türkler" ifadesini kullanarak her zaman milletimizi küçük düşürmeye ve aşağılamaya çalışan batı uygarlıklarının tarihi incelendiğinde asıl barbar olanların sözde medeni toplumlar olarak geçinen batı uygarlıkları olduğu görülmektedir. Nitekim batı uygarlıklarının tam aksine Türklerde kadına değer verilmiş, kadın hem aile, hem de devlet işlerinde erkeğin yanında söz söyleme hakkını elinde bulundurmuş ve kamusal hayata aktif bir katılım göstermiştir.[127] Bir başka ifadeyle eski Türklerde kadın ve erkeğin her alanda eşit sayıldığı uygar bir toplum modeli göze çarpmaktadır. Ne yazık ki Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte Arap ve İran kültürlerinin Türk kültürünü etkilemesi ve dinin yanlış yorumlanmasından dolayı kadın sahip olduğu değeri ve elinde bulundurduğu hakları kaybetmiş, dinin de büyük bir etkisiyle erkeğin karşısında güç kaybederek ikincil bir konuma itilmiştir.

2.1.3.Birinci Dalga Kadın Hareketi

Feminizmin ilk aşaması olan Birinci Dalga (first wave) kadın hareketi, 19.yüzyılın ikinci yarısı ve 20.yüzyılın başlarını kapsayan, kadınların hak mücadelesi için ilk defa baş kaldırdıkları, ilk defa ayaklandıkları bir dönemdir. Bu dönemde kadınlar, en doğal hakları olan oy kullanma ile birlikte siyasal, sosyal, kültürel ve eğitim haklarını elde edebilmek için birlikte hareket etmişler ve dünyanın neresinde olursa olsun haklı mücadelelerini sürdürebilmek için dernekler kurup örgütlenmeye başlamışlardır.

[127] Huriye Tekin Önür, *a.g.e.*, s. 60-61.

Kadın hareketinin ilk örneği sayılan Mavi Çoraplılar (Blue Sockets), kendilerinden daha sonra ortaya çıkan ve *"oy hakkı için mücadele eden kadın"* manasına gelen Süfrajetler gibi organize bir grup olarak değil; orta sınıfa mensup ve o dönemin kadına olan olumsuz bakış açısına karşı gelen ve 1800'lü dönemlerin son yıllarından itibaren kadınların seçme-seçilme hakkından çok eğitim hakları üzerinden haklarının savunulması gerektiğini düşünen ve bu yolda savaşan eğitimli kadınlardan oluşmaktadır. Mavi Çoraplıların, kendi savaşlarını daha çok eğitim meydanlarında yürüttüğü ve kadınların eğitim hakkı üzerinden varolan ataerkil sistemi içeriden dönüştürmeye odaklı, daha yumuşak bir strateji izledikleri görülürken, Süfrajetlerin ise Mavi Çoraplılara göre daha hırçın ve gerektiğinde şiddet kullanmaktan çekinmeyen bir strateji benimsedikleri görülmektedir.[128]

19.yüzyılda kadınlar iş piyasasından uzaklaştırılmış ve ne yazık ki kentlerde yaşamını sürdüren kadınların çoğu bekâr ve çalışmak zorunda olduğu için fuhuşa sürüklenmiştir. 1848 Şubat Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte feminist eylemlerde de bir gelişme gözlenmiş, Fransa'da ulusal meclis tarafından siyasal hakları tanınmayan kadınların oy, temsil ve ekonomik haklarının savunulduğu "*Kadınların Görüşü* ve *Kadınların Sesi"* adında iki dergi yayınlanmıştır. 104 derneğin katıldığı ve Yeanne Decoin ve Pauline Roland öncülüğünde gerçekleştirilecek olan *"İşçi Dernekleri Federasyonu"* projesinin gerçekleştirilmesine izin verilmemiş, katılan derneklerin tümü kapatılmış, öncü olan kadınlar da mahkûm edilmişlerdir.[129] 8 Mart 1857 tarihinde New York'ta 40.000 tekstil işçisinin kadının aldığı düşük ücreti protesto etmek için yapmış oldukları greve polisin müdahale etmesi, işçilerin fabrikada kilitli kalması ve ardından çıkan yangında kaçacak yer bulamayan 129 kadın işçinin hayatını kaybetmesi, kadın hareketinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmiştir. Daha sonraları, o gün hayata gözlerini yuman işçi kadınlar anısına 8 Mart günü, *26 – 27 Ağustos 1910 tarihinde Danimarka'nın Kopenhag kentinde, 2. Enternasyonale bağlı kadınlar*

[128] Jessica, Swale, Blue Stockings: A Play About Women's Education Rights in England(Mavi Çoraplar: İngiltere'de Kadınların Eğitim Hakları Üzerine Bir Oyun) Çev: Yrd. Doç. Dr. Nagihan Haliloğlu, http://kadinarastirmalari.kadem.org.tr/mavi-coraplar-ingilterede-kadinlarin-egitim-haklari-uzerine-bir-oyun/

[129] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.306-307.

toplantısında (Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı) Almanya Sosyal Demokrat Partisi önderlerinden Clara Zetkin'in önerisi üzerine oy birliği ile *"Dünya Kadınlar Günü"* olarak kabul edilmiştir. İlk dönemlerde kesin tarihi belirlenmediğinden dolayı farklı tarihlerde kutlana gelen *"Dünya Kadınlar Günü",* 1921 yılında Moskova'nın ev sahipliğini üstlendiği, 3. Uluslararası Kadınlar Konferansı' nda gündeme getirilmiş ve adı *"Dünya Emekçi Kadınlar Günü"* olarak değiştirilerek kesin tarihi 8 Mart olarak kayıtlara geçirilmiştir. I.Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemde bazı ülkeler tarafından kutlanılması yasaklanan *"Dünya Kadınlar Günü",* 1960'lı yılların sonuna gelindiğinde ABD'de de kutlanmaya başlanmıştır. 16 Aralık 1977 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 8 Mart'ın Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanmasını kabul etmiş olmasına rağmen BM resmi sitesinde günün tarihine ilişkin bölümde, kutlamanın New York'ta ölen işçilerin anısına yapıldığına dair hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. BM'nin bu tutumu, 8 Mart'ın *"Dünya Emekçi Kadınlar Günü"* mü, yoksa *"Dünya Kadınlar Günü"* mü olduğu tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.[130]

"İngiltere'de John Stuart Mill'in kadın haklarını savunmasından sonra, suffrage denilen kadınların oy hakkını savunan derneklerin etkili olmaya başladıkları dikkati çekmektedir."[131] Süfrajet, İngiltere'de "Bulaşıcı Hastalıklar Yasası" karşıtlarının 1903'te Emmeline Pankhurst liderliğinde başlattığı bir harekettir. Süfrajetler kadınların seçme ve seçilme hakkını elde eden kadar farklı şekilde mücadele etmişlerdir. 1910 yılında kadın haklarının genişletilmesine yönelik kanun tasarısının kabul edilmemesi üzerine[132] vitrinleri taşa tutan, kamu binalarını yakan, bombalı saldırılar gerçekleştiren süfrajetler, İngiliz hükümeti tarafından kamu düzenini bozan serseriler olarak değerlendirilmiş, politik hükümlü statüsüne kabul görmemişlerdir. Bunun üzerine açlık grevine başlayan süfrajetler, hükümetin 1909 yılında *"zorla besleme"* uygulaması başlatılana kadar açlık grevlerinde son derece kararlı bir duruş sergilemişlerdir. 1913 yılında Emily Davison adlı bir eylemci,

---

[130] Müge Vardar, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün hüzünlü hikâyesi**,** http://www.gzt.com/hayat/8-mart-dunya-kadinlar-gununun-huzunlu-hikayesi-2624625, 8.03.2017.

[131] Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.45.

[132] Anibal Güleroğlu, Diren! Gücünün Yettiği Yere Kadar…, http://www.siyasetgundemi.com/?pnum=550&pt=Diren, 05.04.2016.

kadınlara yönelik baskıyı protesto etmek için Kral George'un izlediği bir at yarışında atların önüne atlayarak hayatını yitirmiştir. Aynı yıl tarihte ilk kez erkek şiddetine karşı koymak amaçlı "The Bodyguard" adında fiziksel şiddete karşı koruma birimi kurulmuştur. "*Bu iş için hem güçlü kuvvetli kadınlar istihdam ediliyor hem de diğer kadınlara bir Japon öz-savunma sporu olan Jiu-Jitsu eğitimi veriliyordu. "Süfrajet komandoları" kadınlara yönelik şiddet ve baskıya yanıt olarak evlere ya da iş yerlerine baskın düzenliyor, yakaladıkları erkekleri at kamçısıyla dövüyorlardı. Süfrajetler bu konuda o kadar başarılı olmuşlardı ki gazeteler, polislerin bile kadınlardan dayak yediğini yazmaya başlamıştır 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla süfrajet hareketi geriye çekilmiş ve eylemlerin çoğu son bulmuştur."*[133]

Feminizm hareketi dünyanın çeşitli coğrafyalarında uygulanmasına karşın her ülkede farklı bir süreç izlemiştir. "*ABD'de 1840'larda ortaya çıkan kadın hareketi, kısmen köleliği kaldırma amacını gütmüştür. 1848'de ünlü Senecca Falls sözleşmesi, ABD kadın hakları hareketinin doğuşunu göstermektedir. İngiltere'de 1850'lerde örgütlü bir hareket geliştirilmiş ve 1867'de Avam Kamarası kadınlara seçim hakkı için ilk öneriyi reddetmiştir. Birçok ülkede benzeri hareketlerin çıkmasıyla beraber, Yeni Zelanda'da 1893'de yürürlüğe giren kadın seçme hakkının elde edilmesiyle ilk dalga sona ermiştir. Kadınlara seçme hakkı, Almanya ve Sovyetler Birliği'nde 1917-1918 yıllarında sosyalist devrimin sonucunda, o yıllar Amerika ve Büyük Britanya'da savaş döneminde kadınların ülkeye olan katkılarından dolayı ödül olarak verilmiştir. Fransa ve İtalya gibi başka ülkeler ise kadınlara seçme hakkını 2. Dünya Savaşı'nın sonunda vermeye başlamışlardır.*"[134] 1908 yılında Londra Hyde Park'taki kadınların topyekun ayaklandığı oy hakkı mücadelesine 500.000 kadının katıldığı bilinmektedir. Kadınların bu mücadeleleri 1918 yılında kadınlara oy hakkının resmi olarak tanınmasına kadar devam etmiştir. 1868 yılında Fransa'da kadınlara dernekleşme hakkı tanınmış, bu haktan istifade eden feministler, kulüpler kurmaya ve dergiler çıkarmaya başlamışlardır. 1836-1848 yılları arasında yayın hayatına devam eden *Kadınların Gazetesi'nde* kadınların kamu görevlerine girebilmelerini savunan bir bildiri, *kadın hakları ve görevleri bildirisi* yayınlanmıştır.

[133] Ciran Derya, Süfrajet, http://sendika13.org/2016/02/sufrajet-yuzyilin-kadin-hareketi-ciran-derya-dunyalilar-org/, 09.04.2016.
[134] Özer Binici, *a.g.e.*, s.3.

1869'da Leon Richer tarafından Kadın Hakları Derneği kurulmuş ve günümüzde de yayın hayatına devam eden Kadın Hakları Dergisi çıkarılmaya başlanmıştır. 1904 yılına kadar feministler siyasi haklar için mücadele etmekten kaçınmışlar, *çalışma yaşamı, evlilik ve ailede hak eşitliği* konularında mücadelelerini sürdürmüşler ve her düzeydeki eğitimin kapılarını(ortaokul, lise, üniversite vb.) kadınlara açmayı başarmışlardır.[135] İsveç'te 1919-1921 yıllarını kapsayan süreçte, kadınlara oy kullanma hakkı tanınmış, Sovyet Rusya'da 1917 yılında kabul gören kürtaj serbestliği yasaklanmış fakat illegal yollarla yapılan kürtaj oranlarının artması, 1955 yılına gelindiğinde tekrar kürtaj yasasının onaylanmasını gerekli kılmıştır.[136]

ABD ve İngiltere gibi belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış olan ülkelerde, feminizm hareketi doğrultusunda ayaklanan kadınların,

- *İktisadi hayatta kadınlara erkeklerle eşit ücret ödenmesi,*
- *Kadına erkekle eşit eğitim ve iş olanağı sağlanması, kadına gebelikten korunmak için gerekli araçların ve ilaçların ücretsiz verilmesi,*
- *Kamu denetiminde olan ve 24 saat kesintisiz hizmet veren kreşlerin açılması, kadına hukuki ve mali bağımsızlık sağlanması,*
- *Lezbiyenlere karşı olan ayrımcılığın sona erdirilmesi,*
- *Evli olsalar bile erkeğin kadını cinsel ilişkiye zorlamasının reddedilmesi,*
- *Erkeğin kadına karşı şiddet kullanmasının cezalandırılması,*
- *Erkeğe kadın üzerinde egemenlik sağlayan hukuk kurallarının ve kurumlarının sona erdirilmesi,*
- *Boşanma kadını büyük ölçüde maddi ve manevi sıkıntıya düşürdüğü için boşanan kadının korunması ile ilgili tedbirlerin uygulanması,*
- *Evlilik dışı ilişkiden doğmuş çocuklara evlilik içi ilişki sonucu doğmuş olan çocuklarla eşit hukuki statü tanınması* gibi ortak taleplerde bulunduğu görülmektedir.[137]

---

[135] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.308-309.
[136] Andree Michel, *a.g.e.,* s.121-124, aktaran Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.47.
[137] Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.51-52.

Bu dönem, farklı ülkelerde yayımlanan bildiri ve kabul edilen anayasalardan, kadınlara "*yaşam hakkı ve kişi dokunulmazlığı, kişi özgürlüğü ve güvenliği, düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü, inanç ve ibadet özgürlüğü, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, eşitlik hakkı, dernek kurma hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, çalışma özgürlüğü, dilekçe hakkı, seçme ve seçilme hakkı, kamu hizmetine girme hakkı ve tarafsız bir yargıç önünde yargılanma hakkı"* vb. hakların ortak olarak tanındığı anlaşılmaktadır. Birinci kuşak haklar ya da klasik haklar olarak nitelendirebileceğimiz bu haklar dönemin önde gelen düşünürlerince dile getirilmiş, John Locke, bu hakları "*yaşam, özgürlük ve mülkiyet hakkı"* olarak tanımlarken, Thomas Jefferson, John Locke'un tanımına "*mutluluğu arama hakkını"* da ilave etmiştir.[138]

19.yüzyılda feminizm, kadınların hak ve özgürlüklerini elde edebilmek için tüm ülke kadınlarının el ele verip birlikte mücadele etmelerini savunuyordu. 1888 yılında Washington'da kuruluş toplantısı yapılan Uluslar arası Kadın Konseyi'nin (International Council of Women- ICW) amaçları belirlenmiş ve "*yüzyıl boyunca ortaya atılan çeşitli feminist talepler kadının ezilişine son verecek bir eylem planı çerçevesinde birleştirilmiştir."* 2. toplantısı Londra'da "*11 örgüte üye 600.000 feministi temsilen 500 kadın delegenin"* katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan her iki toplantının ana teması *"Kadınların kurtuluşu erkeklerin de kurtulmasını sağlayacaktır."*olmuş, "*barış, yardımlaşma, sanayi ilişkileri, meslekler, sosyal ve siyasal mücadeleler ve hapishane, hastane, din kurumları gibi kurumlarda reform ile kadınların ilk, orta ve yükseköğretim düzeylerinde eğitim görmesi"* gibi konular ele alınmıştır.[139]

İlerleyen süreçte ICW kadının ekonomik, siyasal ve ailesel hakları için mücadele etmeye devam etmiş, bu bağlamda diğer ülkelerde ICW'nin şubeleri açılmış ve uluslar arası düzeyde birçok toplantı, sempozyum ve konferanslar gerçekleştirilmiştir. 1904 yılına gelindiğinde ise ABD ve İngiltere'de ikinci bir uluslar arası kadın örgütü olan Uluslar arası Kadın Oy Hakkı İşbirliği (The

[138] KADER, Kadın Yurttaşın El Kitabı, Akyol Matbaacılık, İstanbul, s.4.
[139] Andree Michel, *a.g.e.*, s.51-67 aktaran Nurşen Persentili, *a.g.e.*, s.309.

International Woman Suffrage Alliance-IAW) kurulmuş ve bu örgütün bazı batı ülkelerinde de şubeleri açılmıştır. Daha sonraları İngiltere'de IAW ile aynı amaca hizmet eden Kadınların Sosyal ve Siyasal Birliği Derneği adında yeni bir dernek daha kurulmuştur. I.Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllarda, soylu ve zengin sınıfa mensup kadınlar, ağır hastaları tedavi etmek ve kaybolanları bulmak gibi gönüllü işlerde, Fransa ve İngiltere gibi bazı batı ülkelerindeki maddi olarak daha alt sınıfa mensup olan kadınlar ise silah fabrikalarında çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde kadının çalışma hayatında önemli bir gelişme meydana gelmiş, kadınların çalıştıkları iş yerlerinde çocuklarını bırakabilmeleri için kreşler açılmıştır. Alman, İngiliz, Avusturya-Macaristan ve İtalyan kadınları, ataerkil medyanın kötü eleştirilerine rağmen Lahey'de uluslar arası bir konferans düzenlemişlerdir. Ülkelerinin birbirleriyle savaş halinde olmalarına rağmen bu ülkenin kadınları barıştan yana olmuş, tüm dünya kadınları adına "*birbirlerine yardımlaşma, sevgi ve barış önerilerinde"* bulunmuşlardır. 1918 yılına gelindiğinde ICW'nin kadın ve kadın hakları için sürdürmüş olduğu mücadele filiz vermeye başlamış, Versailles Antlaşması ve Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin maddelerinde "*eşit işe eşit ücret"* ilkesi yer almış, ücret artışı talebiyle greve giden kadınlar da isteğine kavuşmuşlardır.[140]

I.Dünya Savaşı'nın bitişini seyreden yıllarda kadınlara oy hakkı *Avusturya, İngiliz Doğu Afrika'sı, Kanada, Kırım, Çekoslovakya, Danimarka, Estonya, Almanya, İngiltere, Macaristan, İzlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Rodezya, Rusya, İsveç, Ukrayna ve son olarak da ABD* olmak üzere toplam 21 ülke tarafından tanınmıştır. ICW(Uluslararası Kadın Konseyi) ve IAW(Uluslararası Oy Hakkı Birliği) tüm kadın örgütlerini temsil eden Uluslararası Kadın Konseyi bünyesinde Cenevre'de bir araya gelmişlerdir. Bu konsey, "*uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi, barışın sağlanması, fuhuşun önlenmesi, çocukların sağlık ve yaşam koşullarının düzeltilmesi, gençlerin eğitimi, emekçilerin çalışma koşulları ve ücretleri"* konularında karar mekanizmalarına baskı grubu oluşturmuşlardır. Uluslar arası Kadın Konseyi, kadının anne ve eş rollerinden

[140] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.309-310.

sıyrılmış bir kişi olarak onurunu oldukça önemsemekteydi ve bu onur kadınların bir birey olarak siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal haklarından bittabi yararlanabilmelerini ifade etmekteydi.[141]

1917 yılında yaşanan Bolşevik Devrimi'nin sonunda Rus kadınları birçok ekonomik, siyasal ve medeni haklarını elde etmiş bulunmaktaydı. Kadınlar ordu mensubu olabiliyor, subay ve er makamlarına getirilebiliyordu. O dönemin komünist partisinde *kadınları kadın hakları için seferber eden* "*Genotdel"* adında bir kadınlar kolu oluşturulmuştu. Ne yazık ki kadının bu derece ön planda oluşunun zamanla bazı karar mekanizmalarının rahatsız olmasına yol açmasıyla birlikte kadınlara verilen bu haklar yavaş yavaş geri alınmaya başlamıştı. 1929 yılında komünist partinin kadın kolları olan Genotdel kapatılmış buna rağmen kadınların "*eğitim, çalışma, siyasi ve kültürel hayata katılmalarına"* karışılmamıştı. Onlara göre kadın, "*erkeklerin, ekonomik ve siyasal rollerdeki egemen konumlarını sarsmamalı, ev işleriyle yetinmeli ve ikincil konumlarına razı olmalıydı."*[142]

II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı sırada Avrupalı kadınlar, anti-faşist mücadelede yer almış, "*direnme örgütlerine ve gerilla savaşına katılmış, istihbarat ile bağlantı ajanı rollerini üstlenmişlerdi."* Savaşın sona ermesinin ardından cepheden dönen erkekler kendi çalıştıkları işlerde kadınların çalışıyor olduklarını görmüşlerdi. Bunun üzerine kadınların işlerini bırakıp erkeklere yer açmaları bekleniyordu kadınlar ise işlerini kaybetmek istemiyor, düşük ücretle çalışmayı dahi kabul ediyorlardı. Kadınların bu denli kararlı oluşu, onların işi bırakmalarını gerekli kılacak birkaç politikanın da hayata geçirilmesine neden olmuş, iş yerlerinde açılan kreş ve yuvalar kapatılmış, ataerkil medya da elinden geleni ardına koymayarak toplumu yönlendirmeye başlamış ve kadın işini bırakmaya zorlanmıştır.[143]

Dünya genelinde kadının, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelesi, BM'nin kurulmasının ardından 1946 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey Çatısı'na

[141] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.310.
[142] Andree Michel, *a.g.e.,* s.68-75 aktaran Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.311.
[143] Nurşen Persentili, *a.g.e.,* s.311-312.

bağlı olarak kurulan ve 1948 yılında yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kadın-erkek eşitliğini baz alarak erkeğin yanında kadının haklarını da gözeten bir anlayış ile kaleme alınmasında son derece etkili olan, Kadının Statüsü Komisyonu'nun oluşturulmasıyla resmiyet kazanarak farklı bir boyut elde etmiştir.[144]

9 Mayıs 1950 yılında yayınlanan Schuman Bildirgesi ile Almanya, Fransa, İtalya ve Benelüks Devletleri'nin[145] katılımıyla 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve ardından 25 Mart 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) kurulmuştur. Roma Antlaşması'nda kadın-erkek eşitliği ilkesi benimsenmiş ve antlaşmanın 119. Maddesinde *"aynı iş için kadın-erkek işçiler arasında ücret eşitliği ilkesi her üye devlet tarafından ilk devre içinde (1.1.1958-31.12.1961) sağlanacaktır"* hükmüne yer verilmiştir.[146]

I.dalga kadın hareketi genel olarak değerlendirildiğinde yapılan uluslar arası antlaşma ve konferanslarda kadın konusunun gündeme gelmesi ve kadın ile ilgili olumlu kararların alınması, kadın hareketi açısından büyük bir başarı sayılmaktadır bunun yanı sıra oy hakkı mücadelesinin filizlenmeye başladığı görülmektedir. Nitekim pek çok ülke kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. I.dalga kadın hareketinin oy hakkı kazanımları ülkelere ve tarihlere göre şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1893 yılında kadınlara seçme hakkını tanıyan Yeni Zelanda seçilme hakkını 1918 yılında tanımıştır.
- 1895 yılında Güney Avustralya(İngiltere kolonisi) kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1902 yılında Avustralya, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1906 yılında Finlandiya kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanıyan ilk Avrupa ülkesi olmuştur.

---

[144] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.*

[145] Benelüks Devletleri, Belçika(Belgium), Hollanda(Netherlands) ve Lüksemburg(Luxembourg) olmak üzere bu ülkelerin İngilizce isimlerinin ilk hecelerinin bir araya getirilmesiyle oluşmuş bir isimdir. Benelüks, 3 komşu ülkenin bir araya gelerek oluşturduğu ekonomik bir birliktir ve Avrupa Birliği'nin oluşumunda öncü konumundadır.

[146] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.*, s.62.

- 1913 yılında Norveç, Danimarka ve o yıllar Danimarka'ya bağlı olan İzlanda, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1917 yılında Kanada kadınlara seçme hakkını, 1920 yılında ise seçilme hakkını tanımıştır.
- 1917 yılında Rusya ve bazı eski Sovyet cumhuriyetlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
- 1918 yılında İngiltere, 30 yaş üzeri, eğitim ve mal sahibi kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımış bunun yanı sıra 21 yaş üzeri erkeklerin tüm kısıtlamaları kaldırılırken kadınlarda bu durumun değişmesi 1928 yılını bulmuştur.
- Her ne kadar 1918 yılında Almaya kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıdıysa da Hitler döneminde 1933 yılında bu haklar geri alınmıştır.
- Portekiz'de Cumhuriyet döneminde kazanmış olduğu hakları, 1926 yılında kurulan Salazar ile kaybetmişlerdir.
- 1919 yılında İsveç, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1920 yılında ABD, tüm eyaletlerde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanımıştır.
- 1925 yılında İtalya, kadınlara belediye seçimlerinde oy kullanma hakkını, 1945 yılında ise genel seçimlerde oy kullanma hakkını tanımıştır.
- 1930 yılında Türkiye, kadınlara yerel seçimlerde oy kullanma hakkını, 1933 yılında muhtar seçme ve köy heyetine katılma hakkını, 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1934 yılında Brezilya, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1937 yılında Filipinler, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1940 yılında Kanada, Quebec'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
- 1944 yılında Fransa, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. (1871'de Paris Komüncüleri 71 günlük süreyle bu hakkı tanımıştı.)
- 1944 yılında Belçika, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1945 yılında Japonya, kadınlara oy hakkını, 1947 yılında ise seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.

- 1946 yılında Arjantin ve Meksika, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 1949 yılında Çin, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. (Devrim öncesi bazı bölgelerde kadınlar oy kullansa da hukuki bir güvence bulunmamaktaydı.)
- 1950 yılında Hindistan, kadınlara oy hakkı tanımıştır.
- 1952 yılında Yunanistan, kadınlara oy hakkı tanımıştır.
- 1958 yılında Uganda, kadınlara oy hakkı tanımıştır.[147]

2.1.4.İkinci Dalga Kadın Hareketi

İkinci dalga feminizm (second wave) 1960 sonrası ortaya çıkan, 1968'li yıllarda daha geniş bir tabana yayılma imkânı bulan, 1980'lere kadar uzanan, kanun ve kültürdeki cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırma düşüncesine dayanan bir harekettir.

II.dalga kadın hareketinin elde edebilmek adına mücadele etmiş olduğu haklar olan ikinci kuşak haklar ya da sosyal haklar olarak nitelendirebileceğimiz, çalışma hakkı, sendika kurma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, işyeri yönetimine katılma hakkı, dinlenme hakkı, sosyal güvenlik hakkı, parasız öğrenim ve eğitim görme hakkı, kültürel yaşama katılabilme hakkı, sağlık hakkı, beslenme hakkı, konut hakkı ve son olarak da anne, çocuk, sakat, yaşlı gibi korunmaya muhtaç kesimlerin korunması hakkı vb. haklar devlete ağır bir sorumluluk yükleyen ve mali kaynakların kullanımına dayalı haklardır.[148]

"İkinci dalga feministler, amaçlarını siyasi bir proje olarak kabul etmişlerdir. Kadınların teknoloji ve bilimden yararlanmaları, kültürel düzeylerini yükseltmeleri, kendilerini her konuda geliştirmeleri ve böylece kadınlarda bilinç

[147] Serpil Çakır, Erkek Kulübünde Siyaset, *a.g.e.*, s. 103-104.
[148] KADER, *a.g.e.*, s.4

oluşturma gibi çabalarda bulunmuşlardır. Bu uğraşlar, kadının kamusal alanda da kendilerini erkekler kadar gösterebilmeleri amacıyla gerçekleştirilmiştir. İkinci dalga feminizmin en önemli özelliği, kimi zaman birbirleriyle çatışma halinde bulunan birçok feminizm türünü içermesidir."[149]

Simone de Beauvoir (1908-1986), yapıtlarında ileri sürdüğü fikirlerle 19.yüzyılın birinci dalgası ile 20.yüzyılın ve 1970'lerdeki İkinci Dalga Feminizmi arasında köprü kurmuş, kadının kültürel ve politik konumunu açıklamak için varoluşçu felsefenin kavramlarını, feminizmin amaçlarına uygun olarak dönüştürmüştür. Feministlere "öteki" olmanın tam olarak ne anlama geldiğini *"Kadın üzerindeki baskı, ırk ve sınıf baskısı gibi değildir. Rastlantısal olarak tersine dönüştürülen bir olgu hiç değil. Kadın ezilmesi benzersizdir. Kadın her zaman erkeğe bağımlı olan bütün zamanların ötekisidir."* sözleriyle öğretmiştir.[150]

II. Dünya Savaşı'ndan sonra kadınlar daha iyi bir eğitim görmüş, Kuzey Amerika ve Avrupa'da yaşayan kadınlar, Kadınların Kurtuluş Hareketi (MLF) başta olmak üzere birçok örgüt kurmuşlardır. Fransa'da yaşanan 1968 Mayıs olaylarına üniversite öğrencilerinden büyük bir tepki gelmiş ve yapılan diğer mücadeleler sonucu kadına eşitlikçi haklar tanınmıştır. Buna rağmen "*cinsellik bastırılıyor, kadınlar ev ve işteki çifte rolleri altında eziliyordu."* Kadınlar ulaşabildikleri her alana el atıyor, ABD'de okul kitapları yeniden yazılıyor, yayın evleri açılıyor, dergi ve magazinler yayınlanıyor ve böylece feminist düşüncenin olabildiğince yayılması için ciddi bir çaba sarfediliyordu. ABD'de Eşit Haklar Değişikliği'nin (ERA) kabul edilmesi için feminist kadınlar birçok eyalette hak mücadelesinde bulunmuşlardır. Belçika, Japonya ve İsrail'de ise kadınlar, siyasi parti kurmaya ve karar mekanizmaları üzerinde baskı grupları oluşturmaya başlamışlardır.[151]

Siyasi ve hukuki bazı hakların elde edilmesiyle kadın sorunun çözüme kavuşmadığını ileri süren II.dalga kadın hareketi dönemi, feminist fikir ve

[149] Deniz Altınbaş, *a.g.e.*, s.23.
[150] Serpil Çakır, Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi, *a.g.m.*
[151] Nurşen Persentili, *a.g.e.*, s.312-313.

uzantılarının giderek radikalleşmesi ile birlikte devrimci bir yapıya bürünmüştür. "*Kate Millett'ın Sexual Politics (Cinsel Politika, 1979) ve Germaine Greer'in The Female Eunuch (Hadım Edilmiş Kadın, 1970) gibi kitapları, kadın baskısının kişisel, psikolojik ve cinsel yönlerine ilgiyi çekerek daha önceleri "siyasi" olarak ele alınan sınırları genişletmiştir. İkinci Dalga feminizminin amacı, sadece siyasi özgürlük değil büyüyen Kadın Özgürleştirme Hareketi'nin fikirlerinde yansıtılan "kadının özgürleştirilmesi" olmuştur."*[152]

"Bir ülke eşitlik politikalarını yakından izleyen ne kadar çok sayıda uluslar arası ilişkiler sistemine dâhilse, devlet olarak eşitlik konusunda o kadar çok adım atmaya zorlanmaktadır."[153] Şirin Tekeli'nin de sözlerinde ifade ettiği gibi varolan eşitsizliği ortadan kaldırabilmek için birtakım protokol ve uygulamaya tabii olmak süreci bir nevi hızlandırmakta ve atılan adımlar konusunda teşvik edici bir görev üstlenmektedir. Tarımın keşfedilmesiyle birlikte toprağa düşen tohum tanelerinin üremeyi sağladığı anlaşılmış ve kısa bir zaman içerisinde aynı şeyin kadın ve erkek cinsi için de geçerli olduğu fark/zan/keşf olunca o döneme kadar, kadını toplumda kutsal bir varlık, bir ilah gibi yücelten üremenin/mucizenin, erkeğe bağlı olduğu yargısına varılmış ve böylece anaerkil bir yapıda olan kült, ataerkil bir forma bürünmüştür. Ne yazık ki kadın, zamanla erkeğin karşısında giderek güçsüz bir duruma düşerek toplumdan soyutlanan ikinci bir cinse dönüşmüş ve günümüze kadar süregelen bir kadın-erkek eşitsizliği ya da bir diğer adıyla cinsiyet ayrımına boyun eğmek zorunda bırakılmıştır. Kadın-erkek arasında yaşanan cinsiyet ayrımcılığının yol açtığı eşitsizlik ve haksızlığın giderilmesi için başta Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Konseyi olmak üzere uluslar arası platformdaki birçok kuruluş, politika ve çalışma programlarına kadın konusunu dâhil etmişlerdir. Kadın-erkek arasındaki her türlü cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkan Birleşmiş Milletler (United Nations), 1975-1985 yılları arasını kaplayan dönemi *"Kadının On Yılı"* olarak ilan etmiş ve takvimler 1979 yılını gösterdiğinde ise "*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın*

[152] Özer Binici, *a.g.e.,* s.4.
[153] Şirin Tekeli, *"1980'ler Türkiyesi'nde Kadınlar", Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiyesi'nde Kadın*, der.Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, 1990, İstanbul, aktaran Meryem Koray, *a.g.e.,* s.17.

Önlenmesi (CEDAW)" sözleşmesini kabul etmiştir.[154] "*Kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamın her alanında insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tanınmasını ve bu hakların kullanılması önündeki engellerin kaldırılması"* amacını güden bu sözleşme zamanla birçok devlet tarafından imzalanmıştır.[155] BM, kadın-erkek eşitsizliğinin yanı sıra, 1952 yılında kabul edilen "Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesi"nde ve yapılan diğer uluslar arası sempozyum ve konferanslarda kadının siyasal ve kamusal alana katılmada yaşamış olduğu sorunları gündeme getirmiş ve bu konu ile ilgili Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi sözleşmesinin 7.maddesi başta olmak üzere birçok çalışmada bulunmuştur.

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

Madde:7.

-Taraf devletler ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımın önlenmesi için tüm önlemleri alacak ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit koşullarda aşağıdaki hakları sağlayacaklardır.

a) Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanabilmek ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek,

b) Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde görevler üstlenmek,

c) Ülkenin kamusal ve siyasal yaşamında hükümet dışı kuruluş ve derneklere katılmak.[156]

Bu dönemde bilim ve tıp alanında bir dizi yeni gelişmelerin meydana gelmesi, doğum kontrol yöntemlerinin iyileştirilmesine ve yaygınlaşmasına dolayısıyla da cinsellik ve doğurganlık kavramlarının birbirinden ayrılmasına imkân sağlamıştır. *"Bırakınız yaşasınlar"* sözüne karşı kürtaj hakkı savunulmuş ve nihayet, İngiltere'de 1967'de, Fransa'da 1975'de, İtalya'da 1978 yılında kürtaj hakkı kabul edilmiştir.[157] Feminizm hareketinde yaşanan kürtaj hakkının kazanılması vb. gelişmeler hiç şüphesiz dönemin *tarih, ekonomi, sosyoloji ve edebiyatını* da etkilemiş, kadın konulu çalışmalar artmaya başlamış, Avrupa'da ve ABD'de kadın

[154] Meryem Koray, *a.g.e,* s.15.
[155] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.,* s.17.
[156] Meryem Koray, *a.g.e.,* s.15-16.
[157]Necla Arat, Feminizmin ABC'si, 1991, s.69, aktaran Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.55.

araştırma merkezleri kurulmuş, kadın sorunu bilimsel bir boyutta ele alınmaya başlanmıştır.[158]

1970'li yıllara gelindiğinde insan hakları ve temel hak ve özgürlükler bazında kadın-erkek eşitliğinin uluslar arası platformda yeni bir gündem oluşturduğu görülmektedir.[159] Nitekim oluşan bu gündemin yavaş yavaş somut adımlara dönüştüğü bir gerçektir. BM tarafından ilan edilen "Kadının On Yılı'nın" 1975 yılında Meksika'da yapılan ve sloganı "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" olan I.Dünya Kadınlar Konferansı'nda "*kadınlara eşit seçme ve seçilme hakkı, yerel, ulusal ve uluslar arası düzeylerdeki karar organlarına katılım"* vb. konular, programın planlanan ilk beş yılı içerisinde yerini almıştır. 1980 yılında BM tarafından *"Kadının On yılı"* nın ilk beş yılını değerlendirmek amacıyla Kopenhag'da II.Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Toplantıda kadının on yılı programının sonuna gelindiğinde kadının siyasal hayatta erkeklerle eşit haklara sahip olması ve ister atama ister seçim yoluyla olsun kadınların siyasi görevlerde aktif olarak yer alması hedeflenmiştir. 1985 yılında, Nairobi'de gerçekleşen III.Dünya Kadın Konferansı'nda gündeme getirilen öneri ve isteklerin hayata geçirilmesi adına Nairobi Sonuç Bildirgesi'nde kadın ve erkeğin siyasal hayata katılımdaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması, kadının yerel ve ulusal yönetimlerde ayrım yapmaksızın temsili ve üst düzey yönetici pozisyonlarına erkek egemenliğinin kırılarak kadın ve erkek arasında eşit bir şekilde görev dağılımı yapılması için ülkelerin neler yapması gerektiğine değinilmiştir. Kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmak için yürütülen tüm bu çalışmaların demokrasi ve barış ortamı sağlamak için gerekli olduğu vurgulanmıştır.[160] Nitekim Nairobi Konferansı'nın belirlenen ilke kararları arasında uluslar arası ilişkilerde ve özellikle barışla ilgili alınan kararlarda kadının eşit olarak katılımı sağlanmadıkça, evrensel ve kalıcı bir barışın sağlanamayacağı görüşü ye almaktadır.[161]

---

[158] Adnan Güriz, *a.g.e.,* s. 55.
[159] Nazan Moroğlu, Kadınlarımızla Birlikte 10 Yıl, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Kadın Araştırmaları Derneği, (1989-1999), İstanbul, 1999, s. 11.
[160] Meryem Koray, *a.g.e.,* s.16.
[161] Women 2000, No:2, 1989 aktaran Meryem Koray, *a.g.e.,* s.16.

ABD'de, kadın eylemciler kadının statüsünü yükseltmek ve kadın bilincini oluşturmak amacıyla, yardıma muhtaç kadınlara sığınma ve sağlık evleri açmak ve kadınların, kadın bilincini kazanabilmeleri amacıyla kitaplıklar oluşturmak gibi çalışmalar yaparak ülkenin dört bir yanında teşkilatlanmışlardır. İngiltere'de ise feminist kadınlar, kadın haklarını savunan birlikler oluşturmuşlar, ihtiyaç sahibi kadınlara bakımevleri ve sığınma evleri oluşturulması ve kürtaj hakkında kadınlara yardım edilmesi gibi bazı çalışmalarda bulunmuşlardır. İngiliz feminist kadınlar politikada da aktif bir rol üstlenmiştir öyle ki "*kürtaj hakkının desteklenmesi, kadına çocuk yapma hususunda özgürlük tanınması, eşit çalışmaya eşit ücret verilmesi ve kadın-erkek ayrımcılığının"* önlenmesi konularında mücadele eden dönemin İşçi Partisi ve Muhafazakâr Partisi'nde kadın ve erkek üye sayıları hemen hemen birbirine eşit duruma gelmiştir. 1800'lü yıllarda, *okula gitme hakkı, erkekle eşit miras hakkı ve kendi adlarına iş kurma haklarının* kabul edildiği İsveç'teki feminist kadınlar, *kadın-erkek eşitliği* ve *aile* kavramları hali hazırda sosyal demokratlar tarafından savunulduğu için karar mekanizmaları üzerinde hatırı sayılır bir etki yaratamamış ve İsveç'teki feminizm *kültürel ve politik olarak* yeterince güç kazanamamıştır. İsveç kadınları erkeklere oranla daha az bir ücretle ve daha sıradan işlerde çalışmalarının dışında diğer ülke kadınlarına göre daha iyi bir statüde yer almaktadır. Onlar boşanma hakkına sahip olan ve yükseköğrenim gören kadınlardır ve nihayet 1982 yılına gelindiğinde kadının kocasından şiddet görmesi bir kamu suçu olarak kabul edilmiştir. [162]

II.dalga kadın hareketi dönemi genel olarak değerlendirildiğinde kadınların uluslar arası platformda ve uluslararası kuruluş tarafından ciddi anlamda önemli bir konuma gelmesinin yanı sıra kürtaj ile ilgili yaşanan gelişmeler oldukça umut vericidir. Buna rağmen bazı ülkelerin kadınlara yeni yeni oy hakkı tanıyor olması dikkat çekicidir. Bu dönemde kadınlara oy hakkı tanıyan ülkeler şu şekilde sıralanabilir:

- 1960 yılında Nijerya, kadınlara oy hakkı tanımıştır.

[162] J.Gelb, Feminism and Politics, 1989, s.34-85, aktaran Adnan Güriz, *a.g.e.,* s.52-54.

- 1961 yılında Ruanda, kadınlara oy hakkı tanımıştır.
- 1963 yılında İran ve Afganistan, kadınlara oy hakkı tanımıştır.
- 1971 yılında İsviçre, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. (İsviçre'nin Appenzell Innerrhoden Kantonu'nda bu hak 1990 yılında tanınmıştır.)
- 1976 yılında Portekiz, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanımıştır.
- 1980 yılında Irak, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanımıştır.
- 1984 yılında Lichtenstein, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır. [163]

2.1.5. Üçüncü Dalga Kadın Hareketi

Feminizm kavramı, kesin tarihi sınırları belirlenemediği için, tartışma konusu olan fakat genellikle 1990'ların başında başlayan ve günümüze kadar devam eden feminist etkinlik ve araştırmanın farklı türlerini ifade etmektedir. Bu, bir "bireysel hareket" olarak adlandırılır, çünkü amacın bir parçası feminist olmanın ne olduğunu yeniden tanımlamaktır. Üçüncü dalga feminizmin, genellikle ikinci dalga feminizme tepki olarak doğduğu veya ikinci dalganın devamı niteliğinde olduğu şeklinde bir anlayış bulunmaktadır. Üçüncü dalga feminizm hareketi kısmen, 1960'lar, 1970'ler ve 1980'ler boyunca ikinci dalga feminizmin yarattığı girişime ve hareketlere ve *"kadınların birbirinden farklı renk, etnik, milliyet, din, kültür ve sanat dallarına"* sahip oldukları algısına bağlı tepkiler olarak ortaya çıkmıştır.[164]

Üçüncü dalga kadın hareketinde, radikalleşmeden uzaklaşma ve parçalanma olmak üzere iki süreçten bahsedilmektedir. Radikalleşmeden uzaklaşma sürecinde, 1970'lerin başında feminizmi nitelendiren uzlaşamama konumundan geri adım atılmış, "postfeminizm" fikri giderek yaygınlaşmaya başlamış ve feminist hedeflere büyük ölçüde ulaşıldıkça kadın hareketi "feminizm ötesi" ne kaymıştır. İkinci süreç olan parçalanma sürecinde ise radikal veya eleştirel sınırları gevşetmek yerine,

[163] Serpil Çakır, Erkek Kulübünde Siyaset, *a.g.e.*, s.104.
[164] Andree Michel, *a.g.e.*

feminist düşünce, radikal bir farklılaşma sürecinden geçmiştir; böylece feminizm içerisinde "ortak bir zemin" bulmak zorlaşmış, belki de imkânsız hale gelmiştir. "Çekirdek" feminist geleneği, yani liberal, sosyalist/Markist ve radikal feminizme ilaveten post-modern feminizm, psikoanalitik feminizm, siyahî feminizm, lezbiyen feminizm vs. eklenmelidir.[165]

III.dalga kadın hareketinin elde etmek için mücadele etmiş olduğu haklar, üçüncü kuşak haklar ya da dayanışma hakları, "*II. Dünya Savaşı'ndan sonra, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin yarattığı çevre kirliliğinin korkunç boyutlara ulaşması, nükleer silahların tüm insanlığı yok edecek bir savaş tehlikesine yol açması, ülkeler ya da bölgeler arasında çok büyük gelişme farklarının bulunması gibi sorunların ortaya çıkardığı haklardır ve bu haklar kişiler, gruplar, devletler kadar sınıflar arasında da bir dayanışmayı gerektirmektedir"*. Çevre hakkı, insanlığın ortak mal varlığına saygı hakkı, gelişme hakkı ve barış hakkı bu dönemde kadınlara tanınan danışma haklarından bazılarıdır.[166]

1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması'nın *"aynı iş için kadın-erkek işçiler arasında ücret eşitliği ilkesi her üye devlet tarafından ilk devre içinde (1.1.1958-31.12.1961) sağlanacaktır"* hükmünü içeren 119.maddesine, 1992 Maastricht Antlaşması'nda da yer verilmiş ve maddenin ne derece önemli olduğu vurgulanmıştır. 1992 yılında imzalanan AET'nin kurumları güçlendirilerek geniş yetkilerle donatılmış ve AET, Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşmüştür. AET'nin kuruluşundan bu yana benimsenen kadın-erkek eşitlik ilkesi, Avrupa Birliği tarafından kabul edilen temel ilkeler arasında da yer almaktadır. AET Antlaşması'nda "*eşit işe eşit ücret*", 1992 Maastricht ve 1997 Amsterdam Antlaşması'nda ise çalışma yaşamında eşitlik ilkesine yer verilmiştir. *"Her iki cinse eşit davranma ilkesi"* ve *"fırsat eşitliği ilkesi"* ni çalışma hayatına adapte ederek kadının statüsünü daha iyi bir konuma getirmek adına çeşitli yönergeler çıkarılmış ve Avrupa Konseyi'nin tavsiye kararlarında bu konuya oldukça yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, Avrupa Birliği Adalet Divanı ve Avrupa Komisyonu'nun almış olduğu

[165] Özer Binici, *a.g.e.*
[166] KADER, *a.g.e.*, s.6.

kararlar ve kadın-erkek eşitliğine ilişkin AB yönergeleri de kadın-erkek eşitliği konusundaki bağlayıcıyla öncü bir rol üstlenmiştir. Özellikle Avrupa Komisyonu, 1970'li yıllardan itibaren kadın-erkek eşitliği ve fırsat eşitliği önerileriyle toplum duyarlılığını arttıran kampanyalar düzenlemiş, birçok girişim ve projenin finansmanlığına katkıda bulunmuş ve böylece kadın-erkek eşitliği politikasını daha güçlü bir konuma getirmiştir.[167]

1995 yılında BM'nin 189 ülke delegasyonu ve 36 binden fazla STK'nın katılımıyla Pekin'de gerçekleşen IV. Dünya Kadın Konferansı'nda toplumsal cinsiyet ve kadının sahip olmuş olduğu insan hakları kavramları daha güçlü bir şekilde yeniden gündeme getirilmiştir. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'na katılan hükümetler, kadının statüsünde iyileştirmeler yaparak daha güçlü bir kadın profili yaratmak adına karar alma mekanizmalarına, gerekli kurumlara ve bunun yanı sıra uygulamış oldukları politikalara toplumsal cinsiyet anlayışını empoze edecekleri konusunda söz vermişlerdir.[168]

Başlarda ekonomik olarak kurulan ve daha sonraları siyasi bir boyut kazanan AB (Avrupa Birliği), kadın ve kadın hakları konusunda oldukça hassas davranmakta, mevzuatında yer alan eşitlikçi yaklaşıma ek olarak gerçekleştirmiş olduğu uygulama ve programlarda da kadın-erkek eşitliği ilkesine oldukça yer vermektedir. Avrupa Birliği içerisindeki yapısal farklılıkları ortadan kaldırmak, her bireye eşit fırsatlar sunabilmek ve sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamak adına yapılan birçok fonda kadın-erkek eşitliği ön planda tutulmuştur. Görüldüğü üzere kadın-erkek eşitliği konusunda gerek hukuki gerek politik adımları başarılı bir şekilde atmış olan AB, kendi bünyesine katılma isteğinde bulunan üye ülkelerle sürdürmüş olduğu müzakerelerde hukuki, siyasi ve ekonomik olmak üzere birçok üye olma şartı ileri sürmekle birlikte kadın konusunu ön planda tutmakta ve üye ülkelerin kadın-erkek

[167] T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.,* s.62-67.
[168] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunlar Genel Müdürlüğü, *a.g.e.,* s.18.

eşitliği konusunda AB mevzuatını kabul etmelerini ve AB'ye dâhil oldukları andan itibaren bu mevzuatı yürürlüğe koymalarını istemektedir.[169]

EQUAL(eşit) topluluk programı, 2000-2006 yılları arasını kapsayan dönemde ESF(European Social Fund- Avrupa Sosyal Fonu) tarafından finanse edilen aynı zamanda AB üye devletlerinin de eş finansmanlı olarak desteklediği bir girişimdir. Bu girişim, yenilikçililiği desteklemek ve işgücü piyasasındaki ayrımcılığı ve dezavantajları ele almak amacıyla uluslar arası projeler düzenlemek gibi konular üzerine odaklanmıştır. Bu projeler, emek piyasasının içinde ve dışında yer almakta olan ayrımcılık ve eşitsizliğin her haliyle mücadele etmek için yeni yollar üretmek ve test etmek amacıyla oluşturulmuştur.

- İstihdam edilebilirliği arttırmak,
- Girişimciliği teşvik etmek,
- Adapte olmayı kolaylaştırmak,
- Cinsiyet eşitliğini sağlamak,
- Sığınmacıları entegre etmek,
- Başta kadınlar olmak üzere emek piyasasından uzak kalmış kişileri tekrar iş hayatına kazandırabilmek adına çeşitli eğitimler ve programlar düzenlemek gibi maddeler EQUAL programının başlıca görevleri ve gerçekleştirmek istediği amaçları arasında yer almaktadır. [170]

11 Mayıs 2011'de İstanbul'da Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmeyi ilk imzalayan devlet Türkiye olmuş ardından Avrupa Konseyi üye devletler de imza atmışlardır. İstanbul'da imzaladığından dolayı İstanbul Sözleşmesi adını alan bu sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.[171] 2017 yılının Kasım ayında İstanbul Sözleşmesi'nin 45 ülke tarafından imzalandığı ve 27 ülke tarafından onaylandığı belirlenmiştir. Bu sözleşme kadına karşı şiddetin

[169] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunlar Genel Müdürlüğü, *a.g.e*, s.13-14.
[170] Welcome to EQUAL, http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/, 01.01.2018.
[171] İstanbul Sözleşmesi Nedir? https://bianet.org/1/85/186497-istanbul-sozlesmesi-nedir, 14.04.2018.

önlenmesinde hukuki bağlayıcılığı olan uluslararası anlamdaki ilk belge niteliği taşımaktadır.[172]

2014 yılının Haziran ayında Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi tarafından New York genel merkezli bir He for She kampanyası oluşturulmuştur. "*Kadın-erkek eşitsizliği sadece kadınları değil, her yaştan kadını ve erkeği, kısacası hepimizi etkileyen bir insan hakları meselesidir."*[173]düşüncesinde yola çıkan BM, bu kampanya ile kadınlar için erkeklerin de mücadele etmesi gerektiğini savunmakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama amacını gütmektedir.

G20, Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmiş ve gelişmekte olan 20 ülkeden oluşan, uluslararası ekonomik işbirliğini sağlamak amacıyla, küresel kararların alındığı bir platformdur.[174] G20'nin Kasım 2015'te Antalya'da Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleşen toplantısında, kadınları ekonomik hayata kazandırmak amacıyla G20'ye W eklenerek W20(Women20) olmuştur.

III.dalga kadın hareketi genel olarak değerlendirildiğinde pek çok olumlu gelişmelerin yaşanmış olmasına rağmen bu dönemde, bazı ülkelerin yeni yeni kadınlara oy hakkı tanıdığı görülmektedir. Nitekim bu ülkeler şu şekilde sıralanabilir:

- 1994 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti, siyah kadınlara oy hakkı tanımıştır. Bu hak, 1930 yılında beyaz, 1984 yılında ise Hint kadınlarına tanınmıştır.
- 2003 yılında Afganistan, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.
- 2005 yılında Kuveyt, kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.[175]

---

[172] İstanbul Sözleşmesi Almanya'da Yürürlüğe Girdi, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/istanbul-sozlesmesi-almanyada-yururluge-girdi-40727974, 14.04.2018.
[173] HeforShe Kampanyası Türkiye'de, https://m.bianet.org/bianet/kadin/162809-heforshe-kampanyasi-turkiye-de, 14.04.2018.
[174] Ayşe Karabat, 10 Soruda G20, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/10-soruda-g-20, 15.06.2016.
[175] Serpil Çakır, Erkek Kulübünde Siyaset, *a.g.e.*, s. 104.

2.2.TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Aydınlanma Çağı ile birlikte ilk adımları atılan kadın hareketi dünyada 1.dalga feminizm, 2.dalga feminizm ve 3.dalga feminizm olmak üzere üç aşamalı bir seyir izlemiş ve her ülkede farklı bir gelişim göstermiştir. Ülkemizde kadın tarihine bakacak olursak, eski Türklerde kadının erkeğin yanında devlet yönetimine katıldığı, at üstünde savaş meydanlarında boy gösterdiği ve uluslar arası, anlaşmalara imza attığı bir tablo dikkati çekmektedir. Dolayısıyla eski Türklerde kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Türk toplumu bazı kaynaklara göre anaerkil, bazı kaynaklara göre ise feminist toplumlar olarak nitelendirilmektedir. Talas Savaşı'nda Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte Arap ve İran kültürlerinin etkisi Türk toplumunda zamanla büyük bir değişime zemin hazırlamış, çoğu kaynaklara göre anaerkil olarak nitelendirebileceğimiz o dönemki Türk toplumu, Ataerkil bir forma bürünmüş ve ne yazık ki Türk kadını git gide değer kaybetmeye başlamıştır. Eski değerini ve elinde bulundurduğu hakları kaybeden, ataerkil bir sistemde ezilen ve ikincil bir cins olarak görülen, erkeğin yanına söz söyleme hakkının dahi elinden alındığı Türk kadınının, Osmanlı Dönemi'nde düştüğü yerden ayağa kalkarak hak mücadelesine başladığı görülmektedir. Sistemli bir kadın hareketinin temellerini bu şekilde atmış olan Türk kadını, Cumhuriyet rejimi ile yeni bir görünüme kavuşmuş, modernleşme/ batılılaşma projesi adı altında yapılan bir dizi reform ve inkılâp dâhilinde seçme ve seçilme başta olmak üzere pek çok hakka kavuşarak toplumda bir birey olarak var olmaya başlamıştır. 1935-1980 arası dönemde yardım dernekleri, siyasi partiler ve sol örgütlerde "kadın" varlığı belirmiş ve kadın siyasi olarak da gündeme gelmeye başlamıştır. 1940'lardan 1960'lara kadar olan dönem, kadın hareketi açısından önemli bir gelişme yaşanmadığı için ölü bir dönem olarak değerlendirilmiştir. 1980 yılına gelindiğinde ise kadın konusu yeniden hayat bulmuş, dönemin gazete, dergi, radyo ve televizyonlarında kadın olgusu belirmeye başlamış ve kadın, adından sıkça söz ettirmiş bununla birlikte kadın konulu yabancı eserler Türkçe'ye çevrilmeye başlamıştır. 1980'li yıllar kadın hareketi için, Şirin Tekeli'nin önderliğinde aktivist

bir dönem olmuş, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise kadın hareketinin bir kurumsallaşma sürecine girdiği belirlenmiştir. Nitekim kadın için mücadele eden kurum ve kuruluşların sayısının arttığı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başta kadının insan haklarını korumak ve kadın-erkek eşitliğini sağlamak adına kadın temalı uluslar arası anlaşmaları imzalayan taraf devletlerarasına katıldığı görülmektedir.

Bu bağlamda konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından *"Eski Türklerde Kadın ve İslamiyet'in Kabulüyle Birlikte Ataerkil Döneme Geçiş, Osmanlı Devleti Dönemi: Kadın Hareketinin Oluşumu, Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketi, Kadın Hareketinde 1935-1980 Arası Dönem, 1980 Sonrası Kadın Hareketi ve son olarak da Kadın Hareketinde Meydana Gelen Ayrışmalar- Bölünmeler"* konuları sırasıyla ele alınacaktır.

2.2.1.Eski Türklerde Kadın ve İslamiyet'in Kabulüyle Birlikte Ataerkil Döneme Geçiş

Türkiye'de kadın hareketinin Osmanlı Dönemi'nde başladığı bilinse de kadın tarihinin daha önceki dönemlere, bilinen en eski Türk toplumlarına kadar uzandığı bilinmektedir. Literatürde Türk tarihi, İslamiyet'in kabulünden önceki dönem ve İslamiyet'in kabulünden sonraki dönem olmak üzere 2 ayrı dönem içerisinde incelenmektedir. Bu bölümde öncelikle konunun tam olarak anlaşılabilmesi açısından Osmanlı Devleti kurulmadan ve İslamiyet kabul edilmeden önceki dönemlerde kadının Türk toplumundaki konumu, ardından İslamiyet'in kabul edilmesiyle birlikte kadının statüsünde ne gibi değişimler olduğu ele alınacaktır.

Ziya Gökalp'in demokrat ve feminist olarak nitelendirdiği[176] eski Türk toplumlarının yaşam tarzı incelediğinde anaerkil bir toplumsal yapının ön plana

[176]Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Kamer Yayınları, İstanbul, 1996, s.165-167, aktaran Cemile Arıkoğlu Ündücü ve Fahri Türk, Kamu Hayatında Kadın, Türklük Bilimi Araştırmaları, 31.sayı, Ankara, 2012, s.33.

çıktığı görülmektedir. Nitekim Ayşe Durakbaşa, *"Medeniyet, insan hakları, demokrasi ve feminizm Türk kültürüne yabancı değildir; kültüründe birer tohum halinde mevcuttur."* sözleriyle Ziya Gökalp'in düşüncelerini desteklemektedir.[177] Tek eşli evliliğin görüldüğü ve aile yapısının kutsal sayıldığı bu toplumlarda, *mirasta eşitlik, boşanma* ve *şahitlik* başta olmak üzere daha birçok konuda kadın ve erkek eşit olarak kabul ediliyor, kadın erkeğin sahip olduğu tüm haklara sahip olabiliyordu. Bununla birlikte, Orta Asya Türk Devletleri olan İskitler, Hunlar, Uygurlar ve Göktürklerde, kadının devlet yönetiminde söz sahibi olduğu bilinen bir gerçekti. Nitekim Toy(kurultay) meclisinde, Hakanın yanında yer alan ve alınan kararlar üzerinde onay yetkisi bulunan Katun(hatunun eski Türkçe'deki karşılığı), Hakanın(hükümdarlar hükümdarı) yerine geçebilecek bir varis yoksa veyahut varis göreve gelemeyecek kadar küçük bir yaşta ise Katun, yönetimi devralarak devletin düzenliliğini sağlıyordu. Türk milleti savaşçı bir milletti ve erkeğin yanında kadın da savaş meydanlarında boy göstermekteydi. Bunun en büyük örneğini Tomris Hatun'da görmek mümkündür. Tomris Hatun, eşinin vefatı üzerine devlet yönetimini ele almıştır ve hain bir saldırı sonucu oğlunu öldüren ve kendisi ile evlenmek arzusunda bulunan Pers Hükümdarı Kirus'a karşı büyük çoğunluğunu kadın okçuların oluşturduğu bir orduyla savaş başlatmış ve yenilmez denilen Büyük Kirüs'u yenerek kendisini kan dolu bir fıçıda boğmuştur. Talas Savaşı ve Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasında oldukça önemli bir rol oynayan ve diğer savaş meydanlarında da boy gösteren bununla da kalmayıp devlet yönetiminde de büyük başarılara imza atmış cesur Türk Kadınlarından oluşan *"Bacılar Teşkilatı"* ve dolayısıyla Türk Kadını, bir Arap gezgini ve ünlü bir tarihçi olan İbni Batuta'nın "*Burada tuhaf bir hale şahit oldum ki o da Türkler'in kadınlarına gösterdiği hürmetti. Burada kadınların kıymeti ve derecesi erkeklerinden daha üstündür.*" sözleriyle övgülerine mazhar olmuştur.[178] İbni Batuta'nın *"Ülkenin birinci hanımı konumundaki 'hatun' kurultaylarda, şölenlerde ve törenlerde hakanın sol yanı başında bulunur ve yönetim adına çıkarılan fermanlar 'hakan ve hatun emrediyor*

[177] Ayşe Durakbaşa, *a.g.e.,* s.121.
[178] Ümit Yazar, Türkler'de Anaerkillikten Ataerkilliğe Geçiş, www.totemikdil.com, 19.09.2016.

ki…"[179] bu sözleri Türklerde kadının erkekle eşit tutulduğunun ve devlet yönetimine aktif olarak katıldığının kanıtı niteliğindedir. *"Tanrı Türk milleti yok olmasın diye babam İl-Teriş Kağan ile anam İl-Bilge Hatun'u yükseltti."*[180] Bilge Kağan Kitabesi'nde yer alan bu sözler Türk kadınının siyasi ve toplumsal hayattaki rolünü ifade eden diğer kanıtlardandır.[181]

Asya milletlerini tek bir çatı altında toplayan ve Çin Seddi'ni aşabilen ilk hükümdar olma unvanına sahip Metehan'ın Katununun, kadınlardan oluşan ve çoğunluğu okçu birliklerinden meydana gelen 10.000 kişilik bir ordusunun bulunduğu söylenilmektedir. Bununla birlikte Çinliler ile yapılan ilk barış anlaşmasını, Tanrıkut Metehan'ın Katununun imzaladığı bilinmektedir. Görüldüğü üzere Türk kültüründe ve töresinde kadın oldukça önemli bir konuma sahipti ve verdiği mücadeleler sayesinde düşmanın korkulu rüyası olmuştu. "*Türk kadını çağlardan bu yana kutsal kabul edilmiş ve Gök Tengri İnancına göre göğün yedi kat üstünde yani Gök Tengrinin yanında kabul edilmiştir."* Kadının bu denli ilahlaştırılması Türk Mitolojisinde de kendini göstermiştir. "*Oğuz Kağan destanında Oğuz Ata'nın eşlerinden biri Nurlu bir ışıktan, diğeri ise kutsal bir ağaçtan meydana gelerek Türk soyunun devamını sağlamıştır. Bozkurt destanında da Türk soyunu devam ettirecek çocukları saklayıp onları emziren dişi bir Bozkurt'tur. Bozkurt Ergenekon destanında Türklere yol gösteren dişi bozkurt "Asena"dır. Gökana, Akana, Umay, Od Ana, Ayazıt* ve *Akkız"* ise, Türk Mitolojisi'nde adı geçen diğer Kadın Tanrıçalardandır.[182]

Tarihe adı altın harflerle kazımış bir başka kaynak olan VIII. yüzyıl Orhun Kitabeleri'nde Türk kadınından saygı ile bahsedilmiş ve Türk kadınının siyasi ve sosyal çalışmalarına da oldukça yer verilmiştir. Araplar başta olmak üzere diğer bazı kabilelerde doğan kız bebeklere değer verilmez hatta bu durum mutsuz ve şerefsiz bir olay gibi kabul edilir iken Türk toplumunda kız bebekleri en az erkek bebekleri

---

[179] Furkan Gürsoy, İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadın, http://www.tuicakademi.org/islam-oncesi-turk-toplumunda-kadin/, 04.05.2017.
[180] Osman Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, İstanbul, 1969, s.126, aktaran Necati Gültepe, *a.g.e.,* s. 182.
[181] Necati Gültepe, *a.g.e.,* s.182.
[182] Ümid Yazar, *a.g.m.*

kadar değer görmüştür öyle ki bazı kadınlar bir kız bebek dünyaya getirebilmek için Tanrı'ya yalvarmışlardır. Orhun Kitabelerinde geçen *"Devleti idare eden Han"* ve *"Devleti bilen Hatun"* sözlerinden Hatun'un siyasi ve sosyal birtakım hakları olduğu ve devlet yönetiminde Han'ın yanında yer alarak devlet yönetimine katıldığı ve söz söyleme yetkisini elinde bulundurduğu anlaşılmaktadır. Aile yapısında ise kadın ve erkeğin eşit derecede sorumlu olduğu bir sistem göze çarpmaktadır. O dönem evli olan kadın kutsal sayılırdı ve evli bir kadına tecavüz etmeye yeltenenler çok ağır cezalara çarptırılırdı. Erkekler gibi iyi bir kılıç ve kalkan kullanma yetisine sahip Türk kadını, kendileri ile evlenme arzusunda olan erkeklerle bir düelloya katılır ve düelloda yenmiş olduğu erkekler ile evlenmezlerdi.[183] Görüldüğü üzere, İslamiyet'in kabulünden önceki dönemlerde Turanî ve Türk toplumlarında kadın-erkek arasındaki tek farkın biyolojik farklılıktan kaynaklandığını, kadın ve erkeğin her alanda eşit sayıldığını, kadının da erkek kadar güçlü, saygıdeğer ve toplumda kabul gören bir konumunun olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.[184]

751 yılında Çin ve Abbasiler arasında yaşanan Talas Savaşı'nda Karluk Türklerinin Abbasilerin yanında savaşa katılması, var olan bütün dengeleri değiştirmiş ve bu savaşın kazananı Abbasiler olmuştur. Daha önceki dönemlerde Araplarla mücadele içerisinde olan Türklerin, bu savaştan sonra Araplarla olan ilişkilerinde oldukça olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. Talas Savaşı ile Araplarla yakın ilişkiler içerisinde olan Türkler, Arapların dini olan İslamiyet ile tanışma fırsatı bulmuşlar ve kendi dinleri olan Gök Tengri inancı ile İslamiyet dininin birçok ortak noktası olduğunu keşfetmişlerdir. Her iki inanç sistemi de hoşgörüyü savunuyor "*tek tanrı inancı, ahiret inancı, hac ve kurban ibadetlerine eş değer ibadetlerin varlığı, aile kavramına ve namusa verilen ehemmiyet, temizlik konusu ve cihat anlayışı"* konularında büyük benzerlikler gösteriyordu. Tüm bu etkenler, Türklerin İslamiyet dinine karşı sempati beslemelerine neden olmuştu ve nitekim 10.yüzyıldan itibaren Karluk Türkleri kalabalık kabileler halinde İslamiyet'i kabul etmeye başlamış ve

[183] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.3-4.
[184] Necati Gültepe, *a.g.e.,* s. 188.

böylece Türkler arasında İslamiyet dininin giderek yayılmasına da vesile olmuşlardır.[185]

İslamiyet, VII. yüzyılda Orta Asya Türklerinin yaşam tarzına çok uzak bir yaşam tarzının benimsendiği, kadına değer verilmeyen, çok eşli evliliğin yaygın olarak görüldüğü, zina ve fuhuşun meşrulaştırıldığı hatta ve hatta doğan kız çocuklarının diri diri toprağa gömülerek ölüme terk edildiği Arabistan'da doğmuştur. İslamiyet'in kabul edilmesiyle birlikte çok eşli evliliğin ve hatta evlilik içi ahlakın bulunmadığı dönemlerde nesepleri koruma altına almak adına, çok eşli evliliğe bir sınırlama getirilmiş (4 kez evlenebilme) ve eşlerin birbirini aldatması durumunda her iki tarafa da aynı cezanın verilmesi uygun görülmüş bunun yanı sıra kadınlara bazı ekonomik haklar tanınmıştır. İslam dininin yayılmasına vesile olan Hz. Muhammed kız çocuklarını gömmek bir kenara dursun onları omuzlarında taşımıştır. "*Kadın, erkekle eşittir ve toplumun öbür yarısıdır.*", "*Karısının haklarını gözeten kimse iyi bir Müslüman'dır.*" Ve "*Cennet annelerin ayakları altındadır.*" Hadislerinden de anlaşılabileceği gibi Hz. Muhammed, kadını toplumda değerli bir varlık olarak görmüş ve kadını yüceltmiştir. İslamiyet'in kabulünü takip eden ilk yıllarda öğretmen, şair, vaiz ve hatta asker gibi farklı branşlarda görev alan kadınların varlığı dikkati çekmektedir. Ne var ki ilerleyen yıllarda Müslümanlar tarafından İslamiyet'in eski ve yobaz kültür ve medeniyetlerle ilişkilendirilip dine farklı bir yorum getirilmesiyle durum değişmiş kadınlar peçe takarak eve hapsedilir olmuşlardır. Dinin bu şekilde yozlaştırılması hiç şüphesiz İslam dinine karşı tepkilerin çoğalmasına ve İslami toplumların büyük sorunlar ile karşı karşıya kalmasına ve dolayısıyla da eve kapatılan kadınların psikolojisinin bozulmasına, eğitimsiz kalmasına ve erkeklerin malı olarak kabul edilmesine neden olmuştur.[186]

Türklerde İslamiyet'in kabulüyle birlikte toplumsal yapı ataerkilliğe doğru evrilmeye başlamış eskiden erkekle eşit bir statüde olan kadın giderek değer kaybeder olmuştur. İslamiyet ile birlikte çok eşliliğin yaygın bir hale gelmesi ne yazık ki kadının değersiz bir meta olarak görülmesine yol açmış, kadının miras hakkı

[185] Ahmet Polatlı, Türklerin İslamiyeti Kabulü, https://www.makaleler.com/turklerin-islamiyeti-kabulu, 12.01.2017.
[186] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.3-6.

başta olmak üzere daha birçok hakkı elinden alınmıştır. Bununla birlikte, eskiden tek başına şahit olabilen kadının şahitliği geçersiz sayılmış ve artık iki kadının şahitliği bir erkeğin şahitliğine denk gelir olmuştur. Türklerdeki toplumsal yapının bu denli değişmesi savaşçı kimliği ile ön plana çıkan ve destanlara dahi konu olan Türk kadının kimliğini de değiştirmiş, yeni ataerkil sistemde Türk kadını, evinin hanımı ve çocuklarının anası rolüne bürünmüştür. Bütün bu olumsuzluklara rağmen *Dilşad Hatun(Ipar Hanım), Nenen Hatun, Kara Fatma, Nezahat Onbaşı, Şerife Bacı, Halime Çavuş, Gördesli Makbule Hanım, Binbaşı Ayşe, Klavuz Hatice ve Sabiha Gökçen* gibi pek çok kahraman Türk kadını, İslamiyet döneminde adını tarihe altın harflerle kazımayı başarmışlardır.[187]

2.2.2. Osmanlı Dönemi: Kadın Hareketinin Oluşum Evresi

Arap ve İran kültür ve geleneğinin etkilerini taşıyan İslam kültürü, zamanla Türk kültür ve geleneğinden de etkilenmiştir. Selçuklu döneminde her ne kadar Türk kadını eski gelenekleri koruma ve yaşatma çabası içerisinde olmuş olsa da bir imparatorluk haline gelen Osmanlı Dönemi'nde kadının sosyal statüsü giderek gerilemeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü kaybetmesi ile birlikte İran ve Bizans etkisinin hatırı sayılır derecede artması Türk geleneklerinin unutulmaya yüz tutmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte kadın ve erkek arasında bazı eşitsizlikler baş göstermeye başlamış, kadınlara verilen bazı sosyal haklar zamanla geri alınır olmuş ve Osmanlı Türk kadını zor yaşam şartları altında ayrıştırılan bir grup içerisinde yaşamak zorunda bırakılmıştır. İran ve Bizans kültürünün bir parçası olan harem sisteminin Osmanlı topraklarına yerleşmesi üzerine XV. yüzyılda saray, padişahın emri ile haremlik ve selamlık olmak üzere iki ayrı yapıya bölünmüştür. Maddi durumu ve sosyal statüsü iyi olan erkekler tarafından bu sistem ev hayatlarında da benimsenmiş ve koca dışında sadece İslam dinine göre kadına nikâh düşmeyen amca ve erkek kardeş gibi yakın akrabaların girebildiği bir nevi kadının topluma karışmasını önleme ve kadını saklama sistemi

[187] Ümit Yazar, *a.g.m.*

olarak da görülebilen harem, zamanla toplumda geleneksel bir hal almıştır. Osmanlıların kabul ettiği İslam Medeni Kanunu'na göre, ailenin reisi olarak erkeğin ön plana çıktığı ve aile içerisindeki tüm bireylerin evin reisinin otoritesini tanımak zorunda kaldığı, ataerkil bir yapının varlığı dikkati çekmektedir. Görülen tüm ataerkil toplumlarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da kadın, erkeğin bir adım gerisinde durmak zorunda kalmıştır. Öyle ki kadın veraset olaylarında erkeğe göre daha az pay almakta, baba veya aile büyüğü gibi bir otoritenin yanında kadının kocasını seçme hakkı dahi bulunmamaktadır. Dini esaslara göre evliliğin gerçekleşebilmesi için iki veya tek erkeğin şahitliği geçerli olurken kadının şahitliğinin kabul edilmesi için iki kadının hazır bulunması gerekmektedir. Bu uygulamadan da anlaşılabileceği gibi iki kadının şahitliği bir erkeğin şahitliğine denk sayılmış ve yine kadın, yüce bir varlık gibi görülen erkeğin gölgesi altında ikinci plana atılmış bir hayatı yaşamaya mahkûm edilmiştir. Gerçekleşmesi için şahitlerin rızasının arandığı evlenme merasiminde kadının yüzü mahrem olduğu ve merasime katılan erkeklerin ve kocasının bile kadının yüzünü görmemesi için kadın, merasim bitimine kadar gizli saklı kapılar ardında beklemek zorunda kalmıştır. Erkek, sözlü *("boşsun" demesi yeterlidir)* veya yazılı olarak karısını boşama hakkına sahiptir. Bununla birlikte Hz.Muhammed'in boşanmayı hiçbir zaman kabul etmemesi ve Türk kültür ve geleneğinde boşanma olayının hoş karşılanmaması gibi nedenlerden dolayı Anadolu erkeği boşanma konusunda kendisine verilen bu geniş hakları hiçbir zaman kendi lehine kullanmamıştır. Boşanmanın gerçekleştiği durumlarda ise yasal olarak hiçbir hakka sahip olamayan kadın, dini esaslara göre "mihr" denilen bir miktar altın, para ya da mal, mülk isteme hakkını elinde bulundurmuştur. Saray hayatında harem sisteminin uygulanmaya başlamasının yanında halk, eski gelenek ve göreneklerini yaşatmaya devam etmiştir. Peçeli kadınlar, aile dışından olan yabancı erkeklerle görüşmeme yasağı dışında serbest bir yaşam sürmüşlerdir. Anadolu'da yaşayan Türk halkı içerisinde cariyelik, harem sistemi ve poligami(çok eşlilik) nadir görülen bir uygulamadır. Çok eşli evliliğin olduğu ailelerde ilk kadının kocasını cezalandırdığı bazen de iki kadının bir olup kocalarını cezalandırdığı görülmektedir. Türk kültür ve geleneklerine göre anne kutsal sayılmış, toplumda her zaman derin bir sevgi ve saygı

duyulan bir otorite olarak kabul görmüştür. Öyle ki, eşinin ailesiyle birlikte yaşayan bir gelin, kayınvalidesinin ve onun otoritesinin altında yaşamak zorunda kalmıştır.[188]

Colin Imber, kaleme aldığı "*Kadınlar, Evlilik ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullahı'ın Behcetü'l- Fetava'sında Mehr"* adlı yazısında kadının ister miras ister zarar tazmini konularında erkeğin yarısı kadarını alabilme hakkı olduğunu, bununla birlikte iki kadının şahitliğinin bir erkeğinkine denk görüldüğünü, yasanın herhangi bir olay karşısında 2 erkeğin şahitliğini dikkate aldığını buna rağmen 2 erkeğin şahitliğine denk sayılabilecek 4 kadının şahitliğinin geçersiz sayıldığını, ancak ve ancak 2 erkek şahidin yerine 2 kadın ve 1 erkek şahidin olması kaydıyla kadınların şahitliğinin göz önünde bulundurabileceğini ve burada yine erkeğin olmadığı yerde kadının bir önem arz etmediğini dile getirmiştir. Bununla birlikte Imber'e göre, İslam dini, kadını erkekten daha aşağı bir statüde kabul etmektedir, erkek 4 kadın ile evlenebilme ve dahası maddi gücünün yettiği kadar da köle alabilme hakkına sahiptir. Nitekim erkeğin evli eşinden meşru olan çocukları gibi eğer erkek kabul ederse kölelerinden olan diğer çocukları da meşru sayılmaktadır.[189]

Kabileler halinde Türkiye'ye göç eden gelenek ve göreneklerine son derece bağlı Türkler olan Yörükler, Osmanlıların yaşam tarzının oluşmasında büyük bir etkiye sahiptir. Şii mezhebine sahip olan Yörüklerde, kadın ve erkek arasında eşitliğin hâkim olduğunu, kadının erkeklerle olan iletişiminde bir kısıtlama olmadığını, tek eşli evliliğin görüldüğünü ve zina dışında boşanma vakalarının yaşanmadığını görmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında *eşitlik, özgürlük ve sadeli*ğin saray başta olmak üzere sosyal ev hayatını etkileyen değerler olduğu ve dönem insanlarının ahlak kurallarına olan bağlılığı dikkati çekmektedir. Öyle ki bir Arap gezgini olan İbn Battuta, Bursa ziyareti sırasında Sultan ile görüşmek istemiş, Sultanın yerinde olmaması sebebiyle Sultan'ın hanımı ile devlet meseleleri hakkında görüşmüşlerdir. Kırım'da sokakta özgürce alışveriş eden ve satış yapan Türk kadınını gören İbn Battuta kaleme aldığı eserlerde Türk kadının ne denli

[188] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.6-8.
[189] Colin Imber, Kadınlar, Evlilik ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullahı'ın Behcetü'l- Fetava'sında Mehr.

özgür bir hayat yaşadığından söz etmiştir. Gelenek ve göreneklerine bu denli bağlı olan ve kadına değer veren Osmanlı Türkleri, zamanla Sultan başta olmak üzere devletin ileri gelenleri ve ağaların yabancı kadınlarla evlilik yapmaları, fetih sonucu Bizans vb. yabancı uygarlıklarla yakın ilişkiler kurulması gibi nedenlerden dolayı değişmişlerdir. Ortaçağın kapanıp yeniçağın açılmasına neden olan 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesinden sonra toplum iki ayrı parçaya bölünmüş, Sultan ve devletin ileri gelenleri tarafından harem sistemi uygulanmaya başlamış ve böylece poligami yani çok eşlilik toplum içerisinde yayılmaya başlamıştır.[190] Harem sistemi uygulanana kadar soylu sınıfa mensup yabancı prenseslerle evlenen Osmanlı sultanı, haremle birlikte alt sınıfa mensup kölelerle evlenmeye başlamış ve ne yazık ki kadın sosyal hayattan uzak, varlığının yegâne sebebi zevk olarak kabul gören bir kimliğe bürünmüştür.[191] Ne var ki harem, sanıldığı gibi sadece bir zevk-ü sefa yeri değil aynı zamanda kadınlar için bir eğitim merkezidir ve cariyeler sanıldığı kadar cahil değillerdir. Öyle ki saraya bir köle olarak satılan Rutenyalı cariye, Kanuni Sultan Süleyman'ın nikâhlı karısı Hürrem Sultan, "*erkeklerin idari kararlarını izleme ve zaman zaman onları etki altında bırakma olanağı veren*" "*kafes sistemini*" bulmuştur. Her ne kadar zeki ve başarılı kadınlar olsalar da genel olarak haremin devletin işlerinde bu kadar etkili olması olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Oğullarının nüfuzu üzerinden söz söyleme hakkını elinde bulunduran valide sultanın keyfi uygulamaları*, güzelliği ile bilinen kadınlar aracılığıyla makam ve mevkilerin alınıp satılması, kaprisleri yüzünden hazinenin boşaltılması, kadın masalcılar veya evlendiricilerin saraya girme imkânı bulması* gibi sebeplerden dolayı sarayda entrikaların ardı arkası kesilmemektedir. Saraydaki bu entrikaların sorumlusu olan kadınlar, aynı zamanda halk için çalışan birer kahramandırlar. Haremin önde gelen kadınları geleneksel ve dinsel sebeplerden dolayı kendilerini hayır işlerine adamışlardır. Hastanelerin birçoğu, camiler, çeşmeler, hanlar, köprüler, okullar, imaret ve aş ocakları kadınlar adına yaptırılan dönemin önemli mimari eserlerini oluşturmaktadır. Kösem Sultan, yılda bir defa hapishaneleri ziyaret etmiş ve borç yüzünden hapis cezasına çarptırılmış kimselerin borcunu ödeyerek onların serbest bırakılmalarını sağlamıştır. Bununla birlikte *her yıl on iki kız ve erkek çocuğa zanaat*

[190] Emel Doğramacı, *a.g.e.*, s.7-8.
[191] Çağatay Uluçay, Harem II, TTK Yayınları, Ankara, 1971 aktaran Emel Doğramacı, *a.g.e.*, s.8.

öğretmiş ve İstanbul'da evlatlıklarıyla korudukları arasında on iki düğün yapmıştır.[192]

Osmanlı Dönemi'nde kadınların nüfus sayımlarına bile dâhil edilmediği erkek egemen bir toplum yapısı hâkim olduğu için kadınlarla ilgili veya kadınlar tarafından kaleme alınmış yazılı kaynaklara ulaşmak oldukça zordur.[193] Bir başka ifadeyle eril sistemin bir ürünü olan tarih yazımında ne yazık ki kadınların yer almadığı görülmektedir. Osmanlı kadınının, "mahrem" olduğu için toplum içerisinde bulunması çok hoş karşılanmıyordu ve kadınlara ait olan mutfak ve avlu gibi yerlerin bir başka komşu evinden görülmesi dahi yasaklanmıştı. Osmanlı Dönemi'nde ataerkil yapının git gide değersiz bir konuma ittiği kadın, sadece toplumsal olarak değil "fiziksel" olarak da görünmez kılınmış, nüfus kayıtlarında, erkeklerin yaş, boy, göz rengi, bıyık, sakal vb. fiziki görünümleri tasvir edilirken kadınların ise yalnızca isim ve yaş ibarelerine yer verilmiştir.[194] Bu dönemde kadın sadece sıbyan mekteplerinden (günümüzdeki ana okul gibi ilkokul öncesi dini eğitim veren kurum) faydalanabiliyor, maddi durumu daha iyi olan aileler (idare ve ulema sınıfı vb.) kız çocuklarına evde özel ders aldırıyorlardı.[195] Devletin ileri gelenleri, Osmanlı Devleti'nin kötü gidişatına bir son vermek ve diğer ülkelerin desteğini alabilmek adına 1839 Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanı gibi pek çok reform hareketini hayat geçirmiştir.[196] Tanzimat Fermanı ile birlikte modernleşme/çağdaşlaşmanın ilk ayak izleri duyulmaya başlamış ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına uygun bir ortam oluşmuştur.[197] Nitekim Tanzimat Fermanı ile birlikte azınlıklara, kız çocuklarının okula gitme hakkı tanınmış ve böylece Tanzimat Fermanı kadınların eğitim hakkına kavuştuğu bir dönem noktası olmuştur. 1869 yılında çıkarılan genel eğitim yönetmeliği ile kız öğrenciler için öğretmen okullarının açılması ve rüştiyelerin(iptidai(ilk) ve idadi(lise) arasında eğitim veren kurum) çoğaltılması kararlaştırılmıştır. 1876 Kanun-i Esasi ile

[192] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.9-10.
[193] Suraıya Faroqhı, 18.Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet , s.12., Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, Madeline C.Zılfı, Tarif Vakfı Yurt Yayınları, Çev: Necmiye Alpay, İstanbul, 2000.
[194] Nilüfer Göle, *a.g.e.,* s. 40-86.
[195] Cemile Arıkoğlu Ündücü ve Fahri Türk, *a.g.e.,* s.33.
[196] Ayşe Durakbaşa, *a.g.e.,* s.94.
[197] Ayşegül Yaraman, *a.g.e.,* s.18.

birlikte ilköğretim zorunlu kılınmış, kız- erkek çocuklarına eşit eğitim imkânı sağlanmıştır. Kız çocuklarının eğitim alması onlara meslek kazandırmış (ebelik, öğretmenlik, dikiş-nakış) ve artık Osmanlı kadını iş hayatına atılarak toplumda görünür olmaya başlamıştır.[198]

Tanzimat dönemiyle birlikte kadınların eğitilmesi, açılması, dışarıya çıkması, jimnastik yapması, dans etmesi, fotoğraf çektirmesi vb. konular Batılı toplumsal yaşam biçiminin ve mahrem olarak tanımlanan kadın yaşam alanlarının giderek toplumsallık ve görünürlük kazanmasını sembolize etmiştir. Tanzimat dönemiyle başlayan bu gibi modernleşme hareketlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte kadının toplum içindeki yeri sorgulanmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.[199] Öyle ki, Tanzimat Dönemi'nin önemli isimleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun ayakta kalabilmesi için *askeri, adli ve eğitim* alanlarında bir dizi reformun gerekliliğinden söz ederken dönemin yazarları kaleme almış olduğu eserlerinde, kadının dâhil edilmediği hiçbir reformun etkili bir sonuca ulaşamayacağını, kadınsız bir Batılılaşmanın imkânsız olduğunu dile getirmiştir. Bu tartışmalar ışığında kadına az da olsa bir eğitim hakkının tanınması topluma okumuş ve aydın kadınlar kazandırmıştır. [200] Ataerkil bir toplumda ezilen kadın, sesini duyurmaya, toplumsal yaşama katılmaya ve hayatın içinde yer almaya ve giderek kentsel mekânlarda görünürlük kazanmaya başladıkça bazı rahatsızlıkları da beraberinde getirmiş ve ortaya çıkan bu sorunlar siyasi meydanlara kadar taşınmış öyle ki gündemi meşgul eden büyük bir tartışma haline bürünmüştür. O dönem İstanbul'da, toplu taşıma araçlarında, sinemalarda, tiyatrolarda, lokantalarda kısacası halka açık pek çok mekânda hala kadınlar için özel bölümler bulunmaktaydı. Kadınlar ise eskiden olduğu gibi dışarı çıkarken peçe takma zorunluluğundan giderek uzaklaşmaktaydı ve artık eve hapsolmak istemiyordu. Sesini duyurmak için kendi savaşını kendisi başlatan kadınlar, kocalarının eşliğinde sokaklarda boy göstermeye ve faytonlarda dolaşmaya, yavaş yavaş hayatın içine karışmaya başlamışlardı ki tepkiler gecikmemiş ve ne yazık ki

[198] Şefika Kurnaz, Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara aktaran Cemile Arıkoğlu Ündücü ve Fahri Türk, *a.g.e.*,s. 33-.34.
[199] Nilüfer Göle, *a.g.e.*
[200] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.11.

hocalar, peçesiz kadınların yüzüne tükürmeyi ve faytonlarını taşlamayı adet edinmişlerdi.[201]

1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet dönemine gelindiğinde, öncelikle eğitimde kız-erkek ayrımcılığına bir son verilmiş, kız öğrenciler erkek öğrencilerle birlikte üniversite derslerine girmeye başlamış ve nihayet ilk defa Müslüman kadınlar İstanbul Tiyatrosu'na katılmışlardır. Bu dönem boyunca aktif bir biçimde örgütlenen kadınlar, yardım derneklerinin yanı sıra kadın-erkek eşitliğini ve kadınların çalışma yaşamına katılmasını savunan başta "Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi" olmak üzere birçok dernek kurarak sistemli bir biçimde örgütlenmişlerdir.[202] Yine aynı dönem birkaç kadın bir araya gelerek gözlemci sıfatı ile meclise girme çabalarında bulunmuşlardır.[203] Tanzimat döneminde yapılan reformlar, Meşrutiyet dönemlerinde filizlerini vermeye başlamış, dernek, gazete, dergi, kulüp ve edebi alanlarda Osmanlı kadını görünür olmaya başlamıştır. Savaş dönemlerinde (Kırım, Balkan ve Kurtuluş Savaşı) kadına duyulan ihtiyaç ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin aile ve kadın alanındaki çalışmaları bu süreçte belirleyici faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.[204] Zafer Toprak ise, Batı kültünün İstanbul, İzmir ve Selanik gibi liman şehirlerini etki altına alması, basının özgürleşmesi ve iletişim olanaklarının artması bunun yanı sıra Avrupa'daki kadın hareketlerinin takip edilmesiyle birlikte Osmanlı kadınının ufkunun açıldığını ve yeni bir kimlik kazandığını belirtmiş, kadın kazanımlarında savaş yıllarının büyük bir katkısının olduğunu Balkan Harbi'nin kadınlara siyaseti öğrettiğini, I.Dünya Savaşı'nın ise kadını kamusal alanda çalışmaya teşvik ettiğini dile getirmiştir.[205]

Osmanlı'nın Batı uygarlıklarını tanıyan Namık Kemal, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi gibi dönemin önemli yazarları, eserlerinde kadınlarla ilgili görüşlerine yer vermişler ve Osmanlı kadın hareketini başlatmışlardır.[206] Çıkarılan kadın dergileri ve kurulan kadın dernekleriyle kadınların topyekun bir hareketi başlattıkları II.Meşrutiyet dönemi, genel olarak değerlendirildiğinde feminizmin

[201] Nilüfer Göle, *a.g.e.*
[202] Nilüfer Göle, *a.g.e.*,
[203] Ahmet İhsan, Matbuat Hatıralarım, İstanbul, 1931, s.27 aktaran Nilüfer Göle, *a.g.e.*,
[204] Ayşe Durakbaşa, *a.g.e.*, s.98.
[205] Zafer Toprak, a.g.e.,
[206] Şefika Kurnaz, a.g.e., s.14.

doruk noktasına ulaştığı görülmektedir.[207] Kadınların bu cesur hareketi, batı medyasında da adından oldukça söz ettirmiştir. 1916 yılına gelindiğinde kadın haklarının verilmesi ile ilgili somut çalışmalar gündeme gelmiş ve nihayet *evlilik, poligami ve boşanma* gibi konu başlıkları mecliste görüşülüp tartışılmaya başlamıştır fakat ciddi anlamda kadının statüsünü yükseltecek bir adım olmadığı için kadın sorunu bazı medya kuruluşlarında tartışılan bir konu olmakla sınırlı kalmıştır.[208]

1914 yılında kurulan Kadın Üniversitesi yani İnas Darülfünunu'nun öğrencileri 1920 yılında eğitimde cinsiyet ayrımı politikasına karşı ayaklanmış, erkek öğrencilerin sınıflarını işgal etmiş ve kadın üniversitelerinin kaldırılarak erkeklerle kadınların birlikte eğitim alabilecekleri karma eğitim sisteminin uygulanacağı eğitim ve öğretim kurumlarının hayata geçirilmesi için protesto başlatmışlardır.[209]

Laikliğin ilk adımlarının II.Meşrutiyet yıllarında atıldığı gözlemlenmiştir. Nitekim Medeni Kanunu'nun alt yapısını hazırlayan Hukuk-ı Aile Kararnamesi, 1917 yılında hayata geçirilmiştir.[210] Meşrutiyet yıllarında tartışılan tesettür, eğitim, erkek ve kadına eşit haklar gibi pek çok konu, nitekim daha sonraları Cumhuriyet döneminde çözüme kavuşacaktır. Bir başka ifadeyle kadın hakları açısından genel bir değerlendirme yapıldığında *"Meşrutiyet, Cumhuriyet'in laboratuvarıdır."* sözü tam anlamıyla durumu ifade etmektedir.[211]

I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı yıllarda Türk kadını kendinden beklenenden fazlasını başarmış ve savaş meydanlarında düşmanla göğüs göğse çarpışmıştır. 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle kadın ve kadın hakları konusu tıpkı Tanzimat Dönemi'nde yapılan reformlarda olduğu gibi Cumhuriyet Dönemi reformlarında da önemli bir yere sahiptir. Buna rağmen 1924 Anayasası'nda erkeklere tanınan oy hakkı kadınlara tanınmamıştır. 1926 yılına gelindiğinde ise, şeriatın ortadan kalkmasıyla birlikte çok eşli evliliği yasaklayan, kadın ve erkeğin eşit derecede boşanma hakkını elinde bulundurduğu ve evlenmenin dini törenle değil medeni törenle yapılacağını bildiren, kadınların da erkekler gibi vasi olabileceğini ve eşit işe eşit ücretin uygulanacağını hükümlerinde barındıran

[207] Şirin Tekeli, *a.g.e.,* s.28.
[208] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.11.
[209] Meral Akkent, *a.g.m.,* s.16.
[210] Zafer Toprak, *a.g.e.,*s.1-11.
[211] Şefika Kurnaz, *a.g.e.,* s. 238.

yeni bir Medeni Kanun kabul edilmiştir. Medeni Kanun ile birçok hakkı elde eden kadın, 1930 yılında oy kullanma ve belediye seçimlerinde aday olma hakkını elde etmiş, 1935 yılında gerçekleştirilen seçimlerde ise Türk kadınının her alanda erkeğe yardım edebileceği ve her şeyin üstesinden gelebileceği kabul edilmiştir.[212]

Nitekim Meral Akkent, bu değişimin kadın dergileri ve kadın dernekleri aracılığıyla gerçekleştirildiğini vurgulamıştır.[213] Nilüfer Göle ise o dönem çıkan birçok dergi, gazete ve diğer yazılı kaynaklarda kadınların imzalarına rastlanıldığını ve kurulan birçok dernek kanalıyla sessizliğe gömülen kadınların seslerinin duyulmaya başlandığını ve böylece ilk defa Osmanlı kadınlarının basın yolu ile talep ve sorunlarını dile getirerek kendilerini tanıma ve tanıtma fırsatı elde ettiklerini belirmiştir.[214]

Osmanlı Dönemi'nde 1869-1908 yılları arasında çıkan Terakki-i Muhadderat, Vakit yahud Mürebbi-i Muhadderat, Ayine, Aile, İnsaniyet, Hanımlar, Şükufezar, Mürüvvet, Parça Bohçası, Hanımlara Mahsus Gazete, Âlem-i Nisvan, İkdam, Demet, Mehasin, Kadının Adı Yok dergileri, II. Meşrutiyet'in ilanı ile çıkan Tanin, Servet-i Fünun, Sabah, Millet ve II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet Dönemi'ne kadar olan süreçte çıkan Mehasin, Musavver Kadın, Kadın(İstanbul), Kadınlar Dünyası, Erkekler Dünyası, Güzel Prenses, Kadınlık, Siyanet, Seyyale, Hanımlar Âlemi, Kadınlar Âlemi, Kadınlık Hayatı, Bilgi Yurdu Işığı, Türk Kadını, Genç Kadın, Kadın Duygusu, İnci, Diyane, Kadınlar Saltanatı, Hanım, Ev Hocası, Süs ve Firuze olmak üzere toplam 42 tane dergi yayınlanmıştır. Osmanlıca kaleme alınan bu eserlerden Hanımlara Mahsus Gazete, Kadın Yolu/ Türk Kadın Yolu, Kadın, Hanım, Türk Kadını, Kadınlar Dünyası, Genç Kadın ve Aile olmak üzere belli başlı birkaç önemli eserin günümüzde Türkçe çevirilerini bulmak mümkündür. O dönemdeki kadın hareketini ve kadınların kendilerini nasıl ifade ettiklerini, kadın dergilerinin amaçlarının ne olduğunu saptayabilmek ve bu dergilerin hangi konuları kendisine

[212] Emel Doğramacı, *a.g.e.,* s.12
[213] Meral Akkent, Osmanlı Büyükannelerin Feminist Talepleri, Kadın Hareketinin Kurumsallaşması Fırsatlar ve Rizikolar, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Metis Yayınları, İstanbul, 1994, s. 14.
[214] Nilüfer Göle, *a.g.e.*, s.

malzeme ettiğini analiz edebilmek adına bu dergilerden bazıları tek tek incelenecektir.

Hanımlara Mahsus Gazete, başyazarı ve çoğunluğu kadın yazarlardan oluşan bir dergi olarak 1 Ağustos 1885 yılında yayınlanmaya başlamış ve 1908 yılına dek 612 sayıyla yayın hayatına devam eden en uzun soluklu kadın dergisi unvanına sahip olmuştur. Hanımlara Mahsus Gazete'de yazar ve şairlerin eserlerinin yayınlanmasının yanında gazetenin okurları tarafından kaleme alınan eserlere de son derece önem verilmiş ve nitekim gazetenin *Hikâye Çantası* ve *Hikâye Panosu* bölümlerinde kadınların hikâyeleri yayımlanmıştır. Dergide *kadının eğitim hakkı, dünya ve İslam kadınlarının başarıları, çocuk bakımı, ev işleri, sağlık köşeleri, dâhili havadis(iç haberler) ve harici havadis(dış haberler)* gibi birçok farklı konu başlıklarına yer verilmiştir. Fatma Aliye, Emine Semiye, Şair Nigar Hanım gibi dönemin aydın kadınlarının ve modernleşmeci erkek aydınlarının da kadın söylemlerine yer verildiği derginin amacı, nesil yetiştiriciliği rolünden ötürü kadınların geliştirilmesi ve yükseltilmesi gerektiğidir. Sahibi İbnülhakkı Mehmet Tahir olan Hanımlara Mahsus Gazete'nin müdireliğini ilk zamanlardan sonra Mehmet Tahir Bey'in eşi Şadiye Hanım üstlenmiştir. Gazetenin ilk sayısında, II.Abdulhamit'in *memleketin ilerlemesi yolundaki teşviklerinden, çeşitli okulların açılması ve herkesin eğitimden nasibini alması için yapılanlardan duyulan memnuniyetten söz edilmiş* ve gazetenin amacına yer verilmiştir:[215]

Mesleğimiz (amacımız) pek vasi'dir (geniştir). Bir iki sözle hülasa etmek mecburiyetinde bulunursak deriz ki, hanımlarımızın her suretle tevsi-i malumat (bilgisini genişletmeye), tezyid-i vukufuna (kavrayışını arttırmaya) hizmet etmek, mülkümüzde (memleketimizde) vücudu ile (varlığıyla) iftihar olunan muharrirelerimiz, edibelerimiz ve şairelerimizin efkarına mir'at-ı in'ikas olmak (fikirlerine ayna olmak) yani eserlerini neşre vesatetle (aracılıkla) Osmanlı kadınlarının kabiliyet-i fıtriyesini (yaratılıştan gelen yeteneklerini) göstermektir.[216]

[215] Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.19-25.
[216] "Tahdis'i Nimet-Tayin-i Meslek", Hanımlara Mahsus Gazete 1(19 Ağustos1311/Ağustos 1895):2-3, aktaran Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.22.

"Çiçek bahçesi" anlamına gelen ve 1886 yılında yayın hayatına başlayan Şükufezar dergisi, sahibi kadın olan ve sadece kadın emeği ile çıkarılan, ne yazık ki uzun soluklu bir yayın hayatına sahip olamayan ve günümüzde yalnızca birkaç sayısına ulaşabildiğimiz küçük bir dergidir. Aynur Demirdirek, derginin çıkmaya başladığı 1886 yılını, *"Kadın konusunun Batılılaşma ve toplumun tüm unsurlarıyla ilerlemesi bağlamında konuşulmaya başlandığı, kadınlara yönelik ilk birkaç yayının (Muhadderat, Aile…) çıktığı, 1870'lerde açılan Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu) mezunlarının çoğalmaya başladığı yıllardan biri."* sözleriyle anlatmaktadır. Görüldüğü üzere 1886 yılı kadınların eğitim, basın ve yayın hayatında aktif olarak yer almaya başladığı ve dolayısıyla kadın hareketinin önemli noktalarından biri sayılabilecek bir tarihtir. Şükufezar'ın ilk sayısında dergiyi çıkaran hanımlardan biri olan Arife, dünyanın bilimle ilerleyip geliştiğini ve kadınların bu konuda yapabilecek pek çok şeyi olduğunu ve bir an evvel yerlerini almaları gerektiğini söylemiş ve dergiyi çıkarma amacından bahsetmiştir. Şiir ve düz yazılara oldukça yer verilen bu derginin amacı, kadınların söylenilenin aksine "*saçı uzun, aklı kısa"* olmadığını ispat etmektir. Derginin yayınlanan ilk sayısından sonra kadınların yoğun ilgisiyle karşılaşan ve birçok tebrik mesajı alan Şükufezar dergisini çıkaran kadınlar: Arife, Münire, Fatma Nevber, ikinci sayıda her ne kadar sadece üç tebriknameye cevap verebilmiş olsa da, daha sonra çıkarılan sayılarda gelen tüm tebriknamelere Arife Hanım, kendisi ve diğer arkadaşları adına karşılık vermiştir. Şükufezar'ın ikinci sayısında ise, derginin yayın hayatına başlaması üzere gelen tebriknameler ve bu tebriknamalere verilen cevaplar yer almaktadır. [217]

Hanımlara Mahsus Gazete'nin 1908 yılında yayınlanan son sayısından sonra her ne kadar uzun soluklu olamasalar da Demet, Mahasin ve Kadın dergilerinin yayın hayatında yer aldığı görülmektedir.[218] 1908 yılında yayınlanan Kadın, kadınların düşüncelerinin aydınlanmasına hizmet eden, ara sıra eğlendirmek amacını güden Selanik'in ilk kadın dergisi olma özelliğine sahip edebi, ilmi ve siyasi bir gazetedir. İbrahim Bey'in sahibi olduğu, başyazarlığını Enis Avni (Aka Gündüz) Bey'in üstelendiği dergide Zekiye, Pakize Seniye ve Ayşe İsmet'in yazılarına da oldukça yer

[217] Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.17-19.
[218] Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.25.

verilmiştir. Yayın hayatında 30 sayısı bulunan bu dergide, günlük hayatı ilgilendiren konulardan(çocuk bakımı, el işleri…) çok *eğitim hakkı, yeni açılan okullar ve yeni kurulan kadın dernekleri* gibi spesifik konulara yer verilmiştir. Derginin 12.sayısından itibaren verdiği örneklerle İslamiyet'in kadın ve erkek eşitliğine engel teşkil eden hiçbir içeriğinin olmadığını iddia eden ve Türkiye'de Gülnur Hanım olarak bilinen Rus bir yazar olan Olga Lebedeva'nın Kahire'de yayımlamış olduğu *"İslam Kadınlarında Hürriyet"* risalesi yayımlanmaya başlamıştır. Emine Semiye Hanım, vapurlarda kadınların küçük ve kapalı yerlere kapatılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve kadınların da erkekler gibi açık ve ferah yerlerde bulunabilme hakkı olduğunu savunmuş ve lokanta ve çay bahçelerinde de kadınlara özel, seyrek kafesle bölünmüş yerlerin oluşturulması talebinde bulunmuştur. Selanik mebusu olan Cavit Bey'in "Kadınlara Dair" yazısı gazetenin ilk sayısında yerini almıştır. Bununla birlikte Abdullah Cevdet ve Kazım Nami gibi isimlerin de yazılarına rastlamak mümkündür. Derginin 18.sayısında Kırmızı Beyaz Kulübü, kulübün 3.yıldönümüne katılan kadın yazarların gözünden tanıtılmıştır. Kendinden sonra kurulacak olan tüm dernek ve kulüplere güzel bir örnek teşkil eden ve güzel bir daireyle donanımlı bir kütüphaneye sahip olan, resim ve nakış çalışmalarının da yapıldığı bu kulüp, İstibdat yıllarında Mai Beyaz Kulübü adına çalışan birtakım genç kızlardan oluşmaktadır. Kırmızı Beyaz Kulübü hakkında bilgi sahibi olabildiğimiz bu dergide bir hayır derneği olma özelliğine sahip olan Cemiyet-i Hayriye-i Nisvan ve Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyeti hakkında pek çok bilgiye ve derneğin çalışmalarına da yer verilmiştir. Derneğin çeşitli faaliyetleri arasında Emine Hanım'ın kurduğu Yadigâr-ı Terakki Mektebi Yalılar Şubesi'nde bir resim sergisi düzenlenmiş ve bu serginin açılış konuşmasını yapan Zekiye Hanım'ın konuşmasına Kadın dergisinde de yer verilmiştir.[219]

Meşrutiyet'in ilanından sonra 1908 yılının Eylül ayında yayın hayatına başlayan Demet dergisi, 7.sayı ile yayın hayatını sonlandıran haftalık bir dergidir. Derginin ilk sayısında Hakkı Bey,

[219] Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.36-40.

"Emelimiz pek saftır. Kadınlarımızın tenvir-i fikirlerine (aydınlanmasına) hizmet etmek. Onlara haftada bir kere birkaç an-ı edebi ve ilmi imrar ettirmek(bilim ve edebiyatla dolu an geçirmek) istiyoruz. Gazetemiz edebi, ilmi ve siyasidir.(...) Menafi'-i nisviyeye(kadınlık yararına) taalluk eden her şey mesleğimiz dâhilindedir."[220]

sözleriyle derginin çıkarılış amacından bahsetmiştir. O yıllarda Meşrutiyet ile birlikte esmeye başlayan özgürlük rüzgârlarının da etkisi ve heyecanı ile kadınlar kendi seslerini duyurabilecekleri yeni bir platform olarak gördükleri bu dergiyi oldukça sahiplenmiş öyle ki kadınlar arasında dergiden "Demetimiz" diye söz edilir olmuştur. Dergide "*Osmanlı Meşahir-i Nisvanı*" adını taşıyan bölümde Ermeni kadın yazarlar tanıtılmaya başlanmıştır. Her ne kadar dergide Rum, Ermeni ve Müslüman olmak üzere farklı kesimlerden olan Osmanlı kadınlarının bir bütün olarak ele alınsa da derginin Müslüman kadınlar için çıkarıldığı gerçeğini değiştirmemektedir. Derginin yayın hayatına son vermesi kadınları bir hayli üzmüş, *Mahasin'de İsmet Hakkı Hanım* ve *Kadın'da Zekiye Hanım,* duydukları derin üzüntüyü yazılarında dahi dile getirmişlerdir. Derginin kapanmasıyla birlikte Demet'te yazıları bulunan birçok ismin daha sonraları Demet'te çıkacağı bildirilen Mahasin dergisinde yazılarına devam ettiği görülmektedir.[221]

Güzellikler anlamına gelen Mahasin dergisi, Asaf Muammer ve Mehmet Rauf'un öncülüğünde ve takvimler 1908 Eylül ayını gösterdiğinde çıkmaya başlayan aylık bir dergidir. Meşrutiyet'in ilanında sonra çıkan en uzun soluklu kadın dergisi olma ünvanına sahip bu dergide, kadın yazılarının da arttığı gözlemlenmektedir. Dergiyi çıkaranlar, Asaf Muammer ve Mehmet Rauf, dergide kadın yazarlara daha çok yer vermek istediklerini, bu derginin her ne kadar erkekler tarafından çıkarılıyor olsa da manevi olarak kadınların olduğunu dile getirmişlerdir. İsmet Hakkı Hanım, Zühre Hanım, Evliyazade Makbule, Halide Salih (Halide Edip Adıvar), Zekiye Hanım, Ruhsan Nevvare, Fatma Münire, Hayriye Melek Hunç ve A.R. Bint-ü Danal gibi kadın yazarların dergide yazılarına yer verilmiştir. Bununla birlikte Mediha

[220] Hakkı, "İfade", Demet 1 (17 Eylül 1324/30 Eylül 1908):16., aktaran Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.26.
[221] Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.26-29.

Hüsna, Jülide Sahir, Naciye, Nihal, Emiye Semiye ve Fatma Aliye gibi isimlerin de yazılarına dergide rastlamak mümkündür. Her kesimden kadına açık olan bu dergide, derginin okuyucusu olan bazı kadınların daha sonraları dergide yazılarının yayınlamasıyla birlikte derginin yazarı unvanına sahip olmaları göze çarpan önemli ayrıntılardandır. O dönemki kadın dergilerini, *kadınları birbirinden haberdar eden, her birinin kendi köşesinde yalnız olmadığını görmelerine olanak veren, onları buluşturan* bir araç olarak görebiliriz. Nitekim kadınların dergi sayfalarında başlayan bu buluşması daha sonraları dergi dışına çıkarak dernek ve kulüplerin kurulmasına olanak sağlamıştır. Kadınların yazılarında eğitim ve basın alanında kadınlarla ilgili çalışmaların artması taleplerine rastlanılmaktadır. Ne var ki kadınların bu isteklerinin yeteri kadar ilgi görmediği hep geri planda kaldığı da sayfalarda yerini almıştır. İsmet Hakkı Hanım, bir yazısında Meclis-i Mebusan'ın varlığına rağmen kadınların hak elde edebilmek için mücadele etmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Derginin Musahebe-i Nisaiye başlığı altında yazan, kadının eş ve anne kimliğine daha çok değer veren, kadınların yeni alanlara yönelmesini istemeyen fakat buna rağmen bazı talepleri olan Zühre Hanım, yazılarında temizlik, izdivaca dair, kadın bilgileri, müşkülat-ı izdivaç gibi farklı konu başlıkları altında kadınların evlenirken istediklerine, kocalarında ne gibi özellikler aradığına vb. konuları ele almıştır. Halide Salih yani Halide Edip Adıvar'ın dergide biri çocuk eğitimi ile ilgili diğeri ise *"Mahasin Okuyan Kardeşlerime"* başlıklı yazısı olmak üzere iki yazısı bulunmaktadır. Halide Edip, "Mahasin Okuyan Kardeşlerime" adlı yazısında kadın dergilerini ele almış ve bu dergilerin kadınlara karşı nasıl bir yaklaşım içerisinde olduğunu değerlendirmiştir. Dönemin önemli yazarlarından Halit Ziya, Mehmet Rauf, Celal Sahir, Cenap Şehabettin ve Süleyman Nazif gibi isimler, eserlerinde kadın konusuna oldukça yer vermişlerdir. Öyle ki Süleyman Nazif ve Celal Sahir kadınlara iki konferans düzenlemiş, Salahattin Asım ise makalelerinde kadın hukukuna ve kadının toplumdaki yerine, erkeklerin nasıl ve neden kadın haklarının yanında yer aldığı konularına değinmiştir. Mahasin, baskı ve kâğıt kalitesi ve özellikle Avrupa'dan getirilen özel fotoğrafları ile de diğer dergilerden bir adım önde bulunmaktadır. Dergide Yavru Müsabakası (Güzel Çocuk Yarışması) ve dergide yayımlanan yabancı kadın fotoğraflarıyla bir güzellik yarışması (Müsabaka-yı Hüsn ü An) düzenlenmiştir. Derginin yapılan yarışmalar ile magazin yönünü ön plana

çıkararak okuyucu sayısını attırma girişimi, bazı okuyucular tarafından hoş karşılanmamış, iskemle ve koltuk fotoğraflarına yer verilen *"Yeni Hasır İskemleler"* yazısının yayımlanması tepkilere yol açmış kadınlar, Mahasin gibi edebi bir amaç taşıyan derginin sıradan bir katalog görünümüne dönüşmesini istemediklerini dile getirmişlerdir.[222]

1911 yılında İstanbul'da yayınlanan Kadın dergisi, çeşitli şiir, hikâye, sağlık ve güzellik gibi kadınlara yönelik yazılara sayfalarında oldukça yer vermiştir. "Beyaz Konferans" başlıklı bir bölümü olan bu derginin her sayıdaki ilk yazısı bu bölümle başlamaktadır. Dönemin ileri gelen ailelerinden birinin kızı olduğu anlaşılan ve ismini tam olarak bilemediğimiz P.B. Hanım, konağının büyük salonunda hatibe Fatma Nesibe Hanım'ın önemli konuşmalar yaptığı, üç yüz kadının katılımıyla gerçekleşen konferanslar düzenlemiş(on konferans) ve bu konferansların öncesinde yaşamış olduğu his ve izlenimlerini "Beyaz Konferans" başlıklı yazısında dile getirmiştir. P.B. Hanım'ın isteğiyle konferansın düzenlendiği salonun beyaza boyanıp, beyaz mobilyalarla döşenmesi ve konferansa katılan hanımların beyaz başörtü takmaları sebebi ile bu konferanslardan "Beyaz Konferans" olarak söz edilmeye başlanmıştır. İlk konferansın gerçekleşmesinin ardından Türkiye'nin çeşitli yerlerinden konferansa katılmak isteyen kadınlar P.B.'ye yüzlerce mektup göndermiş ve ikinci konferans üç yüz kadının katılımıyla gerçekleşmiştir. İkinci konferansta, Fatma Nesibe Hanım, Âdem ile Havva hikâyesini konu alırken daha sonraki konferanslarda *"İngiliz Kadınlarına Oy Hakkı"* hareketinin savunucularından olan ve aynı zamanda bir filozof, bir iktisatçı kimliği de bulunan John Stuart Mill'den bahsetmiş, düzenlenen 9.konferansta ise kadın derneklerine destek olma ve bu dernekleri hükümetle aralarında bir arabulucu gibi görevlendirebilme fikrinden söz ederken, Kadın dergisinde bu derneklerin gerçekleştirmiş olduğu konferansların yayınlanması sebebiyle dergiye şüphe ile yaklaştığını ve bağımsız bir gazete kurma isteğini dile getirmiştir. Kadın dergisinin sahibi, aynı yıllarda *"Musavver Kadın"* adında bir başka dergi de çıkaran Nizamettin Hasip Bey'dir ve edebi müdürü olan Süleyman Bahri'nin, P.B. Hanım'ın yazılarının altında düzeltmen olarak imzası bulunmaktadır. Dergide, P.B. ve Fatma Nesibe Hanım'ın yanı sıra Mediha Güzin,

[222] Aynur Demirdirek, *a.g.e.*, s.29-36.

Yaşar Nezihe ve Fatma Asuman gibi isimlerin de yazılarına rastlamak mümkün. Fransız bir yazar olan Jules Beauvois Bey'in *"Yeni Kadın"* adlı yazısı da çevrilerek dergide yayınlanmıştır. Kütüphanelerde daha çok sayısı olsa da sadece 11 sayısına ulaşabildiğimiz bu dergi, ilk sayısından sonra yeterince ilgi göremeyince Süleyman Bahri'nin etkisiyle yeni bir çehreyle yayınlanmaya başlamıştır. Buna rağmen "Kadın" dergisine şüpheyle bakan kadınlar, kendilere müstakil bir gazete çıkarma isteğinde olmuşlardır.[223]

Kadınlar Dünyası, 4 Nisan 1913 yılında yayın hayatına başlayan ve aynı zamanda Osmanlı kadınının hak ve hukuk mücadelesi için çaba sarfeden Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin (Osmanlı Kadınlarının Hukukunu Savunma Derneği) yayın organı olma özelliğini taşımaktadır. "*Kadınların kendine ait bir dünyaları olduğunu göstermek ve nasıl bir dünya istediklerini ortaya koymak amacı ile derginin ismi olan Kadınlar Dünyası bilinçli olarak seçilmiştir."* Kadınlar Dünyası, her ne kadar kapağında gazete ibaresi yer alsa da içerik, boyut ve üslup olarak bir gazeteden çok dergi olma özelliğini taşımaktadır. Kadınlar Dünyası, kadın hak ve hukukunun, kadının iş, çalışma, aile yaşamının ve toplumsal hayattaki konumunun irdelenip tartışıldığı, vatan sevgisinin yanı sıra ansiklopedik bilgilerin de yer aldığı kısım-ı içtimai, kısım-ı edebi, terbiye-i etfal (çocuk terbiyesi), evrak-ı varide ve kadın tefrikası gibi bölümlerden oluşmaktadır. Kadınlar Dünyası'nın ilk sayısında, derginin amacı, Batılı kadınların açtığı yoldan yürümek ve bununla birlikte kadın ve kadın hukuku konularına yer vermek olarak açıklanmıştır. Derginin yayın hayatına başlaması kadınlar tarafından büyük bir sevinçle karşılanmış ve kadınlar, hislerine tercüman olan duygularını, öneri ve düşüncelerini belirten mektup ve yazılarını dergiye göndererek ilgilerini dile getirmişlerdir. Dergiye duyulan bu ilgi zamanla giderek artmış ve ülke sınırlarını da aşarak yurtdışına kadar ulaşmış ve Fransa'da yaşamakta bulunan Türk kadınlarının başta olmak üzere diğer ülke kadınlarının da ilgi odağı haline gelmiştir. Kafkasya dilinde yazdığı mektupla Kafkas kadınlarının ve kendisinin derginin çıkarılmasından duyduğu mutluluğu dile getiren Halizade Cennet ve Londra'dan göndermiş olduğu mektupla derginin çıkarılması üzerine duymuş olduğu mutluluğu ve aynı zamanda Osmanlı kadınının iş hayatına katılmalarını

[223] Aynur Demirdirek, *a.g.e.,* s.40-77.

istediğini dile getiren Lucy Tomayon *(Merzifon'da hastane yaptırmak için Londra'da para toplamıştı)* bu kadınlardan sadece birkaçını teşkil etmektedir. Gerek Osmanlı ve gerekse de yabancı ülkelerin kadınları tarafından böylesi yoğun bir ilgi ile karşılaşan Kadınlar Dünyası, yabancı basının da oldukça ilgisini çekmiştir. Paris gazetesi *Le Matin*, ve Berlin gazetesi *Berliner Tageblatt* gazeteleri Kadınlar Dünyası'nı incelemeleri ve dergi hakkında bilgi toplayıp araştırma yapabilmeleri için İstanbul'a özel olarak muhabir göndermişlerdir.[224] Ne var ki dış basın tarafından böylesi büyük bir ilgiyle karşılanan Kadınlar Dünyası, yerli basın tarafından gerekli ilgiyi görememiştir. Hatta Kadınlar Dünyası denildiğinde erkeklerin umursamaz ve lakayt bir biçimde kadınları ve kadınların yaptıklarını küçümsedikleri ve kadınlara söz hakkı veren dergilerin teşvikini bırakın elde olanın bile kadınlar için gereksiz olarak algılandığı dikkati çeken önemli bir ayrıntıdır. Darülfünun Konferans Salonu'nda bir şairin yapmış olduğu bir konuşmada *Kadınlar Dünyası, Erkekler Dünyası, Türk Yurdu* başta olmak üzere basın hayatında hemen hemen üç yüz derginin bulunduğunu ve bu dergilerin amaçları doğrultusunda hizmet edemediği için kapandığını söylemiştir. Şairin bu tarz söylemlerini eleştiren kadınlar, Kadınlar Dünyası'nın üç aylık bir yayın hayatı olduğunu ve yayın hayatının devam edeceğini bununla birlikte derginin kadın ve kadın hakları için ciddi anlamda bir mücadele yürüttüğünün altını çizmiştir. Derginin 100.sayısında yeni bir politika izlenerek derginin yayınlanan makalelerin dışında, kadınların sosyal ve hukuki konumlarının tartışılacağı ve okuyuculardan gelen farklı konulardan oluşan yazılara yer verileceği bölüm olmak üzere iki bölümden oluşması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte *giyim, ev eşyası, temizlik ve makyaj ürünleri* başta olmak üzere kadını ve ev hayatını ilgilendiren her türlü reklam ve bildirilere yer verilmiş, kazanan şahıslara çeşitli hediyelerin verildiği bilmece ve yarışmalar dahi düzenlenmiştir.[225]

Kadınlar Dünyası bir dergi olmanın dışında sosyal sorumluluk projeleri olarak adlandırabileceğimiz pek çok çalışmaya da destek vermiştir. Takvimler 1914 yılını gösterdiğinde Kadın Üniversitesi yani İnas Darülfünunu'nun kurulmasında

[224] "Kadınlar Dünyası" imzasıyla, "Avrupa Matbuatı Sebebiyle", 17 Nisan 1329, no.14, s.1 aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.*, s.154.
[225] "Kadınlar Dünyası" imzasıyla, 14 Temmuz 1329, no.100, s.2 aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.*, s.157.

Osmanlı Müdafaa-i Hukuku-u Nisvan Cemiyeti'nin yanı sıra Kadınlar Dünyası'nın da çabaları oldukça etkili olmuştur.[226]

"İngiltere'de sufrajetlerin, Avrupa'da feministlerin takib etmekde oldukları yolları, her gün ihdas eyledikleri(meydana getirdikleri) vekayi ve bu vekayi'nin istinad etdiği siyaseti umumiye bilinmelidir, takib olunmalıdır. Zira her anasırın(eleman) kendine mahsus edvar-ı inkılabiyesi(inkılâp devirleri) vardır. Bunu ilim ile geçirmesi için ihataya(geniş bilgi) ihtiyacı der-kardır (açıktır)."[227] Sözleriyle Havadis-i Dünya başlıklı bölüm ile bilgi verilmiştir. Kadın konusunun ağırlıklı olarak ele alınmasının yanı sıra *vatan ve millet sevgisi, vatandaşlık bilinci, tarih ve sağlık* konuları da dergide yerini almıştır. *"Milli Hikâye"* adlı bölümde vatan ve millet sevgisi, *"Tarih Kırıntıları"* adlı bölümde Mal Hatun ve Barbaros başta olmak üzere tarihteki önemli şahsiyetlerin hayatları hakkında bilgi verilmiş, *"Donanmayı Unutmamalıyız"* adlı bölümde donanmanın önemine ve donanması olmayan bir ülkenin mağlubiyetinin kaçınılmaz olduğuna değinilmiştir. Nazife İclal'in kaleme aldığı yazıların birinde *"Herşey damla damla olur… Evvela Kadınlar Dünyası İdarehanesi'nde bir donanma şubesi tesis etmeli. Gazetemize makale gönderen hemşirelerimiz, makaleleriyle birlikte zarfın içine yirmilik yahut kuruşluk pul koyup göndersinler."*[228] sözleri donanmaya ne kadar önem verildiği ve donanma oluşturulması için bir kampanya çağrısı yapıldığı dikkati çekmektedir. "Bediha'nın İmtihanı" ve "Bediha'nın Dersi" başlıklarıyla dergide yer alan bölümlerde tıbbi bilgilere yer verilmiş, "Temaşa Hayatı" adlı bölümde ise tiyatro ve çeşitli oyunlar hakkında bilgiler verilerek bunlar hakkında tartışılmış, "Kadınlar Dünyası'nın Tefrikası" bölümün de ise çeşitli öykü ve romanların Türkçe çevirileri yayınlanmış, şiir, anı ve gezi notlarına da oldukça yer verilmiştir. "Açık Muharebe" bölümü ise okurlara bilgi vermek ve onları derginin yayın ilkelerine uymalarını istemek amacına hizmet eden bir bölüm olarak ayrılmıştır.[229]

---

[226] Meral Akkent, *a.g.m.,* s.16.
[227] "Havadis-i Dünya", 20 Temmuz 1329, no.101, s.15 aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.158.
[228] Nazife İclal, "Donanmayı Unutmamalıyız", no.76, 18 Haziran 1329, s.2-3, "Donanmayı Unutmamalıyız", 28 Haziran 1329, no.86, s.2-3, aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.159.
[229] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.158-162.

Kadınlar Dünyası, bir yıl gibi kısa bir zaman zarfı içerisinde kadın sesine kulak vererek unutulmaya yüz tutmuş Türk kadınını toplumda görünür kıldığı ve kadınların haklı mücadelelerinde onlara ön ayak olduğu ve her alanda kadın ve kadın haklarının savunucusu olduğu için derginin başarılı faaliyetlerinin anlatıldığı bir yazıda adından övgüyle söz ettirmiştir. Toplumda erkek egemenliği altında ezilen ve ikinci sınıf bir konuma itilen kadın, Kadınlar Dünyası'nda yazı yazma fırsatı bularak kadın olmanın yanı sıra kadından da öte bir birey olmanın bilincine varmış ve özgüven sahibi olmuştur. Dergide yer alan yazıların içeriğine bakıldığında kadınların bir arayış mücadelesi içerisinde olduğu görülmektedir. Bu arayış mücadelesinde dergiyi aktif bir biçimde kullanan kadınlar, Kadınlar Dünyası'nı bir haberleşme ve bir aydınlanma aracı olarak benimsemişlerdir.[230] Kadınları topyekûn bir harekete, bir direniş mücadelesine çağıran Mükerrem Belkıs, kadınların erkek hegemon bir dünyada ezildiğini, unutulduğunu ve önemsenmediğini belirtmiş ve bu duruma ancak kadınların dur diyebileceğini bunun ise ancak ve ancak kadınların bir araya gelip mücadele etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kadınlar Dünyası'nın sadece kadınların kurtuluşu için değil aynı zamanda ülkenin daha çağdaş ve modern düzeylere erişip gelişeceğine de ön ayak olacağı belirtilmiştir. Din, dil, ırk, mezhep ayrımı gözetmeksizin Kadınlar Dünyası, Türk kadınlarının yanında yabancı kadınlara da hitap ediyor ve bu kadınlarım Perşembe günleri 13:00-16:00 saatleri arasında dergi binasına gelebilecekleri belirtiliyordu. Bunun yanı sıra Türkçe bilmeyen yabancı kadınlarla iletişime geçebilmek için yer ve zamanın belirtildiği özel açıklamalar da yapılmıştır. Nitekim bu çalışmalarının karşılığını fazlasıyla alan Kadınlar Dünyası, Ermeni kadınları adına teşekkürlerini ileten Nadya Kantarciyan başta olmak üzere Matmazel Eliz ve daha birçok yabancı uyruklu kadınların büyük ilgisine mazhar olmuştur. Farklı milletlerden kadınların büyük ilgi gösterdiği derginin okur kitlesi de değişiklik arz ediyordu. Bu yüzden derginin sade ve yalın bir dille yazılması ilke olarak kabul edilmişti. Eğitimli olsun eğitimsiz olsun, Türk olsun yabancı olsun her

[230] Zekiye Keçeciler, "Evrak-ı Varide: Efendim", 12 Nisan 1329, no.9, s.4. aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.*, s.148.

kesimden kadına ulaşabilmek ve bir nevi her kadının hayatına ufak da olsa bir dokunuş bırakabilmek Kadınlar Dünyası'nın asıl amaçları arasında yer almaktaydı.[231]

Başlarda günlük olarak yayınlanan bu dergi daha sonraları haftalık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Günlük çıkarılan Kadınlar Dünyası, 4 sayfa ve resimsiz iken, haftalık olan Kadınlar Dünyası, içeriği resimli ve 16 sayfa, kapağı ise fotoğraflı olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Derginin yayınlanan 121-128.sayılarında Batı kadınını Osmanlı kadını ile tanıştırmak ve bir nevi karşılıklı iletişim ağı oluşturmak adına derginin Fransızca bir eki çıkarılmıştır. Nuriye Ulviye'nin (Nuriye Ulviye Hanım'ın adı derginin yayınlanan 108.sayısında sonra yani 19 Eylül 1913 tarihinden itibaren, ismi Ulviye Mevlan olarak anılır olmuştur bunun sebebi ise gazeteci bir bey olan Rıfat Mevlan ile evlenmesidir) sahibi olduğu Kadınlar Dünyası dergisi, yazı kadrosu ve okuyuculardan gelen yazı mektuplarıyla tamamen kadınlardan oluşan, güçlü bir kadın sesiydi ve alanında ilk yayın olma özelliğini elinde bulunduruyordu*."Hukukumuz, hukuk-ı umumiye arasında tanınmadıkça, kadın-erkek her nevi mesaide iştirak kabul olunmadıkça, Kadınlar Dünyası sayfalarını erkeklere açamaz."*[232] sözleriyle derginin yazı kadrosunun neden sadece kadınlardan oluştuğu açıklanmaya çalışıyordu. Yine de derginin son zamanlarında erkekler tarafından kaleme alınmış yazıların *(bir konuda açıklama, gazete-dergilerden alıntı),* Kadınlar Dünyası sayfalarında yer aldığı görülmektedir. Her ne kadar yazı kadrosunun bir fotoğrafı dergide yayınlanmış olsa da resimle birlikte isimlere yer verilmediğinden dolayı kadro hakkında kesin bilgilere ulaşma imkânı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Ulviye Mevlan, Aziz Haydar, Emine Seher Ali, Mükerrem Belkıs, Atiye Şükran, Aliye Cevad, Sıdıka Ali Rıza, Safiye Biran, Yaşar Nezihe, Nimet Cemil, Sacide, Nebile Akif ve Meliha Cenan gibi isimleri dergilerde yer alan yazılardan saptamak mümkündür. Ulviye Mevlan'ın maddi-manevi birçok zorluğa göğüs gererek ayakta tutmaya çalıştığı Kadınlar Dünyası dergisi, *amacı, üslubu, içeriği, faaliyetleri ve okur düzeyiyle* ve Kadın hakları mücadelesini başlatarak kadın hareketine zemin hazırlamış olması ve bizlere Osmanlı kadını ile bilgiler sunarak o dönem hakkında bilinmeyen, unutulmuş ve karanlıkta kalmış bir kadın tarihini gün

[231] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.150-153.
[232] Sacide Cihangir, "Dünyamız İçin", 21 Eylül 1329, no.110 aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.138.

yüzüne çıkarması ile yayın hayatında yer alan diğer kadın dergilerinden oldukça farklı bir konuma sahip olmuştur. Kadınlar Dünyası dergisinin sahibi olan Ulviye Mevlan, aynı zamanda Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin de kurucusuydu. Ulviye Mevlan kadınların tüketici olmasından şikayet ediyor ve derginin ve derneğinin asıl amacının uyuyan kadınlığı uyandırarak bilinçli ve üretken bir kadın profili yaratmayı amaçladığını dile getiriyordu.[233]

Türk kadınının resmini ilk yayınlayan dergi olma özelliği ile de alanında bir ilke imza atan Kadınlar Dünyası, bazı nedenlerden dolayı üç kez yayın hayatına ara vermek zorunda kalmıştır.[234] 153.sayının yayınlanmasının ardından kâğıt sıkıntısının baş göstermesi ile 3 ay süren ilk ara verilmiştir.[235] Kadınlar Dünyası'nda eserleri yayınlanan kadın yazarların, o yıllarda devam eden I.Dünya Savaşı'nda gönüllü olarak görev almaları derginin 4 yıl süren uzun bir ara vermesine neden olmuş ve ikinci ara verilmiştir. 2 Mart 1918'de 163.sayı ile yayın hayatına tekrar başlayan dergi muhtemelen 1918-1921 yılları arasında yaşanan Kurtuluş Savaşı'nın etkileriyle yayın hayatına üçüncü kez ara vermek zorunda kalmıştır. Kadınlar Dünyası'nın sahibi ve aynı zamanda başyazarı olma ünvanını elinde bulunduran Ulviye Mevlan, derginin, 1918 yılında yayın hayatına yeniden başlamasıyla teorik ve pratik olmak üzere iki bölümden oluşacağını, teorik bölümde *edebi, felsefi, tarihi, terbiyevi, ictimai makalelerin* olacağını ve Avrupa'da yayınlanan eserlerin tahlil ve tenkitinin yapılarak Türkçe'ye çevrileceğini ve çeşitli romanların da bu bölümde yer alacağını, pratik bölümde ise, *iş, çocuk, nakış, ev idaresi, anne ve çocuk sağlığı* gibi konulara değinileceğini anlatmıştır. Bunun yanı sıra dergide Georges Sand, Sarah Bernard, Madam Curie gibi isimlerin yer aldığı ve Avrupa'da yaşamakta bulunan bilim dünyasında önemli yapıtlara ve çalışmalara imza atmış kadınların eserleri ve yaşamlarının anlatıldığı *"Büyük Kadınlar"* adlı bir bölüme de yer verilmiştir. Dergide yer alan bir diğer bölüm olan *"Havadis-i Dünya"* bölümünde ise Osmanlı

[233] Ulviye Mevlan, Düşünüyorum, 2 Mart 1918, no.163, s.2. aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.146.
[234] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.133-134.
[235] "İki Söz", Kadınlar Dünyası, Teşrin-i Sani 1330, no.154, s.2 aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.134.

kadın hareketinin gelişmesinde oldukça büyük bir etkiye sahip olan dünyadaki kadın hareketi ve bu hareketin nasıl bir seyir izlediği konuları ele alınmıştır.[236]

1921 yılında 194.sayıdan 194/15. Sayıya kadar yayın hayatına devam etmiştir.[237] Derginin kesin olarak tirajı bilinmese de 165.sayının yaşanan kâğıt sıkıntısı sebebi ile 3000 adet basılacağı, okuyucuların abone olmaları halinde dergiyi bulma konusunda sıkıntı yaşamayacakları belirtilmiştir.[238]

1914 yılında "Kadınlar Dünyası" yayınlanırken yine aynı dönem yeni bir dergi olan Hacı Cemal'in sahibi olduğu, başyazarlığını (ser-muharriresi) Nigar Hanım'ın üstlendiği Kadınlık dergisi de yayın hayatına başlamıştır. Derginin çıkan ilk sayısında yer alan "Mesleğimiz" başlıklı bölümde derginin Kadınlar Dünyası ve diğer kadın dergilerden farklı bir yol benimseyeceği şu şekilde okuyucuya aktarılmıştır:

...(kadınlığa ait) bütün bu içtihat ve cereyanların (görüş ve akımların) ifrat ve tehrit içinde (birbirine zıt iki uç arasında) yuvarlanmakta olduğuna kani bulunduğumuz için "Kadınlık"; daha makul ve mutedil bir meslek-i salim (ılımlı bir yol) takip edecek ve hatveleri (adımları) daima itidalpervane (ölçülü) atacaktır.[239]

Nigar Hanım, Adviye Sıtkı, Nevvare Şükran, Vedide, Halide Nevzat ve Hacı Cemal gibi isimlerin yazılarının yayınlandığı Kadınlık dergisi 12 sayı ile yayın hayatını sonlandırmış bir dergidir. Bahsi geçen isimlerin dışında dergiyi çıkaranlardan olmayan dışarıdan isimlerin de dergide yazılarına rastlamak mümkündür. Raife Halil'in "Adat-ı Kadidemizden Usul-i İzdivaç" adlı tartışma yaratan yazısı (kız ve erkek evlilik öncesi görüşmeli mi?) dışarıdan yazılan ve ses getiren yazılardan birisidir. Raife Halil, yazısında evlenmeden önce kız ve erkeğin uygun bir şekilde görüşüp konuşmasının doğru olacağını dile getirmektedir. Bu görüşü benimseyenler olduğu gibi karşı çıkanlar da olmuştur. Hayriye Fitnat kaleme aldığı yazısında Raife Halil'in düşüncelerini içtenlikle paylaşırken, derginin yazarı

[236] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.133-158.
[237] Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.134-135.
[238] "Açık Muhabere-İhtar", 12 Mart 1918, no.165, s.16 aktaran Serpil Çakır, *a.g.e.,* s.135.
[239] Kadınlık, "Mesleğimiz", Kadınlık 1 (8 Mart 1330/ 21 Mart 1914):2 aktaran Aynur Demirdirek, *a.g.e.,* s.49.

Vedide Hanım, *"kabulü zor, reddi de pek çok maddi ve manevi zarar getirir"* diyerek olayı iki yönlü olarak ele almış ve İslam dininde kadın ve erkeğin karı ve koca ilişkisi dışında görüşmesinin uygun görülmediği ve toplumda bu düşünce yapısının yaygın bir biçimde benimsendiği için o dönem kadın ve erkeğin evlenmeden önce görüşmelerinin büyük sorunlar yaratacağını ve böyle bir uygulamanın toplum tarafından da hoş karşılanmayacağını dile getirmiştir. Kadınlık dergisinde aynı tavır ve aynı görüşü taşıyan kadınların kadınlık için mücadele ederken kendi aralarında ayrışmaya ve giderek kutuplaşmaya başladığı dikkat çeken önemli bir ayrıntıdır. Kadınlık Dünyası adlı derginin kıyafet üzerine olan taleplerini aşırı bulan Kadınlık dergisinin yazarları, Kadınlık Dünyası'nı eleştiren Tasvir-Efkâr'ı desteklemişlerdir. Bu derginin yazarları diğer yazarlara nazaran daha ölçülü bir tutum içerisinde olup bazı eğilimlerden kaçınmışlar buna rağmen taassupla suçlanmak istememişlerdir. Derginin 9.sayısında *"İttihad-ı Nisvan"* adında bir dernek kurma çalışmalarına başlanmış ve kuruluşta yer almak isteyen katılımcılardan yazılı başvuru istenmiş fakat bu girişim gerektiği ilgiyi göremeyince ne yazık ki dernek kurma çabalarından bir sonuç alınamamıştır. Bu konuda bir yazı kaleme alan Kadınlık dergisinin sahibi Hacı Cemal, sınırlı kuruluşlarla bir yere varılamayacağını, dernek ve bu gibi kuruluşların varlığı ile daha güçlü bir yapı oluşturacağını dile getirmiştir. Dergide yazan kadınlar ise herkesin sözde kadın hakları savunucusu olduğundan ve yapılmak istenen çoğu şeyin sözde sınırlı kaldığından yakınmış, küçük de olsa kadınların çalışıp para kazanabileceği çoraphane ve dikimhane gibi yerlerin açılması talebinde bulunmuşlardır.[240]

Osmanlı Dönemi'nde yayınlanan ve günümüzde Türkçe olarak okuyup inceleme fırsatı bulabildiğimiz bu dergilerin her ne kadar sahipleri, yazarları, işlediği konular farklı olsa da eğitim talebi, çalışma talebi, hayat hakkı ve kadınların hürriyeti gibi temel hak mücadelesi konularında ortak paydada buluştukları ve bununla birlikte feminizm kavramıyla, dünyadaki kadın hareketiyle ve dünya kadınlarının yaşam tarzları ile ilgilenildiği görülmektedir. Kadınlar talep etikleri hakları dergi aracılığı ile yetkili mercilere duyurmaya çalışarak toplumda görünür olmanın ve kadın sesinin varlığını hissettirmenin mücadelesi içerisinde olmuşlardır. Serpil Çakır'ın deyimiyle

[240] Aynur Demirdirek, *a.g.e.,* s.48-51.

o dönem çıkarılan dergiler *"Osmanlı kadınının hakkını aramada, değişmesini istediği değerleri sorgulamada etkin bir role sahiptir."*[241] Ne yazık ki böyle ulvi bir göreve sahip olan bu dergiler toplumda gerekli ilgiyi yaratamadığı için ve savaş yıllarının yaratmış olduğu maddi ve manevi sıkıntılı dönemlerden dolayı yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde çıkarılan kadın dergileriyle ilgili pek çok yazılı kaynağa ulaşılabilmesine rağmen kadın dernekleriyle ilgili yazılı metinlerin azımsanacak sayıda olması ve ne yazık ki günümüzde dernek üyeleriyle görüşebilme imkânının olmaması gibi sebeplerden dolayı, Osmanlı Dönemi kadın dernekleriyle ilgili çok fazla kaynak bulunmamaktadır.[242] Nitekim Serpil Çakır, kadın tarihi alanında çalışma yaparken tarihi bilgilere ulaşmada sözlü tarihin hayati önem taşıdığına dikkat çekmektedir.[243]Osmanlı Dönemi'ndeki dernekleri kuruluş amaçlarına göre yardım dernekleri, kadınları eğiterek meslek kazandırmayı amaç edinen dernekler, kültür amaçlı dernekler, ülke sorunlarına çözüm bulmayı amaçlayan dernekler, ülke savunmasına yönelik dernekler, farklı etnik grupların kadın dernekleri, siyasi partilerin kadın kolları, feminist kadın dernekleri ve son olarak da siyasal amaçlı kadın dernekleri olarak ayrı ayrı sınıflandırmak mümkündür. Yardım dernekleri: 1314/1898 Şefkat-Nisvan, 1908 Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi, Hizmet-i Nisvan, Topkapı Fukaraperver Cemiyet-i Hayriyesi, Kadıköy Fukarasever Hanımlar Cemiyeti, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti, Müslüman Kadın Birliği, Arbeilles-Balarıları dernekleridir. Kadınları eğiterek meslek kazandırmayı amaçlayan dernekler: Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye, 1913 Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği, Bilgi Yurdu Müessesesi, Türk Kadın Dersanesi, Biçki Yurdu, Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyyesi'dir. Kültür amaçlı dernekler: Asri Kadın Cemiyeti, Tefeyyüz Cemiyeti, Musiki Muhibbi Hanımlar Cemiyeti, Osmanlı Kadınlar Cemiyeti, Nisvan-ı Heyeti Edebiyesi, Osmanlı İttihad-ı Nisvan Cemiyeti, Çerkez İttihat ve Teavün Cemiyeti, Teal-i Nisvan Cemiyeti, Kırmızı- Beyaz Kulübü, Resim Sergileri'dir. Ülke sorunlarına çözüm bulmayı amaçlayan dernekler: Ma'mulat-ı Dahiliyye İstihlakı

[241] Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 133.
[242] Serpil Sancar, *a.g.e.*, s.96.
[243] Serpil Çakır ve Necla Akgökçe, *a.g.e*, 228.

Kadınlar Cemiyeti Hayriyesi'dir. Ülke savunmasına yönelik dernekler: Nisvan-ı Osmaniye İmdad Cemiyeti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti, Müdadaa-i Milliye Hanımlar Heyeti, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, Donanma Cemiyeti, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'dir. Farklı etnik grupların kadın dernekleri: Azkaniver Hayuhyaç İngerutyan, Şayan-ı İmtisal Bir Müessese-i Hayriye, Beyoğlu Rum Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniyesi, Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti, Çerkez Kadınları Teavün Cemiyeti, Kürt Kadınları Teali Cemiyeti'dir. Siyasal partilerin kadın dernekleri: İttihat ve Terakki Cemiyeti, Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, Türk Ocakları'dır. Feminist kadın dernekleri: Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'dir ve son olarak siyasal amaçlı kadın dernekleri: Kadınlar Halk Fırkası, Türk Kadınlar Birliği ve Kadın Varlığı olarak özetlenebilir.[244]

Osmanlı Dönemi'ndeki kadın dernekleri incelendiğinde ilk etapta kurulan yardım dernekleri dikkati çekmektedir. Osmanlı hanedanından gelen bir özellikle hayır işleriyle ilgilenen kadınlar, kendilerini en iyi yardım dernekleri ile ifade edebileceklerini ve bu sayede toplumda saygın bir yer edinebileceklerini düşünmüşlerdir. Kurulan bu yardım derneklerini objektif ve verimli bir şekilde analiz edebilmek için dönemin şartlarını göz ardı etmemek gerekir. Nitekim o yıllar, ülkede savaşın ve göçlerin(nüfus mübadeleleri) yaşandığı maddi ve manevi sıkıntıların had safhada olduğu olağanüstü hal günleriydi. Savaşın izleri toplumsal hayatı da derinden etkiliyor yaşanan yoksulluk, erkeklerin savaş meydanlarında şehit olması sonucu yetim, kimsesiz çocuk ve dul sayısındaki artışlar el ele vererek mücadele etmenin vakti geldiğini işaret ediyor ve kadınların ev dışına çıkarak harekete geçmesine meşru bir zemin hazırlıyordu. Yardım derneklerinin yanı sıra kadınların eğitimi ve çalışma hayatına atılabilmeleri adına kurulan kadın dernekleri de bulunmaktadır. II.Meşrutiyet yıllarında Cemiyet-i Hayriye-i Nisvan ve 1913 yılında kurulan Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği, okul açarak yoksul ve kimsesiz kız çocuklarına yardım eden onların eğitimi için çalışan bir dernektir. 1916 yılına gelindiğinde her ne kadar üyeleri arasında kadın bulunmasa da kadınları çalışma hayatına kazandırabilmek adına ekonomik amaçlı dernekler kategorisinde analiz

[244] Serpil Çakır, *a.g.e.* s.87-131.

edebileceğimiz Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi kurulmuştur. [245] Bu dernek kadınların çalışma hayatına katılımını sağlamış ve ürettikleri ile dikkatleri üzerine çekmeyi başarmış bir dernektir.[246] Yardım ve ekonomik amaçlı derneklerin yanı sıra devleti ve orduyu desteklemek amaçlı kurulan dernekler ve eğitim kültür, sanat ve feminist amaçlı kurulan derneklerin varlığı da dikkat çekmektedir.[247] Kadın örgütleri kadın hareketinin temellerini sağlamlaştırmanın yanı sıra, kadınların kamusal hayata adapte olabilmelerinde büyük bir etkiye sahiptir.[248]

2.2.3.Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketi

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından 1923 yılında yeni bir rejim ilan edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Tanzimat ile başlayan birtakım modernleşme hareketleri, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte büyük bir ivme kazanmış, kanlı savaş yıllarından sonra binbir güçlükle adeta bir anka kuşu gibi küllerinden doğan Türkiye Cumhuriyeti'ni ilelebet yaşatabilmek ve muasır medeniyetler seviyesine ulaştırabilmek adına bir dizi inkılâp ve reform uygulamaya konulmuştur. Nitekim 3 Mart 1924 tarihinde halifelik kaldırılmış, 25 Kasım 1925 tarihinde şapka kanunu kabul edilerek fes kullanımı yasaklanmış, ardından 30 Kasım 1925 tarihinde tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. 26 Aralık 1925 tarihinde batı dünyası ile ticari ilişkilerde yaşanan zaman problemini önlemek adına takvim inkılâbı gerçekleştirilmiş, kullanılan hicri takvimin yerine miladi takvim getirilmiştir. 4 Ekim 1926 tarihinde şeriat mahkemeleri kapatılmış ve aynı yıl Medeni Kanun kabul edilmiştir. 1 Kasım 1928 tarihine gelindiğinde ise Türkçe'nin Arap harfleriyle uyum bir dil olmaması, okuma ve yazmada zorluk yaşanmasından dolayı dil öğreniminin kolaylaştırılması gerektiği, modern eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılmak istenmesi gibi faktörlerin de etkisiyle Latin Alfabesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle ilk defa 22 Ocak 1932 tarihinde Yerebatan Camii'nde ezan Türkçe okunmuş ve ardından 18 Temmuz 1932 yılında ezanın bundan böyle

[245] Serpil Sancar, *a.g.e.,* s.96-97.
[246] Ayşegül Yaraman, Resmi Tarihten Kadın Tarihine: Elinin Hamuruyla Özgürlük, Bağlam Yayınları, s.6-107 aktaran Serpil Sancar, *a.g.e.*, s.97.
[247] Şefika Kurnaz, *a.g.e.,*
[248] Ayşegül Yaraman, *a.g.e.,* s.84.

Arapça değil Türkçe okunması kararlaştırılmıştır. Öyle ki Arapça ezan okumak yasaklanmış, okuyanlar hakkında ise soruşturma başlatılmıştır. Görüldüğü üzere Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ülkede yeni bir dönem yeni bir çağ başlamış, İslam dininin etkisi kırılmaya çalışılmış, muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için eski olan terk edilmiş yerine yeni ya da modern olan getirilmiş ve bu yeni düzene uymayanlar hakkında gerektiğinde yaptırım gücüne başvurma yoluna dahi gidilmiştir. Cumhuriyet'in kadınlar tarafından kazanımı ise 1930 yılında seçme yani oy kullanma hakkının, 1933 yılında köy heyetlerine seçme-seçilme hakkının ve 1934 yılında ise milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması ile kadın-erkek eşitliği savunulmaya çalışılması ve bir nevi kadının statüsünde iyileştirme yollarına gidilmesi olmuştur.[249] Türkiye'de kadınlara tanınan bu haklar, çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi kadınların meydanlarda hak ve hukuk mücadelesi sonucu değil devletin ileri gelenleri tarafından batılılaşma/ modernleşme projesi adı altında kadına verilmesi uygun görülen haklardır.[250] Bu durumu *"devlet feminizmi"* olarak nitelendiren Şirin Tekeli, kadınların Kurtuluş Savaşı'na olan kazanımlarının görmezden gelinemediği ve yeni kurulan devlette eski Türklerdeki gibi eşitlikçi bir milliyetçilik anlayışının benimsenmesinden dolayı kadın-erkek eşitliğini sağlayabilmek adına kadınlara bazı hakların tanındığını ve Osmanlı'da olduğu gibi kadının rolünün sadece ev ve aile ile sınırlı kalmadığını bunlara ek olarak kadınlara öğretmenlik gibi bazı mesleklerin tanındığını dile getirmiş, karşılığında ise devletin oluşan yeni toplum düzeni ve laik sisteme sadakat beklediğini ifade etmiştir.[251] Belki de bu hakların kazanılmadan verilen haklar olması uygulamada bazı sıkıntılara yol açmış, devlet vermiş olduğu haklar üzerinde her zaman kendisine bir müdahale ve denetim hakkı tanımıştır. Öyle ki 1926-1934 yıllarını kapsayan süreçte meydanlarda oy toplamak için boy gösteren mücadele eden kadınlar eril baskılarla engellenmeye çalışılmıştır.*"*[252] Tanzimat dönemi ile başlayan modernleşme ve batılılaşma akımının konu mankeni olan kadınlar, Cumhuriyet Dönemi'nde Kemalist reformlar tarafından toplumda görünür kılınmaya çalışılmış ne var ki kadın-erkek eşitliği ya da toplumsal

[249] Cemile Arıkoğlu Ündücü ve Fahri Türk, *a.g.e.,* s.32-35.
[250] Nermin Abadan Unat, "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", Türk Toplumunda Kadın, aktaran Deniz Kandiyoti, *a.g.e.,* s. 74.
[251] Şirin Tekeli, *a.g.e.,* s.29.
[252] Zafer Toprak, "Halk Fırkası'ndan Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası", Tarih ve Toplum, 9/51, Mart 1988, s.1-30, aktaran Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s. 107.

cinsiyet eşitliği sağlanamadığından dolayı kadının modernliği sadece kostüm modernliğinde yani vitrinlerde kalmıştır.[253]

Cumhuriyet döneminde yapılan inkılâplardan en çok tartışılanı ve belki de en önemlisi hiç kuşkusuz "*Harf İnkılâbı"* idir. 1920'li yıllarda okuma yazma oranının daha çok kent nüfusunda yoğunlaştığı, kırsal kesimin ise okuma-yazma oranının son derece düşük olduğu görülmekteydi. Buna rağmen o dönem Türk nüfusunun sadece %2-3 lük bir kesimi okuma-yazma biliyordu. Okullaşma oranının çok az olduğu kentler, hiç okulu bulunmayan birçok kırsal kesime göre şanslı sayılıyordu. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra kutsal kitaplarının dini olan Arapça'yı kullanmayı başlamışlardı. Ne var ki Arapça dilini öğrenebilmek oldukça zordu öyle ki beş on yıl gibi uzun bir süre zarfının sonunda çocuklar Arapça yazıları çat pat okuyabiliyordu bununla birlikte Arap harfleriyle yazı yazabilmek büyük bir emek ve maharet gerektiren çok zahmetli bir işti. İttihat ve Terakki döneminde bu durum fark edilmiş ve Enver Paşa Türkçe ile daha uyumlu olduğu ve dolayısıyla okuma-yazmada yaşanan güçlükleri ortadan kaldıracağı düşüncesiyle Latin Alfabesi'ni uygulamaya koymak istemiştir. Ne var ki topluma indirgenemeyen bu uygulama, askeri yazışmalarda kullanılan bir uygulama ile sınırlı kalmıştır. Kısa bir süre de olsa uygulanan bu alfabe "Enveri" adıyla anılmaya başlamıştır. Burada Enver Paşa'nın günümüzdeki Latin Alfabesi uygulamasının ilk temellerini atan kişi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

O yıllarda Mustafa Kemal, Türk toplumunda okuma-yazma oranının oldukça düşük olmasından dolayı büyük bir rahatsızlık duyuyordu. Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti'ni muasır medeniyetler seviyesine çıkartmak, yeni ve modern bir ülke profili yaratmak istiyordu. Bunu başarabilmek için öncelikle Türk toplumu eğitilmeliydi. Nihayet yeni alfabenin gerekli olduğunu düşünen Mustafa Kemal, Latin harflerinden Türklerin gırtlak ve konuşma yapısına uygun bir şekilde seçilerek belirlenen yeni "Türk Alfabesi" nin halk tarafından nasıl karşılanacağını belirlemek adına 9 ağustos 1928 tarihinde İstanbul Sarayburnu'nda halkla bir araya gelmiş ve yeni alfabeye geçme kararını halka arz etmiştir. Bu karar Mustafa Kemal'in Sarayburnu ziyaretinden iki gün sonra 11 Ağustos günü çıkan Hâkimiyet-i Milliye

[253] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.5-6.

Gazetesi'nde yer almış ve böylece tüm halka duyurulmuştur. "Harf İnkılâbı"nın gerekli olduğunu düşünen Mustafa Kemal, bunun yanı sıra yeni alfabe hakkında birçok tereddüte sahipti. Türklerin yıllardır benimsediği ve kutsal kitaplarının da dini olan Arapça'nın yerine Latin alfabesinin kullanıma geçilmesinin kolay olmayacağını düşünüyor ve halkın tepkisini merak ediyordu. Bu bağlamda zor günlerin eşiğinden geçen Mustafa Kemal, harf inkılâbı ile ilgili ilk gezisini Selanik ve Balkan göçmenlerinin çoğunlukta olduğu belki de bu sebeple kendisini daha rahat hissedeceği düşüncesiyle Tekirdağ'a yapmaya karar vermiştir.[254] Nitekim Mustafa Kemal'in çalışmaları olumlu sonuç vermiş ve 1 Kasım 1928 tarihinde Latin Harfleri, TBMM'de kabul edilmiştir.

Her zaman modernleşme ve batılılaşma idealinde olan ve ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmayı hedefleyen Mustafa Kemal, örtünmenin gayri-medeni bir giyim tarzı olduğuna değinmiş, kadınla erkeğin aynı ortamda olmasını bizzat teşvik etmiştir. Nitekim Kemalist reformların kadının tecridi üzerine kurulu toplumsal sistemi değiştirmeyi hedef aldığı görülmektedir. Yeni Medeniyet Kanunu, çok karılılığı yasaklamaması yüzünden kamuoyunda tartışmalara yol açmış ve çok fazla bir kesim tarafından desteklenmemiştir. Kadın derneklerinin çağrısı üzerine kalabalık bir kadın grubu 1924 yılının Ocak ayında aile yasasını tartışmak üzere bir araya gelmiş, erkeklerin *"hükmedici"* tavrı kınanarak kadınların haklarını savunabilmek için örgütlenmek gerektiği üzerine tartışılmıştır. Çaydan çaya koşan İstanbullu kadınların ülkenin tüm yükünü omuzlarında taşıyan çarşaflı Türk köylü kadınlarını temsil edemeyeceğini savunan Vatan Gazetesi'ne karşı Halide Edip, kadınların kendi geleceklerini belirleyecek olan bu yasanın bilincinde olduklarını savunmaya girişmiştir. Kısa bir zaman sonra takvimler 1925 'i gösterdiğinde Mustafa Kemal'in talebi üzerine İsviçre'de hukuk eğitimi görmüş Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey'in hukukçular ve üniversite profesörlerinden oluşan 26 kişilik yeni bir komisyon kurmasıyla İsviçre Medeni Kanunu, Türkçe' ye özüne dokunmadan çevrilmiş ve kabul edilmiştir.[255] Kabul edilen *"yeni kanun çokeşliliği ve vekâleten*

[254] Kenan Oflaz, Atatürk ve Üç Kemaller Diyarı "Fetihler Ufku" Tekirdağ, Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi, 2017.s.12-13.
[255] Nilüfer Göle, *a.g.e.*

evliliği yasadışı kabul ederken, kadınlara boşanma, çocukların vesayeti ve miras konularında erkeklerle eşit haklar tanımıştır."[256]

15 Haziran 1923 tarihinde Darülfünun Konferans Salonu'nda gerçekleştirilen toplantıda Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulması kararlaştırılmıştır. Ertesi gün çıkan gazetelerde Nezihe Muhiddin önderliğinde Nimet Rumeyde, Şükufe Nihal, Latife Bekir, Seniyye İzzeddin, Muhsine Salih, Matlube Ömer, Nesime İbrahim, Tuğrul Bedri, Zeliha Ziya ve Faize Emrullah'ın da katılımıyla Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu açıklanmış ve bu yeni oluşumun nizamname ve programına yer verilmiştir. Nezihe Muhiddin, Kadınlar Fırkası'nı, kadınların siyasi ve toplumsal haklarını kazanması adına çalışmalar yapmak, bu hakları savunmak ve kadınların statüsünü daha iyi seviyelere taşımak için çalışan bir örgüt olarak nitelendirmekteydi. Kadınlar Halk Fırkası hakkında çıkan bu haberleri ilgi ile karşılayanlar olduğu kadar tepki gösterenler de olmuş, bu oluşumun siyasi bir amaç taşıyıp taşımadığı gündemi meşgul eden bir tartışmaya dönüşmüştür. Fırka'nın kuruluş haberlerinin gazetelerde yer aldığı sırada İzmir ve Şarki Karahisar'da Halide Edip 3 oy, Mustafa Kemal'in eşi Latife Hanım ise 1 oy almıştır. Oysa ki ne latife Hanım ne de Halide edip aday bile değillerdi ve isteseler dahi kanunen uygun olmadığı için adaylıklarını koymaları imkânsızdı. Kadınlar Halk Fırkası, kuruluş izni beklediği sırada boş durmamış, Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin kadınların lehine hazırlanması için harekete geçmiş, konuyla alakalı bir kadın konferansı düzenleyerek olabildiğince fazla kadına ulaşılmaya çalışılmıştır. Başvuru yapılan tarihten tam 8 ay sonra hükümetten kanadından bazı nedenlerden ötürü fırkanın kurulmasına izin verilmediği cevabı gelmiştir. Nezihe Muhiddin, hükümetin kadınların tam anlamıyla siyasi haklarını kazanamadığından dolayı siyasi bir parti kurmalarını doğru bulmadığını dile getirmiştir. Zafer Toprak ise hükümetin, Halk Fırkası'nın faaliyet ve projelerinde bölücülüğe gideceği ve Cumhuriyet Halk Fırkası ile isim benzerliği taşıdığından dolayı KHF'nın kurulmasını engelleme yoluna gittiğini ileri sürmüştür. Kuruluş talebinin reddedilmesinden sonra KHF üyeleri, nizamnamelerini tamamen değiştirerek, hak ve hukuk bağlamında fazlaca öne çıkan maddeleri kaldırıp yeni bir

[256] Nermin Abadan Unat, "Social Change and Turkish Women", Nermin Abadan Unat (der.), Women in T urkish Society, E.J.Brill, Leiden, 1981, s.4-13, aktaran Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.*, s.107.

düzenlemeye gitmiş ve Kadınlar Birliği adında bir dernek kurmaya karar vermişlerdir. Bu derneğin adı daha sonları Türk Kadınlar Birliği olarak değişmiştir.[257] Nitekim takvimler, 7 Şubat 1924'ü gösterdiğinde Nezihe Muhiddin, Latife Bekir(Çeyrekbaşı) ve Sabiha Zekeriye'nin (Sertel) önderliğinde Türk Kadınlar Birliği kurulmuştur. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün eşi Latife Hanım'ın da desteklediği bu birliğin aktif üyelerinden biri de Şükufe Nihal'dir. Birliğin ilk genel başkanı Nezihe Muhiddin "*Biz Türk Kadınları toplumsal ve siyasal yaşamda hak ettiğimiz yeri almalıyız. Önce Türk Kadınlarını bilinçlendirmeli ve eğitmeliyiz. Onlara daha fazla şey istemelerini ve bunlara nasıl ulaşacaklarını anlatmalıyız. Amacımız Türkiye'de kadın ve erkeğin toplumsal, ekonomik ve siyasal eşitliğidir.*" sözleriyle Türk Kadınlar Birliği'nin amacını dile getirmiştir. Türk Kadınlar Birliği'nin çalışmaları sonucu, 1926 tarihli Medeni Yasa ile kadın bir kimlik sahibi olmuş akabinde 1930 yılında belediye seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Birlik, 11 Nisan 1930 tarihinde İstanbul'da büyük bir miting düzenlemiştir. Türk Kadını, 1933 yılında köy heyetlerine seçme-seçilme ve 1934 yılında ise meclise girebilme hakkını elde etmiştir. Bunun üzerine Türk Kadınlar Birliği, 7 Aralık 1934 tarihinde ikinci büyük kadın mitingini düzenlemiştir.[258]

Kadınlar ilgili tüm bu gelişmelerin yanı sıra Türk Kadınlar Birliği'ni o yıllarda incelemek gerekirse şu şekilde bir özet yapılabilir:

- 1925 yılında Nezihe Muhiddin ve TKB Grubu'nun kadın hakları mücadelesinde önemli bir rol oynayan ve siyasi iktidara kadınlık ve feminizm üzerine düşünsel katkı ve danışmanlık işlevi gören Kadın Yolu dergisi yayımlanmış,
- 1927 yılında usulsüzlük kararıyla derneğin kurucusu ve başkanı olan Nezihe Muhiddin ve yönetim kurulu görevden uzaklaştırılmış,
- Nezihe Muhiddin'in uzaklaştırılmasının ardından görevi devralan Latife Bekir (1927 ve 1935 yılları arası TKB Başkanı) *"Kadınların siyasal hakları*

[257] Yaprak Zihnioğlu, *a.g.e,* s. 127-150.
[258] Sema Kendirci Uğurman, Tarihçe, www.turkkadinlarbirligi.org., 22.08.2018.

ile ilgilenecek misiniz?" sorusuna, *"Hayır, biz Nezihe Hanım gibi hayaller peşinde koşacak değiliz"* cevabını vermiştir.[259]

Cumhuriyet'in kabulü ile hayata bu denli hızlı bir şekilde geçirilen modernleşme-batılılaşma projesinin olumlu sonuçlarının yanında birçok olumsuzluğa da neden olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim Türkiye'deki taşra- merkez kültür ve yaşamı arasında adeta bir tutkal görevi gören İslam'ın, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte hayata geçirilen laikleşme ilkesi ile etkisi kırılmış ve taşra ve merkez arasındaki bağ kopmuştur. Cumhuriyet'in de etkisiyle merkezde bir *"Avrupa fetişizmi"* oluşmuş, talep edilmeden önce modern kuramların belirmesi Türkiye'de aşırı-gerçekçi bir oluşuma sebebiyet vermiştir. Rolleri özel alanda- hane içerisinde sınırlanan kadınların kamusal alanda görünür olmadan önce modern kıyafetlerle boy göstermesi bu duruma bir örnek teşkil etmektedir.[260] Bununla birlikte *"Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadının esaretten kurtulma sürecinin değerlendirilmesi, esaretten modern görüntüye ve sonra da vatandaşlık statüsüne doğru bir çizgiyi gözler önüne sermekte ancak bu sürecin içerisinde bir bireye rastlanmamaktadır."* Bir başka ifadeyle esaretinden kurtulan Türk kadını, birey olma hakkını elde edememişken modernleşme rüzgârı ile vatandaşlık hakkını elde etmiştir.[261]

- *Cumhuriyet projesiyle birlikte gelen Avrupa fetişizmi ve kadınların görüntüsünün modernliğinin ön plana çıkması,*
- *Kadınlara temel vatandaşlık haklarının Cumhuriyet projesi çerçevesinde yukarıdan verilmesi ve böylelikle vatandaşlık kategorisinin bireysellikten önce belirmesi,*
- *Cumhuriyet kadınının ya aile biriminin ya da milletin bir üyesi olarak tanımlanması ve bunun yasal düzenlemelere yansıması,*
- *Türkiye'de beliren çeşitli kadın hareketlerinin Cumhuriyet projesinin tavrını devam ettirerek kadın meselesini daha geniş toplumsal projelerin*

[259] Sema Kendirci Uğurman, *a.g.m.,*
[260] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.*, s.121-122.
[261] Deniz Kandiyoti, "Emancipated but Unliberated? Reflections on the Turkish Case", Feminist Studies, 13/2, Yaz 1987, s.39-317 aktaran Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.*, s.122.

(milliyetçilik, İslamcılık, Sosyalizm) bir parçası olarak ele almaları eğilimi gibi faktörlerin, kadının özgürleşmeye başladığı bir dönem olan Cumhuriyet döneminde oluşması, Türkiye'de kadın bireyselliğinin neden gelişemediği konusunu açığa kavuşturmaktadır.[262]

2.2.2.1.Kadın Hareketinde 1935-1980 Arası Dönem

1935 yılı, Türkiye'deki kadın hareketi tarihinin dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Devlet tarafından maruz kaldıkları baskıya daha fazla dayanamayan feminist kadınlar, kendilerini her şeyiyle Cumhuriyet'in ideallerine adayan kadınlara dönüşmüşlerdir. Devletin ileri gelenleri ve siyasi parti liderleri tarafından, Medeni Kanun ile seçme ve seçilme hakkını kullanarak kadınlar üzerinden büyük bir propaganda yapılmış, bu propaganda *"Türkiye, Avrupa'da kadına seçme ve seçilme hakkını veren ilk ülke olarak Avrupa'ya örnek teşkil etmiştir"* gibi gerçekle hiçbir ilgi ve alakası olmayan bir yanlış anlaşılmaya kadar uzamıştır. Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına kavuşma yıldönümlerinde yapılan konuşmalarda siyasetçiler, üniversite profesörleri ve araştırmacılar ve devletin ileri gelenleri tarafından, kadının Cumhuriyete ne kadar borçlu olduğunu hatırlatmak için her defasında bu propaganda gündeme getirilmiştir. Hâlbuki Türkiye'nin kadına seçme ve seçilme hakkını verdiği tarihlerde, Avrupa'daki bir iki ülkenin dışında tüm ülkeler bu hakkı kadınlarına vermiştir. Avrupa bir yana, Türkiye'nin etrafında yer alan ülkelerden Rusya ve Bulgaristan bile bu hakkı kadınlarına çoktan vermişken, İran ve Yunanistan gibi ülkelerse Türkiye'den bir kaç yıl sonra kadınlarına bu hakkı tanımıştır.[263]

Türk kadının 1930 yılında seçme-seçilme hakkına kavuşması uluslar arası camiada büyük yankılar uyandırmış ve nitekim 1935 yılında düzenlenen ilk Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi Türkiye'de Türk Kadınlar Birliği'nin ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Ne var ki olası bir II.Dünya Harbi öncesi Anglosakson çevreleri ile yapılan bu kongre, Ankara'yı huzursuz etmiş, Türkiye'yi Almanya ve İtalya'ya karşı zor durumda bırakmıştır. Bu sebepledir ki kadın hareketi

[262] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.122-123.
[263] Ömer Çaha, *a.g.m.*

bu kongreden itibaren tam 30 yıl sürecek derin bir sessizliğe/uykuya dalmıştır.[264] Nitekim kongrenin gerçekleştirildiği yıl 5.Dönem Milletvekili Seçimleri'nde 18 kadın milletvekilinin meclise girmesiyle birlikte Türk Kadınlar Birliği amacına ulaşmış oldukları düşüncesiyle fesih kararı almışlardır.[265] Şirin Tekeli ise, *"Türk kadınlarının artık erkeklerle eşit haklara sahip oldukları"* gerekçesiyle Osmanlı'dan süregelen kadın hareketi ile Cumhuriyet arasında bir nevi köprü görevi üstlenen Türk Kadınlar Birliği'ni devletin kapattığını ve kadın hareketinin öncü ve bağımsız kanadına son verdiğini dile getirmiştir. Bu olaydan sonra kadınlar kendilerini feminizmden çok Kemalizm ile özdeşleştirmeye başlamışlardır. Hiç kuşkusuz burada devletin rolünün ve kadınlara meslek hayatında tanınan fırsatların önemi yadsınamaz.[266]

Ne var ki kadın haklarının kazanılmasının yanı sıra korunup geliştirilmesinin de gerekli olduğu düşüncesiyle Mehvibe İnönü, Latife Bekir Çeyrekbaşı, Makbule Dıblan, Mebrure Aksoley, Kamile Erim, Neriman Sirer, Aliye Beyazıt, Lamia Refik Fenmen, Dr. Mediha Eldem ve Necile Bilen gibi isimlerin de yer aldığı bir kadroyla 13 Nisan 1949 yılında Türk Kadınlar Birliği yeniden kurulmuştur. 1954 yılı itibariyle Türk Kadınlar Birliği, Bakanlar Kurulu kararı ile "Kamu Yararına Çalışan Dernek" ünvanına layık görülmüş, 1960 ve 1970'li yıllarda, Türk kadın profilinde önemli değişikliklere imza atmış ve kadın hareketi konusunda yönlendirici ve geliştirici bir rol oynamıştır.[267] 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbe dönemlerinde de geçici olarak kapatılan Türk Kadınlar Birliği, Türkiye genelinde açmış oldukları şubeleri ile faaliyetlerine devam eden ve varlığını halen sürdüren tek dernektir.[268] Devlet feminizmi, etkisini 1950 ve 1970'li yıllarda kurulan kadın derneklerinde de hissettirmiş nitekim o yıllarda kadın dernekleri özel gün ve haftalarda Atatürk'e, Türk kadınına tanına haklar için minnettar olduğunu ve laik sisteme olan bağlılıklarını dile getiren törenler düzenlemişler ve ne yazık ki feminizmin asıl amacı olan kadın-erkek eşitliği konularından giderek uzaklaşmışlardır. Öyle ki yine aynı yıllarda ailenin reisi olarak erkeği kabul eden

[264] Zafer Toprak, *a.g.e.,* s.481.
[265] Sema Kendirci Uğurman, *a.g.m,*
[266] Şirin Tekeli, *a.g.e.,* s.29.
[267] Sema Kendirci Uğurman, *a.g.m.,*
[268] Yaprak Zihnioğlu, *a.g.e.,* s. 258.

Medeni Kanun ve ataerkil düzene karşı hiçbir duruş sergilenmemiştir.[269] Bu durumun altında devlet feminizmi ve Kemalist reformların oldukça etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim Kemalist reformlara bakıldığında cinsiyet üzerine yeni birtakım fikirlerin benimsendiği, *"bir cinsiyetsizleştirme(degendering) ve yeniden cinsiyetlileştirme (regendering)"* politikalarının uygulandığı yani kadınların bir nevi dişiliklerinden soyutlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.[270]

Cumhuriyet döneminde hayata geçirilen bir dizi modernleşme/batılılaşma projesi dâhilinde ilk defa erkeklerle aynı sınıflarda karma eğitime katılabilme fırsatını yakalayan kadınlar, zamanla Nilüfer Göle'nin deyimiyle *"dişiliklerinden soyutlanarak"* erkeksi bir tavır takınmaya başlamışlardır. Elde etmiş oldukları hakları korumak istercesine Cumhuriyet devrimlerine sıkı sıkıya sarılarak sahip çıkan bu erkeksi kadınlar, kırsal kesimdeki eğitim seviyesi düşük kadınları kendi saflarına çekmeye çalışmış ve bu kadınları kara çarşaftan kurtarmak adına ücretsiz pardösü ve eşarp dağıtımı yapmışlardır. Erkeksi bir tavır takınan bu kadınlar, 1970'li yıllara kadar kendilerine yeni bir imaj benimsemiş, *"kısa saç, dar pantolon, alçak ökçeli iskarpin ve makyajdan uzak"* halleri ile görüntü olarak da erkek gibi görünmeye başlamışlardır. Aynı yıllarda Behice Boran'ın siyaset meydanlarında boy göstermesiyle bazı kadınlar sosyalizme karşı bir eğilim içerisine girmiş ve oluşan bu rejim değişikliği ile Kemalist aktivist kadınların yerini sol aktivist kadınlar almıştır. Nitekim İşçi Partisi'nin bir uzantısı olarak 1975 yılında hayata geçirilen İlerici Kadınlar Derneği, Türkiye'de kadın hareketinin sol nabzını tutarak Osmanlı Dönemi'nden bu yana kadınları ilk defa meydanlara döken, sokaklara çağıran bir güç haline gelmiştir. Meydanlarda toplanan bu kadınlar aynı Kemalist kadınlarda olduğu gibi dişiliklerinden soyutlanmış bir halde, kadınlık için yani kendileri için değil ideoloji için mücadele etmişlerdir.[271] Öyle ki Şirin Tekeli, İlerici Kadınlar Derneği'ni değerlendirirken derneğin yasal bir parti olmayı başaramamış, sol siyasette kadınları

[269] Şirin Tekeli, *a.g.e,* s.29-30.
[270] Ayşe Durakbaşa, *a.g.e.,* s.24.
[271] Ömer Çaha, *a.g.m.,* s.5-6.

kendi safına çekmeye çalışan, kadın sorularından ziyade işçilerin sorunlarına eğilen sol bir hareket olduğunu dile getirmiştir.[272]

Türkiye'de Cumhuriyet Anayasası, eşitlik ve her türlü ayrımcılığın yasaklandığı ilkeleri gündeme getirmiş, Amsterdam Antlaşması'nda ise "kadın-erkek arasındaki ayrımcılığın" yasaklanmasın ilişkin özel bir madde yer almıştır. Çalışma hayatında kadın-erkek arasında eşit işe farklı ücret uygulaması, kadınların yer altı ve sualtında çalışması, ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmelerine uyumlu bir şekilde yasaklanmıştır.[273]

Türkiye farklı kültür ve milletlerden oluşan bir toplum yapısına sahiptir ve dolayısıyla da kadın ve kadın sorunları da bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Buna rağmen ortada değişmeyen bir kadın gerçeği vardır. Hala gelişmekte olan ülkeler arasında sayılan Türkiye'de insan hakları bile tam anlamıyla sağlanamaz iken kadın haklarından bahsediyor olmak bazılarına göre lükstür. Ne yazık ki ülkemizde çok ciddi insan hakları ihlalinin yaşandığı görülmektedir ve bununla birlikte toplumda var olan bir cinsiyet ayrımı söz konusudur. Türkiye'de sosyal ekonomik koşulların ortaya koyduğu genel eşitsizlikler, Türkiye'deki kadınların, zamanına göre ileri sayılabilecek türden haklar elde etmiş olmalarının onları yeni hak arayışından çok ellerindeki hakları koruma çabasına itmesi ve toplumun topyekûn bir şekilde ayaklanarak hak arama mücadelesinden, siyaset ve politikadan uzak oluşu ataerkil bir yapının ve cinsiyet ayrımının toplumda yerleşmesine sebep olmuştur. Böylesine güçlü bir ataerkil yapı ve cinsiyet ayrımının varlığı kadını, toplumsal yapı içerisinde evlilik ve aile kavramlarından oluşan kısır bir döngüye hapsetmiştir. Aile içerisindeki sorumluluklarından vazgeçemeyen çoğu kadın çalışma hayatına atılmak yerine ev kadını ve anne olarak eve kapanmış, çalışma hayatına atılmış olan az sayıdaki kadın ise toplumsal veya duygusal nedenlerle aile ilişkilerini hafife alamamıştır. Bütün bu faktörler doğrusunda bir birey olarak kadın, toplumsal cinsiyet ayrımına, ataerkil sisteme ve kadın-erkek eşitsizliğine karşı eleştirel bir tavırla yaklaşma fırsatını yakalayamamıştır.[274] Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, kadın-erkek arasındaki

[272] Zafer Toprak, Şirin Tekeli ve Feminizmi Düşünmek, Toplumsal Tarih, 283.Sayı, İstanbul, 2017, s.28.
[273] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.*,
[274] Meryem Koray, *a.g.e.*, s.25-27.

eşitsizliği ortadan kaldırmanın ve cinsiyet ayrımcılığı ile mücadele etmenin, bir kadın meselesinden çok bir demokrasi meselesi olduğudur. [275]

2.2.3.2.1980 Sonrası Kadın Hareketi ve Kadın Hareketinde Ayrışmalar- Bölünmeler

Türkiye'de kadın hareketi, 12 Eylül 1980 tarihinde yaşanan askeri darbe sonucu oluşan demokratik muhalefetin ilk ve öncü hareketidir ve darbenin oluşmasıyla birlikte oluşan o boşluk ortamını fırsata çevirerek güçlenen (burada boşluktan kasıt devletin gücünün başka yönlere kayması) kadın hareketi toplumun demokratikleşmesi adına kilit bir rol üstlenmiştir.[276] Nitekim feminizm 1980'li yıllarda evlerde, dergi ve kitap kulüplerinde yapılan toplantılarla bir bilinç yükseltme evresi geçirmiş ve yine bu dönem pek çok kampanya hayata geçirilmiştir.[277]

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren gelişmeye başlayan kadın hareketinin öncü isimlerinden biri olan Şirin Tekeli, ikinci dalga feminizm aktivistlerindendir. Hayatı boyunca kadın ve demokrasi için çalışmıştır. Lisans öğrenimini İsviçre'de tamamlayan Tekeli, 1968-1981 yılları arasındaki dönemde İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev almıştır. 1980 yılında gerçekleşen askeri darbenin bir uzantısı olarak kurulan YÖK, Tekeli'ye göre bilimin yerine resmi ideolojileri dayatan ve araştırma özgürlüğünü ortadan kaldıran bununla birlikte üniversiteleri siyasetten uzaklaştıran bir kurumdu. Böyle bir ortamda daha fazla verimli olamayacağı kanısına varan Şirin Tekeli, 1981 yılında öğretim görevliliğinden istifa etmiştir. O yıllarda Türkiye'de kadının hareketinin ikinci dalgası yaşanmaktaydı ve Şirin Tekeli kadın hareketi içerisinde yer almaya başlamıştı. 1981-1982 yıllarında YAZKO'nun da katkılarıyla ilk defa bilinç yükseltme grupları oluşturulmuş ve kadın okura hitap eden bir yayına imza atılmıştır. 1983 yılında, Şirin Tekeli, bir grup feministle birlikte evde veya iş hayatında çalışan kadınların(ücretli-ücretsiz) emeğini değerlendirmek adına Kadın Çevresi'ni kurmuş, 1985 yılından itibaren cüzi bir miktar aidat ile üye olan genç feministlerin katılımıyla *Feminist* dergisini çıkarmıştır.

[275] T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.,* s.7-10 .
[276] Şirin Tekeli, *a.g.e.,* s.15-46.
[277] Aksu Bora, Asena Günal, *a.g.e.,* s.8

Bu bağlamda "*Dayağa Karşı Kadınlar Kampanyası*" ile ilgili bir çalışma olan *Bağır, Herkes Duysun* kitapçığı dikkatleri üzerine çekmiştir. Yine aynı yıl Türkiye'de ilk kez "*Dünya Kadınlar Günü*" kutlanmıştır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) uygulanmasına ilişkin dilekçe kampanyası ve Medeni Kanun reformu ile ilgili mücadelenin başlaması da aynı sene içerisinde yaşanan gelişmelerdendir. 1987 yılında *Aile İçi Şiddete Karşı Yürüyüş* ve *Kariyer Şenliği* Düzenlenmiş, 1989 yılında *Mor İğne Kampanyası* gündeme gelmiştir. Türkiye'deki birçok kesimden kadının katılımıyla gerçekleşen bu aktivist hareketin başında yer alanlardan biri hiç kuşkusuz Şirin Tekeli idir. Kadın hareketinin kurumsallaşma sürecine girdiği 1990'lı yıllarda, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı başta olmak üzere Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakıfları, KA-DER, Uçan Süpürge, İnsan Hakları Derneği, Helsinki Yurttaşlar Meclisi, Anakültür Kooperatifi, Winpeace-Türk, Yunan Kadınları Barış Girişimi gibi pek çok oluşuma büyük bir emek veren Tekeli, bunun yanı sıra kaleme aldığı eserler ile Türkiye'de toplumsal cinsiyete yön vermiş ve Türk feminist literatüre eşsiz eserler kazandırmıştır.[278]

1980'li yılların bilinç yükseltme evresiyle güçlenen feminist harekete dâhil olamayan kadınlar, Kürt ve İslami hareketle feminist taleplerde bulunarak Türkiye'de yeni bir oluşumu başlatmışlardır. Kürt kadınlar, milliyetçi hareketin erilliğini ve feminizmin *"Türklüğünü"* eleştirirken, İslamcı feministler ise, feminizmin seçkin bir tavır takınmasını karşı çıkmış bunun yanı sıra feminizmin kadınların ezilmesini reddeden görüşüyle Müslüman kadınların inançlarının da aynı yönde olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ülke gündeminde "bölücülük" ve "irtica" olarak adlandırılan bu ayrışmalar, kadınlar arasında oldukça sert ve ciddi tartışmalara yol açmıştır.[279]

Türkiye, 1985 yılında Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (CEDAW) TBMM'nde birtakım çekinceler ile imzalayan devletlerarasına katılmış, takvimler 1999 yılının Eylül ayını gösterdiğinde ise 57.Hükümet döneminde bu çekincelerinden kurtulmuştur. [280]

---

[278] Zafer Toprak, *a.g.m.*, s.28-30.
[279] Aksu Bora, Asena Günal, *a.g.e.*, s.8.
[280] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.*, s.20.

Türkiye'de 1985'li yıllardan itibaren, İstanbul ve Ankara başta olmak üzere bazı metropol(anakent) şehirlerde yeni bir ekol türemiş, türbanlı üniversite öğrencilerinin, toplumda daha çok görünür olması dikkatleri üzerine çekmiş ve bu kızların bazı söylem ve taleplerinin feminizm ile çakışması yeni ve farklı bir kavram olan *"türbanlı feministler"* kavramını gündeme getirmiştir. Türbanlı üniversite öğrencileri türbanı zaman zaman diğer kadınların (hatta annelerinin) geleneksel örtünme biçimlerine yani başörtüsüne bir eylem, bir meydan okuma aracı olarak görmüşlerdir. Türbanlı kadınların toplum içerisindeki görünürlüğünün artmaya başlamasıyla birlikte içeriğinde kadın ile ilgili yazılara yer veren İslamcı kadın dergi ve gazetelerin sayısında da ciddi bir artış gözlenmiştir. Bu yayınlar yazılarında kadını, Batılı kadın ve İslamcı kadın olmak üzere 2 farklı kadın profili olarak ele almıştır. Batılı kadını *"mutsuz, ikincil konumda, sömürülen, tatminsiz ve iffetsiz"* sözleriyle hedef alan bu yazarlar, kaleme almış oldukları yazılarında İslamcı kadınların dikkatli olmadıkları takdirde Batılı kadınlar gibi olacaklarının uyarısında bulunmuşlardır. Gerek batılı gerekse de geleneksel İslamcı kadın kimliğinden uzak bir profil çizen Türbanlı kadınlar her ne kadar sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi hayata katılım gösterse de mahremiyetlerini her zaman muhafaza etmişlerdir. Burada türbanın zamanla kamusal alanın mahremiyet simgesi haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.[281]

1990'lı yılların başında kadınların örtünmesi, Kemalist ve İslamcı grup arasındaki gerilimin artmasına sebep olmuştur. Kadınların örtünmesi siyasi bir görünüm kazanmış, başta siyasetçiler ve bürokratlar olmak üzere akademisyenler, yazarlar, sanatçılar, öğrenciler ve sivil halk da zamanla konuyla ilgili tartışmalara dâhil olmuştur. Tarihler 1994 yılının Mart ayını gösterdiğinde yerel seçim kampanyalarında örtünme siyasi bir propaganda olarak kullanılmıştır. Seçim sonucunda İslamcı Refah Partisi ciddi bir başarı elde etmiş, İstanbul ve Ankara gibi iki önemli mega kentin dışında birçok şehrin belediye başkanlık görevlerini elde etmişlerdir. Türkiye'de son yıllarda dinsel akımların yeniden güç kazanması ve İslamcı Refah Partisi'nin de tavır ve tutumlarıyla bir süre sonra kadının kılık kıyafeti büyük bir tartışma konusu olarak gündeme gelmiş ve bu durum basında, "*mini etek giyen ve Atatürk rozeti taşıyan "modern" kadınlar ile "geleneksel" kadınlar*

[281] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s. 114-116.

arasındaki kültürel çatışma" sözleriyle ifade edilmiştir. Tartışma giderek alevlenmiş öyle ki mini etek giyen Kemalist modern kadınlar, türbanlı anti-modern geleneksel kadınlardan rahatsız olduklarını dile getirmek adına Ankara'da Anıtkabir'e yürümüşlerdir. Nitekim Türk kadını arasında modern-geleneksel ya da açık-kapalı ayrımı ciddi bir boyut kazanmış, kadınlar kendi aralarında gruplaşmaya ve ayrışmaya başlamışlar, asıl hedefleri olan hak elde etme mücadelesinden uzaklaşmışlar ve ne yazık ki feminist bir hareketin gelişimine de farkında olmadan engel olmuşlardır.[282]

Zamanla İslam dininin içerisinde ayrışmalar meydana gelmiş ve geleneksel İslam ve siyasal İslam olmak üzere iki farklı ekol oluşmuştur. Geleneksel İslam, kişinin özel hayatı ile sınırlı kalırken, siyasal İslam, kamusal hayatı da irdelemeye başlamıştır. Bu iki akım arasındaki en belirgin fark, kadınların örtünme biçiminden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, geleneksel İslamcı kadınlar başörtüsünü tercih ederken siyasal İslamcı kadınlar, türban kullanarak kapanma yoluna gitmişlerdir. Geleneksel İslamcılar, gelenek ve göreneklerine bağlı kamusal hayata katılım konusunda pasif ve daha çok hane içinde faaliyet gösterebilen bir gruptur. Siyasal İslamcılar ise, kamusal hayata katılımı aktif, daha eylemci bir grubu temsil etmektedir ve türbanın eylemci bir grup tarafından kullanıyor olması zamanla türbana siyasi bir görünüm kazandırmıştır.[283] Bununla birlikte siyasal İslamcıların eğitim seviyelerinin, geleneksel İslamcılara oranla daha ileri bir seviyede olduğu ve büyük bir çoğunluğunun üniversite eğitimi aldığı göze çarpmaktadır.[284] Bir başka akım olan sömürgeci feminizm, geleneksel ve siyasal İslamcılardan farklı bir bakış açısı benimsemiş, İslam dininin kadınlara baskı yaptığını ve peçe ve tecridin ise bu baskıyı simgeleştirdiğini öne sürmüştür. İster türbanlı ister başörtülü olsun örtülü kadın, muasır medeniyet seviyesine ulaşmada büyük bir engel olarak görülmüş ve modernleşme projesini gerçekleştirebilmek için öncelikle peçenin ortadan kaldırılmasını gerekli kılınmıştır. Yapmış olduğu bir dizi reform ve inkılâplarla batılılaşma ve modernleşme projesini hayata geçirme savaşı veren Mustafa Kemal, örtünmenin, medeni toplumların alay ederek küçümsediği gayri medeni bir hareket olduğunu ve batılıların bu aşağılayıcı tavırlarından duyduğu rahatsızlığı dile

[282] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.99-100.
[283] Ayşe Kadıoğlu, a.g.e., s.100-103.
[284] Nilüfer Göle, *a.g.e.,* s. 87 aktaran Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.102.

getirmesi Şarkiyatçı-Kemalistlerin görüşlerinde oldukça etkili olmuştur.[285] Yerel şarkiyatçılar tarafından Kemalist reformların hayata geçirilmesiyle birlikte batı modernliğin kaynağı olarak görülmüş ve Türkiye'de geçmişe karşı küçümseyişi bir tavır gelişmiştir. Bu yeni batılılaşma projesine göre medeniyet simgesi, kadınların kamusal alanda ne kadar aktif bir biçimde rol aldığı ile ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte kadın ile ilgili pek çok alanın (güzellik, giyim tarzı vs.) büyük bir dönüşüme uğradığı dönemde tamamen Batılılaşmaya ve bazı yerel değerleri korumaya çalışılmıştır. Kemalist kadınlardan cinselliklerini bir kenara atmaları ve kişiliklerini ön plana çıkararak kamusal alana katılmaları beklenmiştir.[286] Bu bağlamda Kemalist reformlara karşı bir tavır takınan siyasal İslamcı türbanlı kadınların, Kemalist reformlardan sonra "dişilik değil kişilik" sloganı ile cinsel kimliklerinden sıyrılmak istemeleri oldukça düşündürücüdür.[287]

19.yüzyılın başlarından itibaren modernlik kavramı kadın ile bağdaştırılmış, Cumhuriyet'in ilk yıllarında modernleşme bayrağı yine Türk kadının eline tutuşturulmuştur. 1980 ve 1999'lü yıllarda da bu sistem devam etmiş ve siyasal İslam kadını önemli bir rol model olarak görmüş, kadın-erkek ilişkisi ve toplumda kadının nasıl konumlandırılması gerektiği konularını gündeme getirmiş ve türban tartışmalarında belirgin hale gelmiştir. Bu tartışmalar sömürgeci feministler, Şarkiyatçı-Kemalistler ve siyasal İslamcı grupları arasında şekillenmiştir. Sömürgeci feministler ve Şarkiyatçı-Kemalistler kadının modernliğine oldukça önem vermişlerdir. Kemalist reformların da etkisiyle kadının kamusal alandaki varoluşu diğer siyasal ihtilafların da odak merkezinde olmuştur. 1980'li yıllarda bu tartışmalara dâhil olan siyasal İslamcı grup ise, hem ev hayatını hem de iş hayatını başarıyla sürdüren Kemalist kadınların yüklenmiş oldukları ağır sorumluluk ile ilgili şikâyetlerini dile getirmişlerdir. Siyasal İslamcı grubun bazı talepleri feministlerin idealleri çakışmaktaydı fakat siyasal İslamcıların asr-ı saadet döneminin yeniden inşa görevinin kadınların elinde olduğunu düşünmesi, feministlerden ayrıldığı noktayı oluşturmaktaydı. Böyle bir dönemde türbanın gündeme gelmesi, *kadınların Kemalist*

[285] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.106.
[286] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s. 116-117.
[287] Nilüfer Göle, *a.g.e.,* s. 128 aktaran Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e*, s. 117.

reformlarla kamusal hayata takdimleri sonrasında, yeniden tecrit edilmeleri için bir araç olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur.[288]

Türkiye'de Kemalist, İslamcı ve sosyalist feminizm, kadının cinselliğini temel alan feminizmin aksine kadının cinselliğinden çok kişililiğini ön plana çıkarması gerektiğini savunmuştur. Kemalizm, kadını bir vatan evladı, İslamcı görüş, kadını bir cemaat üyesi ve sosyalist akım ise kadını sosyalist davaya kendini adayan biri gibi kabul etmektedir. Görüldüğü gibi bu üç akımda da kadın, fedakar bir profil çizmiş fakat bir birey olamamıştır. Batılılaşma ve modernleşme projesi adı altında kadının cinselliğinin kapalı kapılar ardına saklanması ya da karanlık kutulara hapsedilmesi ve bir birey olarak kabul görmemesi ne yazık ki Türkiye'de feminist hareketin gelişimine büyük bir engel oluşturmuştur.[289] Ayşe Kadıoğlu'na göre *"Türkiye'de demokratik bir feminist söylemin önünün açılması, vatandaşlık kategorisinin bireyselliğe öncül olarak alınmasının sorgulanmasından geçmektedir."*[290]

1990'lı yıllardan itibaren kadın temalı kuruluşların arttığı ve kadının siyasal olarak var olmaya başladığı görülmektedir. Nitekim takvimler 25 Ekim 1990 tarihini gösterdiğinde Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuş akabinde 1991 yılında ilk bakanlık görevini Güler İleri'nin üstlenmiş olduğu Kadın ve Aile Bakanlığı oluşturulmuştur. 6 Temmuz 1991 tarihinde Türkiye'nin ilk kadın Valisi olma unvanını elinde bulunduran Lale Ataman, Muğla'da görev yapmıştır. 13 Haziran 1993 tarihinde DYP Genel Başkanı olan Tansu Çiller Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olma şerefine nail olmuştur.

Kadınlar, eril kültür tarafından ikincil plana atılmış ve her alanda olduğu gibi tarih yazımında da erkeklerin arkasında belirli belirsiz bir gölge olarak var olabilmiştir. Kadın araştırmalarında bulunan çoğu araştırmacı, tarihte kadınların görmezden gelindiği için kadınlarla ilgili yeteri kadar kaynağa ulaşamamış ve dolayısıyla verimli bir çalışma ortaya koymakta zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Bu duruma karşı ayaklanan kadın tarihçiler, kadınların yok sayıldığı tüm tarihsel

[288] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.100-102.
[289] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.117-124.
[290] Ayşe Kadıoğlu, *a.g.e.,* s.125.

yaklaşımları eleştirerek yeni araştırmalar ve yöntemler geliştirmişlerdir. Yapılan bu çalışmalara daha önceleri görmezden gelinen kadınların da dâhil edilmesiyle tarihin bilinen sınırları oldukça genişlemiştir.[291] Tarihi olduğu gibi analiz edebilmek, kadın tarihini, kadın bilincini oluşturabilmek, kadın hareketi ve feminizme öncülük edebilmek için ulaşılabilen kaynakların tasnif edinerek saklanabildiği bilge ve belge merkezlerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Takvimler 1989 yılının Aralık ayını gösterdiğinde Şirin Tekeli, Füsun Akatlı, Aslı Davaz, Füsun Ertuğ ve Jale Baysal gibi önemli isimlerin önderliğinde, eril kültün bir ürünü olan tarihin tozlu sayfalarına gizlenen kadının tarihine sahip çıkma amacını güden yeni bir kütüphane faaliyete geçmiş ve 14 Nisan 1990 yılına gelindiğinde resmi olarak kurulmuştur. 1980'li yıllarda oluşan yeni bir feminist bilincin ve yeni bir toplumsal hareketin bir uzantısı olarak kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, kadın hareketinin içerisinde yer alan 200 kişilik bir topluluğun bağışı ile desteklenmektedir. Geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurmak bir başka ifadeyle tarihi belgeleyerek yeni nesillere aktarabilmek adına eşsiz bir rol üstlenen bu kütüphane, gerek yapılan bağışlar, gerek satın alınmalar ile geniş bir bilgi hazinesine sahiptir. Günümüzde İstanbul'da Haliç Fener semtinde tarihi bir binada hizmet veren Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nda "*kitap, arşiv, süreli yayınlar, efemeralar, gazete kupürleri, kadın örgütleri koleksiyonu, özel arşiv koleksiyonu ve görsel koleksiyonlara(kartpostal, afiş, fotoğraf, dia, video, kaset); sanatçı, yazar ve siyasetçi kadınların biyografik dosyalarına"* kolayca erişim sağlanabilmektedir. Kadın hareketinin entellektüel yüzünü oluşturan, kadın hareketini görünür kılan ve pek çok akademik araştırmaya da kaynaklık eden bu kütüphane aynı zamanda pek çok konferans ve sempozyuma ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte basılan süreli yayınlar, üniversiteler, uluslararası kuruluşlar ve kadın örgütleriyle yürütülen ortak projeler sayesinde kadın hareketinin yaygınlaşması sağlanmaktadır. 2016 yılında PEN Türkiye Yazarlar Derneği Duygu Asena Ödülü'ne layık görülen Kadın Eserleri Kütüphanesi, gönüllü gençlere ve kütüphane bünyesinde çalışmak isteyen herkese kapılarını açık

[291] Aslı Davaz Mardin, Görünmezlikten Görünürlüğe Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Aksu Bora, Asena Güral, *a.g.e.*, s.183-184.

tutmaktadır. Günden güne gelişen teknoloji ve bilim dünyasına ayak uydurmak adına kütüphanenin arşivleri dijital ortama aktarılmaktadır. [292]

1989 yılının Ekim ayında diğer üniversitelere alanında öncü bir rol oynayarak örnek olan İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmuştur. 1990-1991 yılları arasında merkezin kurucu müdürü Prof.Dr. Necla Arat'ın önderliğinde Kadın Araştırmaları Yükseklisans bölümü açılmış, 1993 yılına gelindiğinde bu bölüm, ana bilim dalına haline gelerek ayrı ve bağımsız bir bilim dalına dönüşmüştür. Merkezin tüm proje, etkinlik ve faaliyetlerine destek olan STK niteliği taşıyan Kadın Araştırmaları Derneği yine aynı yıl olan 1993 yılında hayata geçirilmiştir. Derneğin de destek ve yardımları ile İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, panel, seminer, sempozyum, sergi, kampanya, akademik yayın, toplantı gibi pek çok önemli projeye imza atmış ve merkez bünyesinde İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kütüphanesi oluşturulmuştur.[293] Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin ve Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı'nın kadın konusunu akademik platforma taşıyan birer köprü görevi üstlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

8 Mart 1995 tarihinde yasal haklar ile ilgili eğitim vermek ve Medeni Kanun başta olmak üzere diğer kanunlarda yer alan kadın-erkek eşitsizliğinin giderilmesi için çalışmalar yürütmek amacıyla İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonu kurulmuştur. Diğer kadın kuruluşları ile de iletişim halinde olan bu komisyonun *"Demokratikleşme Yolunda Yasalarda ve Uygulamada Eşitlik İçin İşbirliği"* çağrısı beklenen ilgiyi görmüş ve 1999 yılının Haziran ayında Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonu (TÜBAKKOM) kurulmuştur. Kadın Hakları komisyonu, ilk zamanlar sadece birkaç şehirde bulunmaktayken günümüzde her ilin barosuna bağlı bir Kadın Hakları Komisyonu mevcuttur. [294]

---

[292] Nihal Boztekin, Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin 25 Yılı, *Toplumsal Tarih*, 268.Sayı, 2016.
[293] Nazan Moroğlu, *a.g.e.,* 13-14.
[294] T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Kadın- Erkek Eşitliği Politikaları, Ankara, 2000, s.3-4.

1996 yılına gelindiğinde kadın ve kadın hareketi için gerçek anlamda mücadele eden bir grup kadın tarafından Uçan Süpürge kurulmuştur. Uçan Süpürge, kadın hareketinin, oluşan farklı feminizm türlerinin hareket içerisinde ayrışıma neden olması, ülkenin dört bir yanına dağılmışlık (coğrafi olarak), yaşanan haberleşme ve iletişim sorunları, birçok projeyi aynı anda yapmaya çalışma ve belirgin bir kadın politikasının uygulanamaması gibi nedenlerden dolayı güç kaybettiği düşüncesiyle hayata geçirilen bir projedir. Hollandalı bir kadın topluluğunun yardım ve destekleri, Kanada Elçiliği'ne sunulan kuruluş projesinin kabul edilmesiyle birlikte şirket tüzel kişiliği görünümünde bir STK olarak 11 Kasım 1996 tarihinde çalışmalara başlanmıştır. Kurulduğu ilk yıllarda Ka-Der toplantılarına ev sahipliği yapılmış, *"Etkin İletişim ve Çalışma Verimliliği", "Kızgınlık, Öfke ve Çatışmalar"* ve *"Rekabette Cinsel Farklılıklar"* konulu atölye çalışmalarına imza atılmış, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nün kim tarafından nasıl ve nerede kutlandığı hakkında basın duyuruları düzenlenmiş, Türkiye'ye gelen uluslar arası kuruluşlar ve yabancı misafirlere Türkiye'de kadın hareketi ile bilgilendirmeler yapılmıştır.[295]

Görüldüğü üzere 1980'li yıllardan sonraki dönem, kadın hareketinin kurumsallaşmaya başladığı bir nevi kadın hareketinin temellerinin sağlamlaştığı bir inşa, bir yapı dönemidir. Bu kurumsallaşma örneklerinden birisi de 1997 yılının Mart ayında kurulan Ka-Der yani Kadın Adayları Eğitme ve Destekleme Derneği'dir. Kadın ve erkeğin siyasi platformlarda eşitliği sağlamak ve ülke yönetiminde kadın sesine kulak verebilmek ve bu yolla kadınların ve dolayısıyla ülkenin kalkınmasını başarabilmek amacıyla, öğretim üyesi, halkla ilişkiler danışmanı ve gazeteci gibi dönemin eğitimli kadınlarından oluşan 19 kişilik bir kurucu üyeyle hayata geçirilen bir projedir. Ka-Der, kadınların siyasete atılmasını istiyor ve bu alanda birçok çalışmalar yürütüyordu nitekim derneğin kurulduğu ilk günlerdeki amacı meclisinin %10'unun (55 kadın) kadınlardan oluşmasıydı. Bu hedef doğrultusunda siyasete atılmak isteyen kadınlara yönelik eğitimler düzenlenmiş ve diğer kadın örgütleri ve STK'lar işbirliğinde pek çok kampanya düzenlenmiş, toplumda kadın-erkek eşitliğini

[295] Filiz Kardam, Yıldız Ecevit, 1990'ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge, Aksu Bora, Asena Güral, *a.g.e.,* s.93-95.

sağlamak ve cinsiyet ayrımcılığa son vermek adına bilinç yükseltme çalışmaları yapılmıştır.[296]

Medeni Kanun'un kadının ancak eşinin rızasına bağlı olarak çalışabilme hükme kadın-erkek eşitliğine aykırı olduğu için Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. 1997 yılında Medeni Kanun'da birtakım düzenlemelere gidilmiş ve kadın, eşinin soyadıyla birlikte kendi soyadını kullanma hakkını elde etmiştir. 1998 yılında ise aile içi şiddetin cezai bir yaptırımla karşılaşacağı kanunla hükme bağlanmıştır. Görüldüğü üzere birçok Avrupa ülkesinden daha önceki tarihlerde kadına birtakım haklar tanıyan Türkiye'de kadın hakları ve kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmak adına atılan adımların ve hukuki yaptırımların Avrupa Birliği'nden çok büyük bir farkı bulunmamaktadır. Ülkemizdeki sorun var olan bir hukuki boşluktan değil kadına bakış açısındaki ataerkil yapıdan ve bu konuyla ilgili uygulamadaki sıkıntılardan kaynaklanmaktadır.[297]

Kadın çalışmalarının STK destekli yürütülmesi gerektiğinin ve kadınla ilgili politikaların STK işbirliğinde hazırlanıp uygulanmasının daha verimli sonuçlar doğuracağına vurgu yapan Pekin Konferansı'na katılan taraf devletlerden biri olan Türkiye, bu konferans ile 8 yıllık temel eğitim sistemi, anne ve bebek ölümlerinin yarıya indirilmesi ve kadın okur-yazar seviyesinin artması konularında taahhütte bulunmuştur. 1997 yılında 8 yıllık eğitim sistemi benimsenmiş ve başarılı sonuçlar alınmış, okula giden kız çocuklarının sayısında %69 oranında büyük bir artış gözlenmiştir. Kadın okur-yazar seviyesini arttırabilmek için başta Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu işbirliğiyle bir dizi çalışmalar yürütülmüştür. Bunun yanı sıra TBMM 'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu'nun kabulüyle yasa ve yasa tasarılarına kadın bakış açısını ve kadın-erkek eşitliğini kazandırabilmek amacıyla Kadın-Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu kurulmuştur. 2000 yılına gelindiğinde, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, STK'lar ile ortak bir projeye imza atmış, toplumu kadın, kadın hakları, kadın sorunları ve

[296] Aksu Bora, Bir Yapılabilirlik Olarak Ka-Der, Aksu Bora, Asena Günal, *a.g.e.,* S.109-124.
[297] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.,*

toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili bilgilendirmek ve bilinçlendirmek adına *"2000 yılı Kadın Toplantıları"* adı altında eğitimler verilmiş, toplantılar düzenlenmiştir. 10 Aralık 1999 tarihinde Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, kadın-erkek eşitliğini sağlamak adına ciddi adımlar atan Avrupa Birliği'ne, aday ülkeler arasında yerini almıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olabilmesi için siyasi, sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok konuda reforma gitmesi, Kopenhag ve Maasricht Antlaşmaları'ndaki kriterleri yerine getirmesi gerekmektedir. Kopenhag kriterleri, demokrasinin benimsenmesi ve her platformda uygulanması, hukukun üstünlüğünün sağlanması, insan haklarına saygı gösterilmesi ve bu konuda yetkili kuruluşların istikrarlı olması, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunması gibi maddelerden oluşmaktadır. Maasricht kriterleri ise, AB'ye üye devletlerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılımı için belirlenen birtakım ekonomik maddelerden oluşmaktadır. Tüm bu antlaşma ve ilkeler AB'ye aday ülkelerin tam üyeliğe geçiş sürecinde yerine getirmeleri gereken kıstasları oluşturmaktadır. Kopenhag ve Maasricht Antlaşmaları ile belirlenen siyasi ekonomik ve sosyal ilkelerin yanı sıra kadın-erkek eşitliği de oldukça önemli bir yere sahiptir. Yüzyıllardan beri kadının erkek karşısında ikinci plana atılması ve toplumda görünmez oluşu engellenmeye çalışılmış, kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanabilmesi için kadının erkeğe göre bir adım önde olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Böylece "fırsat eşitliği" ya da "pozitif ayrımcılık" kavramları gündemi meşgul eder olmuştur. Bu kavramlarla, mağdur olan taraf adına birtakım ayrımcılık ve imtiyazların tanınarak her iki tarafın da eşit bir statüye sahip olması ifade edilmek istenmektedir. *Cinsiyet veya kadın kotaları, kadın girişimcilere ucuz kredi, düşük vergi* başta olmak üzere birtakım uygulamalarla "fırsat önceliği" veya "pozitif ayrımcılık" ilkelerini hayata geçirmek adına somut adımlar atılmıştır. Bununla birlikte AB'ye üye devletler, eşitlik ilkesini kamusal alanın yanında özel alanda da uygulama yoluna gitmiş ve eşitlik için gerekli siyasi çalışmalara başlamışlardır. Ülkemiz, kadın-erkek eşitlik ilkesini hayata geçirebilmek ve bu konuda Avrupa standartlarını yakalayabilmek adına KSGM(Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü) ve Avrupa Komisyonu Temsilciliği ile birtakım ortak projeler yürütmüştür. Bu bağlamda Türkiye'de Kadın-Erkek Eşitliği Çerçeve Yasası çıkartılması için seminer düzenlenmiş, konunun uzmanları ve gönüllü kuruluşlar çalışmalarda bulunmuşlardır. İsveç'te başlayan ve zamanla dünya çapında

kurumsallaşan ombudsman(kamu denetçisi) sisteminin Türkiye'de oluşturulması adına Tasarı taslağı üzerinde çalışılmış, kadın-erkek eşitliği bakış açısı göz önünde bulundurularak Norveç Eşitlik Ombudu'nun sunmuş olduğu bir konferans düzenlenmiş, konu ile ilgili gerekli kurum ve kuruluşların katılımıyla bir toplantı düzenlenmiş ve elde edilen veriler Adalet Bakanlığı'na sunulmuştur.[298]

2002 yılında düzenlenen Yeni Türk Medeni Kanunu'nda;

- *"Aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "Evlilik birliğini eşler beraber yönetirler." hükmü getirilmiştir.*
- *Eski Kanunda evlilik birliğini temsil hakkı, bazı haller dışında kocaya ait iken, yeni Türk Medeni Kanununda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine birden verilmiştir.*
- *Eski Medeni Kanunda yer alan eşlerin, çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyinin üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir.*
- *Evlilik dışında doğan çocuğun velayetinin ise anneye ait olduğu belirtilmiştir. Yeni Medeni Kanunu'nda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir.*[299]

2004 yılında namus cinayetlerine karşı yürütülen ve oldukça ses getiren bir kampanya hazırlanmış ve Güldünya Tören, kampanyanın en önemli sembollerinden biri olmuştur. 2005 yılına gelindiğinde CEDAW'ın Türkiye Sekreteryası'nı Türk Kadınlar Birliği üstlenmiştir. Günümüzde de bu görev yine TKB tarafından yerine getirilmektedir. STK'ların ve kadın örgütlerinin kadının insan haklarının gelişip gelişmediğini analiz edebilmek amacıyla CEDAW Komitesi'ne sundukları raporlara ise Gölge Raporları denilmektedir.[300] Bu raporlar STK ve diğer kadın örgütlerini değerlendirmede oldukça önemli bir role sahiptir.

---

[298] T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 22-48.

[299] Türk Medeni Kanunu'ndaki Değişimler, http://turkmedenikanunakidegisimler.blogspot.com/2011/, 04.06.2018.

[300] Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi(CEDAW), http://www.kadinininsanhaklari.org/programlar/savunuculuk/ulusal-duzeyde-savunuculuk/kadina-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-cedaw/, 14.04.2016.

Kadın-erkek arasındaki eşitsizlik kendisini her alanda olduğu gibi erkek egemen eğitim alanında göstermektedir. Nitekim Cumhuriyet Dönemi'nden 2000'li yıllara kadar olarak süreçte kadın ve erkeğin eğitim hayatına katılım oranları incelediğinde ne yazık ki kadınların bir avuç azınlıkla sınırlı kaldığı görülmektedir.[301] Eğitimdeki bu kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldırabilmek ve gerek aile yapısı ve gerek maddi sıkıntılar yüzünden okula gidemeyen, dezavantajlı kız çocuklarını eğitim hayatına kazandırabilmek adına Doğan Gazetecilik tarafından 2005 yılında *"Okuyan Kızlar, Aydınlık Yarınlar İçin*" sloganıyla yola çıkılmış ve *"Baba Beni Okula Gönder"* kampanyası oluşturulmuştur. Yapılan araştırmalara göre 650 bin kız çocuğunun okulu bırakmak/bıraktırılmak zorunda kaldığı ve hiç okula gitmeyen/gidemeyen kız çocuklarının erkek çocuklarından ne yazık ki bir hayli fazla olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Bu gidişata bir son verebilmek adına *"maddi destek, toplumsal bilinci geliştirme ve kızların sosyal yaşamına katkıda bulunacak çalışmalara"* başlanmıştır. Bu bağlamda Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ile yürütülen kampanya dâhilinde toplamda 10.524 kız öğrenciye eğitim bursu verilmiş, 33 kız öğrenci yurdu yapılmış, 11 köy ve 1 ilköğretim okulu yaptırılmış, anne ve çocuklara sağlık, eğitim vb. konularda eğitim seminerleri verilmiş, yapılan bazı yurtlara bilgisayar, resim ve müzik ekipmanları temin edilmiş, spor salonları yapılmış ve yurtlarda kalan kız çocuklarına (mont, kazak, palto vb.) giysi yardımı dağıtımları gerçekleştirilmiştir.[302]

Erkek Muhabbeti Grubu, 2010 yılında SOGEP (Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi) çatısı altında, erkeklerin erkekliklerini sorgulayarak, ataerkilliğe ve cinsiyet rejimine karşı politik bir yaklaşım üretmek amacıyla değişime açık birtakım genç erkeğin oluşturduğu çalışma grubudur.[303]

İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin 2011 yılında İstanbul'da imzaladığı Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'dir. Türkiye bu sözleşmeyi İstanbul'da imzaladığı için ismi İstanbul Sözleşmesi olarak anılmaktadır. Kadına Karşı Şiddete Eylem Programı

---

[301] Fatma Gök, Türkiye'de Eğitim ve Kadınlar, Şirin Tekeli, 1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 161.

[302] Baba Beni Okula Gönder Kampanyası Resmi Sitesi, www.bbog.org, 19.06.2018.

[303] Elif Karaca, Erkekler Erkekliklerini Sorguluyor, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/387888/_Erkekler_erkekliklerini_sorguluyor_.html, 15.05.2016.

ise, KSGM (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü) bünyesinde kadın ve aile bireylerinin maruz kaldığı şiddeti geniş bir yelpazede inceleyerek gerekli yaptırımların uygulanması amacıyla 20 Mart 2012 tarihinde kanun olarak yürürlüğe girmiştir.[304]

2011 yılında Kadın ve Aile Bakanlığı kaldırılarak yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından şiddet mağduru kadın ve çocuklara psiko-sosyal, barınma, sağlık, hukuk vb. konularda destek sağlamak amacıyla 2012 yılında Türkiye'nin birçok şehrinde ŞÖNİM (Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi) kurulmuştur. 2013 yılında *"Herkese Karşı Her Türlü Şiddetle Mücadele"* sloganıyla yola çıkan, kadının aile içerisindeki ve sosyal hayattaki rollerinde iyileştirme sağlamayı ve kadının insan hakları konusunda toplumu bilinçlendirmeyi hedefleyen, kadının var olan yeteneklerini kullanabilmesini teşvik eden KADEM (Kadın ve Demokrasi Derneği) kurulmuştur. Bu dernek kurulduğu günden bu yana 21 ilde şubesini faaliyete geçirmiş ve belirlediği amaçlar doğrultusunda pek çok çalıştay, sempozyum, panel, konferans, araştırma, yayın ve eğitimlere imza atmıştır.[305]

Erkeklerin kadın konusunda rol sahibi oldukları diğer bir proje olan He for She (Kadın için Erkek) ise, 2014 yılında BM önderliğinde başlatılan kadın ve erkek eşitliği için erkeklerin de kadınlar kadar çalışarak ellerinden geleni yapması gerektiğini savunan ve Türkiye'de 2015 yılında Mustafa Koç'un liderliğini üstlenmiş olduğu ve birçok ünlü ismin de destek verdiği bir kampanya haline gelmiştir.

G20, Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmiş ve gelişmekte olan 20 ülkeden oluşan, uluslararası ekonomik işbirliğini sağlamak amacıyla, küresel kararların alındığı bir platformdur.[306] G20'nin Kasım 2015'te Antalya'da Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleşen toplantısında, kadınları ekonomik hayata kazandırmak amacıyla G20'ye W eklenerek W20(Women20) olmuştur. W20'nin hayata geçmesi ve uygulanması amacıyla G20 Dönem Başkanlığı Yönlendirme

[304] T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015, 12.05.2016.
[305] Kadem El Kitapçığı.
[306] Ayşe Karabat, 10 Soruda G20, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/10-soruda-g-20, 15.06.2016.

Komitesi tarafından KAGİDER(Kadın Girişimciler Derneği) Başkanlığı'nda, Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) ve Türkiye İş Kadınları Derneği (TİKAD) yer aldığı bir komite kurulmuş ve gerekli çalışmalara başlanmıştır.[307]

2018 yılına gelindiğinde ise bakanlık sisteminde yeni bir düzenlemeye gidilerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı aynı çatı altında birleştirilmiş ve yeni bir bakanlık olan Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı oluşturulmuştur.

[307] Women- 20 Summit, http://g20.org.tr/g20-tarihinde-ilk-kez-istanbulda-duzenlenen-w20-zirvesi-liderleri-cinsiyet-esitligi-ve-kadinlarin-ekonomik-alanda-guclendirilmesi-icin-daha-cok-calismaya-cagirdi-ve-bir-yol-haritasi-belirle, 15.06.2016.

3.BÖLÜM: TEKİRDAĞ'DA KADININ KONUMU, TEKİRDAĞ'DA KADIN ÖRGÜTLENMESİ ve KADIN HAREKETİ

"Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği" adlı tez çalışmasında teorik olarak ele alınan kadın hareketi, bu bölümde Tekirdağ ilinde yapılan alan araştırması ile desteklenecektir. Bu bağlamda öncelikle yapılan alan araştırmasının amacı ve önemi saptanacak, kaynak sıkıntısını giderebilmek adına yararlanılan yöntemler belirlenecek ve Tekirdağ'daki kadın hareketi dergiler ve dernekler bazında analiz edilmeye çalışılacaktır.

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Kadınların, erkeklere nazaran sahip oldukları ikincil konumlarına karşı başlattıkları bir mücadele, bir başkaldırı ve bir hukuk savaşı olarak kısaca tanımlayabileceğimiz kadın hareketi, Osmanlı Dönemi'nde temellerini atarak hedef çizgisi doğrultusunda yol haritasını belirlemeye başlamıştır. Türkiye'de yaklaşık yüz yıldan fazla gibi uzun bir geçmiş ve tarihi bir perspektife dayanan kadın hareketi, Türkiye'nin farklı bölgelerinde, gelişmişlik düzeyi, eğitim, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı vb. birçok faktörlerin de etkisiyle birbirinden oldukça farklı bir seyir izlemiştir. Bu çalışmada teorik olarak ele alınan kadın hareketine somut bir örnek oluşturabilmek adına, Türkiye'nin Marmara Bölgesi, Trakya Yarımadası'nda yer alan şehirlerden biri olan Tekirdağ ili baz alınarak, kadın hareketi Tekirdağ özelinde incelenecektir.

Araştırmanın temel amacı, her türlü siyasi, toplumsal ve kişisel önyargılardan uzak durarak şeffaf ve objektif bir bakış açısı ile akademik bir çalışma oluşturmak bu bağlamda Tekirdağ ilindeki kadın hareketini, kadın dergileri ve kadın örgütlenmeleri bazında ele alarak ve var olan kadın hareketini ortaya çıkararak bu hareketin soru ve sorunlarını, çıkmazlarını belirlemek, Tekirdağ ilindeki kadın hareketinin daha etkin ve daha başarılı olabilmesi için nelerin yapılması gerektiğini araştırmak ve bu

konuda çözüm yolları üretmektir. Tekirdağ gibi Türkiye'nin pek çok kesim ve şehrine göre aydın sayılabilecek bir yerde kadın sorunsalını ve kadın olgusunu incelemek, Türkiye'deki kadın hareketinin iller bazında nasıl bir seyir izlediğine örnek oluşturmak, kadın ve kadın hareketi adına çalışmalarda bulunan tüm kurum ve kuruluşların kendilerini nasıl tanımladıklarını, hangi kesimden kadınlara hitap ettiklerini, kimlere ulaşabildiklerini-ulaşamadıklarını saptamak ve kadın hareketi adına ne gibi çalışmalarda bulunduklarını analiz etmek, kadın örgütlerinin hangi noktalarda birbirlerinden farklılaştığını-ayrıştığını, kadın hareketinde ne kadar etkili, ne kadar başarılı/başarısız olduklarını araştırmak bu çalışmada cevap aranacak kilit noktalardır. Bu kilit noktaları aydınlatabilmek adına aşağıdaki sorular irdelenecektir.

- Tekirdağ'daki kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların başlıca amaçları nelerdir?
- Kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar kadın hareketi adına hangi araçları kullanmakta, nasıl bir eylem planı izlemekte ve kendilerini hangi yollarla ifade edebilmektedir?
- Tekirdağ'da var olan kadın hareketi gerçek anlamda bütün kadınlara ulaşabilmekte ve her kadına hitap edebilmekte midir?
- Tekirdağ'daki kadınların sorunlarına karşı kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar nasıl bir tavır takınmakta ve nasıl bir tutum sergilemektedir?
- Tekirdağ'daki kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar kendilerini Tekirdağ kadın hareketinde ne kadar etkili görmektedir?
- Tekirdağ'daki kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar kendilerini geliştirebilmek ve kadın hareketine daha etkin katılabilmek adına ne ölçüde öz eleştiri yapabilmektedir?
- Tekirdağ'daki kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar hangi noktada birleşmektedir? Tekirdağ'da kadın hareketi adına gerçek anlamda verimli ortak bir çalışma var mıdır?

- Tekirdağ'da kadın konusunda faaliyet gösteren dernek, kurum ve kuruluşların soru ve sorunları nelerdir ve kadın hareketinde ne gibi açmazlarla karşılaşmaktadırlar?

Alan araştırmasının sonunda elde edilen veriler ışığında Tekirdağ'da var olan kadın hareketinin ne kadar etkin olduğu ve bu hareketin nasıl bir yön izlediği, kendi amaçları doğrultusunda hareket edip etmediği konuları analiz edilecek ve Tekirdağ'da daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketinin nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda çözüm yolları oluşturularak bilimsel bir çalışma ortaya konulacaktır.

3.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ele alınan saha çalışmasının sorunsalı, Türkiye'nin diğer pek çok şehir ve kesimine göre aydın sayılabilecek bir il olan Tekirdağ ilindeki kadınların refah seviyesinin Türkiye'deki diğer kadınların seviyesine oranla oldukça iyi bir durumda olması, gerek siyasal gerek sosyo-kültürel ve ekonomik olmak üzere Tekirdağ kadınlarının her alanda özgürce var olabilmeleri, seslerini duyurabilmeleri, baba, abi ve koca gibi eril bir gücün etkisinde kalmadan yaşamlarını sürdürebilmeleri, Tekirdağ kadının daha rahat bir yaşam sürdüğünü kanıtlar nitelikte olduğu çerçevesinde şekillenmektedir. Öyle ki Tekirdağ'da yer alan çoğu kadın örgütü tarafından Tekirdağ kadının statüsü "*Tekirdağ kadınları özgür ve rahat, kadınlarımız diledikleri gibi yaşayabiliyor."* sözleriyle açıklanmıştır. Bu çerçevede; *"Tekirdağ ilindeki kadın derneklerinin ve kadınla ilgili çalışmalar yapan pek çok kurum ve kuruluşun (sendikalar, bir kuruma bağlı kadın kolları, meslek odaları, platformlar, komisyonlar, merkezler,vs…) sayısının oldukça fazla olması, bu kurumların etkilerini kırmış ve bu örgütlerin bir araya gelerek belirgin bir şekilde ele ele verip ortak hareket edememesi, Tekirdağ'daki kadın hareketinin gücünün bölünmesine neden olmuştur. Bir başka deyişle, Tekirdağ'daki kadın hareketi ne yazık ki her kesimden kadına ulaşabilecek seviyeye ve güce henüz ulaşabilmiş değildir."* önermeleri alan araştırmasının hareket noktalarıdır.

Araştırma sorunsalının önemi, kadın hareketinin açmazlarının belirlenerek bir çözüm önerisi dâhilinde, hali hazırda var olan hareketin güçlenerek etki alanın

yaygınlaştırılmaya çalışılmasıdır. Araştırmanın temel önemi ise Tekirdağ ilinin kadın hareketi anlamında ilk defa ele alınan yerel bir çalışma örneğini oluşturmasından ve literatürdeki var olan boşluğu doldurma, kendisinden sonra yapılacak olan diğer akademik çalışmalara ışık tutabilme ve yol gösterme amacında olmasından kaynaklanmaktadır. Tekirdağ'da kadın hareketi ve kadın örgütlenmesi konularında daha önce yapılan akademik bir çalışmaya rastlanılmaması, kaynak bulma sıkıntısına neden olmuştur. Alan araştırması kapsamında kadın örgütleri ve kadına yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlarla odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme tekniklerinden yararlanılarak elde edilen verilen kalitatif içerik çözümlemesine tabi tutulmuş ve varolan kaynak sıkıntısı giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, alan araştırmasının, görüşme sağlanan dernek, kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerle şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.3.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Bu araştırmanın varsayımları, Tekirdağ ilinin Süleymanpaşa ilçesinde yer alan ve Tekirdağ ilinin Süleymanpaşa ilçesinde faaliyet gösteren öncelikle kadın örgütleri ve sonrasında kadınlara yönelik çalışmalarda bulunarak Tekirdağ'daki kadın ve kadın hareketine katkı sağlayan kurum ve kuruluşların mevcut durumlarıyla ilgili yapılan tespitler ışığında oluşturulmuştur. Bu çerçevede araştırmanın varsayımlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Tekirdağ ilindeki kadın örgütlerinde orta ve yaşlı nüfus aktiftir.
- Tekirdağ ilinde yer alan kadın örgütlerindeki üyeler, kadın ve kadın hareketi konularında yeteri kadar bilgiye sahip değildir.
- Tekirdağ ilindeki kadın örgütleri her gün bir devinim halinde olan bilim ve teknoloji çağına ayak uydurma konusunda başarılı değildir.
- Tekirdağ ilindeki kadın örgütleri gerçek amaçları olan "*kadın ve kadın hareketi*" konusundan uzaklaşmakta ve kendi amaçlarının doğrultusunda faaliyet göstermektedir.
- Tekirdağ ilindeki kadın örgütleri her kesimden kadına ulaşabilme noktasında tam bir başarı elde edebilmiş değildir.

- Tekirdağ ilindeki kadın örgütleri ve diğer kurum ve kuruluşların projeleri, her ne kadar istisnai durumları içerse de özel günlerle sınırlı kalmaktadır.
- Tekirdağ'daki kadın örgütleri özeleştiri yapmaktan oldukça uzaktır. Bu da onların daha etkin ve daha başarılı bir harekete ulaşmalarını engellemektedir.
- Tekirdağ'da güçlü bir kadın hareketinden çok parçalanmış, dağınık ve güçsüz bir kadın hareketi mevcuttur.
- Tekirdağ'daki kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşlar toplum içerisinde tam olarak bilinmemekte, siyasi, ekonomik ve toplumsal önyargılara maruz kalmaktadır.

3.4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Tekirdağ ili baz alınarak gerçekleştirilen saha çalışmasının kapsamı, eski adıyla Tekirdağ Merkez yeni adıyla Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde (Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi olduğundan bu yana Tekirdağ Merkez, Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesi olarak anılmaktadır) yer alan kadın örgütleri ve bunun yanı sıra Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde kadın ve kadına yönelik çalışmalara imza atan ve bir şekilde Tekirdağ kadın hareketine katkıda bulunan tüm kurum ve kuruluşlarla (siyasi partilerin kadın kolları, sendikalar, kadın meclisleri, meslek odaları, kurullar, vs...) ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinin çalışma alanı olarak belirlenmesinin sebebi, kadın örgütlerinin bu ilçede daha köklü bir geçmişe sahip olması ve Süleymanpaşa ilçesinde daha belirgin bir kadın hareketinin varlığıdır. Tekirdağ Süleymanpaşa örneklemi çerçevesinde gerçekleştirilen alan araştırması, Tekirdağ'da kadın hareketinin akademik anlamda ilk defa ele alınan bir çalışma olması nedeniyle de sınırlarını belirlemiştir.

Tekirdağ'da kadın hareketini analiz edebilmek, daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketine nasıl ulaşabileceğinin yollarını araştırıp gün yüzüne çıkarabilmek adına gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında, kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar olmak üzere odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşmelerde toplamda 35 dernek, kurum-kuruluş ve 100 yüz kişi ile görüşme sağlanmıştır.

- Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi'nin ele alınan araştırma konusunun kendileri ile alakaları olmadıklarını belirterek görüşme talebini reddetmesi,
- KADEM Tekirdağ Şubesi'nin ilk etapta görüşmeyi kabul etmesinin ardından belirlenen randevu gün ve saatini iki kez değiştirmesi ve son olarak da yüz yüze görüşmenin mümkün olamayacağını, yazılı görüşme gerçekleştirmenin uygun olduğunu dile getirmesi sonucu görüşmenin yapılmaması,
- Daha önce kapatılan ve yakın zamanda tekrar faaliyete geçen MHP Kadın Kolları ile defalarca telefon görüşmesi yapılmasına rağmen yüz yüze görüşmenin sağlanamaması, bunun üzerine kendilerine görüşme sorularının internet aracılığıyla gönderilmesine rağmen geri dönüş yapılmaması,
- Polis Eşleri Derneği başkanının dernek faaliyetleri gereği şehir dışında bulunmasından dolayı Polis Eşleri Derneği ile görüşmenin gerçekleştirilememiş olması,
- Kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlara ulaşabilme noktasında yaşanan sıkıntılar, görüşme talebinin değerlendirme süresi,
- Kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar tarafından iptal olan ve ertelenen görüşmeler,
- Bir günde birden çok görüşmenin yapılması bununla birlikte gerçekleştirilen odak grup toplantıları sırasında bazı kadınların konuya karşı ilgisizliği, görüşme sorularını cevaplandırmak istememeleri, görüşmenin verimini düşürecek söz ve hareketlerde bulunmaları (Odak grup toplantısı dâhilinde yapılan görüşmelerde sayıları 5-10-15 arasında değişen kadınlarla bir araya gelinmiştir. Bazı sorulara ortak bazı soruları bireysel cevapların alınması gerekirken bazı kadınların *"Aman canım bu kadar uğraşmaya ne gerek var. Hep aynı sorular zaten. Sen bizi de görüşme yapmış gibi kabul et. Ne fark eder sanki…"* gibi kesinlikle kadın örgütü üyesi bir kadına yakışmayacak anti-profesyonel bir yaklaşımla konuyu geçiştirmeye çalışması bunun yanı sıra hemen hemen 5-6 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen bir grup toplantısı sırasında bir kadın üyenin soruları hiçbir şekilde ciddiye almadan hunharca

dürüm yemesi ve görüşme yapılan kişilerin cevaplarını bölerek katılımcıların dikkatini dağıtması),

- Görüşme formunda sorulan soruların amacının genel olarak Tekirdağ'daki kadın sorunu ve kadın hareketini analiz edebilmek için hazırlanmış olmasına rağmen bazı soruların kişisel bazda algılanması ve bu bağlamda doğru cevabın alınamaması (Tekirdağ'daki kadınların başlıca sorunları nelerdir? sorusuna birçok kadın, Tekirdağ'daki kadınların sorunlarını sıralayacağı yerde eşiyle bir probleminin olmadığını dile getirmiştir.)

Bu ve benzeri sorunlar, alan araştırmasının hızını düşüren ve araştırmayı sınırlayan ciddi zorluklardır.

3.5.ARAŞTIRMA EVREN ve ÖRNEKLEMİNİN TANIMI

Bu araştırmanın çalışma evreni, Tekirdağ ilinde yer alan kadın dernekleri ve kadına yönelik projelerde bulunan tüm kurum ve kuruluşlar etrafında şekillenmektedir. Tekirdağ'da kadın olgusundan yola çıkarak var olan kadın hareketi irdelenerek bu hareketin sorunsalını, çıkmaz ve dinamiklerini analiz edebilmek adına gerek tüm kadın dernekleri ve gerek diğer kurum ve kuruluşların olabildiğince birbirinden farklı üyeleriyle bir araya gelerek görüşmeler sağlamak araştırmanın bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde bulunan ve bu ilçede faaliyet gösteren Türk Kadınlar Birliği, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Cumhuriyet Kadınları Derneği, Türk Anneler Derneği, Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği, Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü, Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği, Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları, Türk Tabipler Birliği Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu, Tekirdağ Barosu Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, Kadın Girişimciler Kurulu, NAKSAM (Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi), Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, TÜMBELSEN Kadın Sekreterliği, (Tüm Belediye Memurlar Sendikası Kadın Sekreterliği), CHP Kadın Kolları, AKP Kadın Kolları, İyi Parti, Atatürkçü Düşünce Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Engelsiz Yaşam Derneği, Yardımseverler Derneği, Muhtaç Çocukları

Koruma Derneği, Emekli Öğretmenler Derneği, Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, Tekirdağ Lions Kulübü, KADEM, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi, Uç Fikir Sanat, Eğitim-sen, Eğitim-iş, Türk Eğitim-Sen ve Diş Hekimleri Odası olmak üzere tüm bu dernek, örgüt, kurum ve kuruluşlarda yer alan kadın temsilci ve üyeler araştırma evrenini oluşturmaktadır. Burada kadın örgütlerinin dışında diğer kurum ve kuruluşların da çalışmaya dâhil edilmesinin sebebi bu kurum ve kuruluşların kadına yönelik projeler üreterek kadın hareketine katkı sağlaması ve Süleymanpaşa Belediye Başkan Yardımcısı Sayın Gülferah Dinç Güral tarafından 2016 yılında Tekirdağ'daki kadınları güçlendirmek ve Tekirdağ kadın hareketi adına ortak projeler üretebilmek adına kadın dernekleri ve yönetiminde kadınların çoğunlukta olduğu örgütleri davet etmesiyle oluşan Tekirdağ Kadın Platformu üyeleri arasında yer almasıdır.

Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde yer alan ve Süleymanpaşa ilçesinde faaliyet gösteren kadın örgütleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşları tek tek ele almadan önce Tekirdağ ilinin tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını ele alarak öncelikle şehri tanımak ve ardından kadın hareketinin nasıl bir ortamda yeşerdiğini ve ne gibi süreçlerden geçerek hangi faktörlerden etkilendiğini analiz etmek, tezin saha çalışmasını oluşturan Tekirdağ'da, kadın ve kadın hareketi konusunun daha iyi anlaşılabilmesi adına yerinde olacaktır. Bu bağlamda sırasıyla Tekirdağ'ın tarihi yapısı, Tekirdağ'ın nüfusu, kentleşme ve göç, Tekirdağ'ın eğitim ve sosyo-kültürel yapısı ve son olarak da Tekirdağ'ın gelişmişlik düzeyi: ekonomik yapı ve çalışma hayatı konuları sırasıyla incelenecektir.

3.5.1. Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ

Türkiye'nin Marmara Bölgesi sınırları içerisindeki Avrupa Kıtası'nda bulunan toprakları üzerinde yer alan Trakya Yarımadası'nda 112 kilometrekarelik bir alana yayılan Tekirdağ, Marmara Bölgesi'nin yüzölçümü bakımından dördüncü büyük şehridir. Tekirdağ'ın Marmara Denizi ve Karadeniz olmak üzere iki denize kıyısı bulunmaktadır.[308] Tekirdağ, "Marmara'nın İncisi", "Fetihler Ufku" ve "Üç

[308]Ahmet Üstübeç, Tekirdağ Tarihi, http://www.trakyagazetesi.com.tr/tekirdagin-tarihi-makale,1751.html, 11.12.2017.

Kemaller Diyarı" diyarı olmak üzere pek çok isimle anılmaktadır. Ne var ki Tekirdağ denildiğinde ilk akla gelen Tekirdağ'ın "Üç Kemaller Diyarı" olarak bilindiğidir. Vatan ve hürriyet şairi olarak tarihe adını altın harflerle yazdıran Namık Kemal'in bir Tekirdağlı olması, Ulu Önder Atatürk'ün Harf İnkılâbı'nı Tekirdağ'dan başlatması ve bu konuda Tekirdağ halkının göstermiş olduğu gayretten oldukça memnun kalması bunun yanı sıra Atatürk'ün Tekirdağ halkını farklı zamanlarda gerçekleştirmiş olduğu ziyaretlerle toplamda beş kez şereflendirmesi ve son olarak da Üsküp doğumlu olan Yahya Kemal'in 1935 ve 1939 yılları arasında 2 dönem üst üste Tekirdağ Milletvekilliğini yapması ve kendisine doğmuş olduğu toprakları anımsattığı için Tekirdağ'a karşı ayrı bir gönül bağı kurduğu şehri, şiirlerinde "Fetihler Ufku Tekirdağ" sözleriyle onurlandırması, Tekirdağ ilinin "Üç Kemaller Diyarı" olarak anılmasını sağlamıştır. Bir başka ifadeyle "Üç Kemaller Diyarı" denildiğinde "Üç Kemal" olarak Namık Kemal, Mustafa Kemal ve Yahya Kemal'in Tekirdağ ile olan ilişkileri anlatılmak istenmektedir.

Bu bölümde "Üç Kemaller Diyarı" nı daha yakından tanıyabilmek adına Tekirdağ'ın Tarihi Yapısı, Tekirdağ'ın Nüfusu, Kentleşme ve Göç, Tekirdağ'ın Eğitim ve Sosyo-Kültürel Yapısı ve son olarak da Tekirdağ'ın Gelişmişlik Düzeyi: Ekonomik Yapı ve Çalışma Hayatı konuları sırasıyla ele alınacaktır.

3.5.1.1. Tekirdağ'ın Tarihi Yapısı

Tekirdağ ili, Anadolu ve Balkan toprakları arasında adeta bir köprü oluşturan Trakya Yarımadası'nda yer alması ve İstanbul'a olan yakınlığından dolayı stratejik bir önem kazanmış ve tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Tekirdağ tarihinin bazı kaynaklara göre M.Ö.4000 bazı kaynaklara göre de M.Ö. 6000 yılına kadar uzanan geniş bir tarihe dayandığı söylenilmektedir. Bunun yanı sıra yapılan arkeolojik kazılarla Tekirdağ'ın Kalkolitik, Tunç ve Demir Çağlarını yaşadığına dair kalıntılar ortaya çıkarılmıştır.[309]

Tarih boyunca birçok uygarlığın uğrak noktası olan Tekirdağ, *"Bisanthe*", *"Rodosto"* ve *"Tekfurdağı"* olmak üzere farklı isimlerle anılmıştır. Kesin olmamakla birlikte, Tekirdağ ilinin tarihte ilk kez *"Bisanthe"* adıyla Tekirdağ

---

[309]Tekirdağ Tarihi, Tekirdağ Belediyesi, http://www.tekirdag.bel.tr/tekirdag/tarih, 15.11.2017.

merkeze 8-10 km uzaklıkta bulunan bugünkü adıyla Barbaros olarak bilinen bölgede kurulduğu düşünülmektedir.[310] Eski tarih yazarı Pomponius Mela, Sisam (Samos) adasından gelen kolonilerin Bisanthe'yi kurduğunu ileri sürmüştür. Bisanthe'nin yanı sıra günümüzde Marmara Ereğlisi olarak bilinen Tekirdağ merkeze 35-40 km uzaklıkta bulunan bölgede, Tekirdağ tarihinin en eski şehir merkezlerinden biri olan "*Perinthos*" adında bir yerleşim yerinin varlığı yapılan arkeolojik çalışmalar sonunda kesinlik kazanmıştır. Daha sonraları *"Herakleia"* adını alan bölge nihayet Osmanlı'nın fethi ile "Ereğli" adını alarak Türk hâkimiyeti altına girmiştir.[311]

133 km gibi uzun bir sahil şeridine sahip olan bölge birçok koloni ve özellikle Grek deniz kolonileri tarafından oldukça önemsenmiştir. Bununla birlikte bulunduğu yarımadaya adını veren Trak boylarının etkisi bölge genelinde olduğu kadar Tekirdağ ilinde de etkilerini hissettirmektedir. Zamanla Pers ve Makedonya hâkimiyetleri altına giren Bisanthe şehri, Roma İmparatorluğu dönemimde *"Rhadestus",* İmparatorluğu'n Doğu ve Batı Roma İmparatorluğu olmak üzere ikiye ayrılmasından sonraki Bizans Dönemi'nde ise *"Rodosto"* olarak anılır olmuştur. 14.yy. da Şarköy, Malkara, Tekirdağ ve Çorlu'nun fethi ile bölge, Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir. Bölge Osmanlı hâkimiyeti ile Anadolu'dan gelen birçok Türkmen'e kuçak açmış, Osmanlı öncesi dönemde *"Rodoscuk"* olarak anılan şehir, önceleri Bizans Tekfurları'nın bu bölgede yoğun olarak yaşamasından dolayı Osmanlı Dönemi'nde *"Tekfurdağ"* olarak anılır olmuş ve nihayet Cumhuriyet'in ilanı ile bugünkü adı olan *"Tekirdağ"* adına kavuşmuştur. Osmanlı'nın son demlerinde Balkan Savaşları sonrasında o zamanki adıyla Tekfurdağ şimdiki adıyla Tekirdağ sırasıyla Bulgar ve Yunan işgaline uğramıştır.[312] Yabancı askerlerin işgaliyle şehirde yaşanan büyük acılar, nihayet 13 Kasım 1922 günü son bulmuş, Tekirdağ şehri düşman işgalinden kurtulmuştur.

Kurtuluş Savaşı'nın baş göstermiş olduğu yıllarda Askeri Ateş Militeri olarak Sofya'da görev alan Mustafa Kemal, Osmanlı Genelkurmayı'ndan savaş bölgelerinde bulunabilmek ve ülke savunmasına katkı sağlayabilmek adına yeni bir

---

[310] Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ.

[311] Mustafa H. Sayar, Eski Çağlarda Tekirdağ, Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ, Uluslar arası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri 26-27 Mart 2015, Namık Kemal Üniversitesi, Editör: Murat Yıldız, s. 23.

[312] Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ, *a.g.m,*

görev istemiş ve bunun üzerine Osmanlı Genelkurmayı Mustafa Kemal'i Çanakkale Cephesi'ne güç sağlamak adına Tekirdağ'da 19.Fırka adında yeni bir askeri birlik kurmakla görevlendirmiştir. Takvimler 2 Şubat 1915'i gösterdiğinde Tekirdağ'a gelen Mustafa Kemal, yirmi üç gün içerisinde birçok kaynağa göre *"Yarçeşme Barakaları"* (Yapılan araştırmalar sonucunda günümüzde Hayrabolu yolu üzerindeki virajlı olan yerin "*Yarçeşme Barakaları"* olarak geçtiği anlaşılmaktadır. Bahsedilen mevkide o günlerin anısına eski Osmanlıca kitabesinin zorlukla seçilebildiği tarihi bir çeşmeye rastlanılmıştır.) olarak adlandırılan 19.Fırka'yı kurmuş ve birliklerini kara ve deniz yolu üzerinden Çanakkale Cephesi'ne yürütmüştür. Kanlı savaş yıllarında savaşın seyrini değiştiren 19.Fırka'nın Mustafa Kemal tarafından Tekirdağ topraklarında kurulması Tekirdağ'ı ve Tekirdağlıları onurlandıran eşsiz bir olaydır.[313] Atatürk, bir konuşmasında Tekirdağ'daki o günleri şu sözleriyle dile getirmiştir:

"...Trakya'nın sevimli ve güzel bir parçası olan Tekirdağ'ın bende ayrı ve tatlı bir hatırası saklıdır. Umumî Harp esnasında 19. Tümen Komutanlığı'nı Tekirdağ'da üzerime almış ve tümeni orada oluşturmuştum. Bu tümeni teşkil etmekliğim Maydos, Arıburnu ve Anafartalar'daki askerî çalışmalarımın esasını oluşturmuştur. Yüksek heyetinizle görüşmek suretiyle bu hatırayı canlandırdığından sizlere ayrıca teşekkür eder ve muhterem Tekirdağ halkına hürmet ve selâmlarımın ulaştırılmasını rica ile en kısa zamanda ziyaretlerine geleceğimi bildiririm."[314]

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni, güçlü ve modern bir Türkiye hayali kuran Atatürk, modernleşme/batılılaşma projesi adı altında bir dizi reform ve inkılâbı hayata geçirmiştir. Bu inkılâplardan en çok ses getireni hiç kuşkusuz Arap Alfabesinin yerine Latin Harflerinden, Türkçe'nin dil ve Türklerin gırtlak yapısına uygun harflerin seçilerek oluşturulan yeni bir Türk Alfabesinin uygulanmaya başlanmasıdır. Türklerin İslamiyet'i kabulünden bu yana Türkçe'nin Arap harfleri ile yazılıp okunuyor olmasına rağmen halkın Arapça harflerini okuma ve yazmada ciddi zorluklarla karşılaşması ve ülke genelinde okuma-yazma oranının oldukça düşük olması yeni, daha kolayca anlaşılabilen ve öğrenilebilen bir alfabenin varlığını gerekli kılmıştır. Nitekim Atatürk 9 Ağustos 1928 tarihinde yeni alfabenin

[313] Kenan Oflaz, *a.g.e.*, 9-11.
[314] Atatürk ve Tekirdağ, http://www.trakyanet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=5:ataturk-ve-tekirdag&catid=13&Itemid=163, 01.06.2018, s.2.

kullanılmaya başlanacağının müjdesini İstanbul Sarayburnu'nda halka duyurmuştur. Halkın yeni alfabeye olan tepkisinin ne olacağı konusunda kaygılanan Atatürk, Selanik ve Balkan göçmenlerinin çoğunlukta olduğu, belki de kendisini daha iyi ve daha rahat hissedebileceği düşüncesiyle Harf İnkılâbı'nı Tekirdağ'da başlatma kararı almıştır. 23 Ağustos 1928 günü Salih Bozok, F. Rıfkı Atay, Şükrü Kaya, Başyaver Nasuhi, Ali Kılıç, Cevat Abbas ve Ruşen Eşref Unaydın eşliğinde Tekirdağ'a gelen Atatürk, vilayet binasındaki kara tahta başında Tekirdağ halkına tam 2 saat boyunca yeni Türk Alfabesi'ni tanıtmış, gelen soruları büyük bir sabır ve büyük bir sevgiyle adeta bir öğretmen edasında cevaplamıştır. Tekirdağ halkının gayret ve çabasından oldukça memnun kalan Mustafa Kemal Atatürk, daha sonraları Harf İnkılâbı gezilerine birçok şehirde devam etmiştir. Ve nihayet yapılan çalışmalar filiz vermiş, 1 Kasım 1928 tarihine gelindiğinde Türk Alfabesi T.B.M.M kararı ile yasal bir hale bürünmüştür.[315]

"İlk Fırka Kumandanı olduğum Tekirdağ'ı 14 sene sonra ziyaret edebildim. Bundan çok memnun ve mütehassisim. Fakat, daha çok memnun ve münşerih olduğum nokta şudur: Tekirdağ'lı vatandaşlarım daha şimdiden Türk harfleri ile yazıp okumayı hemen öğrenmişlerdir diyebilirim. Memurların kaffesini bizzat imtihan ettim. Sokaklarda ve dükkanlarda halk ile temrinler yaptık. Arap harfleri ile hiç yazmak, okumak bilmeyenlerin Türk harfleri ile derhal ünsiyet etmiş olduklarını gördüm. Henüz ortada salahiyettar makamatın tasdikinden geçmiş bir rehber olmadan, henüz millet muallimleri delalet faaliyetine geçmeden koca Türk Milleti'nin hayırlı olduğuna kanaat getirdiği bu yazı meselesinde bu kadar yüksek şuur ve intikal ve bilhassa istical göstermekte olduğunu görmek benim için cidden büyük, ama çok büyük saadettir."[316] sözleriyle Atatürk, Tekirdağ halkından duymuş olduğu memnuniyeti ve Türk alfabesinin halk üzerindeki etkisini dile getirmiştir.

Yüzyıllardır Osmanlı hâkimiyeti altında olan Balkan toprakları, birçok kanlı savaşla topraklarımızın dışında kalmıştır. 1934-1935 yılları arasında yapılan bir dizi anlaşma ile Balkan topraklarındaki soydaşlarımızın Türk topraklarına gelmesi sağlanmıştır. Bu göç ve iskân politikası çoğunluğu Trakya bölgesine olmak üzere pek çok soydaşımız anavatanlarına geri dönmeye başlamıştır. O yıllarda Tekirdağ'a

[315]Kenan Oflaz, *a.g.e.*, s.9-15.
[316]Atatürk ve Tekirdağ, *a.g.m.*, s.5.

bağlı küçük ve fakir bir köy olan Muratlı'ya Bulgaristan, Dobruca'dan Atatürk'ün özel emriyle Türk topraklarına getirilen Türkler için, sağlık ocağı ve postanesi bulunan Türkiye'nin ilk ve tek köyünün o zamanların en modern köyünün inşası için çalışmalara başlanmıştır. Soydaşlarımızın maddi bir sıkıntı içerisine girmemesi için her aileye bir ev, 10 dekar tarla, iki komşu ailenin kullanabilmeleri için bir çift öküz ve 2 tekerli bir araba tahsis edilmiştir. 3 Haziran 1936 tarihinde Atatürk, Balkan hemşerilerini görüp onlarla tanışabilmek için Muratlı'ya teşrif etmiştir. Aradan hemen hemen bir yıl geçtikten sonra 137 yılının Ağustos ayında Atatürk, Tekirdağ'a beşinci ziyaretini düzenlemiştir. Bu ziyaret Atatürk'ün Tekirdağ'ı son ziyareti olmuştur. Avrupa'da Nazi katliamının ve faşizmin yarattığı kargaşadan rahatsızlık duyan Atatürk, olası bir tehdite karşı Çorlu-Saray güzergâhı üzerinde Türk ordusunu teftiş etmek ve orduyu olası bir savaşa hazırlamak adına onbinlerce askerin katılımıyla gerçekleşen büyük Trakya askeri manevraları düzenlemiştir.[317]

3.5.1.2. Tekirdağ'ın Nüfusu, Kentleşme ve Göç

Trakya Yarımadası'nda yer alan Tekirdağ, İstanbul ve Çanakkale yolları üzerinde, denize kıyısı bulunan bir şehir olduğu için Edirne ve Kırklareli'ye göre jeopolitik konumu olarak daha avantajlı bir konuma sahiptir. Denize kıyısı olmasından dolayı büyük bir ticaret limanına sahip olan şehir, Çorlu ve Çerkezköy olmak üzere iki büyük sanayi bölgesini de bünyesinde barındırmaktadır. Sanayileşmenin olması şehrin büyük göç dalgaları almasına ve dolayısıyla Tekirdağ nüfusunun artmasına sebebiyet vermiştir.

Tekirdağ'da bilinen ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmış ve nüfus 14.387 olarak açıklanmıştır. İlerleyen yıllarda devam eden nüfus sayımları sonucunda Tekirdağ nüfusu, 1935 yılında 20.354, 1940 yılında 17.081, 1945 yılında 14.780, 1950 yılında 15.696 ve 1955 yılında 17.957 olarak yer yer artan ve azalan bir grafik izlemiştir. 1940-1945 yılları arasında yaşanan II.Dünya Savaşı yıllarında Bulgaristan'ın Almanya ve akabinde Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi, Türkiye'nin Trakya topraklarında bir tehdit olarak algılanmış, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ'dan ülkenin diğer kesimlerine doğru bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu

[317] Kenan Oflaz, *a.g.e.*, s.23-28.

bağlamda bölgede azalan nüfusun, şehirlerin gelişimini olumsuz etkilediği aşikârdır. 1960 yılında yapılan nüfus sayımı ile Tekirdağ nüfusu 23.967 olarak açıklanmış, ilerleyen yıllarda 1965 yılında 27.069, 1970 yılında 35.387, 1975 yılında 41.257, 1980 yılında 52.093, 2000 yılında 107.191 ve son olarak da 2010 yılında 141.437 ile artan bir oranla devam etmiştir.[318] Ve nihayet Tekirdağ'ın nüfusu 2017 verilerine göre 1.005.463 olarak açıklanmıştır.

Tablo 1: Tekirdağ Nüfus Yoğunluğu

Kadın Nüfusu	488.967
Erkek Nüfusu	516.496
Toplam Nüfus	1.005.463

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017

Görüldüğü üzere TÜİK tarafından 2017 yılında yapılan son araştırmalara göre Tekirdağ'ın kadın nüfusu 488.967, erkek nüfusu 516.496 olmak üzere toplam nüfusu 1.005.463 olarak kayıtlara geçilmiştir. Buna ek olarak Tekirdağ ilinin almış olduğu göç dalgası vermiş olduğu göç dalgasından bir hayli fazla olup Tekirdağ ilinin net göç hızı Tablo 2 'de yer aldığı üzere %20.8 oranında belirlenmiştir.

Tablo 2: Tekirdağ İli Göç Durumu

Toplam Nüfus	1.005.463
Alınan Göç Sayısı	55.391
Verilen Göç Sayısı	34.658
Net Göç Sayısı	20.733
Net Göç Hızı	20,8

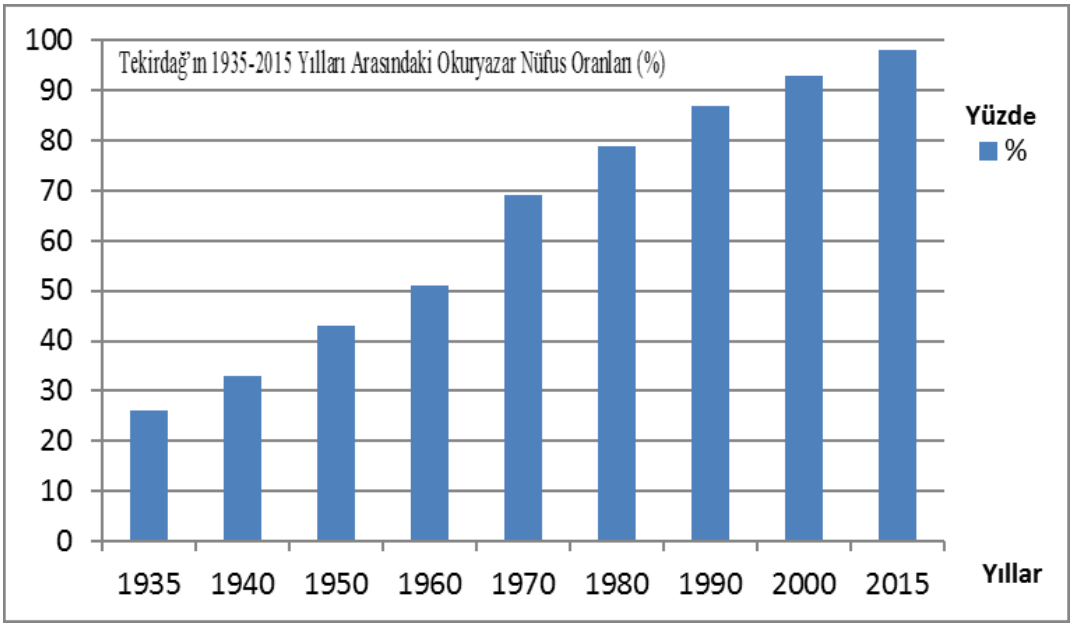
Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017.

[318]Metin Tuncel, Türkiye'de Kıyı Taraçaları Üzerinde Kurulan Şehirler: Tekirdağ Örneği, Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ, Uluslar arası Tekirdağ Sempozyumu Bildirileri 26-27 Mart 2015, Namık Kemal Üniversitesi, Editör: Murat Yıldız, 2016, s. 64-65.

3.5.1.3. Tekirdağ'ın Eğitim ve Sosyo-Kültürel Yapısı

Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde yer alan Tekirdağ Türkiye'nin eğitim sıralamasında diğer pek çok şehre göre önde gelmektedir. Nitekim Tekirdağ, Türkiye illeri arasında okuma-yazma oranının en fazla olduğu ikinci il olarak belirlenmiştir.[319] Nitekim Harf İnkılabı yıllarında Atatürk'ün bu inkılap ile ilgili ilk ziyaretini Tekirdağ'a yapması ve yapmış olduğu ziyaretten oldukça memnun ayrılması, Tekirdağ halkının okuma-yazmadaki gayretini takdir etmesi, Tekirdağlıların eski dönemlerden beri okuma ve yazmaya meraklı bir toplum olduğunu gözler önüne sermektedir.

Grafik 1: Tekirdağ'ın 1935-2015 yılları arasındaki nüfusunun % olarak okuryazar oranları.

Kaynak: Tekirdağ'ın Eğitim Coğrafyası Üzerine Bir İnceleme, Yrd. Doç. Dr. Vedat Şahin

Grafik 1'de görüldüğü üzere Tekirdağ'da 1935 yılında %20 lerde seyreden okuma-yazma oranı, her yıl artan bir ivme izlemiş ve 2015 yılına gelindiği Tekirdağ nüfusunun okuma-yazma oranı %90'ı geçmiştir.

2006 yılında Trakya Üniversitesi'nden ayrılan Ziraat Fakültesi, Namık Kemal

[319] Tekirdağ Okuma-Yazma Oranında Türkiye İkincisi, http://www.tekirdag.bel.tr/haber/14306, 16.05.2018.

Üniversitesi olarak eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. Tekirdağ'da üniversiteye ek olarak ortaokul, lise ve dengi okullarda devlet ve özel okulların varlığı Tekirdağ'daki eğitim seviyesini olumlu yönde etkileyen faktörlerdendir. Bunun yanı sıra şehirde yer alan Halk Eğitim ve Gençlik Merkezleri bünyesinde sanat, müzik, dil ve iş edindirme kursları, Tekirdağ'da yapılan eğitim faaliyetleri arasında değerlendirilebilmektedir.

2014 yılında yapılan yerel seçimlerle Tekirdağ Belediyesi Büyükşehir ünvanını almıştır. Tekirdağ merkez Süleymanpaşa ilçesi olarak anılmaya başlamış ve Süleymanpaşa Merkez İlçesi Belediye Başkanlığı görevine getirilen Ekrem Eşkinat Tekirdağ'ı bir kültür ve sanat merkezi yapacağını birçok konuşmalarında dile getirmiştir. Nitekim Tekirdağ'da yıllardır kutlana gelen Geleneksel Kiraz Festivali'ne ek olarak diğer illerin de festivalleri aynı coşkuyla kutlanmaya başlamıştır. Buna ek olarak özel gün ve haftalarda belediyenin sponsorluğunda birçok ücretsiz tiyatro etkinlikleri ve konserler düzenlenmektedir ve bu etkinlikler yıllar içerisinde bir gelenek halini almaktadır. Tekirdağ ve ilçelerinde her yıl kutlanan etkinlik ve festivaller aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3:Tekirdağ ve İlçelerinde Kutlanan Festivaller

Festivalin Adı	**Festivalin Yeri**	**Festivalin Tarihi**
Nevruz Kutlamaları	Tekirdağ	21 Mart
Hıdrellez Kutlamaları	Tekirdağ	6 Mayıs
Muratlı Hıdırellez Şenlikleri	Muratlı	Mayıs ayının ilk haftası
Geleneksel Bozaba Şenlikleri	Büyükyoncalı-SARAY	Mayıs ayının ikinci haftası
Tekirdağ Kiraz Festivali	Tekirdağ	13-19 Haziran
Yağlı Güreşler ve Sünnet Şöleni	Çerkezköy	Haziran Ayı
Yaz Spor Okulu	Çerkezköy	Temmuz-Ağustos
Dudulenge Şenliği	Çorlu	6 Mayıs
Uluslar arası Ceviz Festivali	Çorlu	Ağustos 4.Hafta
Geleneksel Karpuz Festivali	M. Ereğlisi	01-15 Ağustos
Sünnet Şöleni	M. Ereğlisi	Ağustos 4.Hafta
Ayçiçeği Festivali	Hayrabolu	Ağustos 2. Haftası
Tarım ve Süt Ürünleri Festivali	Malkara	31 Ağustos-03 Eylül

Kaynak: Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ

3.5.1.4. Tekirdağ'ın Gelişmişlik Düzeyi: Ekonomik Yapı ve Çalışma Hayatı

Türkiye'nin birçok şehir ve kesimine göre yaşam standartlarının iyi düzeylerde seyrettiği Tekirdağ, 2016 yılında ünlü ekonomi dergisi *"Forbes"* tarafından yapılan *"İş Yapmak ve Yaşamak için En İyi Kentler"* adlı araştırma sonucuna göre yaşanacak şehirlerarasında İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra 4.şehir olarak seçilmiştir.[320] İstanbul'dan sonra Trakya Bölgesi'nin en büyük liman şehri olan Tekirdağ, ithalat ve ihracat limanlarıyla hizmet vermektedir. Marmara Ereğlisi'nde bulunan BOTAŞ limanı ile sıvılaştırılmış doğalgaz ihracı ve Barbaros limanında bulunan ASYAPORT transit konteyner limanı ile yapılan ithalat ve ihracat, Tekirdağ'ı bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Bunun yanı sıra Barbaros, Şarköy ve Mürefte limanlarında yolcu taşımacılığı yapılmaktadır.

Tekirdağ, Türkiye'nin ayçiçeği ihtiyacının %25'ini karşılayan oldukça verimli topraklara ve güzel bir iklime sahiptir. Kirazı ile meşhur olan Tekirdağ, meyve ve sebze üretiminde de aktif bir rol üstlenmektedir bunun yanı sıra Tekirdağ'ın üzüm bağları oldukça yaygındır. Çayır ve bol meraları, bitki örtüsü ve iklimi ile hayvancılık yapmaya elverişli olan Tekirdağ'da kıl keçisi, koyun ve sığır yetiştirilmektedir. Arıcılık ve hindi yetiştiriciliğinin yaygın olduğu şehir, balık bakımından da bir hayli zengindir.[321]

Bir liman kenti olan Tekirdağ, tarım alanlarının çokluğu ve bereketli üzüm bağları ile dikkat çekmektedir. Sahip olduğu bu ürünleri işleyebilmek adına Tekirdağ'da birçok sanayi fabrikası kurulmuş ve kentte endüstrileşme oranında büyük bir artış yaşanmıştır. 1931 yılında kurulan şarap ve içki fabrikasını daha sonraları, yağ, un ve irmik fabrikalarının kurulması izlemiştir.[322] Uzun bir süre tarıma dayalı sanayiye sahip olan Tekirdağ, 1970'li yıllardan sonra metal eşya ve

[320]Pınar Kılıç Vappreau, Türkiye'nin Yaşamak ve Çalışmak İçin En İyi 10 İli, https://www.paradurumu.com/foto-galeri/ev-almak/turkiyenin-yasamak-ve-calismak-icin-en-iyi-10-ili-galeri-2703, 27.05.2018.
[321]Murat Eliçalışkan, Tekirdağ Ekonomik Faaliyetler, http://www.cografya.gen.tr/tr/tekirdag/ekonomi.html, 27.05.2018.
[322] Metin Tuncel, *a.g.m,* s. 65.

makine üretimi gibi alanlarda da faaliyet göstermeye başlamıştır. Sanayileşmenin daha çok Tekirdağ'ın Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Sanayileşmenin gelişmiş olduğu Tekirdağ ili maden yatakları bakımından zayıf bir yapıya sahip olup maden yatakları olarak sadece linyit ve manganez yatakları bulunmaktadır. [323]

Ekonomisi tarım ve ekonomiye dayanan Tekirdağ'da birçok sektörde kadınların erkeklerle birlikte çalışma hayatına aktif bir şekilde katıldığı görülmektedir. Bu sektörlerde en çok imalat alanında istihdam sağlanmasının yanı sıra sağlık sektöründe çalışan kadınların sayısının erkeklerin sayısından oldukça fazla olması dikkat çeken bir ayrıntıdır.

Tablo 4: Tekirdağ'da Çalışanların Sektörlere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

(Kaynak:İPA 2017)

Sektörler	**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
İmalat	26.938	62.702	89.641
Toptan Perakende Ticaret	3.896	11.020	14.916
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	2.632	3.841	6.472
İnşaat	528	3.748	4.276
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	1.726	772	2.498
Ulaştırma ve Depolama	283	1.990	2.273
Diğer Hizmet Faaliyetleri	326	1.164	1.490
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	773	691	1.464
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	80	1.281	1.361
Eğitim	769	420	1.188
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	259	476	735
Gayrimenkul Faaliyetleri	127	475	601
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağılımı	90	345	435
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	41	165	206
Bilgi ve İletişim	90	97	187
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	10	61	71
Kültür, Sanat Eğlence, Dinlence ve Spor	11	12	23
Genel Toplam	**38.578**	**89.258**	**127.836**

[323]Murat Eliçalışkan, *a.g.m.*

Tekirdağ ilinde çalışma hayatına katılan kadın ve erkeklerin sektörlere göre dağılımını gösteren Tablo 4 incelendiğinde kadın ve erkeklerin en çok imalat sektöründe istihdam edildikleri görülmektedir. Çoğu sektörde erkeklerin kadınlara göre artan bir oranda katılım göstermesinin yanı sıra İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri ve Eğitim sektörlerinde bu oranın değiştiği, kadınların bu sektörlerde erkeklerden daha fazla bir katılım sağladıkları göze çarpmaktadır. Özellikle İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetlerinde kadın çalışan sayısı ile erkek çalışan sayısı arasındaki farkın oldukça fazla olduğu dikkat çeken bir ayrıntıdır.

İPA tarafından 2017 yılında yapılan araştırma verilerinin son durumunu analiz edebilmek ve alan araştırmasına somut bir örnek oluşturabilmek adına kadınların erkeklere göre artan bir katılım sağladığı sağlık sektörü baz alınarak Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Örneklem grubunun Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi olarak belirlenmesindeki en büyük etken bu kurumun diğer kurumlara (Tekirdağ Devlet Hastanesi'nin 1.Kısım, 2.Kısım ve 3.Kısım olmak üzere üç farklı yerde, üç farklı kısma bölünmüş olması örneklem grubu olarak ele alınmasını zorlaştırmaktadır.) göre daha kolay çalışma yapabilme imkanı sağlamasıdır. İPA tarafından elde edilen verilerin son durumunu analiz edebilmek ve sağlık sektöründe kadın çalışan sayısının bu denli fazla olmasının altında yatan faktörleri araştırmak adına Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi Başhekimi sayın Dt. Halim Doğrusöz ile görüşme sağlanmıştır. Diş hekimi, veri giriş danışma görevlisi, temizlik ve güvenlik görevlileri, İŞKUR personeli ve sağlık meslek liselerinden gelen stajer öğrenciler olmak üzere Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi'nin toplamda 220 çalışanı bulunmaktadır.

Tablo 5:Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi'nde Çalışanların Cinsiyete ve Görevlere Göre Dağılımı

Görev Dağılımları	**Kadın**	**Erkek**
Diş Hekimi	55	47
Veri Giriş Danışma Görevlisi	35	5
Temizlik Görevlisi	9	5
Güvenlik Görevlisi	3	7
İŞKUR Personeli	25	3
Stajer Öğrenci	21	5
Toplam	148	72

Görüldüğü üzere 148 kadın ve 72 erkek çalışanı olmak üzere toplamda Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi'nde 220 çalışan görev almaktadır. Görev dağılımları incelendiğinde güvenlik görevlisi haricindeki diğer tüm görevlerde kadınların erkeklerden daha fazla bir katılım sağladığı görülmektedir. Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi Başhekimi Sayın Dt. Halim Doğrusöz, sağlık sektörünün daha çok kadın emeğine dayalı yani feminen bir sektör olduğunu dile getirmiş, Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi'nin yanı sıra Tekirdağ'daki diğer sağlık kurumlarında da kadın çalışan sayısının erkeklere oranla fazla olduğunu belirtmiştir. Sayın Halim Doğrusöz, kadınların birçok görevde erkeklerden daha başarılı olduğuna inandığı için hastane içerisindeki kadınlara önemli görev dağılımlarında bulunmuştur. Nitekim Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi'nde kalite direktörü, hasta iletişim birimi şefi, özlük şefi, laboratuar şefi ve hatta güvenlik şefi olarak kadınlar görev almaktadır. Avrupa'da yapılan bir araştırmaya göre çocuklardaki eğitim seviyesinin annelerin çalışma hayatına katılımıyla doğru orantılı bir şekilde artış gösterdiğini ve bu sayede daha eğitimli, güvenli, mutlu ve çağdaş aileler ve dolayısıyla nesiller yetişebileceğini belirten Sayın Doğrusöz kadının çalışma hayatına katılması gerektiğini desteklemekte ve kadın istihdamını arttıracak yatırımların teşvik edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kadınlar adına kaliteli, sürdürülebilir ve güvenli bir istihdam için sağlık sektörüne yatırım yapılması

gerektiğinin altını çizen Sayın Doğrusöz, kadın istihdamının artmasıyla birlikte kişi başına düşen milli gelirin de artacağına ve böylece ülke ekonomisinin daha dinç ve dinamik bir seyir izleyebileceğine dikkat çekmiştir.

3.5.2.Tekirdağ'da Kadın ve Kadın Hareketi

Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği yıllarda Türk Kadını, savaşın kazanılması için birçok görev üstlenmiştir. O yıllarda savaşın kanlı seyrine Salı ve Cuma günleri ölü ve yaralıların taşınabilmesi için ara verilmiştir. Çanakkale'ye oldukça yakın bir konumda bulunan Tekirdağ'a, Çanakkale Cephesi'nde yaralanan ve şehit olan birçok asker "*Gülnihal"* ve "*Gülcemal"* vapurları ile şehire getirilmiştir. O günlerde Tekirdağ'daki tüm evlerin birer hastane, kadınların ise hemşire ve hasta bakıcı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.[324] Bu bağlamda Türk kadınının eski Türk toplumlarında görülen o savaşçı, tuttuğunu koparan ve mücadeleci ruhunu kaybetmediği dikkati çeken bir ayrıntıdır. Nitekim Türk kadınının bu özelliği ilerleyen yıllarda hak ve hukuk alanında etkisini göstermiş ve kadınlar topyekûn bir ayaklanma ile kaybetmiş olduğu hakları elde etme mücadelesine girişmişlerdir.

Türk kadın hareketinin başlangıcı Osmanlı Dönemi'nde filizlenmeye başlayan bir harekettir. Bu hareketin, iller bazında ele alındığında birbirinden farklı bir tarihi arka plana sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ele alınan Tekirdağ ilinde, kadın hareketi 1954 yılında Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi'nin açılmasıyla ete kemiğe bürünmüştür. Türk Kadınlar Birliği'nden sonraki yıllarda 1979 yılında Tekirdağ Lions Kulübü, 1984 yılında Tekirdağ Yardımseverler Derneği, 1985 yılında Emekli Öğretmenler Derneği, 1991 yılında TÜMBELSEN Kadın Sekreterliği, 1994 yılında Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, 1995 yılında Atatürkçü Düşünce Derneği ve Türk Anneler Derneği, 2002 yılında Muhtaç Çocukları Koruma Derneği, 2007 yılında Kadın Girişimciler Kurulu, 2009 yılında Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, 2012 yılında NAKSAM, 2014 yılında Engelsiz Yaşam Derneği ve Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, 2015 yılında Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2016 yılında Süslü Egsoz

[324] Kenan Oflaz, *a.g.e.*, s.9.

Kadın Motosikletliler Kulübü başta olmak üzere pek çok dernek ve kulüp faaliyete geçmiştir. Günümüzde Tekirdağ ilinde kadın ve kadın hareketi adına çalışmalarda bulunan dernek, sendika, kurul, platform vb. olmak üzere toplam 36 kurum ve kuruluş tespit edilmiştir.

Tekirdağ'da 2000'li yıllarda kadın adına birçok projeye imza atan NAKSAM Müdürü Doç. Dr. Gülen Özdemir o günleri şu sözleriyle açıklamıştır: *"Tekirdağ'da 2000 yılında kurulan Kadın Statüsü birimi Türkiye'de Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına ön ayak olmuştur. 2004 yılına gelindiğinde Tekirdağ Valiliği'nin de desteğiyle kadınların el emeklerini ve ev yemeklerini değerlendirmek adına Kadın Dayanışma ve İşletme Kooperatifi kurulmuştur. Buradaki amaç kooperatif çatısı altında kadınlara öncelik edip onları yüreklendirerek kooperatifin yönetim ve idaresini kadınların sorumluluğuna bırakmaktı fakat bizim elimizi çekmemiz kadınların dağılmasına neden oldu ve nitekim 2008 yılında kooperatif etkinliğini yitirmiş oldu."*[325]

Takvimler 2013 yılının 8 Mart'ını gösterdiğinde Tekirdağ Belediyesi ve Tekirdağ Kent Konseyi'nin çalışmaları sonucu Türkiye'nin birçok şehrinde emsalleri bulunan bir *"Hanımeli Pazarı"* açılmıştır. Dönemin Belediye Başkanı Op. Dr. Adem Dalgıç, *"Göreve geldiğimizde pasif durumda olan kent konseyini aktif hale getirdik. Sürekli proje üreten bir konuma getirdik. Kent konseyimizin ürettiği projeleri her zaman destekledik. Hanımeli pazarımız da bunlardan bir tanesi. Tamamen belediyemizin atölyesinden kendi imkânlarımızla ürettiğimiz kabinlerde kadınlarımız elişi ürünlerini satma ve ev ekonomisine katkı sağlama imkânına kavuştular. Emeği geçen herkese teşekkür ediyor ve hayırlı olmasını temenni ediyorum."*[326] sözleriyle Hanımeli Pazarı'nın işlevini dile getirmiştir.

Tekirdağ Hayal Adası Kadınları Kadın Girişimleri Üretim ve İşletme Kooperatifi Başkanı Aynur Güner, bir gazeteye vermiş olduğu röportajda Hayal Adası'nın ve kooperatifin kuruluş macerasını şu sözleriyle anlatmıştır: *"Trakya Kalkınma Ajansı'nın 2015 Yılı Sosyo-Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı*

[325] NAKSAM Müdürü Doç. Dr. Gülen Özdemir ile yapılan görüşme.
[326] Hanımeli Pazarı Açıldı, http://www.tekirdag.bel.tr/eski_haber/2290, 15.05.2018.

kapsamında başarılı bulunarak hibe almaya hak kazanan; Süleymanpaşa'da yasayan, ekonomik olarak çalışmaya ihtiyacı olan, hedef grupta yer alan kadınlara yönelik seminer, eğitim ve atölye çalışmaları düzenlenerek kadın istihdamının arttırılmasının sağlandığı; Tekirdağ Valiliği'nin katkıları ve Büyükşehir Belediyesi tarafından tahsis edilen katlı otopark üzerinde yer alan perakendeci hal binasında bulunan 11 adet atölye ile bir adet Sağlık Eğitim ve Danışma Merkezinde uygulanan "Hayal Adası" Projesi kapsamında Kadın, Üretim ve Dayanışma Atölyeleri kurulmuştur. Üreten Kadın, Üreten Tekirdağ sloganıyla uygulamaya başlatılan proje kapsamında kadınlar bildiğim kadarıyla 10 dalda eğitim almışlardır. Daha sonra burada eğitim gören kadınlardan 6'sı projenin sürekliliğini sağlamak için birleşerek kooperatif kurma çalışmalarına ve görüşmelerine başladılar. Bu 6 kadın kooperatif kurmak için başlattıkları çalışmalarda Süleymanpaşa Başkan Yardımcısı Gülferah Güral ve benimle görüştüler. Sonrasında birleşerek bu yılın Mart ayında projeden adını alan Hayal Adası Kadınları Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifini kurduk."[327]

Türkiye'de Osmanlı Dönemi zamanında ilk adımları atılmaya başlanan kadın hareketinin temel amacı, kadınların sesini duyurabilmek ve sorunlarına çözüm üretebilmek, kadınların erkeklere göre ikinci planda oluşuna karşı mücadele ederek her bir kadının bir birey olarak toplumsal hayata aktif bir şekilde katılımını sağlamaktır. Bu bağlamda kadınların dernek, vakıf, komisyon ve merkez gibi birbirinden farklı isimler altında sistemli bir şekilde örgütlenerek bildiriler hazırladığı ve dergiler yayınlamaya başladığı görülmektedir. Nitekim Tekirdağ'daki kadın hareketinin de çıkarılan kadın dergileri ve kurulan kadın örgütleriyle ete kemiğe bürünerek güçlendiği bilinmektedir. Bu bölümde Tekirdağ'daki kadın hareketini analiz edebilmek için kadınlar tarafından çıkarılan kadın dergileri, kadınlar tarafından kurulan kadın örgütleri ve Tekirdağ Kadın Platformu'na üye olan yönetiminde kadınların söz sahibi olduğu kurum ve kuruluşlar sırasıyla incelenecektir.

[327] Tekirdağ'da Yerel Ürünleri Tanıtacağız, http://www.avrupagazetecilik.com.tr/tekirdagda-yerel-urunleri-tanitacagiz.html, 12.05.2018.

3.5.2.1.Kadın Dergileri

Kadın hareketi, yapılan eylem, protesto ve yürüyüşler dışında çoğu zaman çıkarılan kadın dergileri ve açılan dernekler ile kendisini ifade edebilmekte, sesini duyurabilmektedir. Tekirdağ'da her ne kadar yayın hayatına devam eden güçlü kadın dergileri olmasa da bu bölümde Tekirdağ'da Süleymanpaşa Belediye Haber'in ücretsiz eki olarak bir defaya mahsus olarak çıkarılan Kadın dergisi ve bir kadın gazetesi olmamakla birlikte sayfalarında kadın yazarlara yer veren *"Tekirdağ 59 Haber"* sırasıyla incelenecektir.

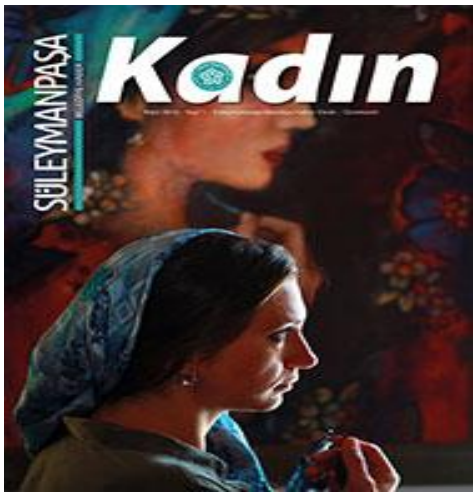
3.5.2.1.1. Kadın

Tekirdağ Süleymanpaşa Belediyesi Belediye Başkan Yardımcı Gülferah Dinç Güral'ın öncülüğünde kadın derneklerinin bir araya gelerek ortak bir harekette bulunmak ve Tekirdağ'da var olan kadın sesini ve kadın hareketini güçlendirmek amacıyla Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde yer alan kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer dernek, kurum ve kuruluşların tek bir çatı altında toplandığı "Süleymanpaşa Kadın Platformu" adında bir platform oluşturulmuştur. Bu platformun dernek, sendika, siyasi partilerin kadın kolları, meslek odaları olmak üzere toplamda 21 üyesi bulunmaktadır.

Kurulduğu yıl olan 2016 yılının 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü etkinliklerini bir aya yayan etkinliklerle kutlayan Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun girişimleriyle her ay düzenli olarak çıkarılan Süleymanpaşa Belediye Haber'in Mart 2016 tarihli sayısına ek olarak *"Kadın"* dergisi çıkarılmıştır. Dergide, *"Geçmişten Bugüne Türkiye'de Kadın Hareketi", "Kadının Adı Var",* Eğitim-Sen Kadın Sekreteri Filiz Dikdönek'in kaleme aldığı *"Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Aile- Eğitim-Hukuk –Siyaset",* Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi'nin Kurucusu ve Başkanı Mine Engin Tekay'ın kaleme aldığı *"Ah!",* Engelsiz Yaşam Derneği'nin kaleme aldığı Şerife Türüdü'nün *"Yolculuk Gerçeği",* Hilal Avcı'nın kalem aldığı *"25 Kasım, Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü"* ve son olarak da Tekirdağ Valiliği Avrupa Birliği Dış İlişkiler Bürosu Proje Koordinatörü Remziye Yıldırım'ın kaleme aldığı *" Hayal Adası Projesi"* yazılarına,

bunun yanı sıra Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclis Başkanı Hilal Kızılözen tarafından Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ile gerçekleştirilen röportaja yer verilmiştir.[328] Ne yazık ki i Kadın dergisi uzun ömürlü olamamış çıkarılan 1.sayısı ile yayın hayatına veda etmiştir.

Resim 1: Süleymanpaşa Belediye Haber'in ücretsiz eki olarak çıkarılan Kadın dergisi [329]

3.5.2.1.2. 59 Haber Tekirdağ

2009 yılının Ağustos ayında yayın hayatına başlayan 59 Haber Tekirdağ gazetesi, Tekirdağ Düşünce Platformu adı altında birçok yazarın gözünden Tekirdağ'daki yerel olayları yorumlama, analiz etme ve değerlendirebilme amacında olan bir gazetedir. 59 Haber Tekirdağ'ın "*http://www.59haber.com"* adresli bir internet sayfası bulunmaktadır.[330]

59 Haber Tekirdağ, kadınların çıkardığı bir dergi olmamasına rağmen kadınların yazılarına yer veren yerel bir gazetedir. Hasan Erge, Gülay Sormageç, Ahmet Acaroğlu, ElifCE, İbrahim Birelma, Fatih Erge, Nurcan Balıbey, Nezih Okur,

[328] Süleymanpaşa Belediye Haber Eki Kadın 1.sayısı, Mart 2016.
[329] Süleymanpaşa Belediye Haber Eki Kadın.
[330] Fatih Erge, Hakkımızda, http://www.59haber.com/, 04.06.2018.

Şevket Kasap, İsmet Çoşkun, Birgül Kemiksiz, Kamile Gülegezen, Canan Gündüz Şentürk, Eralp Günay ve Erim Onan olmak üzere 15 köşe yazarı bulunan yerel gazetenin 6 kadın köşe yazarı bulunmaktadır. Bu kadın yazarlar, siyasetten politikaya, ekonomiden, sanat ve tarihe kadar çok geniş bir alanda yazmakta bununla birlikte kadın ve kadın hareketi ile ilgili yazılar kaleme almaktadırlar. Öyle ki Gülay Sormageç'in kaleme aldığı *"Kadınlar Gününe, Bir Kadının Kaderi mi?, Türk Kadını Latiftir, Özgecan Aslan",* ElifCE'nin kaleme aldığı *"Şahsiyet Rötarı: 1 Kadın, 3 Şair",* Nurcan Balıbey'in kaleme aldığı *"Şehirli Gelin, Palamarkalı Kadınlar, Damacanalı Kadın",* Birgül Kemiksiz'in kaleme aldığı *"Haber Değeri Olmayan Öldürülen Kadınlar!, Kadın Kolları İl Kongresi Notlarım, Kadınların Gücü, Eş Değil Eşit Olmak, Gündeme Kadın Gözüyle Bakış…, 365 kere 8 Mart, Bize Özge'ce Canlarımız, Nezihe Muhiddin",* Canan Gündüz Şentürk'ün *"Kadın"* ve son olarak da Kamile Gülegezen'in *"Sevgi Kaç Para!!!, Demokrasi ve Anayasa, Tarz-ı Siyaset"* gibi yazılar, 59 Haber Tekirdağ gazetesinde kadınların düşüncelerine her alanda yer ve değer verildiğini kanıtlar niteliktedir.[331]

3.5.2.2.Kadın Dernekleri

Tekirdağ'daki kadın derneklerini ve yönetiminde kadınların olduğu kurum ve kuruluşları tek bir çatı altında toplayarak, Tekirdağ'da güçlü bir kadın sesi yaratmak ve ne yazık ki senede bir gün hatırlanan "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" nü bir etkinlik havasında bir aya yayarak kutlamak amacı ile Süleymanpaşa Belediye Başkan Yardımcısı Gülferah Dinç Güral tarafından 2016 yılında bir *"Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu"* oluşturulmuştur.

[331] 59 Haber Tekirdağ adlı yerel gazete.

Resim 2: Süleymanpaşa Kadın Platformu Logosu

Süleymanpaşa Kadın Platformu’na Türk Kadınlar Birliği, Uç Fikir Sanat, Türk Anneler Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Eğitim-Sen, Engelsiz Yaşam Derneği, Eğitim-İş, Yardımseverler Derneği, Türk Eğitim- Sen, CHP Kadın Kolları, Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, TÜMBELSEN, Önder Çiftçi Kadın Kolları, Türk Tabipler Birliği, Diş Hekimleri Odası, Türkiye Sakatlar Derneği, Cumhuriyet Kadınları Derneği, Muhtaç Çocukları Koruma Derneği, Emekli Öğretmenler Derneği ve son olarak da platforma dâhil edilen İyi Parti olmak üzere toplamda 21 dernek, vakıf, kurum ve kuruluş üye olarak bulunmaktadır. Platform üyeleri tek tek incelendiğinde kadın derneklerinin yanı sıra, sendika, meslek odaları ve ilk etapta kadın konusuyla alakası olmadığı düşünülen kurum ve kuruluşların platform içerisinde yer aldığı görülmektedir. Süleymanpaşa Kadın Platformu başkanı, Gülferah Dinç Güral, kendisiyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşme sırasında platformun kuruluş aşamasını ve amacını şu sözleriyle dile getirmiştir: *“Süleymanpaşa Belediyesi’nde Başkan Yardımcısı olduktan sonra kadın derneklerinin ve yönetimi kadın ağırlıklı olan derneklerin ayrı ayrı etkinlikler yaptığını ve bir araya gelemediklerini fark ettim. 2016 yılında 8 Mart programı için belediye olarak ne yapabiliriz diye düşünürken bütün derneklerin kadın üyelerinin bir arada hareket etmesi gerektiği fikri üzerine yoğunlaştım. 8 Mart’ın sadece bir gün değil bir aya yayılan etkinliklerle kutlanması fikri ve kadın derneklerinin bir araya gelerek güçlenmesini sağlamak*

amacı ile bütün derneklere ve yönetiminde kadınların bulunduğu kurum ve kuruluşlara ve parti kadın kollarına bir kadın platformu adı altında birleşerek birlikte hareket etme çağrısında bulundum. Olumlu dönüşlerin olması bizi oldukça sevindirdi ve hemen gereken çalışmalara başladık. 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nü bir aya yayan yürüyüş, konser ve sergilerle kutladık."[332]

Bu bölümde Tekirdağ Süleymanpaşa merkez ilçesinde yer alan ve Tekirdağ Süleymanpaşa Merkez ilçesinde faaliyet gösteren kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunarak Tekirdağ'da kadın ve kadın hareketine katkı sağlayan tüm kurum ve kuruluşlar incelenecektir.

3.5.2.2.1.İsminde "Kadın" İbaresi Geçen Dernekler, Kurum ve Kuruluşlar

Bu bölümde Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde bulunan ve Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinde faaliyet gösteren, adında *"kadın"* ibaresi bulunan kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan tüm kurum ve kuruluşlar sırasıyla ele alınacaktır.

3.5.2.2.1.1. Cumhuriyet Kadınları Derneği

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte modernleşme/batılılaşma projesi kapsamında gerçekleştirilen bir dizi reform ve inkılâp sonucu elde edilen ekonomik, sosyo-kültürel vb. hakları, laik cumhuriyeti ve anayasal düzeni korumak amacıyla 1997 yılında Ankara'da kurulan bu dernek, zamanla birçok şubenin açılmasıyla güçlenen bir örgüt haline gelmiştir. Cumhuriyet Kadınları Derneği Tekirdağ Şubesi 5 Aralık Dünya Kadın Hakları gününde 2016 yılında kurulmuştur. Üye olabilmek için herhangi bir şartın aranmadığı bu dernekte kadınların yanı sıra erkek üyelerin de çoğunlukta olduğu dikkat çeken bir ayrıntıdır. Cumhuriyet Kadınları Derneği'nin yaklaşık 110 üyesi bulunmaktadır.

[332]Tekirdağ Süleymanpaşa Belediye Başkan Yardımcısı Gülferah Dinç Güral ile 5 Haziran 2018 tarihinde yapılan görüşme.

Derneğin faaliyetleri arasında, bilgilendirme toplantıları, söyleşiler, çocuklara ve kadınlara yönelik projeler üretmek bulunmaktadır. Bu bağlamda Cumhuriyet Kadınları Tekirdağ Şubesi, Tekirdağ'ın Dedecik Mahallesi'nde bir Cumhuriyet Kadınları Ormanı projesine imza atmışlar ve bu mahalledeki kadınlara bilgilendirme toplantıları düzenlemişler bunun yanı sıra Tekirdağ çocuklarına yönelik akıl oyunları projesini hayata geçirmişlerdir. Bunun yanı sıra Cumhuriyet Kadınları Derneği Tekirdağ Şubesi birçok bildiri ve kampanyalar düzenlemekte, aktif olarak meydanlarda boy göstermektedir.

"Cumhuriyet Kadınları Derneği, bir kadın derneği olmasına rağmen daha çok siyasi alanlarda faaliyet gösteren ve anayasal düzenlemelere teki olarak meydanlarda toplanan bir dernektir."

3.5.2.2.1.2. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu

Türkiye'de yaşanan kadın cinayetlerinin 2000'li yıllara gelindiğinde ciddi bir artış göstermesine tepki gösteren kadınlar tarafından 2010 yılında İstanbul'da kurulan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun asıl amacı, öncelikli olarak kadına şiddeti durdurmak ve kadın cinayetlerini önlemektir. Türkiye'nin hemen hemen her yerindeki kadınların ortak sorunu ne yazık ki şiddettir. Yapılan araştırmalar eğitimli erkeklerin şiddete daha fazla eğilimli olduğunu göstermektedir. Böylesi acı bir gerçeğin etkisiyle olacak ki Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun Türkiye'nin farklı şehirlerinde şubelerinin açılması gecikmemiş ve nihayet 2015 yılına gelindiğinde çok değerli bir aktivist olan Mine Engin Tekay'ın önderliğinde Tekirdağ şubesi açılmıştır.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi, bu platform içerisinde yer almak isteyen herkese kapılarını açmış durumdadır. Üye olmak için hiçbir şartın aranmadığı bu derneğin 40 üyesi bulunmaktadır. Platformun faaliyet alanları arasında, kadına şiddeti engellemek, kadın cinayetlerini durdurmak, şiddete uğrayan kadınların maddi, manevi ve hukuki anlamda yanlarında olmak, öldürülen kadınların katillerinin gerekli cezayı alabilmeleri için hukuki süreçleri takip etmek

yer almaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi Başkanı Mine Engin Tekay, *"Tekirdağ kadın hareketinde ne kadar etkilisiniz?"* sorusunu *"Biz Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi olarak Tekirdağ'da oldukça etkiliyiz. Bu platformda oldukça saygın bir konuma sahip ve gerçek anlamda kadın mücadelesinde bulunan kardeşlerimiz yer almaktadır. Kuruluş itibariyle kadın cinayetlerini önlemek ve alınan cezaları arttırmak amacında olduğumuz için bu alanlarda faaliyet gösteriyoruz. Mağdur durumda olan kadınlar bize güvenip kapımızı çalıyorlar. Biz de platform olarak elimizden geldiği ölçüde bu mağdur kadınların ve ailelerinin yanında yer almaya çalışıyoruz. Bu bağlamda ölümle tehdit edilen kadınların hukuki süreçlerini takip ediyoruz, öldürülen kadınların cenazelerine gidiyoruz, onların ailelerinin yanında yer alıyoruz ve suçluların gerekli cezayı alabilmeleri için saatlerce adliye koridorlarında bekliyoruz. Platform olarak bir nevi kayıt merkezi gibi yaşanan kadın cinayetlerinin istatistiklerini tutuyoruz ve elimizdeki istatistikî bilgilere ulaşabilmek için birçok kurum ve kuruluş bize başvuruda bulunuyor. Bu anlamda öncü bir derneğiz."*[333]

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi, 12 Mayıs 2015 tarihinde eski Tekirdağ Belediyesi Yılmaz İçöz Sahnesi'nde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Genel Temsilcisi Gülsüm Kav, Süleymanpaşa Belediye Başkan Yardımcısı Gülferah Dinç Güral, Avukat İpek Yelken Altıntaş ve Gamze Varol Saraçoğlu'nun katılımı ile kadın mücadelesi hakkında bir söyleşi düzenlemiştir. Programa başlamadan önce seyircilerin arasında siyah giyinen kadınlar ellerinde cinayete kurban giden kadınların fotoğraflarını tutarak ve ölen kadınların hikâyelerini anlatarak sahneye çıkmışlar ve öldürülen kadınların fotoğraflarını sahnenin arkasına asmışlardır. O gün düzenlenen etkinlikte bazı koltuklara cinayet kurbanı kadınların fotoğrafları asılmış ve o koltuklar ölen kadınların anısına boş bırakılmıştır. Yapılan bu kısa anma töreninin ardından konuşmalara geçilmiş, Gamze Varol Saraçoğlu'nun moderatörlüğünde Gülferah Dinç Güral kadın dostu belediyelerden ve Süleymanpaşa Belediyesi'nin kadına yönelik faaliyetlerinden, Gülsüm Kav, kadın cinayetlerinin giderek arttığından ve

[333] Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi Kurucusu ve Başkanı Mine Engin Tekay ile 17 Nisan 2018 tarihinde yapılan görüşme.

kadınların hayatta kalabilmek için vermiş oldukları mücadeleden ve son olarak da İpek Yelken Altıntaş, kadınların hukuki haklarından bahsederek kadınlarda bir bilinç oluşturma ve bilinç yükseltme çalışmasına imza atmışlardır.[334]

Resim 3: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Söyleşisi[335]

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi'nin 12.05.2015 tarihinde gerçekleştirdiği söyleşi.

25 Kasım 2016 Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü'nde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi'nin öncülüğünde Tuğlalı Park'ta diğer kadın dernekleri ve STK'ların da katılımıyla Kadına Şiddete Protesto düzenlemişlerdir.[336]

[334]Platform Tekirdağ yürütmesi, kadınlarla söyleşide buluştu, http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/haberler/2157/platform-tekirdag-yurutmesi-kadinlarla-soyleside-bulustu, 17.05.2018.
[335]Platform Tekirdağ yürütmesi, kadınlarla söyleşide buluştu, http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/haberler/2157/platform-tekirdag-yurutmesi-kadinlarla-soyleside-bulustu, 17.05.2018.
[336]Tekirdağ'da Kadına Şiddet Protesto Edildi, https://www.tekirdagnethaber.com/tekirdagda-kadina-siddet-protestosu-13002/, 17.05.2018.

Resim 4: "Kadına Yönelik Şiddete Son" Protestosu[337]

Resim 5: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Kadın Davalarının Takipçisi

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi Başkanı Mine Engin Tekay ve platformun gönüllü avukatı İpek Yelken Altıntaş, N.T.'nin davasında Tekirdağ Adliyesi koridorlarında.

[337] Tekirdağ'da Kadına Şiddet Protesto Edildi, https://www.tekirdagnethaber.com/tekirdagda-kadina-siddet-protestosu-13002/, 17.05.2018.

22 Şubat 2018 tarihinde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Başkanı Mine Engin Tekay ve dernek üyesi aynı zamanda Tekirdağ Barosu Kadın Haklarını Koruma Komisyonu önceki dönem başkanı olan Avukat İpek Yelken Altıntaş, cinsel istismara uğrayan üniversite öğrencisi N.T. yanında yer almış ve zanlının Tekirdağ Adliyesi 2. Asliye Ceza'da görülen N. T.' nin davasında en üst sınırdan cezanın uygulanması sağlanmış ve zanlı huzur ve sükûnu bozma suçundan 6 ay hapis cezası ve 3 000 TL adli para cezası ile cezalandırılmıştır.

Resim 6: "Yalnız Değilsin Kadın Meclisleri Var" Yürüyüşü

1 Mayıs 2018 İşçi Bayramı'na Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi *"Yalnız Değilsin Kadın Meclisleri Var"* pankartıyla kadın kortejinde yürüyüşe katılmıştır.

29 Haziran 2018 tarhinde işe giderken öldürülen Ayşe Öztürk için Tekirdağ Adliyesi önünde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Tekirdağ Şubesi ve katılan diğer kadınlar için *"Adalet İstiyoruz"* buluşması gerçekleştirilmiştir.

Resim 7: Ayşe Öztürk için Adalet İstiyoruz Buluşması

29 Haziran 2018 tarihli Ayşe Öztürk için "Adalet İstiyoruz" buluşması

"Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Tekirdağ ve ilçelerinde şiddete, tacize, tecavüze, uğrayan ve öldürülen kadınlar için meydanlarda toplanmakta ve hukuki süreçlerin takipçisi olmaktadır."

3.5.2.2.1.3. Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)

2013 yılının 8 Mart'ında yani Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde kurulan Kadın ve Demokrasi Derneği'nin amacı; kadınların gerek aile içi gerek toplumsal hayattaki rollerinde iyileşme sağlayabilmek ve bu bağlamda kadının sahip olduğu haklar için mücadele etmek, fırsat eşitliğini desteklemek ve kadınların kendilerini ifade edebilecekleri, seslerini duyurabilecekleri ortamlar yaratabilmektir. "Herkese Karşı Her Türlü Şiddetle Mücadele" eden bu dernek, İstanbul merkezli olarak kurulmuş ve kısa sürede Ankara, Antalya, Batman, Bursa, Denizli, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İzmir, Karabük, Kahramanmaraş, Konya, Malatya, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon ve Van'da olmak üzere 21 temsilciliğe ulaşmıştır.

KADEM'in Türkiye genelindeki faaliyet alanları arasında çalıştay, sempozyum, konferans düzenlemek, araştırmalar yapmak ve eğitimler vermek yer almaktadır. Kadın ve Siyaset Sempozyumu, Uluslar arası Sosyal Yaşam ve Kadın

Sempozyumu, Kadın ve Hukuk Çalıştayı, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde İstanbul Sözleşmesi Çalıştayı, Uluslar arası Mülteci Kadınlar Paneli, Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Kadın Paneli, Türkiye'de Adalet Konferansı, Aile Hukuku Konferansı, Mülteci Kadınlar ve Ailelerine Yönelik Sosyal Uyum Araştırması, Anadolu'da Kadın Olmak Semineri, Kadın ve Adalet Söyleşisi, Kadın Yasal Hakları Eğitimi, Kadın Liderlik Eğitimleri KADEM'in gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden sadece birkaçıdır.[338]

5 Nisan 2017 tarihinde açılan KADEM Tekirdağ Şubesi'nin faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- 18 Kasım 2017 tarihinde Birlik Vakfı Tekirdağ Şubesi Konferans Salonu'nda Necla Koytak katılımı ile *"Tarihte İz Bırakan Müslüman Kadınlar"* semineri düzenlenmiştir.
- 25 Kasım 2017 tarihinde Namık Kemal Üniversitesi'nde Prof.Dr. Yakup Albayrak'ın katılımı ile *"Kadına Yönelik Şiddetin Psiko-Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi"* söyleşisi gerçekleştirilmiştir.
- KADEM üyeleri arasında her ay düzenli olarak Oku'Yorum etkinlikleri düzenlenmekte ve farklı konu ve kitaplar ele alınarak incelenmektedir.
- 23 Aralık 2017 tarihinde Namık Kemal Üniversitesi'nde Esra Toplu Uslu'nun katılımı ile *"Kadın, Çevre Estetiği ve Tüketim Alışkanlıkları"* semineri düzenlenmiştir.
- 25 Aralık 2017 tarihinde Tekirdağ Sivil Toplum Kuruluşları Platformu tarafından organize edilen *"Kudüs'e Özgürlük İnsanlığa Barış"* yürüyüşüne katılım gerçekleştirilmiştir.
- 27 Aralık 2017 tarihinde Tekirdağ Halk Eğitim Merkezi'nin Suriyeli kadınlara yönelik açmış oldukları Türkçe kursları ziyaret edilmiştir.
- 8 Mart 2018 Dünya Emekçi Kadınlar Günü etkinlikleri kapsamında Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü ve Hayal Adası Kadınlarıyla ortak bir projeyle hazırlanan *"Kadın Emeği Geleceğin Değeri"* sergisinin açılışı yapılmış ve kadınların emeği satışa sunulmuştur.

[338] KADEM El Kitapçığı.

- KADEM Tekirdağ Şubesi, Trakya Kalkınma Ajansı ile 9-12 Nisan 2018 tarihleri arasında *"Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi"* düzenlemişlerdir.
- 21 Nisan 2018 tarihinde kadın-erkek ilişkilerine dair Mukaddes Günay' ın katılımı ile *"İki İnsan"* eğitimi düzenlenmiştir.

Resim 8: Hayal Adası'nda gerçekleştirilen Kadın Emeği Geleceğin Değeri Sergisi'nin açılışı

"KADEM, bir kadın ve bir demokrasi derneği olmasına rağmen kadın-erkek eşitliği ve kadınların siyasi ve demokratik platformlarda yer alması için herhangi bir çalışma yapmaktan çok kadınların eğitimine (uygulamalı girişimcilik eğitimi, seminerler ve kitap okuma etkinlikleri gibi) yönelmiş bir dernektir."

3.5.2.2.1.4. Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği (KASAİD) Çorlu Şubesi

1953 yılında Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu adı ile kurulan kurum, 1968 yılına gelindiğinde Bakanlar Kurulu kararı ile dernek statüsüne kavuşmuştur.

Dernek Atatürk'ün manevi kızı Prof. Dr. Afet İNAN'ın öncülüğünde kadının sosyal durumunu araştırmak, incelemek ve mevcut haklarının etkin olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla Ankara merkezli olarak kurulmuştur. Zamanla birçok ilde şubeleri açılan Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği'nin Tekirdağ'daki şubesi Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde bulunmaktadır. Medeni haklarını kullanma ehliyetini elinde bulunduran her T.C. vatandaşının üye olabileceği derneğin birçok üyesi bulunmaktadır.

Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği'nin Tekirdağ'daki faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir:

- KASAİD Çorlu Şubesi, Tekirdağ T1 Kapalı Cezaevi'ndeki mahkûm kadınlar için kadınların kendilerini geliştirebilmelerini ve maddi gelir elde etmelerini sağlamak ve cezaevinden sonraki hayatlarında el becerileri sayesinde hayata adapte olabilmelerine yardımcı olmak amacıyla dikiş atölyeleri kurulmuş ve cezaevindeki kadınlara dikiş kursu düzenlenmiştir.

Resim 9: Tekirdağ T1 Kapalı Cezaevi'ndeki Mahkûm Kadınlara Dikiş Atölyesi Projesi

- KASAİD Çorlu Şubesi tarafından her yıl düzenlenen *"Cezalandırmadık Ödüllendirdik"* projesi kapsamında cezaevindeki mahkûm kadınlara özel ihtiyaçları için gerekli malzemeler, çocuklarına ise bebek mamaları ve bebek bezlerinden oluşan yardım paketleri dağıtılmıştır.

Resim 10: "Cezalandırmadık Ödüllendirdik" Projesi

KASAİD Çorlu Şubesi'nin Tekirdağ T1 Kapalı Cezaevi'ndeki kadın ve çocuklara yardım paketi dağıtımı

- KASAİD Çorlu Şubesi, 30 Kasım-1 Aralık tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen Eşitlik, Adalet ve Kadın Zirvesi'ne katılarak Tekirdağ'ı temsil etmişlerdir.[339]

"KASAİD Çorlu Şubesi, kadına kadın olduğu için değer veren bir örgüttür ve dezavantajlı durumda olan kadınları toplumsal hayata adapte edebilmek adına birçok sorumluluk projelerini hayata geçirmektedir."

[339] KASAİD Çorlu Şubesi Resmi İnternet Sitesi, http://www.kasaidcorlu.com/, 17.05.2018.

3.5.2.2.1.5. Tekirdağ Karadeniz İlleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kadın Kolları

Tekirdağ'da yaşamakta olan Karadenizli vatandaşlar tarafından 2005 yılında Karadenizlilerin birbiriyle yardımlaşmalarını sağlayabilmek ve sorunlarına çözüm üretmek amacıyla Karadenizliler Derneği kurulmuştur. Dernek kurulduktan 4 yıl sonra Karadenizli kadınları evden dışarı çıkarabilmek ve onların sosyal hayata aktif katılımını sağlayabilmek adına 2009 yılında Çiçek Karbuz'un girişimiyle Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları kurulmuştur.

Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları'na üye olabilmek için herhangi bir şart aranmamaktadır ve derneğin toplamda 140 üyesi bulunmaktadır. Kadınları bilgilendiren toplantılar ve sempozyumlara ciddi önem veren derneğin Kadın Kolları, Tekirdağ Karadeniz Yayla Şenliği'nde kadın oluşumunu yaratmıştır.

Tekirdağ Karadeniz İlleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kadın Kolları Başkanı Çiçek Karbuz, *"Burada kermesimiz var. Kadın kollarının yaptığı el işlemeleri var. Kadın kolları olarak kültürümüzü yaşatmaya çalışıyoruz. Geleneklerimizi unutmamak için bu organizasyonu yaptık. Burs verdiğimiz öğrencilerimiz var onlara da burs verebilmek için bu standı açtık. Burada daha çok Trabzon´a yönelik ürünlerimiz, el işlerimiz var. Kermesimizde de yöresel bütün yemekler bulunuyor"* sözleriyle kadın kollarının şenlikteki rolü hakkında bilgi vermiştir. İlki 2003 yılında yapılan Tekirdağ Karadeniz Yayla Şenlikleri bir gelenek haline gelmiş ve her sene 29-30 Haziran ve 1 Temmuz tarihinde konserler ve etkinliklerle kutlanır olmuştur.[340]

Tekirdağ Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları Başkanı Çiçek Karbuz, *"Tekirdağ'da ne kadar etkilisiniz ve Tekirdağ'da daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi nasıl sağlanabilir?"* sorularını, *"Biz Tekirdağ Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları olarak kendi bünyemizde her kesimden kadına ulaşabildik fakat bu konuda Tekirdağ genelinde tam bir başarıyı yakalayamadığımızı düşünüyorum. Ortak hareket girişiminde bulunan kimsenin*

[340]Tekirdağ'da Karadeniz Yayla Şenlikleri Başladı, http://www.59haber.com/haber/tekirdagda-karadeniz-yayla-senlikler-basladi--8947.html, 17.06.2018.

olmaması Tekirdağ'daki kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşlarla birleşmemize engel oldu. Tekirdağ'da daha güçlü ve daha etkin bir kadın hareketi yaratabilmek için her kadına ulaşmak lazım. En alt kesimden en üst kesime kadar herkese ulaşmak lazım. Çalışana da çalışmayana da… Zengine de fakire de…"[341]

Resim 11: Tekirdağ Karadeniz Yayla Şenlikleri'nde Tekirdağ Karadeniz İlleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kadın Kolları Kermesi[342]

"Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, Karadeniz Mahallesi'ndeki ev kadınlarının derneğe üye olmasıyla aktifleşmesini sağlamış ve eril gücün baskın olduğu Karadeniz Yayla Şenlikleri'nde kadın oluşumunu başarmıştır. Bunun dışında derneğin tek başına Tekirdağ kadın hareketi için gerçekleştirmiş olduğu bir proje yoktur. Bir başka ifadeyle Karadenizliler

[341]Tekirdağ Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları Başkanı Çiçek Karbuz ile 4 Nisan 2018 tarihinde yapılan görüşme.

[342] Tekirdağ'da Karadeniz Yayla Şenlikleri Başladı, http://www.59haber.com/haber/tekirdagda-karadeniz-yayla-senlikler-basladi--8947.html, 17.06.2018.

Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları'nın faaliyet alanları Karadenizli kadınlar ile sınırlı kalmış, genel olarak Tekirdağ kadınına hitap edememiştir."

3.5.2.2.1.6. Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği

Tekirdağlı çiftçilere yardımcı olmak amacıyla kurulan Önder Çiftçi Derneği'nin kadın kolları, 2015 yılında öncelikli olarak öğrencilere ve sonrasında ise kadınlara yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Önder Çiftçi Derneği sadece Tekirdağ'da faaliyet gösteren yerel bir dernek olduğu için Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği'nin de herhangi bir ilde şubesi bulunmamaktadır.

Önder Çiftçi Kadın Kollarına Yardımlaşma Derneği'ne üye olabilmek için T.C. vatandaşı ve kadın olmak yeterlidir. Erkeklerin de üye olmak için başvurdukları bu derneğin toplamda 66 üyesi bulunmaktadır. Dernek faaliyet alanlarında şu şekilde sıralanabilir.

- Dernek, *"Bir Çocuk Da Siz Okutun!"* kampanyası ile öğrencilere burs imkânı sağlamaktadır.
- 7 Ekim 2016 tarihinde Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği'nin yapılan yeni dönemin ilk toplantısına katılan Uzman Diyetisyen Aysu Sevin Ülker, kadın kolları üyeleri ve toplantıya katılan misafirlere gönüllü olarak seminer vermiştir.
- 20 Mart 2017 tarihinde Yaşlılar Haftası nedeniyle Huzurevi'ne ziyaret düzenlenmiştir.
- Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği'ne üye olanlara Mektebim Okulları'na kayıt esnasında %10 luk bir indirim uygulanması kampanyası düzenlenmiştir.
- Yapılan bu faaliyetlere ek olarak kültür gezileri düzenlenmekte, zaman zaman uzman kişilerin davetiyle dernek üyeleri ve katılımcı kadınlara eğitim verilmekte ve ağaç dikme çalışmaları yapılmaktadır.

"Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği, kadının hak ve hukuk mücadelesinden çok çocukların eğitimi ve öğrenci burslarının yanı sıra kadınları bilgilendirecek konferans ve sempozyum gibi alanlarda faaliyet göstermektedir."

3.5.2.2.1.7. Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi

2014 yılında yapılan yerel seçimlerden sonra Süleymanpaşa Kent Konseyi'nin bünyesinde Süleymanpaşa Engelliler Meclisi, Süleymanpaşa Gençler Meclisi gibi birçok meclis oluşturulmuştur. Kurulan bu meclislerden biri de Süleymanpaşa'daki kadınların sorunlarını incelemek ve bu sorunlara çözüm üreterek kadınların hayatlarını daha yaşanabilir kılma amacını güden Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi'dir.

Üye olmak için herhangi bir şartın aranmadığı Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin hemen hemen her kesimden olan 700'den fazla üyesi bulunmaktadır. Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi Üyesi Havva Dırak, *"Tekirdağ'daki dernek, STK ve diğer gönüllü kuruluşların sorunları nelerdir ve bu kuruluşlar hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duymaktadır?"* sorusunu *"Ekonomik zorluklarla boğuşurken faaliyet yapabilmek için ödenek bulamamak ve dolayısıyla derneklerin kendine ait bir bütçesinin olmaması en büyük sıkıntıyı oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra derneklerin toplum yararına olduğu unutulup bir aile mirasıymış gibi bazı dernek yönetimlerinin aile içinde kısıtlı kalması ve yapılan seçimlerin göz boyama amaçlı yapılıyor olması bir başka sıkıntıdan sadece biridir. Dernekler ve gönüllülük esasına dayalı olan kurum ve kuruluşlar ilk başta maddi olmak üzere, manevi alanlarda da desteğe ihtiyaç duymaktadır."*[343] Sözleriyle cevaplandırmıştır.

Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- 17 Şubat 2016 tarihinde Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, Medeni Kanunu'nun 90.yılı etkinlikleri çerçevesinde Avukat Merve İşbilen'in

[343]Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclis Üyesi Havva Dırak ile 8 Mayıs 2018 tarihinde yapılan görüşme.

Medeni Kanun'un dünü ve bugününü anlatan sunumuyla zenginleşen bir konferans düzenlemiştir.

- 25 Mayıs 2016 tarihinde Süleymanpaşa Belediyesi Tarihi Belediye Binası'nda, üç gün boyunca 20 kursiyerin kendi elleriyle hazırladığı el emeği göz nuru ürünlerin sergileneceği Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi dikiş nakış kursu yılsonu sergisi açılmıştır.
- 5-6 Mayıs 2018 tarihinde Hıdırellez Şenlikleri düzenlenmiş bu bağlamda 1.gün Tekirdağ sahilinde dilek ağacına dileklerin asılması, ateşten atlama ve dilek küpü etkinlikleri, 2.gün ise 100.Yıl Gençlik Merkezi'nde piknik ve manilerle küp açılışı etkinlikleri düzenlenmiştir.[344]

"Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Kolları, kadının hak ve hukuk mücadelesinden çok kadınların kendilerini geliştirebilecekleri eğitim ve kurslara bunun yanı sıra eğlence etkinliklerine ağırlık vermektedir."

3.5.2.2.1.8. Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü

Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü, kadına motorsikleti sevdirmek, sosyal sorumluluk projelerinde yer almak, tecrübe ve deneyimler ışığında üyeler arası yardımlaşmayı sağlamak ve üyelerle bir araya gelip eğlenceler düzenlemek amacıyla 2016 yılında Kübra Ağlamaz Bayhan tarafından kurulmuştur. Tekirdağ merkezli yerel bir kuruluş olan bu kulübün diğer şehirlerde şubesi bulunmamaktadır.

Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü'ne üye olmak için motorsiklet ehliyetinin olması ve sorumluluk duygusunun gelişmiş olması gerekmektedir. Kulübün hemen hemen her kesimden oluşan toplamda 55 üyesi bulunmaktadır. Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü'nün yapmış olduğu faaliyetler şu şekilde sıralanabilir:

- Kulüp, sokak hayvanlarını besleme projesini hayata geçirmiştir.

[344] Süleymanpaşa Belediyesi Resmi İnternet Sayfası, https://www.suleymanpasa.bel.tr/, 20.06.2018.

- Kulüp, Sevgi evlerini ziyaret ederek ellerinden geldiği ölçüde yardımda bulunmuşlardır.
- Kulüp üyeleri tarafından *"Motorsikletlileri Farkedin"* etkinliği gerçekleştirilmiştir.

Resim 12: "Meme Kanseri Farkındalık Sürüşü"[345]

- Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü, 2017 yılının 1-31 Ekim Meme Kanseri İle Mücadele ayında yaklaşık 50 kadın üyenin katılımıyla *"Meme Kanseri Farkındalık Sürüşü"* yaparak bu konuda bir basın bildirisi düzenlemiştir.[346] Kulüp başkanı Kübra Ağlamaz Bayhan, "*Meme kanseri için erken teşhisin çok önemli olduğunu vurgulamak istiyoruz. Meme kanseri erken teşhis ve tedavide yüzde yüz cevap veren bir kanser türüdür. Eğer aile hikâyenizde böyle bir hastalık varsa 'kontrollerini daha sıklaştır, erken teşhis hayat kurtarır' demek için buradayız. Etkinliğimize katılan herkese teşekkür*

[345] Tekirdağ 'Süslü Egzoz Motosiklet Kulübü' Kadınları Meme Kanserine Dikkat Çekti, https://www.haberler.com/tekirdag-suslu-egzoz-motosiklet-kulubu-kadinlari-10160585-haberi/, 18.06.2018.
[346] Tekirdağ 'Süslü Egzoz Motosiklet Kulübü' Kadınları Meme Kanserine Dikkat Çekti, https://www.haberler.com/tekirdag-suslu-egzoz-motosiklet-kulubu-kadinlari-10160585-haberi/, 18.06.2018.

ediyorum." sözleriyle dikkat çekmek istedikleri noktayı ve amaçlarının ne olduğunu anlatmıştır.[347]

"Süslü Egsoz Kadın Motosikletliler Kulübü, motosikleti sevdirmek ve motosikletli kadınlarım birbirleriyle tanışıp yardımlaşmalarını sağlamak amacıyla kurulmuş olmasına rağmen kadın konusunda faaliyet gösteren ve sosyal sorumluluk projelerinde yer alan bir oluşumdur."

3.5.2.2.1.9. Tüm Belediye Memurlar Sendikası (TÜMBELSEN) Kadın Sekreterliği

Tüm Belediye Memurlar Sendikası'nın kurulması için çalışmalar 1989'da başlamış olup 1991 yılında filiz vermiştir. Çalışan belediye memurlarının haklarını korumak için kurulan bu sendikada, kadın memurların haklarını korumak ve kollamak amacıyla bir Kadın Sekreterliği bulunmaktadır.

TÜMBELSEN'e üye olabilmek için belediye çalışanı olmak gerekmektedir. TÜMBELSEN Kadın Sekreterliği'nin 250 üyesi bulunmaktadır. Bağımsız olarak kadına yönelik bir faaliyetleri olmayan bu sekreterlik daha çok diğer kadın dernekleriyle ortak hareket etmektedir. Bu bağlamda kadınların el emeklerinin değerlendirilmesi, kırsal turizm çalışması ve kadınların ürettikleri yöresel ürünlerin pazarlanması vb. sekreterliğin faaliyet alanları arasındadır. Aynı zamanda Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan TÜMBELSEN Kadın Sekreterliği, özel gün ve haftalarda platformun etkinliklerine destek vermektedir.

"TÜMBELSEN Kadın Sekreterliği, kadın belediye memurlarının haklarını korumak ve kollamak amacıyla kurulmuş olsa da zaman zaman kadın dernekleriyle ortak projeler dâhilinde kadınlara yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Nitekim TÜMBELSEN Kadın Sekreterliği, Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi'ne üyedir."

3.5.2.2.1.10. Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi

Kadın haklarını korumak, kadınların sosyal-eğitim ve kültürel alanlardaki gelişimlerine yardımcı olmak ve bu alanlara aktif bir şekilde katılmalarını sağlayabilmek adına kurulan Türk Kadınlar Birliği'nin 1954 yılında Tekirdağ Şubesi açılmıştır. Türk Kadınlar Birliği, Tekirdağ halkının tanıdığı ve tanıştığı ilk kadın derneği olma özelliğini taşımaktadır.

Üye olmak için kadın konusuna ve dernek hayatına ilginin olması Türk Kadınlar Birliği'ne üye olmak için aranan şartlardır. Türk Kadınlar Birliği'nin 150 üyesi bulunmaktadır. Derneğin faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Türk Kadınlar Birliği, Namık Kemal Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne mamografi cihazı temin etmiştir.
- Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'na Atatürk Büstü yaptıran Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi, 8 Mart 2013 tarihinde Belediye Başkan Yardımcısı Av. Nevim Kaçar, Milli Eğitim Müdürü Halis İşler, Milli Eğitim Şube Müdürleri Suat Aydın, Bülent Demiröz, Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı Sema Kendirci Uğurman ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile dış ülkelerden gelen kadınlar ve diğer davetlilerin katıldığı Atatürk Büstü, Kütüphane ile çok amaçlı salonunun açılış törenine katılmıştır.[348]
- 17 Mart 2015 tarihinde Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü ile ortak bir proje kapsamında hazırlanan el işi ve el sanatları ürünlerinin yer aldığı bir sergi açmıştır.
- İşitme engelli bir çocuğa kulaklık alınmıştır.
- Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi, 28 Kasım 2017 tarihinde Mehmet Akif Ersoy İlkokulu'nda düzenledikleri tiyatro gösterisiyle "Kadına Şiddete Hayır" etkinliği düzenlemişlerdir. Tekirdağ İl Barosu Genel Sekreteri Avukat Serçin Deneri, Mehmet Akif Ersoy İlkokulu Müdür Şenol Eliaçık ve öğrenci velilerinin de katılım gösterdiği program büyük beğeni toplamış ve programa Nural Ülker'in *"Unutmayın duygularınıza saldırılabilir. Şiddet uygulanabilir*

[348] Atatürk Büstü ve Kütüphane Açıldı, http://www.marmarahaber.com.tr/haber/19677/ataturk-bustu-ve-kutuphane-acildi.html, 18.06.2018.

ruhunuz incitilebilir ama onurunuz siz teslim etmedikçe hiç kimse tarafından elinizden alınamaz." sözleri damga vurmuştur.[349]

Yapılan bu etkinliklerin yanı sıra Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi, güncel olaylarla ilgili deklarasyon ve basın bildirileri düzenlemekte, öğrencilere burs imkânı sağlamakta ve maddi gelir edebilmek adına kermes ve gezi düzenlemektedir.

Resim 13: Kadına Şiddete Hayır Etkinliği Kapsamında Gerçekleştirilen Tiyatro Gösterisi[350]

Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi'nin 26 yıldır başkanlık görevini üstlenen Nural Ülker, *"Tekirdağ'daki tüm kadın dernekleri, ne yazık ki bir ayrışım içerisinde. Keşke bir arada hareket edebilseydik. Bu dağınıklık ve ayrık hareketi kırmaya ve var olan derneklerin bir birlik altında toplanması adına çalışan Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi'dir. Bu da ancak güncel sorunları birlikte değerlendirebilmek ve bütün derneklerin ortak hareket etmesiyle olacaktır."*[351] sözleriyle Tekirdağ'daki dernekler ile ilgili kısa bir değerlendirme yapmıştır.

[349]Türk Kadınlar Birliği Kadına Şiddete Hayır Dedi, http://www.sanalbasin.com/turk-kadinlar-birligi-tekirdag-kadina-siddete-hayir-dedi-22403731/, 16.06.2018.
[350] Türk Kadınlar Birliği Kadına Şiddete Hayır Dedi, http://www.sanalbasin.com/turk-kadinlar-birligi-tekirdag-kadina-siddete-hayir-dedi-22403731/, 16.06.2018.
[351]Türk Kadınlar Birliği Tekirdağ Şubesi Başkanı Nural Ülker ile 17 Nisan 2018 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

"Tekirdağ'da açılan ilk ve o dönemlerin tek kadın derneği olma özelliğini taşıyan Türk Kadınlar Birliği'nin asıl çalışma alanı kadın olmakla birlikte eğitime ve yardım kampanyalarına da ağırlık vermektedir."

3.5.2.2.1.11. Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları Tekirdağ Şubesi

Türkiye Sakatlar Derneği, engelli arkadaşlara yardımcı olabilmek ve onların toplumsal hayata adapte olabilmelerini sağlayabilmek adına 1997 yılında kurulmuştur. Bir süre sonra genel merkezin emriyle dernek içerisinde kadın kolları oluşturulmuştur.

Derneğe üye olmak için herhangi bir şart aranmamaktadır. Tekirdağ Kadın Platformu'na üye olan Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları Tekirdağ Şubesi, özel gün ve haftalarda kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlarla bir araya gelerek ortak hareket etmektedir.

"Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları'nın tek başına kadın hareketi adına bir çalışmaları bulunmaktadır. Dernek, Süleymanpaşa Kadın Platformu üyesi olup özel gün ve haftalarda platformun etkinliklerine katılmaktadır."

3.5.2.2.2. Bir Kuruluşa Bağlı Olan Kadın Dernekleri

Bu bölümde Tekirdağ'da bulunan resmi bir kuruma bağlı olan ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurul, komisyon ve merkezler ele alınacaktır.

3.5.2.2.2.1. Kadın Girişimciler Kurulu

2007 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne bağlı olarak kurulan Kadın Girişimciler Kurulu 2011 yılına gelindiğinde Türkiye'nin her iline yayılmıştır. Tekirdağ'daki Kadın Girişicimler Kurulu, Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlıdır. Kadın Girişimciler Kurulunun amacı, esnaf kadınlara yardımcı olabilmek, KOSGEB ve Kalkınma Ajansı'na projeler yapabilmektir.

Kadın Girişimciler Kurulu'na üye olabilmek için Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası'na üye olmak ve kadın olmak aranan şartlar arasındadır. Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu'nun faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Kadın Girişimciler Kurulu *"TOBB Diyarbakır Kadın Girişimciler Kurulu 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Kadın Emeği Etkinliği"* çerçevesinde Diyarbakır'da Tekirdağ'ı temsil etmişlerdir.
- Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, 19-22 Nisan 2010 tarihinde ABİGEM ve KOSGEB işbirliği ile ilk eğitimi olan *"Kadın Girişimcilik Eğitimi"*ni düzenlemiştir.
- 7-8 Mayıs 2010 tarihinde Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, Bursa İş Kadınları ve Yöneticiler Derneği'nin (BUİKAD) ev sahibi olduğu 4.Anadolu İş Kadınları Zirvesi'nde Türkiye Girişimci İş Kadınlarıyla bir araya gelmişlerdir.
- Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, Çanakkale Kadın Girişimciler Kurulu tarafından düzenlenen "Önder Kadın Etkinliği" ne katılım sağlamıştır.[352]
- Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, 2012 yılında Çorum Kadın Girişimciler Kurulu ile kardeş olmuştur.
- İŞKUR, KOSGEB ve NKÜ Çorlu Meslek Yüksek Okulu ile ortak bir proje yapan Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, 1'i Çorlu'da 1'i Ergene'de olmak üzere 220 öğrencinin Mercedes'deki "İşbaşı Meslek Öğrenimi"nden yararlanmasına ön ayak olmuştur.

"Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlı olan Kadın Girişimciler Kurulu, kadınları daha çok ticari hayatta destekleyen ve onların çalışma hayatına katılımını teşvik eden projeler üretmektedir."

[352]TOBB Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, http://tekirdagkadingirisimcilerkurulu.blogspot.com/, 17.06.2018.

3.5.2.2.2.2. Kadın Haklarını Koruma Komisyonu

Tekirdağ Barosu'na bağlı Kadın Haklarını Koruma Komisyonu'nun amacı, kadınların haklarını korumak ve yardıma muhtaç olan mağdur kadınlara ve çocuklara yardım eli uzatmak, hukuki davalarda onlara gereken desteği sağlamaktır.

Tekirdağ Barosu Kadın Haklarını Koruma Komisyonu'na üye olabilmek için avukat olma şartı aranmaktadır. Bu komisyonun faaliyet alanları arasında, özel gün ve haftalarda etkinlikler düzenlemek, diğer kadın dernekleriyle ortak hareket ederek eğitim seminerleri organize etmek ve yardıma muhtaç kadınların hukuki süreçlerine destek olmak yer almaktadır. Bu bağlamda özellikle Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu ile ortak hareket eden bu komisyon, kadına şiddet vakalarında ve kadın cinayetleri vakalarında yaptırım gücünü kullanmaktadır. Kadın Haklarını Koruma Komisyonu'nun bu güne kadar gerçekleştirmiş olduğu projelerden bazıları şunlardır:

- 31 Temmuz 2017 tarihinde Tekirdağ Barosu Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Komisyonu tarafından Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası Konferans Salonu'nda "Kadına Yönelik Şiddet ve Boşanma Hukuku" adlı bir panel düzenlenmiş ve bu panelde kadın-erkek eşitliğine vurgu yapılarak kadının kimsenin otoritesi, koruması veya baskısı altında olmadığının altı çizilmiştir.[353]
- 8 Mart 2017 tarihinde Dünya Emekçi Kadınlar etkinliği kapsamında Tekirdağ Barosu Kadın Haklarını Koruma Komisyonu Tekirdağ Valilik önünde çelenk bırakma töreni düzenlemiş ve Baro'nun Yönetim Kurulu Üyesi ve Kadın Hakları Komisyonu Koordinatörü Av.Belgin Tunca tarafından günün anlam ve önemine binaen bir basın açıklamasında bulunulmuştur.[354]

[353] Kadın Kimseye Ait Değildir, http://www.habertrak.com.tr/kadin-kimseye-ait-degildir-h15754.html, 18.06.2018.
[354]Tekirdağ Barosu Resmi İnternet Sayfası, http://www.tekirdagbarosu.org.tr/HaberDuyuru?Kadina_Yonelik_Siddet_ve_Bosanma_Hukuku_Konulu_Panel...&=161, 17.06.2018.

Resim 14: "Kadına Yönelik Şiddet ve Boşanma Hukuku" Paneli[355]

- 26 Şubat 2015 tarihinde Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesinin yıl dönümü etkinliklerinde Tekirdağ Barosu Kadın Hakları Koruma Komisyonu, Komisyon Başkanı Avukat İpek Yelken Altıntaş'ın konuşmacı olduğu "Aile Hukuku" ile ilgili bir seminer düzenlemiştir.[356]

Resim 15: "Aile Hukuku" Semineri[357]

[355] Kadın Kimseye Ait Değildir, http://www.habertrak.com.tr/kadin-kimseye-ait-degildir-h15754.html, 18.06.2018.
[356] Tekirdağ Barosu Kadın Hakları Barosu'ndan Aile Hukuku Semineri, http://www.sanalbasin.com/tekirdag-barosu-kadin-haklari-barosundan-aile-hukuku-semineri8884903/, 17.06.2018.
[357] Tekirdağ Barosu Kadın Hakları Barosu'ndan Aile Hukuku Semineri, http://www.sanalbasin.com/tekirdag-barosu-kadin-haklari-barosundan-aile-hukuku-semineri8884903/, 17.06.2018.

"Tekirdağ Barosu'na bağlı olan Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, kadınları hak, hukuk ve adalet konularında bilinçlendiren seminerler düzenlemekte ve taciz, tecavüz, şiddet ve boşanma gibi davalarda mağdur kadınlara hukuki destek sağlamaktadır."

3.5.2.2.2.3. Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu

2008 yılında Dr. Gamze Varol Saraçoğlu, Dr. Serpil Keskin ve Dr. Türkan Hastürk'ün önderliğinde kadınların eğitilmesi ve sağlıklı olmasıyla birlikte geleceğin daha iyi olabileceği inancıyla Türk Tabipler Birliği'ne bağlı bir Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, kadın hekimlerin katılımıyla günden güne büyüyen oldukça etkin bir oluşum haline gelmiştir. Kadın sağlığı, çocuk ve genç sağlığı, kadına şiddetin önlenmesi ve her alanda kendisini gösteren erkek egemen düşüncenin kırılabilmesi adına toplumda farkındalık yaratan pek çok bilgilendirme toplantıları, paneller ve konferanslar düzenlenmiştir.[358] Bunun yanı sıra, Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu, özel gün ve haftalarda platform ile birlikte ortak hareket etmektedir. Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu'nun imza atmış olduğu projelerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde bir sempozyum düzenlenmiştir ve geleneksel olarak her yıl 8 Mart'ta Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun etkinliklerine katılım sağlanmaktadır.
- Tekirdağ'ın köylerinde sağlık eğitimleri verilmiştir.
- Tekirdağ'ın merkez ilçesi Süleymanpaşa'da yer alan Aydoğdu Mahallesi ve Karadeniz Mahallesi'ndeki okullarda MEB işbirliği ile öğrenci velilerine *"Meme Kanseri"* eğitimi verilmiştir.
- *"Kadının Adı Var!"* projesi için Süleymanpaşa Kent Konseyi, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Süleymanpaşa Belediyesi Başkan

[358]Dr. Türkan Hastürk, 2016 Yılı Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Komisyonu, http://www.tto.org.tr/komisyon/7, 17.06.2018.

Yardımcısı ve Süleymanpaşa Kadın Platformu Başkanı Gülferah Dinç Güral ve Tekirdağ Barosu avukatlarının da katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir.[359]

- *"Kadına Şiddete Hayır!"* konulu bir toplantı düzenlenmiştir.

Resim 16: Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu "Kadına Şiddete Hayır!" Dedi[360]

"Türk Tabipler Birliği'ne bağlı olan Kadın Sağlığı ve Kadınlık Hekimlik Komisyonu, kadınları (daha çok kırsal kesim) sağlık konusunda bilgilendiren çalışmalar düzenlemekte ve kadına yönelik hak ihlallerinde ve kadın-erkek eşitsizliği konularındaki projelere katılmaktadır. Aynı zamanda Süleymanpaşa Kadın Platformu üyesi olan komisyon, platformun özel gün ve haftalardaki etkinliklerini düzenlemektedir."

[359] "Kadının Adı Var!" Çalıştayı İçin İlk Toplantı Yapıldı, http://www.tto.org.tr/haber/2435, 18.05.2018.
[360] Tekirdağ Tabip Odası Kadın Hekimlik Komisyonu, https://tekirdagyenihaber.com/tekirdag-tabip-odasi-kadin-hekimlik-komisyonu/, 18.05.2018.

3.5.2.2.2.4.Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (NAKSAM)

2012 yılının Mayıs ayında Namık Kemal Üniversitesi çatısı altında kurulan Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kısa adıyla (NAKSAM) kadın konusunda farkındalık yaratabilmek ve kadın sorunlarına dikkat çekmek ve diğer kadın merkezleriyle ulusal ve uluslar arası plan ve projeler üretmek amacıyla kurulmuştur. NAKSAM'ın müdürü Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Öğretim üyesi Doç. Dr. Gülen Özdemir'dir.

Bugüne kadar NAKSAM'ın imza attığı projelerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Tekirdağ Kapalı Cezaevi'ndeki mahkûm kadınlara yönelik projeler yapılmış, tiyatro gösterileri oynanmıştır.

Resim 17: Cezaevindeki Kadınlara Destek Projesi[361]

[361] Cezaevindeki Kadınlara Destek Projesi, http://naksam.nku.edu.tr/CezaevindekiKad%C4%B1nlaraDestekProjesi/fotografgalerisi/m/6044/6671/0, 20.06.2018.

- 20 Kasım 2013 tarihinde NKÜ Ziraat Fakültesi Konferans Salonu'nda, Diyetisyen Ayhan Ölmezoğlu'nun katılımıyla *"Sağlıklı Beslenme ve Diyet Uygulamaları"* söyleşisi düzenlenmiştir.
- 14 Mart 2014 tarihinde 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü etkinlikleri çerçevesinde TRT İstanbul Radyosu Sanatçısı Esra İçöz'ün sahne aldığı bir konser verilmiştir.
- 26 Şubat 2015 tarihinde NKÜ Rektörlük Binası Sergi Alanı'nda *"Üstün Gürtuna Koleksiyonu, Anadolu'da Kadın Başları"* sergisi açılmıştır.
- 2 Mart 2016 tarihinde 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü kapsamında YÖK Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi Başkanı Prof. Dr. Sezer Şener Komşuoğlu, YÖK Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi Üyesi Prof. Dr. Gülriz Uygur ve YÖK Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi Üyesi Gazeteci Yazar Safure Cantürk'ün katılımıyla *"Akademik Hayatta Kadın Semineri"* düzenlenmiştir.
- 27 Nisan 2016 tarihinde *"NAKSAM "Kadınla Geleceğe" Sempozyumu"* düzenlenmiştir.

Resim 18: Kadınla Geleceğe Sempozyumu[362]

[362] Kadınla Geleceğe Sempozyumu, http://naksam.nku.edu.tr/Kad%C4%B1nlaGelece%C4%9FeSempozyumu/fotografgalerisi/m/6044/20340/0, 20.06.2018.

- 8 Mart 2018 tarihinde Türkiye Tohumcular Birliği(TÜRKTOB) ile ortak bir proje yürütülmüş ve Dünya Emekçi Kadınlar Günü etkinlikleri çerçevesinde Büşra Yapıcı, Dr. Dilsen Oktay, Elif Mülayim Bayrak, Özlem Arslan ve Elmas Güner'in katılımıyla *"Tohumculukta Kadın Eli Başarı Örnekleri"* programı düzenlenmiştir.
- 10.11.2017 tarihinde NAKSAM, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri işbirliğinde gerçekleştirilen toplantıya katılmıştır. Toplantıya Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya, YÖK Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birim Sorumlusu Prof.Dr. Sezer Şener Komşuoğlu ve üniversitelerin KASAUM müdürleri toplantıda bir araya gelmişlerdir.

Resim 19: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Tarafından Düzenlenen İstişare Toplantısı [363]

"NAKSAM üniversite çatısı altında kurulmuş olan bir birim olduğu için daha çok eğitim seminerleri, sempozyumlar, konferanslar ve sergiler gibi akademik çalışmalara ağır vermektedir."

[363]NAKSAM Müdürü Doç. Dr. Gülen Özdemir, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Dr.Fatma Betül Sayan Kaya'nın Davetiyle Düzenlenen İstişare Toplantısına Katıldı, http://naksam.nku.edu.tr/naksam..

3.5.2.2.2.5.Şiddet İzleme Önleme Merkezi (ŞÖNİM)

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kurulan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi kadına yönelik şiddeti önlemek ve şiddet gören kadınlara barınma ve geçici maddi yardım, rehberlik ve danışmanlık hizmeti vb. alanlarda yardımcı olmak amacıyla çalışmalarını yürütmektedir. ŞÖNİM, Türkiye'nin farklı bölge ve şehirlerinde olmak üzere toplam 47 şehirde hizmet vermektedir.

"Görüşme talebinin uygun bulunmamasından dolayı ŞÖNİM ile yüz yüze bir görüşme gerçekleştirilememiştir. Yaşanan bu bilgi sıkıntısını gidermek adına internet üzerinden ŞÖNİM faaliyetleri hakkında bir araştırma yapılsa da elle tutulur gözle görülür somut bir çalışma ya da projeye ulaşılamamıştır."

3.5.2.2.3.Siyasi Partiler ve Siyasi Partilerin Kadın Kolları

Bu bölümde siyasi partiler ve siyasi partilerin kadın kollarına yer verilecektir.

3.5.2.2.3.1.AKP Kadın Kolları

AKP Kadın Kolları, Tekirdağ'da 2013 yılında kadın seçmene ulaşabilmek ve Tekirdağ'daki kadın sorunlarıyla ilgilenmek amacıyla kurulmuştur. AKP Kadın Kollarına üye olabilmek için öncelikle AKP'ye üye olmak gerekmektedir.

Tekirdağ'daki diğer derneklerle ortak hareket edemeyen AKP Kadın Kolları, Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye değildir. Zaman zaman huzurevi ve sevgi evlerine ziyaretler düzenlemekte ve seçim zamanı kadın seçmenleri bilgilendirme çalışmaları yapmakta olan AKP Kadın Kolları Tekirdağ Süleymanpaşa Şubesi'nin üyesi olabilmek için kadın olmak yeterlidir.

"*Siyasi bir partinin kadın kolları olan AKP Kadın Kolları, bir kadın kolu olmasına rağmen kadının hak ve hukuk mücadelesinde bulunmaktan çok seçim*

dönemleri kadınları bilgilendirme çalışmaları yapmakta ve zaman zaman huzurevi ve sevgi evlerine ziyaret düzenlemektedir."

3.5.2.2.3.2.CHP Kadın Kolları

Tekirdağ'da Cumhuriyet Halk Partisi kurulduğundan bu yana kadın kolları mevcuttur. Tekirdağ CHP Kadın Kolları'nın amacı, kadınlara daha rahat ulaşabilmek ve Tekirdağ kadınının sorunlarına çözüm üretebilmektir.

CHP Kadın Kolları'na üye olabilmek için öncelikle partiye üye olma koşulu aranmaktadır. CHP Kadın Kolları, tecavüz ve şiddet olaylarına karşı birçok eyleme destek vermekte, birçok basın bildirisine katılmakta ve pek çok çocuğa okuma bursu imkânı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun bir üyesi olan CHP Kadın Kolları, özel gün ve haftalarda platform tarafından düzenlenen proje ve faaliyetlere destek vermektedir.

"CHP Kadın Kolları, siyasi bir partinin uzantısı olmasına rağmen seçim çalışmaları dışında kadının hak ve hukuk mücadelesinde meydanlarda boy gösteren ve bunun yanı sıra eğitim ve burs projeleri üreten bir oluşumdur. Bu bağlamda CHP Kadın Kolları'nın Tekirdağ'daki en aktif siyasi parti kadın kolu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır."

3.5.2.2.3.3. İyi Parti

2017 yılının Aralık ayında kurulan İyi Parti'nin genel başkanının bir kadın olması ve yönetiminde de çokça kadın üye bulundurması sebebiyle İyi Parti, Süleymanpaşa Kadın Platformu'na dâhil edilmiştir. Yeni bir siyasi örgütlenme olan İyi Parti'nin ayrı bir kadın kolları bulunmamaktadır bunun sebebi ise hali hazırda kadınların yönetimde çoğunlukta olmasından kaynaklanmaktadır. *"Tüzük gereği %25*

kadın üye bulundurma zorunluluğu olan İyi Parti'nin %35 oranında kadın üyesi bulunmaktadır."[364]

Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan İyi Parti, özel gün ve haftalarda platformdaki diğer kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlarla bir araya gelerek Tekirdağ kadını adına ortak bir hareket gerçekleştirmektedir.

"Yeni bir oluşum olan İyi Parti, yönetiminde kadın üyelerin bulunması sebebiyle Süleymanpaşa Kadın Platformu'na dâhil edilmiştir. Platform dışında İyi Parti'nin kadın hareketine yönelik bir çalışması henüz bulunmamaktadır."

3.5.2.2.3.4.MHP Kadın Kolları

MHP Kadın Kolları Tekirdağ İl Teşkilatı'nın kapanması ve yakın bir zamanda tekrar açılarak yeni bir oluşum evresi içerisinde olmasından dolayı MHP Kadın Kolları Başkanı ile defalarca telefon ve WhatsApp üzerinden iletişime geçilmesine rağmen ne yazık ki yüz yüze görüşme sağlanamamıştır. Bu bağlamda MHP Kadın Kolları ile ilgili hiçbir veri elde edilememiş internet üzerinden yapılan araştırmalardan da elle tutulur bir sonuca ulaşılamamıştır.

3.5.2.2.4. İsminde "Kadın" İbaresi Bulunmayan Diğer Kadın Dernekleri ve Kadına Yönelik Çalışmalarda Bulunan Kurum ve Kuruluşlar

Bu bölümde isminde kadın ibaresi bulunmayan kadın dernekleri ve kadınlara yönelik çalışmalarda bulunan diğer dernekler, sendikalar, meslek odaları ve kulüpler ele alınacaktır.

[364] Tekirdağ İyi Parti Kurucu Üyelerinden Kamile Gülgezen ile 6 Haziran 2018 tarihinde yapılan görüşme.

3.5.2.2.4.1. Atatürkçü Düşünce Derneği

Atatürkçü Düşünce Derneği, 12 Eylül 1980 yılında yaşanan askeri darbe sonucu yozlaştırılan Atatürk ve Atatürkçü düşünce sisteminin bilim insanları tarafından araştırılarak toplumda birlikte paylaşılması amacıyla 1989 yılında Prof. Dr. Muammer Aksoy ve silah arkadaşları tarafından Ankara'da kurulmuştur. Bu dernek Türk halkının karar ve isteği doğrultusunda zamanla şubeleşmiş ve 1995 yılında Tekirdağ şubesi açılmıştır.

Atatürkçü Düşünce Derneği'ne üye olabilmek için özel bir şart aranmamaktadır. Kadın üyeyle birlikte erkek üyenin de olduğu bu dernekte kadınlara oldukça değer verilmektedir. Başlı başına bir kadın derneği olmamasına rağmen kadına yönelik çalışmalarda bulunulması ve dernek yönetiminde kadın üyelerin yer alması sebebiyle Atatürkçü Düşünce Derneği, Süleymanpaşa Kadın Platformu'na dâhil edilmiştir. *"Yalnız değiliz, değilsiniz"* sloganıyla hareket eden derneğin 31 Ocak 2016- 28 Ocak 2018 tarihleri arasında gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- 9 Şubat 2016 tarihinde Anayasa Referandumu ile ilgi bir basın bildirisi,
- 19 Şubat 2016, Eğitim-İş'in Üç Kemaller Parkın'nda düzenlemiş olduğu basın açıklamasında yer alma,
- 7 Mart 2016 tarihinde "8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü" etkinlikleri kapsamında Tekirdağ F tipi Kapalı Cezaevi'ndeki mahkûm kadınlarla bir araya gelme,
- 31 Mart 2016 tarihinde tarih kitaplarındaki içerik düzenlemesine karşı Milli Eğitim Bakanlığı'na yapılan itirazlar,
- 23 Nisan 2016 tarihinde 1500 hediye ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı çocuklarla bir araya gelerek coşku içinde kutlamak,
- 1 Haziran 2016 tarihinde Alman Parlamentosu tarafından uygulanan Ermeni Soykırımı iddialarına karşı bir basın bildirisi düzenlemek,
- 19-26 Temmuz 2016 tarihinde gençlerin Köyceğiz Gençlik Kampı'na katılımını sağlamak,

- 5 Eylül 2016 tarihinde Cumhuriyet Şehidi Bahriye ÜÇOK'u anma etkinlikleri,
- 21 Kasım 2016 tarihinde gelin kız çocukları yasasına karşı durmak için meydanlarda boy göstermek,
- 26 Aralık 2016 tarihinde Rize'de kaldırılmak istenen Atatürk Anıtı ile alakalı basın bildirisi düzenlemek,
- 23 Nisan 2017 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı etkinlikleri kapsamında Eğitim-İş tarafından düzenlenen resim sergisine çocukların katılımını sağlamak,
- 16 Mayıs 2017 Engelsiz Yaşam Derneği üyeleri ile bir araya gelmek,
- 23 Ağustos 2017 tarihinde Ticaret Odası ile ortak yürütülen bir proje olan Tekirdağ Harf ve Yazı Devrimi'nin 89. Yıldönümü'nü fotoğraf sergisi ile kutlamak,
- 30 Eylül 2017 tarihinde 19.Fırka Kültür, Edebiyat ve Sanat Merkezi'nin açılımı,
- 10 Kasım 2017 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ü anma törenleri,
- 11 Kasım 2017 tarihinde çocuk ve üyelerden oluşan 500 kişinin katılımı ile Anıtkabir'de şükranların Atatürk'e arz edilmesi,
- 24 Kasım 2017 Öğretmenler Günü etkinlikleri dolayısıyla birçok öğretmen eşliğinde Türk-Eğitim Sen'i ziyaret,
- Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi üyesi olan emekli İl Kültür Müdürü Kenan Oflaz'ın kaleme almış olduğu Atatürk ve Üç Kemaller Diyarı "Fetihler Ufku" Tekirdağ adlı eserinin gönüllü vatandaşların da yardımıyla 3.000 nüsha halinde bastırılarak ücretsiz dağıtılması…[365]

Görüldüğü üzere Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi'nin faaliyet alanları kadın, çocuk, gençler, anayasal düzenlemeler ve sosyal sorumluluk projeleri olmak üzere birçok alanda şekillenmektedir. Tekirdağ'da sayısız proje ve faaliyetlerin sadece birkaçına değinilmesine rağmen derneğin ciddi anlamda çalışan ve üreten bir dernek olduğu aşikârdır. Nitekim Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ

[365] Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi 31 Ocak 2016-28 Ocak 2018 Tarihleri Arası Çalışma Raporu.

Şubesi Başkanı Servet Gürkan'ın *"Yapmış olduğumuz çalışmalardaki asıl hedefimiz kamu yararını sağlayabilmektir. Derneğimiz içerisinde profesyonel bir görevlendirme ve profesyonel bir ekip olmadığı için bazı eksikliklerimiz olabilir fakat gönüllü üyelerin çalışmalarıyla elimizden geldiği ölçüde projelerimizi hayata geçirmeye çalışıyoruz ve gerçekleştirilen proje ve faaliyetler ile ilgili kamuoyundan oldukça olumlu geri dönüşler alıyoruz. Son iki ayda dört siyasi parti ve iki sendikanın şubemizi ziyaret etmesi ve şubemizin ekonomik anlamda bir seviyeye ulaşması ve bu sayede daha çok proje üreterek faaliyet alanlarımızı genişletebilmek başarılı olduğumuzun bir göstergesidir. Biz Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi olarak Tekirdağ siyasetinde belirleyici ve etkin bir rol üstlenmiş durumdayız."*[366] sözleri derneğin başarısını gözler önüne sermektedir.

"Atatürkçü Düşünce Derneği, bir kadın derneği olmamakla birlikte yönetiminde kadınlara da yer veren örgüt içerisinde kadına değer verilen bir oluşumdur. Dernek, kadın, çocuk ve diğer pek çok alanda projeler üreten oldukça sistemli ve disiplinli bir çalışma programı izleyen alanında öncü bir dernektir."

3.5.2.2.4.2. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği

1994 yılında Prof. Dr. Türkan Saylan başkanlığında İstanbul genel merkezli olarak kurulan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin amacı, Atatürk ilke ve devrimleri ile kazanılmış hakların korunması, yaygınlaştırılması ve yüceltilmesidir. Çağdaş eğitim yoluyla çağdaş insan ve çağdaş topluma ulaşabilmek adına öğrencilere burs sağlamak derneğin en büyük çalışma alanları arasındadır. Kurulduğu günden bu güne kadar olan süreçte Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye genelinde 520 lise ve ilköğretimin yanı sıra 789 üniversite öğrencisine burs imkânı sağlamıştır. Zamanla ülkenin farklı bölge ve şehirlerinde teşkilatlanan derneğin Tekirdağ şubesi, 1997 yılında emekli öğretmen Gömeç Göçmen tarafından kurulmuştur.

[366] Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi Başkanı Servet Gürkan ile 24 Nisan 2018 tarihinde yapılan görüşme.

Erkek üyelerin, kadın üyeler kadar yoğun bir katılım gösterdiği derneğin toplam 118 üyesi bulunmaktadır. Dernek her ne kadar salt bir kadın derneği görünümünde olmasa da yönetim kadrosunda kadınların yer alması ve başkanının bir kadın olması bununla birlikte kadın ve çocuklara yönelik projeler üretmesi nedeniyle 2016 yılında oluşturulan Tekirdağ Kadın Platformu üyeleri arasında yer almaktadır. Eğitime ve öğrencilerin okumasına oldukça önem veren Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin Tekirdağ Şubesi'nde birçok kitabın olduğu zengin bir kütüphane mevcuttur ve dernek üyeleri kendi aralarında okuma günleri düzenlemektedir.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Tekirdağ Şubesi, ICF Türkiye (Uluslar arası Koçluk Derneği) ile kadınlarla el ele programı yapmış, bu program dâhilinde lise öğrencilerinin aileleri ile bir araya gelmiş ve yaşam koçları eşliğinde kadınlara eğitim verilmiştir. Yılda bir defa tarihi bir bilinç yaratabilmek adına 10 Kasım'larda Anıtkabir, 18 Mart'larda Çanakkale ve 19 Mayıs Gençlik Haftası'nda Nesin Matematik Köyü gibi yerlere geziler düzenlenmektedir. Gençlerin kişisel gelişimine katkı sağlamak adına yaz kampları, eğitim ve bilime böylesine değer veren dernek sanata da ayrı bir önem vermektedir. Nitekim Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Tekirdağ Şubesi başkanı Gömeç Göçmen, Tekirdağ 50.Yıl Ortaokulu ve Tekirdağ Anadolu Öğretmen Lisesi'ne birer piyano bağışlamıştır. Üye aidatları ve gelen bağışlarla bir bütçe oluşturmaya çalışan derneğin düzenli ve sabit bir geliri olmadığı için dernek kendi adına gelir elde edebilmek amacıyla kermes ve geziler düzenlemekte, çeşitli kültürel aktivitelerde bulunmaktadır.

Kendi özeleştirilerini yapabilen Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Tekirdağ Şubesi'nin başkanı Gömeç Göçmen ve üyeleriyle gerçekleştirilen odak grup toplantısında sarf edilen bu sözler oldukça kayda değerdir: *" Yaşadığımız maddi sıkıntılardan dolayı faaliyetlerimizde istediğimiz seviyeye ulaşamadık. Belirli bir bütçemiz olsa gençler için bir gençlik kulübü kurmak ve topluma daha çok yararlı olmak isteriz. Gençlerin katılmasını ve yönetimin gençleşmesini çok istememize ve rağmen bunu sağlayamıyoruz çünkü gençler iş hayatlarından dolayı derneklere katılacak ve derneklerde faaliyet gösterecek zaman bulamıyorlar. Tekirdağ'da daha etkili ve daha başarılı bir kadın hareketini sağlayabilmek için Tekirdağ halkının daha duyarlı olması gerekmektedir. Bununla birlikte derneklere faaliyet ve çalışma*

alanları yaratılmalı, bazı resmi kurumlarca derneklerin çalışma alanlarının iyileştirilmesi ve özgürleştirilmesi sağlanmalıdır.''[367]

"Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, daha çok eğitim alanında projeler üreten bir dernektir. Başkanlarının kadın olması sebebiyle Süleymanpaşa Kadın Platformu'na katılan derneğin platform dışında kadına yönelik ayrı bir çalışmaları bulunmamaktadır."

3.5.2.2.4.3. Tekirdağ Diş Hekimleri Odası

Türkiye'de ağız ve diş sağlığı alanında hizmet veren binlerce diş hekiminin sözcülüğünü ve mesleğin savunuculuğu üstlenmek adına 7 Haziran 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kanun ile Türk Dişhekimleri Birliği adında mesleki bir örgüt kurulmuştur. Diş hekimlerinin maddi- manevi haklarını ve dişhekimliği meslek ahlakını koruma amacında olan Türk Dişhekimleri Birliği'ne bağlı Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Mersin, Muğla, Sakarya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon, Uşak ve Zonguldak şehirlerinde olmak üzere toplam 34 tane diş hekimi odası bulunmaktadır.[368]

Tekirdağ'da muayenehanesi olan diş hekimlerinin çalışma hayatlarını düzenlemek, denetlemek, iyileştirebilmek ve diş hekimlerinin sorunlarına çözüm üretebilmek amaçlı Türk Dişhekimleri Birliği'ne bağlı olarak kurulan Diş Hekimleri Odası, yönetim kadrosunda kadın üyenin çoğunlukta olması sebebiyle Süleymanpaşa Kadın Platformu'na dâhil edilmiştir. 182 üyesi bulunan Tekirdağ Diş Hekimleri Odası' na üye olabilmek için öncelikli olarak aranan şart diş hekimi olmaktır. Bir meslek odası olmasından dolayı özel olarak kadına yönelik bir faaliyetleri olmayan

[367] Çağdaş Yaşamı Destekle Derneği Tekirdağ Şubesi Başkanı Gömeç Göçmen ve dernek üyeleriyle 6 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen odak grup toplantısı.
[368] Türk Dişhekimleri Birliği, http://www.tdb.org.tr/menu_goster.php?Id=1, 04.05.2018.

Diş Hekimleri Odası, özel gün ve haftalarda Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun tüm projelerine katılmaktadır.

"Tekirdağ Diş Hekimleri Odası'nın kadına yönelik bir çalışmaları bulunmamaktadır. Kadın ile ilgili faaliyet alanları Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun özel gün ve haftalarda düzenlemiş oldukları etkinliklerle sınırlı kalmaktadır."

3.5.2.2.4.4. Eğitim-İş

Tekirdağ Eğitim-İş Sendikası'nın amacı Cumhuriyetçi ve Atatürkçü bir neslin devam etmesini sağlamaktır. Bu alanda aydın öğretmenlerde bir araya gelerek var olan sorunlara ortak çözüm bulma yolunda Eğitim-İş'in 2018 yılının Ocak ayında bir kadın kolu kurulmuştur.

Eğitim-İş'e üye olabilmek için öğretmen ve MEB çalışanı olmak yeterlidir. Eğitim İş'in 422 erkek, 583 kadın üye olmak üzere toplamda 1005 üyesi bulunmaktadır. Öncelikli olarak öğretmen kadınlara ve Milli Eğitim'de çalışan memur ve işçilere yönelik projeler üreten sendikanın kadın ve çocuklara yönelik projeleri de bulunmaktadır. Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu üyelerinden biri olan Eğitim-İş'in faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- 29 Ekim 2017 tarihinde Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Albayrak ve Tekirdağ'ın ilçelerinden gelen misafirlerin de katılımıyla *"Cumhuriyet Kokteyli"* düzenlenmiştir. Unutulan değerleri ayakta tutabilmek, günün anlam ve önemini kavrayabilmek amacıyla gerçekleştirilen etkinlik büyük bir beğeni toplamıştır.
- Eğitim-İş her yıl düzenli olarak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda yoğun bir katılımın sağlandığı resim yarışmaları düzenlemektedir.
- Eğitim-İş'in odasında üyelerin yararlanabilmeleri adına bir kütüphane oluşturulmuştur.

- Eğitim-İş, Tekirdağ'ın ilçelerinde sendika adına bilgilendirme toplantıları yapmaktadır.
- 15 Mayıs 2017 tarihinde Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası'nda, Eğitim-İş Tekirdağ Şubesi 5.Olağan Genel Kurulu yapılmış ve Eğitim-İş *"Laiklik ve Cumhuriyet"* vurgusunda bulunmuştur.[369]

"Bir eğitim sendikası olan Eğitim-İş, daha çok anayasal düzenlemelerle ilgilenemekte ve çocuklara yönelik projeler üretmektedir. Bunun dışında Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun özel gün ve haftalarda düzenlemiş oldukları etkinliklere katılım sağlanmaktadır.

3.5.2.2.4.5. Eğitim-Sen

Tekirdağ'da 1995 yılında kurulan Eğitim-Sen'in kurulduğu günden bu yana Kadın Sekreterliği bulunmaktadır. Üye olabilmek için kamu çalışanı olmanın şart olduğu Eğitim-Sen'in öncelikli olarak faaliyet alanlarını sendika çalışanları ve kamu çalışanları oluşturmakta bunun yanı sıra öğrenci ve öğrenci velilerine yönelik çalışmalarda da bulunulmaktadır.

Tekirdağ Eğitim-Sen öncülüğünde kurulan Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan Eğitim-Sen özel gün ve haftalarda platformun etkinliklerine katılmakta ve diğer kadın dernekleri ile ortak hareket etmektedir. Bunun yanı sıra Eğitim-Sen'in faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- DİSK, KESK, TDB VE TUMOB ile ortak hareket edilerek bilgilendirme toplantı ve çalışmaları yapılmıştır. Tekirdağ'ın biraz daha geri kalmış kesimlerinde bulunan okul müdürleri ile görüşülmüş ve velileri bilinçlendirmek adına doktor, avukat ve eczacıların katılımı ile eğitimler gerçekleştirilmiştir.

[369] Eğitim İş Kongresinde "Laiklik" ve "Cumhuriyet" Vurgusu, http://www.habertrak.com.tr/egitim-is-kongresinde-laiklik-ve-cumhuriyet-vurgusu-h11124.html, 16.05.2018.

- Eğitim-Sen Tekirdağ Şubesi, Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası'nda ve Tekirdağ Belediye Kültür Merkezi'nde kadın sorunlarıyla ilgili bir panel düzenlemiştir.
- Eğitim-Sen, Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu ile çalışan kadınların hayatlarını kolaylaştırmak adına kreş ve çocuk evlerinin ve kadın sığınma evlerinin açılması ve 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde kadınların meydanlarda toplanabilmesi için tatil edilmesi adına imza kampanyaları düzenlemiştir.

"Eğitim sen, bir sendika olmasına rağmen kadın konusunda güzel ve etkin projeler üreten bir oluşumdur. Bunun yanı sıra Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun etkinlerine de katılım sağlamaktadır."

3.5.2.2.4.6. Emekli Öğretmenler Derneği

Emekli Öğretmenler Derneği Tekirdağ Şubesi, 1985 yılında Tekirdağ ve çevresindeki vatandaşlara ve çocuklara her türlü eğitimin verilebilmesi amacıyla kurulmuştur. Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu üyesi olan Emekli Öğretmenler Derneği Tekirdağ Şubesi'ne üye olabilmek için öğretmen ve gönüllü olmak yeterlidir. Derneğin genelde emekli öğretmenlerden oluşan 90'dan fazla üyesi bulunmaktadır.

Emekli Öğretmenler Derneği Tekirdağ Şubesi'nin faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve Anneler Günü'nde Tekirdağ Kapalı Cezaevi'ndeki kadınlar ziyaret edilmektedir. Mahkûm kadınların kişisel ihtiyaçlarını sağlamak adına yardım paketleri dağıtılmakta ve kadınların bir nebze de olsa morallerini düzeltebilmek adına Cezaevi'ne müzik grubu götürülmektedir.
- Tekirdağ Halk Eğitim Merkezi ve SODEM ile ortak bir proje yürütülmüş ve okuma yazma bilmeyen kadınlara *"Okuma-Yazma Kursu"* açılmıştır.

- Dernek tarafından yardıma muhtaç olan kimselere yardım kampanyaları düzenlenmektedir.
- Bu faaliyetlerin yanı sıra dernek gelir elde edebilmek adına kermesler ve kültür gezileri düzenlemektedir.

"Emekli Öğretmenler Derneği, asıl çalışma alanı eğitim olmakla birlikte zaman zaman kadınlara yönelik yardım projeleri üreten, kadınların eğitilmesi için kurslar açan ve Süleymanpaşa Kadın Patformu'nun etkinliklerine katılım sağlayan bir dernektir."

3.5.2.2.4.7. Engelsiz Yaşam Derneği

Engelsiz Yaşam Derneği 2014 yılında engellilerin bireysel ve toplumsal sorunlarını dile getirmek, bu sorunlara çözüm bulmak ve projeler oluşturmak amacıyla Şerife Türüdü tarafından kurulmuştur. Tekirdağ merkezli kurulan ve başka illerde şubesi bulunmayan derneğe üye olabilmek için engelli- engelsiz şartı aranmamakta sadece kimlik fotokopisi ve ikametgâh örneği ile üye olunabilmektedir. Engelsiz Yaşam Derneği'nin toplamda 302 üyesi bulunmaktadır.

Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan Engelsiz Yaşam Derneği, sosyal sorumluluk bilincine sahip ve oldukça girişken bir dernektir. Bu anlamda diğer dernek ve STK'lar ile ortak hareket eden derneğin Tekirdağ'da düzenlenen 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü, 25 Kasım Kadına Şiddete Hayır Günü, Anneler Günü vs. gibi özel gün ve haftalarda meydanlarda boy gösterdiği bilinmektedir. Engelsiz Yaşam Derneği Başkanı Şerife Türüdü, *"Tekirdağ'da daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi için neler yapılabilir?"* sorusunu *"Sadece özel günlerde değil düğer günlerde de projeler üretmek lazım. Derneklerin hep aynı isimlerden oluşuyor olması diğer kadınlara ulaşabilme noktasında sıkıntılar yaratmaktadır. Tekirdağ'da daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi yaratabilmek için öncelikle evden dışarı çıkmayan ve sosyal hayata katılmayan*

kadınlara ulaşmak, onları bilinçlendirmek gerekmektedir.''[370] sözleriyle yanıtlamıştır.

"Engelsiz Yaşam Derneği, engelli bireylere yönelik çalışmalar yapan bir dernek olmasına ve başlı başına kadınlara yönelik bir projelerinin olmamasına rağmen 8 Mart, 25 Kasım vb. önemli tarihlerde kadın konusunda meydanlarda boy göstermekte ve bununla birlikte Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun etkinliklerine katılmaktadır."

3.5.2.2.4.8. Muhtaç Çocukları Koruma Derneği

Muhtaç Çocukları Koruma Derneği 2002 yılında yetiştirme yurdundan çıkan çocuklara barınma imkânı sağlama ve onların sosyal hayata adapte olabilmesini sağlamak adına kurulmuştur fakat günümüzde anne-babası olmayan çocuklara da maddi ve manevi destek sağlamakta ve bu çocuklara rehberlik hizmeti vermektedir.

Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu üyesi olan bu dernek Tekirdağ merkezli bir kuruluştur ve diğer şehirlerde merkezi bulunmamaktadır. Kendilerine ait bir bütçeleri olmadığından dolayı her sene 30-35 civarı öğrenciye destek sağlayabilen dernek, üniversite öğrencilerine de burs imkânı sağlamaktadır.

"Muhtaç Çocukları Koruma Derneği'nin amacı dezavantajlı durumda olan çocuklara maddi ve manevi destek sağlamaktadır. Başlı başına kadınlara yönelik bir projeleri olmayan derneğin kadın ile çalışma alanları Süleymanpaşa Kadın Platformu ile kısıtlı kalmaktadır."

[370] Engelsiz Yaşam Derneği Başkanı Şerife Türüdü ile 30 Mayıs 2018 tarihinde gerçekleştirilen görüşme.

3.5.2.2.4.9. Polis Eşleri Derneği

Ankara merkezli olan derneğin Tekirdağ ve diğer illerde olmak üzere toplam 61 üyesi bulunmaktadır. Derneğin amacı, *"Emniyet Teşkilatı Mensuplarının hanımları ile emekli olan, yurtiçi ve yurtdışı görevlerinin ifası sırasında şehit düşen, gazi veya malûl olan teşkilat mensuplarının hanımları arasında birlik beraberlik ve dayanışmayı sağlamak; toplumsal yaşamda kadınların eğitsel, sosyal ve kültürel sorunlarına ilişkin yol gösterici çalışmalar yapmak; çocuklarımıza ve gençlerimize eğitim desteği vermek; günün şartlarına göre yurtiçi ve yurtdışında kamu yararına her türlü yardım faaliyetlerinde bulunmaktır."*[371]

Her yıl burs alabilmek için gerekli şartları taşıyan üniversite öğrencilerine Eylül ve Haziran ayları arasındaki dönemde burs verilmektedir. Bunun yanı sıra Polis Eşleri Derneği Tekirdağ Şubesi zaman zaman KOSGEB işbirliğinde *"Girişimcilik Eğitimi"* gibi eğitimler düzenlemektedir. En son yapılan eğitimde 23 polis eşi eğitimlerini başarıyla tamamlayarak "Girişimcilik Sertifikalarını" almaya hak kazanmıştır.

"Polis Eşleri Derneği, öğrencilere burs sağlayan ve kadınlara yönelik eğitimler düzenleyen bir dernektir. Derneğin kadın hareketine yönelik ayrı bir çalışması bulunmamaktadır. Nitekim bu dernek Süleymanpaşa Kadın Platformu'na da üye değildir."

3.5.2.2.4.10. Tekirdağ Lions Kulübü

Tekirdağ Lions Kulübü, 1979 yılında Lions kulüplerinin aktivitelerini koordine ve standardize etmek, uluslar arası bir anlayış ve işbirliği ruhu yaratmak ve geliştirmek, iyi yönetim ve iyi vatandaşlık ilkesinin geliştirilmesini sağlamak, toplumun uygar, kültürel ve sosyal kalkınmasına etkin hizmette bulunmak amacıyla kurulmuştur.

[371]Tekirdağ Polis Eşleri Derneği, http://tekirdag.polisesleridernegi.org.tr/sayfa.php?a=578, 25.06.2018.

Tekirdağ Lions Kulübü, salt bir kadın derneği olmaması ve Süleymanpaşa Kadın Platformu üyesi olmamasına rağmen Tekirdağ'da kadına yönelik hatırı sayılır projeler üretmiştir. Dernek içerisinde kadın-erkeğin eşit haklara sahip olması ve kadınların erkekler tarafından teşvik edilmesinin bunda payı büyüktür. Tekirdağ Lions Kulübü, Tekirdağ Kapalı Cezaevi'ndeki kadınlara 2017 yılının Eylül ayında bir proje düzenlemiştir. Bu proje dâhilinde bir kermes düzenlenmiş, elde edilen gelirle Tekirdağ Cezaevi'ne dikiş makinesi alınmış ve mahkûm kadınlar dikiş hocalarının yardımıyla üretmeye başlamış, üretilen ürünler kermeste satışa sunulmuş ve kermesten elde edilen gelir mahkûm kadınlara bir gelir sağlamıştır. Bunun yanı sıra Çorlu Lions ve Yeşilyurt Lions Kulübü ile Tekirdağ Milli Eğitim Müdürlüğü ortaklığında bir proje yürütülerek, Tekirdağ Endüstri Meslek Lisesi bahçesinde bir Engelli Yaşam Merkezi kurma projesi üretilmiştir.

"Bir kadın derneğinden çok yardım kuruluşu özelliği gösteren Tekirdağ Lions Kulübü, dezavantajlı durumda olan kadınların sosyal hayata adapte olabilmeleri ve ekonomik gelir sağlayabilmeleri adına projeler üretmektedir."

3.5.2.2.4.11. Türk Anneler Derneği

Türk Anneler Derneği Tekirdağ Şubesi, 1995 yılında yoksul öğrencilere burs sağlamak, yaşlı ve sigortası bulunmayan yardıma muhtaç ailelere yardım sağlamak amacıyla kurulmuş bir dernektir.

Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan derneğin faaliyetlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Dernek, kadınlara yönelik el işi kursu açmıştır.
- Tekirdağ F Tipi Kapalı Cezaevi'ndeki kadınlara kadınsı ihtiyaçları sağlanmıştır.
- Kadınları bilgilendirmek adına doğum ile ilgili konferans düzenlenmiştir.
- Namık Kemal Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne Türk Anneler Derneği Tekirdağ Şubesi adına 2 oda yapılmıştır.

- Her yıl Anneler Günü'nde şiir ve resim yarışmaları düzenlenmektedir.
- Anneler Günü'nde her yıl, yılın annesi seçilmektedir fakat son yıllarda ölen şehitlerin anneleri yılın anneleri olarak kabul edilmektedir.
- Anneler Günü'nde "Anneler Günü Yemeği" düzenlenmektedir.
- Ramazanda yardıma muhtaç ailelere yardım kolileri dağıtılmaktadır.
- Afrin'deki askerlere bere, ağızlık, boyunluk, iç çamaşırı ve battaniye gönderilmiştir.
- Huzurevi'ne ziyaretler düzenlenmektedir.
- Bazı okullara bilgisayar bağışı yapılmıştır.
- Fakir çocuklar evlendirilmiştir.
- Gelir elde edebilmek için kermes, yemek ve geziler düzenlenmektedir.

"Farklı alanlarda faaliyet gösteren Türk Anneler Derneği, kadınlara yönelik yardım ve eğitim projeleri düzenlemektedir. Bunun yanı sıra Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan dernek, platformun etkinliklerine katılmaktadır."

3.5.2.2.4.12. Türk Eğitim-Sen

Türk Eğitim-Sen, eğitimcinin haklarını savunmak ve eğitimin iyileştirilmesi amacıyla kurulmuş bir sendikadır. Sendikaya üye olabilmek için öğretmen olmak yeterlidir. Türk Eğitim-Sen'e bağlı bir Kadın Komisyonu bulunmaktadır. Dolayısıyla sendikanın asıl faaliyet alanı eğitimcilerin yanı sıra kadınları da kapsamaktadır. Nitekim Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan Türk Eğitim-Sen, özel gün ve haftalarda platformun projelerinde yer almaktadır.

"Türk Eğitim-Sen'in kadınlara yönelik projeleri Süleymanpaşa Kadın Platformu altında gerçekleştirilen etkinliklerle sınırlı kalmaktadır."

3.5.2.2.4.13. Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği

Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, 2017 yılında Bahar Ayşegül Yılmaz önderliğinde Çölyak hastalığını Tekirdağ halkına tanıtmak, Çölyak hastalarını yönlendirebilmek ve onlara destek olabilmek amacıyla kurulmuş bir dernektir. Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği'nin 33 üyesi bulunmaktadır.

Süleymanpaşa Belediyesi Başkan Yardımcısı Gülferah Dinç Güral tarafından kurulan Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olan Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, özel gün ve haftalarda platformun etkinliklerine katılmaktadır. Bunun dışında derneğin özel olarak kadınlara yönelik bir projesi bulunmamaktadır.

"Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, bir kadın derneği olmadığı için kadınla ilgili faaliyetleri Süleymanpaşa Kadın Platformu bünyesinde gerçekleştirilen etkinliklerden ibarettir."

3.5.2.2.4.14. Uç Fikir Sanat

2017 yılının Ağustos ayında Tekirdağ'da sanat adına güzel projeler üretebilmek amacıyla Uç Fikir Sanat kurulmuştur. Kendileri ait bir odalarının olmadığı topluluğun bir bütçesi de bulunmamaktadır. Üye olabilmek için sanata ilgi duymak dışında başka bir şartın aranmadığı Uç Fikir Sanat'ın toplamda 18 üyesi bulunmaktadır.

Sanatsal projeler üretmek ve sanatı Tekirdağ'da sevdirmek amacında olan Uç Fikir Sanat, 8 Mart 2018 yılında yapılan kendilerinin hazırlamış olduğu kadın filminin gösterimini gerçekleştirmiş ve Mine Engin Tekay'ın teşvikiyle Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu'na üye olmuştur. Bunun dışında Uç Fikir Sanat'ın başlı başına kadınlara yönelik bir projesi bulunmamaktadır.

"Yakın zamanda kurulan Uç Fikir Sanat, kadınlara ilgili kısa bir film hazırlamıştır. Bunun dışında derneğin kadınlara yönelik bir çalışması yoktur."

3.5.2.2.4.15. Yardımseverler Derneği

Yardımseverler Derneği Atatürk'ün teşvikiyle 1928 yılında Ankara genel merkezli olarak kurulmuş, 1984 yılında Tekirdağ Şubesi açılmıştır. Amacı *"Atatürk Bursu"* adı altında öğrencilere burs imkânı sağlamak ve yoksul insanlara maddi-manevi yardımda bulunmaktır.

Tekirdağ Süleymanpaşa Kadın Platformu üyesi olan dernek özel gün ve haftalarda platformun etkinliklerine katılmaktadır. Yardımseverler Derneği, Namık Kemal Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne 16 tane oda yaptırmış, Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne Holtel Cihazı almış, birçok okulda olmak üzere toplam 10 sınıfa akıllı sınıf bilgisayar sistemleri bağışlamış, bazı okullara Atatürk Büstü yaptırmıştır. Bunun yanı sıra Kadına Şiddete Hayır!'ın destekçisi olan Yardımseverler Derneği Tekirdağ Şubesi, her sene Kurban Bayramı'nda 100-150 kadar aileye ikişer kilo et dağıtımı yapmaktadır.

"Yardımseverler derneği, çeşitli alanlarda yardım projeleri üreten bir dernektir ve Kadına Şiddete Hayır! Kampanyasında yer almakta ve Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun özel gün ve haftalarda düzenlemiş olduğu etkinliklere katılmaktadır."

3.6. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

Araştırma içeriğinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından bu bölümde araştırmanın yöntemi, veri toplama tekniği ve görüşme formunda yer alan soruların özellikleri ve uygulaması konuları sırasıyla ele alınacaktır.

3.6.1.Araştırmanın Yöntemi

Tekirdağ ili baz alınarak gerçekleştirilen bu çalışmada kalitatif(nitel) ve kantitatif(nicel) araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kalitatif araştırma yöntemi, odak grup toplantısı, derinlemesine görüşme, etnografik gözlem, çalıştay ve

ikincil veri kaynağı gibi araştırma türleri ile veri toplama amacı güden bir araştırma ve kaynak oluşturma yöntemidir.[372]

Benimsenen kalitatif araştırma yöntemi gereğince, odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Yapılan görüşmelerde her iki tekniğin de tercih edilmesinin sebebi, Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesindeki kadın ve kadın hareketi konularını, katılımcıların fikirlerini etkilemeden verdikleri doğal cevaplarla analiz edebilmek, çıkmaz ve dinamiklerini belirlemek ve konu hakkında mümkün olduğunca fazla veriye ulaşabilmektir. Bu bağlamda on beş açık uçlu sorudan oluşan bir soru formu hazırlanmış ve kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların başkan, yönetim kurulu ve üyelerini içeren toplam yüz kadın aktivist ile gerek yüz yüze gerek küçük gruplar halinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerle telefon, e-mail ve WhatsApp üzerinden irtibata geçilerek tez çalışmasından bahsedilmiş ve görüşme günü için talepte bulunularak randevu günü kararlaştırılmıştır. Yapılan görüşmelerde saha çalışması için kimler ile irtibata geçilmesi gerektiği konusunda görüşme yapılan kişilerden yardım alınmış ve her görüşmede bir ya da birkaç isime ulaşılarak görüşmenin alanı genişletilmiştir. Kartopu Örneklemi[373] olarak adlandırabileceğimiz bu yöntem araştırma konusuna ilişkin örneklemin belirsiz olduğu durumlarda kullanılan bir yöntem olup herhangi bir noktadan başlanılan birinci örneklemin bilgi ve deneyimleri ışığında ikinci örnekleme ve ikinci örneklemin bilgi ve deneyimleri ışığında üçüncü örnekleme şeklinde adeta bir kartopunun yuvalanarak hacminin genişlemesi gibi örneklem grubunun genişletilmesi yöntemidir. Her bir görüşme bir ile iki saat arasında değişen bir zaman dilimi aralığında tamamlanmış ve Tekirdağ kadın hareketi, kadın dernekleri, STK'lar, komisyonlar, kurullar, topluluklar, merkezler, diğer kurum ve kuruluşlar bazında ele alınarak kadın hareketinin soru ve sorunları, çıkmazları, dinamikleri, güçlü ve güçsüz yanları ve Tekirdağ'da daha güçlü ve daha etkin bir kadın hareketinin nasıl sağlanacağı adına çözüm önerileri hakkında derin bir analiz gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan alınan bilgilerin bir noktada aynılaşıp tekrara dönüşüldüğü ve yeteri kadar bulgulara rastlanıldığı

[372] Prof.Dr. Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Kişisel Yayınlar, 1998.
[373] Prof. Dr. Remzi Y. Kıncal, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtımı, 2015.

düşüncesiyle saha çalışmasının doyum noktasına ulaştığı kararına varılarak görüşmeler sonlandırılmıştır.

Bu çalışmada kalitatif araştırma yönteminin yanı sıra kantitatif araştırma tekniğinden de yararlanılmıştır. Kantitatif araştırma yöntemi, araştırma konusu ile ilgili bulgu ve olayları objektif bir yaklaşım benimseyerek sayısal olarak ifade edilebilen sonuçlar elde etmeye yarayan bir araştırma türüdür. Bu bağlamda Tekirdağ'da kadın hareketi ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı, TUİK, Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi ve İŞKUR'dan elde edilen bazı istastiki bilgiler, Tekirdağ'da kadınların ve erkeklerin çalışma hayatında sektörlere göre dağılımı ve hangi sektörde kadınların çalışma hayatına daha aktif bir katılım gösterdiğini incelemek adına "Tekirdağ'ın Gelişmişlik Düzeyi: Ekonomik Yapı ve Çalışma Hayatı" adlı konu başlığı altında ele alınmıştır.

3.6.2.Veri Toplama Tekniği

Tekirdağ ilinin merkez ilçesi olan Süleymanpaşa ilçesi ele alınarak gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında her ne kadar birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmış olsa da araştırma konusunun ilk defa ele alınan özgün bir çalışma konusu olması, veri toplamak adına birincil kaynakların kullanımına büyük bir zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda birincil kaynak olarak, gözlem, doküman analizi ve görüşme tekniğinden yararlanılmış, ikincil kaynak olarak ise, araştırma konusu ile alakalı kitap, süreli yayın ve resmi yayınlara, gazete ve dergilerde yer alan haber ve resimlere başvurulmuştur.

Birincil elden veri toplama teknikleri ile öncelikle kadın hareketinin oluşumunda katkısı bulunan kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlar tespit edilmiş ve her biri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniğinde odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Bununla birlikte görüşme yapılan her dernek ve kurumdan elde edilen dokümanlar analize tabi tutulmuş ve yapılan görüşmeler sırasında katılımcıların tutum ve davranışlarıyla, konu üzerindeki bilgi hâkimiyetleri vs. üzerinde ciddi bir gözlem yapabilme imkânı bulunmuştur. Tez çalışmasından önce bir Tekirdağlı olmasından dolayı Tekirdağ kadın hareketini ve kadın

derneklerinin çalışmalarını dışarıdan gözlemleme fırsatı bulan yazar, tez çalışması gereğince yapılan alan araştırması ile Tekirdağ kadın hareketini ve kadın derneklerini katılarak gözlemde bulunma imkânına sahip olmuş ve her iki gözlem türünde elde etmiş olduğu bulguları analiz ederek alan araştırmasına bir kaynak oluşturmaya çalışmıştır.

Yapılan yüz yüze görüşmeler kapsamında Tekirdağ'da kadın derneklerine ve kadınlarla ilgili çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşlarla(kurul, sendika, merkez, vakıf, komisyon, kadın meclisi, kadın sekreterliği, siyasi partilerin kadın kolları, vs.) irtibata geçilmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet Kadınları Derneği, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği, Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği, Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü, Tüm Belediye Memurlar Sendikası (TÜMBELSEN) Kadın Sekreterliği, Türk Kadınlar Birliği, Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları, Kadın Girişimciler Kurulu, Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (NAKSAM), Şiddet İzleme Önleme Merkezi, AKP Kadın Kolları, CHP Kadın Kolları, İyi Parti, Atatürkçü Düşünce Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Diş Hekimleri Odası, Eğitim-İş, Eğitim-Sen, Emekli Öğretmenler Derneği, Engelsiz Yaşam Derneği, Muhtaç Çocukları Koruma Derneği, Polis Eşleri Derneği, Tekirdağ Lions Kulübü, Türk Anneler Derneği, Türk Eğitim-Sen, Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, Uç Fikir Sanat ve Yardımseverler Derneği ile birebir görüşme sağlanmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde not alma tekniği kullanılmış olup kayıt cihazı kullanımına gerek görülmemiştir. İlk görüşmelere 01.04.2018 tarihinde başlanılmış olup 15.06.2018 tarihine gelindiğinde görüşmeler sonlandırılmıştır.

3.6.3.Görüşme Formunda Yer Alan Soruların Özellikleri ve Uygulaması

Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesi baz alınarak gerçekleştiren alan araştırması kapsamında Tekirdağ Süleymanpaşa'da yer alan ve Tekirdağ Süleymanpaşa'da faaliyet gösteren kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların başkan, yönetim kurulu, sekreter ve diğer üyeleri ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme yapılan tüm katılımcılara görüşme formunda[374] yer alan sorular sorulmuş olup katılımcıların neden böyle bir oluşum içerisinde yer aldıkları, aile ve yakınlarının desteklerinin olup olmadığı, kendi örgütleri içerisinde yaşamış oldukları sıkıntılar, Tekirdağ kadının sorunlarını nasıl değerlendirdikleri, kadın hareketi adına neler yaptıkları ve bu konular üzerine düşünceleri hakkında bilgilere ulaşmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların özgür irade ve düşüncelerinde herhangi bir olumlu ya da olumsuz etki yaratmadan doğal cevaplar alabilmek adına görüşme formunda, kadın hareketi hakkında kilit soruların cevaplarını aramaya yönelik on beş açık uçlu soruya yer verilmiştir.

3.7.VERİ ANALİZLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tekirdağ'da kadın olgusu ve kadın örgütlenmeleri bağlamında ele alınan kadın hareketi ile ilgili yapılan alan araştırmasında elde edilen verilerin analiz edilip yorumlanması, araştırmanın bir sonuca bağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Tekirdağ'da kadın hareketinin ilk defa ele alınan son derece spesifik ve özgün bir çalışma olması, veri kaynaklarının daha çok birincil veri toplama tekniklerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Nitekim Tekirdağ'daki kadın hareketi ile ilgili tüm bilgilere kadın örgütlerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların üyesi olan kadınlar yoluyla ulaşılmıştır. Bu anlamda katılımcı kadınların konuyla ilgili cevap ve yorumları alan araştırmasının başarısını etkileyen kilit bir noktadır.

[374] Görüşme Formu EK1 de yer almaktadır.

Bu bölümde, alan araştırması kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular tek tek ele alınmadan önce katılımcıların profilini belirleyebilmek ve varılan sonuçların daha doğru bir biçimde analiz edilebilmesi adına katılımcıların yaş, medeni durum, eğitim ve meslekleri ile alakalı bilgilere yer vermek gerekmektedir. Ne var ki görüşme yapılan kadınların birçok dernek ve örgüte üye olmaları ve genelde aynı isimlerin ön plana çıkıyor olması belirli bir noktadan sonra katılımcı profilinin değişmemesine yol açmıştır. Gerek odak grup toplantısı ve gerek derinlemesine görüşmelerde toplam yüz kişi ile görüşme sağlanmış ve her birinin kadın ve kadın hareketine ilişkin görüşleri tek tek değerlendirilmeye alınmıştır. Katılımcı profilini oluşturabilmek adına görüşme yapılan kadınların sırasıyla yaş, medeni durum, eğitim ve çalışma hayatları sırasıyla tablo sistemi ile incelenecektir.

Tablo 1.Görüşme Sağlanan Katılımcıların Yaş Profili

20-35 yaş aralığı	**10**
36-50 yaş aralığı	**30**
51-65 yaş aralığı	**40**
66 ve üzeri yaş aralığı	**20**

Tablo 2.Görüşme Sağlanan Katılımcıların Medeni Durum Profili

Bekar	8
Evli	88
Boşanmış	4

Tablo 3.Görüşme Sağlanan Katılımcıların Eğitim Profili

İlkokul Mezunu	**15**
Ortaokul Mezunu	**-**
Lise Mezunu	**25**
Lisans Mezunu	**54**
Yüksek Lisans Mezunu	**5**
Doktora Mezunu	**1**

Tablo 4.Görüşme Sağlanan Katılımcıların İş Durum Profili

Ev Hanımı	**4**
İşsiz	**6**
Çalışmıyor	**10**
Özel Sektörde Çalışanlar	**20**
Kamu Sektöründe Çalışanlar	**20**
Emekli	**40**

Bu tablolardan da anlaşılacağı üzere katılımcıların çoğu eğitimli, evli, orta yaş mensubu ve emekli olan insanlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda alan araştırmasının varsayımlarında geçen Tekirdağ'da kadın derneklerinin orta yaş ve emekli kesimden oluştuğu varsayımı doğrulanmaktadır.

3.8.VERİ ANALİZLERİNİN YORUMU: BULGULAR

Tekirdağ'da kadın ve kadın hareketini incelemek, bu hareketin hangi koşullarda nasıl ve ne zaman oluştuğunu araştırmak, hareketin dinamiklerini, soru ve sorunlarını, çıkmazlarını belirlemek adına yapılan alan araştırması sonucu elde edilen bulgular, kadın hareketinin demografik bulguları, kadın hareketinin örgütlenmesine ilişkin bulgular, kadın hareketinin çalışma alanlarına yönelik bulgular, kadın hareketinin amaçlarına ilişkin bulgular ve son olarak da kadın hareketinin kendisini

nasıl ifade ettiği, nasıl bir yol izledikleri ve ne gibi yöntemleri benimsediklerine dair bulgular olmak üzere ayrı kategoriler altında incelenecektir.

Tekirdağ'da kadın hareketini analiz edebilmek amacıyla salt kadın derneklerinin yanı sıra bir kadın derneği olmayıp vakıf, meclis, kurul, komisyon vb. gibi farklı isimlere sahip olan ve bir damla da olsa Tekirdağ kadın hareketine katkı sağlayan kurum ve kuruluşlarla bir araya gelinmiştir. Bu bağlamda, AKP Kadın Kolları, Atatürkçü Düşünce Derneği, CHP Kadın Kolları, Cumhuriyet Kadınları Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Eğitim İş, Eğitim-Sen, Emekli Öğretmenler Derneği, Engelsiz Yaşam Derneği, İyi Parti, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Kadın Girişimciler Kurulu, Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu, Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği, Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (NAKSAM), Muhtaç Çocukları Koruma Derneği, Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği, Süleymanpaşa Kadın Platformu, Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü, Tekirdağ Diş Hekimleri Odası, Tekirdağ Lions Kulübü, Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, Tüm Belediye Memurlar Sendikası (TÜMBELSEN) Kadın Sekreterliği, Türk Anneler Derneği, Türk Eğitim-Sen, Türk Kadınlar Birliği, Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları, Uç Fikir Sanat ve Yardımseverler Derneği ile birebir görüşmeler yapılmıştır. KADEM ve ŞÖNİM tarafından görüşme talebinin reddedilmesi ve Polis Eşleri Derneği'nin başkanının Tekirdağ dışında olmasından dolayı bu dernek ve kurumlarla görüşme gerçekleştirilememiş, ulaşılabilen kaynakların imkânı/imkânsızlığı doğrultusunda KADEM, ŞÖNİM ve Polis Eşleri Derneği hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yapılan odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşmelerde toplam 33 dernek/kurum/STK ile görüşülmüş ve 100 kişi ile bir araya gelinmiştir. Bu bağlamda yaş, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim durumu ve katılımcıların sosyo-ekonomik durumları olmak üzere kadın hareketinin demografik bulguları şu şekilde sıralanabilir:

- Tekirdağ kadın örgütlenmesinde yer alan kadınların %85'inin yaş aralığı 40 ile 76 yaş arasında değişim göstermektedir. Bir başka ifadeyle Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde genç nüfusun aktif olmadığı görülmektedir.
- Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların %90'ı evlidir. Bunun yanı sıra %6'lık bir kesimin bekâr %4'lük bir kesimin ise boşanmış olduğu görülmektedir. Bu kadınları %92'si çocuk sahibidir. Çocuk sayısı genelde 2 olmakla birlikte 3 çocuk ve tek çocuk sahibi olan kadınlar da bulunmaktadır.
- Tekirdağ kadın örgütlenmesinde yer alan kadınların büyük bir çoğunluğunun %60 gibi bir oranla lisans ve lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte %15 lik bir kesimin ilkokul, %25'lik bir kesimin ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların büyük bir çoğunluğunun eğitimli kadınlardan oluştuğu göze çarpmaktadır.
- Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların büyük bir çoğunluğunun emekli kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Bunun yanı sıra özel ve kamu sektöründe çalışan kadınların varlığı da yadsınamayacak derecededir. Ev hanımı olan kadınların sayısı ise bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu bağlamda Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların neredeyse %95'lik bir kesiminin ekonomik özgürlüğünü elinde bulundurduğunu ve maddi durumlarının iyi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.
- Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların %60'a yakını, birey kimliklerinin ön planda olduğunu öne sürmüş, toplum içerisinde bir birey olarak kabul gördüklerini dile getirmiştir. %25 lik bir kesim ise kadın kimliklerinin ön planda olduğunu ve toplum içerisinde bir kadın olarak var olduklarını, bir kadın olarak kabul gördüklerini belirtmişlerdir. %15 lik bir kesim ise kadın ve birey kimliklerinin eşit oranda olduklarını ve toplum içerisinde hem birey hem kadın olarak kabul gördüklerini ifade etmişlerdir.
- Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde kadınların %70'lik bir kesimi siyasete katılmayı düşünmemektedir. Bunun yanı sıra geri kalan %30 luk kesim ise siyasi kariyer hedeflerinin olduklarını belirtmiş ve bir gün milletvekili olmak

istediklerinden bahsetmiştir. Bu bağlamda kadınların dernekleri ve STK'ları siyasete atılmak için bir adım olarak görmediklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim siyasi kariyer hedefleri olan kadınların büyük bir çoğunluğu siyasi partilerin kadın kollarında görev almaktadırlar.

- Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların neredeyse %95'i eşinin, ailesinin ve akrabalarının desteği ile bu örgütlenmelerde yer almaktadır.

Tekirdağ'daki kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşların büyük bir çoğunluğu yönetim kurulu ile her hafta toplantı yapmaktadır. Bunun yanı sıra yönetim kurulu ile haftada iki, iki haftada bir,15 günde bir ve ayda bir toplanan dernek ve örgütler de bulunmaktadır. Tüm bu dernek, kurum ve kuruluşların üyelerle olan toplantısı ayda bir defa ya da ihtiyaç duyulan zamanlarda yapılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiği zaman özel gün ve haftalarda dernek ve örgütlerin faaliyetlerindeki artış, yapılan toplantı sayılarını da doğru orantılı olarak etkilemektedir. Bir başka deyişle özel gün ve haftalarda yapılan faaliyetlerin yanı sıra toplantı sayıları da artış göstermektedir. Yapılan bu toplantılarda gündeme ait konular konuşulup tartışılmakta, dernek içi sorunlar ve dernek faaliyetleri gündeme getirilmekte ve zaman zaman üyelere yönelik bilgilendirme çalışmaları düzenlenmektedir.

Tekirdağ'daki kadın derneklerinin asıl çalışma alanları kadın olmakla birlikte çocuk, yaşlı ve zaman zaman engelli vatandaşlara da yönelik projeler ürettikleri görülmektedir. Nitekim Türk Kadınlar Birliği üyesi Birgül Kemiksiz, derneğin çalışma alanlarını şu sözlerle dile getirmektedir: *"Türk Kadınlar Birliği olarak hedef kitlemiz öncelikle kadınlar olmasına rağmen zaman zaman çocuk ve yaşlılarla da ilgileniyoruz".*[375] Tekirdağ'da kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer ve kurum ve kuruluşların (Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, Tekirdağ Diş Hekimleri Odası…) asıl amaçları kadın olmasa da genellikle özel gün ve haftalarda kadına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Tekirdağ'daki kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların faaliyet ve amaçları şu şekilde sıralanabilir:

[375] Türk Kadınlar Birliği Üyesi Birgül Kemiksiz ile yapılan görüşme.

- Kadınların sosyal hayata katılmasını sağlamak,
- Kadınları, kadın ve kadın hareketi konularında bilinçlendirmek,
- Kadınlara yönelik sağlık, psikoloji, çocuk eğitimi ve çocuk bakımı, hak ve hukuk vb. konularda eğitimler düzenlemek,
- Kadınların eğitim seviyelerini arttırabilmek adına Halk Eğitim Merkezleri ve Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğinde okuma-yazma kursları açmak,
- Cezaevinde kalan mahkûm kadınlara, cezaevinden sonra sosyal hayata daha kolay katılabilmeleri ve ekonomik sıkıntı yaşamamaları adına dikiş kursu eğitimleri vermek,
- Cezaevindeki kadınların yalnız olmadıklarını hissedebilmeleri adına onların ve çocuklarının temel ihtiyaçlarını sağlamak,
- Cezaevinde kalan kadınları mutlu edebilmek için özel günlerde cezaevinde eğlenceler düzenlemek,
- Kadınların el işlerini ve ev yemeklerini değerlendirebilmek,
- Şiddete uğrayan, ölümle tehdit edilen kadınların maddi, manevi ve hukuki anlamda destekçileri olmak,
- Öldürülen kadınların katillerinin gerekli cezayı alabilmelerini sağlamak,
- Özel gün ve haftalarda bilgilendirme konferansları ve kültürel etkinlikler düzenlemek,
- Halk Eğitim Merkezi işbirliğinde kadınlara iş edindirme kursları açmak,
- Bütçe sağlayabilmek adına kermes, kültürel etkinlik ve geziler düzenlemek…

Görüldüğü üzere kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşların faaliyet alanları ve amaçları farklılık gösterse de hepsinin ortak amacı, kadının sosyo-kültürel ve ekonomik hayata katılımını ve dolayısıyla kadının sosyalleşmesini sağlamak, kadın sorunlarına çözüm üreterek kadınların hayatını daha yaşanabilir kılmaktır.

Tekirdağ'daki kadın derneklerinin kendilerini nasıl ifade edebildikleri ve seslerini duyurabilmek için ne gibi yöntemler kullandıklarına bakıldığında, basın bildirileri, yürüyüşler, protesto ve eylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Örgüt üyesi kadınlar, anayasal düzenlemeler, taciz, tecavüz ve şiddet gibi olaylar karşısında

meydana çıkmaktadırlar. Tekirdağ'da Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz vakalarında kadınları meydanda toplayan bir güç olduğu yadsınılmaz bir gerçektir. Ne var ki meydanlarda toplanan kadınlar, kadın dernekleri ve örgüt üyesi kadınlardır. Tekirdağ halkının çoğu zaman kadın sorunlarına kayıtsız kaldığı, kadın sorunlarının görmezden gelindiği ve siyasal önyargılarla uzak durulan bu eylem, bildiri ve protestolara sivil halktan kadınların katılımı yok denecek kadar azdır.

Türkiye'nin diğer pek çok bölge ve şehrine göre aydın sayılabilen ve refah seviyesinin üst düzeylerde seyrettiği Tekirdağ'da nüfusun fazla, maddi gelir seviyesinin iyi bir durumda ve eğitim oranlarının yüksek olması Tekirdağ'da birçok dernek ve teşkilatlanmanın önünü açmıştır. Birden fazla derneğin olması ne yazık ki Tekirdağ'da güçlü bir kadın hareketi yerine birçok kola ayrılmış, güçsüz ve dağınık bir kadın hareketinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Süleymanpaşa Belediyesi Başkan Yardımcısı Gülferah Dinç Güral, kadın hareketindeki bu ayrışımı fark etmiş ve 2016 yılında kadın derneklerini ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşları bunun yanı sıra, kadına yönelik bir çalışmada bulunmamasına rağmen başkanının kadın ya da yönetiminin kadın ağırlıklı olmasından dolayı kadın konusuna uzak kalmış örgütlenmeleri de içine alan bir Süleymanpaşa Kadın Platformu oluşturmuştur. Bu anlamda Gülferah Dinç Güral'ın Tekirdağ kadın hareketine yön veren öncü isimlerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim bu platform, daha önce Tekirdağ'da olmayan bir ilki gerçekleştirmiş ve birçok kadın derneğinin aynı çatı altında aynı hedef ve aynı çıkarlar doğrultusunda ortak hareket etmesini ve tüm Tekirdağ kadınlarının el ele vererek güçlenmesini sağlamıştır. Buna rağmen son olarak İyi Parti'nin de katılımıyla 21 üyesi bulunan platformun kadın konusuna uzak birkaç örgütü bünyesinde barındırması, asıl amacı kadın olan ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan Karadeniz İlleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kadın Kolları, Süslü Egsoz Kadın Motosikletliler Kulübü ve Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin üye olarak bulunmaması, Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun Tekirdağ'daki tüm kadın örgütlenmelerini bir çatı altında toplama noktasında eksik kaldığının bir göstergesidir.

Süleymanpaşa Belediyesi Başkan Yardımcısı ve Süleymanpaşa Kadın Platformu Başkanı Gülferah Dinç Güral, Tekirdağ'daki kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların sorunlarını şu sözleriyle dile getirmiştir: *"Yaş ortalaması fazla olduğu için dernekler gündeme uyum sağlayamıyorlar ve teknolojiden uzaklar. Bu anlamda derneklerin daha dinamik ve daha aktif olabilmeleri için dernek başkanlarının gençleşmesi lazım. Dernekler arasında gereksiz bir rekabet ve kutuplaşma oluyor zaman zaman. Derneklerin kendilerine ait bir yer ve bütçesinin olmaması büyük bir sıkıntı. Dernekler bütçe sağlamak adına gezi, kermes vb. etkinlikler düzenlemektedir ve gerçek amaçlarından uzaklaşmaktadır."*[376] Yapılan alan araştırması sonucunda dernek ve diğer kurum ve kuruluşların sorunları şu şekilde sıralanmaktadır.

- Kadın derneklerinin ve diğer örgütlenmelerin bütçesinin olmaması ve bu bağlamda faaliyet alanlarının kısıtlanması.
- Kadın derneklerinin ve diğer örgütlenmelerin kendilerine ait bir yerin olmaması ve çoğunun maddi imkânsızlıklara rağmen kira ödemek zorunda kalmaları,
- Siyasi ve toplumsal önyargılar ve mahalle baskısına maruz kalma,
- Halk arasında bilinmeme, yanlış tanınma,
- Yapılan etkinliklere katılımın az olması,
- Üye bulma sıkıntısı ve üye olanların aktif bir üye olmaması,
- Yaş ortalamasının fazla olması ve genç nüfusa ulaşamama,
- Çoğu derneğin kendi özeleştirisini yapmaktan kaçınması,
- Dernek üyelerinin hep aynı yüzlerden oluşması, Tekirdağ'daki kadın hareketinin dernekler olarak ele alındığında kısır bir döngüden ibaret olması,
- Özellikle kadın derneklerinde yer alan kadınların az bir kısmı da olsa kadın ve kadın hareketi konusundaki bilgisizliği ve bu alanlara olan ilgisizliği,
- Kadın derneklerinin bütçe sağlamak adına kahvaltı, yemek, kermes, gezi vb. etkinliklere yönelerek asıl amaçları olan kadın konusundan uzaklaşmaları,
- Kadın derneklerinin çeşitli nedenlerden dolayı birlikte hareket edememesi…

[376] Süleymanpaşa Belediyesi Başkan Yardımcısı ve Süleymanpaşa Kadın Platformu Başkanı Gülferah Dinç Güral ile yapılan görüşme.

Alan araştırması sonucunda elde edilen veriler ışığında, görüşme sağlanan dernek ve örgütlerin görünümü, hiçbir siyasi veya toplumsal önyargı altında kalmadan derneklerin toplum içerisindeki bilinirliği/tanınırlığı, dernek ve örgütlerin hayata geçirmiş oldukları projeler ve görüşme esnasında katılımcıların hal ve tavırları tarafsız bir göz ve tamamen akademik bir çalışma dâhilinde yapılan eleştirilerle şu şekilde kategorize edilebilir: (Buradaki amaç, hiçbir dernek veya örgütü rencide etmek değil, dışarıdan tarafsız bir gözle bakıldığında derneklerin/örgütlerin nasıl bir izlenim bıraktığını gözler önüne sererek bu dernek ve örgütlerin kendi özeleştirilerini yapabilmelerine ve dolayısıyla Tekirdağ'da var olan kadın hareketinin güçlenmesine yardımcı olmaktır.)

- **Güçlü Örgütler:** Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Türk Anneler Birliği, Yardımseverler Derneği, Türk Kadınlar Birliği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği, NAKSAM.
- **Zayıf Örgütler:** Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları, ŞÖNİM, Polis Eşleri Derneği, MHP Kadın Kolları.
- **Proje Üreten Örgütler:** Atatürkçü Düşünce Derneği, Yardımseverler Derneği, Türk Anneler Birliği, Türk Kadınlar Birliği, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, NAKSAM. Kadın Girişimciler Kurulu, Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu.
- **Proje Üretmeyen Örgütler:** Süleymanpaşa Kadın Platformu, Karadeniz İlleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları.
- **Tanınan Örgütler:** Türk Kadınlar Birliği, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Türk Anneler Birliği, Atatürkçü Düşünce Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.
- **Tanınmayan Örgütler:** Karadeniz İlleri Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kadın Kolları, Süslü Egsoz Kadın Motosikletliler Kulübü, Önder Çiftçi Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları, NAKSAM.

- **Görüşmeleri Ciddiye Alan Örgütler:** Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Atatürkçü Düşünce Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Emekli Öğretmenler Derneği, Eğitim-iş, Eğitim-Sen, NAKSAM, Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu, Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, Süslü Egsoz Kadın Motosikletliler Kulübü, Türk Eğitim-Sen, Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, TÜMBELSEN, Kadın Girişimciler Kurulu, Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu.
- **Görüşmeleri Ciddiye Alan Örgütler:** Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, KADEM, ŞÖNİM, MHP Kadın Kolları, Polis Eşleri Derneği.

Yapılan alan araştırmasında kadın dernekleri ve diğer örgütlere *"Tekirdağ kadınının başlıca sorunları nelerdir?"* sorusuna verdikleri cevaplar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınların işsiz olması,
- Ekonomik özgürlüklerinin olmaması,
- Eğitim sorunu,
- Taciz-tecavüz ve şiddet olaylarının günden güne artması ve gizli tutulması,
- Kadınların koca baskısı altında olması,
- Kadınların yönetici kadrolarında yer alamaması,
- Çalışan kadınların çocuklarını bırakabilecekleri ücretsiz bir kreş ya da yuvanın olmaması,
- Kadının aile içerisindeki rolünün (eş ve anne gibi) toplumsal ve sosyal hayata katılımını engellemesi,
- Kadın-erkek arasındaki adaletsiz rol dağılımı,
- Kadının bir birey olabilme sıkıntısı,
- Kadının toplumda ikinci planda görülmesi,
- Toplumun kadın sorunlarına olan duyarsızlığı,
- Kadınların kendilerini güvende hissetmemesi,

Görüşmelere katılan kadınların verdikleri bu cevapların yanı sıra *"Tekirdağ kadın açısından eril baskının yoğun olarak hissedilmediği, Türkiye'nin pek çok*

kesimine göre aydın sayılabilecek bir yerdir. Trakya Bölgesi'nde ve Tekirdağ'da kadın önemlidir. Tekirdağ'ın göç alan kesimlerinde kadın sorununun daha çok arttığı görülmektedir. Nitekim ataerkil sistemin yoğun olarak yaşandığı bu kesimlerde kadınlar, varoluş sıkıntısı yaşamakta ve bir birey olarak kabul görmemektedirler."[377] Eğitim-Sen Kadın Sekreteri Filiz Çetin, Tekirdağ'daki kadın sorunlarının daha çok göçmen nüfusta yer aldığını belirtmektedir. Yapılan görüşmeler sırasında bu ifadeler pek çok kadın tarafından yinelenmiştir. Genel olarak Tekirdağ kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınlar, Tekirdağ kadın sorununun göçmen kesimde yaşandığını belirtmiş, Tekirdağ kadınını rahat, eğitim seviyesi yüksek, ekonomik özgürlüğü olan, özgürce karar verebilen, sosyo-kültürel hayata aktif bir katılım sağlayabilen bireyler olarak nitelendirmişlerdir.

[377] Eğitim-Sen Kadın Sekreteri Filiz Çetin ile yapılan görüşme.

SONUÇ ve ÖNERİLER

"Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği" adlı bu tez çalışması "Giriş", "Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi" ve tezin alan araştırmasını oluşturan "Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ, Tekirdağ'da Kadının Konumu Ve Tekirdağ'da Kadın Hareketi" adlı bölüm olmak üzere toplam üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü olan *"Giriş"* bölümü, "Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği" adlı tez çalışmasının amacının ve ana hatlarının belirlendiği, konuyla ilgili kavramların açıklandığı ve kadın hareketi ile ilgili tarihi bir perspektifin, bir arka planın oluşturulduğu, tezin yönünü belirleyen hipotezlerin ortaya atıldığı, tezin çalışma disiplinlerinin belirlendiği ve tezin hangi kuramlar üzerine oturtulacağının saptandığı bir başka deyişle tezin iskeletinin oluşturulduğu bir inşa, bir yapı bölümüdür. Bu bağlamda birinci bölümde "Analitik Yapı, Yazın, Yöntem ve Kavramlar konu başlıklarına yer verilmiş, tez çalışmasının feminist kuram ve post-modernist kuram üzerine oturtulmasına karar verilmiştir.

"Kadın hareketini analiz edebilmek için öncelikle kadının ve toplumsal yapının tarihi bir bakış açısıyla analiz edilmesi gereklidir." düşüncesinden yola çıkılarak ikinci bölümde kadın hareketinin analizine kadının tarihinden başlanması uygun bulunmuştur. Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda kadının bilinen en eski tarihinin İlkçağ medeniyetlerine kadar uzandığı saptanmıştır. O dönemler avcılık ve toplayıcılık ile hayatta kalma mücadelesi veren toplumlarda, tarımın keşfi ile toprağa atılan tohumun üremeyi sağladığı anlaşılmış ve aynı şeyin kadın-erkek cinsi için de geçerli olduğu fark/zan/keşf olunca mucizenin erkeğe bağlı olduğu yargısı ile anaerkil olan kültün, ataerkil bir forma büründüğü görülmüştür. Bir başka deyişle modernleşmeyle birlikte toplumda erkeğin gücünün kadına oranla daha fazla ön planda olmasının ve kadının doğurganlığındaki sırrın/mucizenin çözülmesinin, kadının statüsünde gerilemeye sebep olduğu ve kültün, bugün hala geçerli olan ataerkil bir sistemin kapılarını araladığı belirlenmiştir. Modern toplumda erkeğin gölgesinde kalan ve kabuğuna çekilen kadının hakkını arama mücadelesi Rönesans ve Sanayi Devrimi'nin de etkisiyle Aydınlanma Çağı'nda belirmeye başladığı

görülmüştür. Kadın hareketi olarak adlandırabileceğimiz bu hareket, oy kullanma ile birlikte siyasal, sosyal, kültürel ve eğitim haklarının talep edildiği 1.dalga kadın hareketi, kamusal alanda var olabilmek adına hukuki ve kültürel yapıdaki cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için mücadele edilen 2.dalga kadın hareketi ve 2.dalgaya bir tepki olarak doğan veya 2.dalga kadın hareketinin devamı olarak nitelendirilen 3.dalga kadın hareketi olmak üzere dünyada 3 aşamalı bir seyir izlediği saptanmıştır. Her ülkede farklı bir seyir izleyen kadın hareketi, Türkiye'de ele alındığında hareketin Osmanlı Dönemi'nde belirmeye başladığı görülmektedir. Bununla birlikte bir kadın hareketi olarak nitelendirilmese de yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda Türk Kadınının tarihinin eski Türklere kadar uzandığı yargısında ulaşılmıştır. Nitekim eski Türklerde kadınların erkeklerle birlikte devlet yönetimine katıldığı, uluslar arası anlaşmalara imza attığı ve savaş meydanlarında at üstünde kılıç salladığı, bazı kaynakların anaerkil, bazı kaynakların ise feminist toplumlar olarak nitelendirdiği bir toplum yapısı göze çarpmaktadır. İster anaerkil olsun ister feminist olsun her iki toplum yapısında da Türk Kadınının değerli ve saygıdeğer bir konuma sahip olduğu su götürmez bir gerçektir. Ne var ki Türklerin İslamiyet'i kabulü ve bununla birlikte Arap ve Fars kültürlerinin etkisinin toplumda hissedilir derecede artış göstermesinin Türk toplumu üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve toplumun ataerkil bir külte bürünmeye başladığı görülmüş ve bu değişimin toplumda kadınların değersizleşmesine ve ikincil bir konuma düşmesine neden olduğu saptanmıştır. Osmanlı Devleti'nin çağa uydurmak adına bir dizi değişikliğe gittiği Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinin de etkisiyle Türk kadını, Osmanlı Dönemi'nde dergi ve gazeteler çıkararak, dernekler kurarak sesini duyurmaya ve kaybetmiş olduğu hakları elde etme mücadelesine başladığı görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin çöküşüyle birlikte yeni bir rejim olan egemenliğin halka dayalı olduğu cumhuriyet rejiminin benimsenip Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu 1923 yılından 1935 yılına kadar olan dönemi kapsayan süreçte, Osmanlı'nın son demlerinde ekonomik sorunlar ve yaşanan savaşların da etkisiyle kan kaybeden kadın dernekleri, yeniden hayat bulmaya başlamış ve kabul edilen bazı kanunlarla Türk kadınlarına yeni bir soluk getirilerek çağdaş ve modern bir "Cumhuriyet Kadını" profili oluşturulmaya çalışılmış, kadın hakları hukuki güvence altına alınarak toplumda kadın varlığı ve kadın sesi görünür

kılınmaya başlanmıştır. 1940'lardan 1960'lara kadar olan dönem, kadın hareketi açısından önemli bir gelişme yaşanmadığı için ölü bir dönem olarak değerlendirilmiştir. 1980'li yılların erken dönemleri kadın hareketi için bilinç yaratma ve bilinç yükseltme evresi olduğu ve daha sonraki dönemlerde aktivist bir hareketin oluşmaya başladığı görülmüştür. Bu bağlamda, kadın konusu yeniden hayat bulmuş, dönemin gazete, dergi, radyo ve televizyonlarında adından sıkça söz ettirmiştir. 1990'lı yıllar, kadın hareketinin giderek kurumsallaşmaya ve köklenmeye başladığı bir dönem olarak saptanmış ve kadın hareketinin bu kurumsallaşma dönemi 2000'li yıllarda ivme kazanarak devam ettiği belirlenmiştir.

Dünyada ve Türkiye'de bu şekilde bir seyir izleyen kadın hareketine somut bir örnek oluşturabilmek adına üçüncü bölümde, Tekirdağ ili baz alınarak gerçekleştirilen bir alan araştırmasına yer verilmiştir. "Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ, Tekirdağ'da Kadının Konumu Ve Tekirdağ'da Kadın Hareketi" adlı bu bölümde öncelikle alan araştırmasının amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları belirlenmiş, evren ve örneklemi tanımlanarak araştırmanın ana hatları çizilmiştir. Tekirdağ'daki kadın hareketinin analizine geçmeden önce Tekirdağ ili tarihi yapısı, nüfusu, kentleşme ve göç oranı, eğitim ve sosyo-kültürel yapısı, ekonomik yapısı ve çalışma hayatı ele alınmış şehir hakkında genel bir bilgi verilmeye çalışılmıştır. Daha sonraki bölümlerde Tekirdağ kadınının konumuna değinilmiş, Tekirdağ'daki kadın hareketi, çıkarılan dergiler ve kurulan derneklerin ve kadın adına yapılan proje ve faaliyetlerin incelenmesiyle analiz edilmiştir. Bu bağlamda kadın derneği, platform, vakıf, meclis, kurul, komisyon vb. kurum ve kuruluşlar olmak üzere toplam 33 kurumla görüşme sağlanmış, odak grup toplantısı ve derinlemesine görüşmelerde 100 kişi ile bir araya gelinmiştir. Alan araştırmasının sonucu, Tekirdağ'ın, Türkiye'nin diğer bölge ve şehrine göre aydın ve refah seviyesin iyi düzeylerde seyrettiği bir şehir olduğu, Tekirdağ'da kadına değer verildiği ve kadınların özgürce sosyo-ekonomik ve kültürel hayata katılabildiği ve Tekirdağ'daki kadın örgütlenmesine uygun bir zeminin bulunduğu yönündedir. Nitekim Tekirdağ'da ilk kadın derneği olan Türk Kadınlar Birliği'nin 1954 yılında kurulmasının ardından Tekirdağ'daki kadın derneklerinin ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşların sayısı gün geçtikçe çoğalmıştır ne var ki bu dernek ve kurumların ortak hareketi yok denecek kadar

azdır. Süleymapaşa Belediyesi Başkan Yardımcısı Gülferah Dinç Güral, 2016 yılı 8 Mart etkinlikleri kapsamında belediye adına neler yapılabilir düşüncesinden yola çıkarak Tekirdağ'daki tüm kadın derneklerini, yönetiminde kadınların söz sahibi olduğu ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşları bir araya toplayan *"Süleymanpaşa Kadın Platformu"* nu kurmuş ve Tekirdağ'da kadın hareketi adına büyük bir başarıya imza atmıştır. Son olarak yönetiminde çoğunlukla kadınların yer alması nedeniyle platforma İyi Parti'nin dâhil edilmesiyle, Süleymanpaşa Kadın Platformu 21 üye sayısına ulaşmıştır. Ne var ki Süleymanpaşa Kadın Platformu'nun etkinliklerinin sadece 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü ile sınırlı kalması ve platforma kadın dernekleri ve kadın adına çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşların yanı sıra kadın konusunda aktif bir çalışması olmamasına rağmen birkaç kurumun üye olması ve asıl çalışma alanları kadın olan birkaç derneğin platformda yer almaması topluluğun etkin ve verimli bir çalışma ortaya koymasını etkileyen faktörlerdendir. Kadınların aydın olması, okuma-yazma oranının yüksek olması, şehrin refah seviyesinin iyi düzeylerde seyretmesi gibi faktörler Tekirdağ'da dernekleşmeye zemin hazırlamıştır. Kadın derneklerinin oldukça çeşitlilik arz ettiği Tekirdağ'da, güçlü ve etkin bir kadın hareketinin oluşabilmesi için uygun zeminin bulunmasına rağmen, bu derneklerin ve diğer kurum ve kuruluşların bir araya gelerek ortak hareket edebilme noktasında tam bir başarı elde edememiş olması, her ne kadar dernek ve diğer örgütler kendi içerisinde başarılı olmuş olsa da Tekirdağ'daki kadın hareketinin ayrık, bölünmüş ve güçsüz bir görünüme bürünmesine neden olmuştur.

Tekirdağ kadın örgütlenmelerindeki temel amaç Atatürk İlke ve İnkılâpları sayesinde kazanılan hakları korumak, kadının sosyo-kültürel, ekonomik ve toplumsal hayata katılımını sağlamak, kadınların her türlü sorunlarına çözüm üretebilmek ve kadınların hayatlarını daha yaşanabilir kılmaktır. Bu bağlamda pek çok faaliyet ve proje üreten kadın örgütlenmelerinin asıl faaliyet alanının kadın olmasıyla birlikte zaman zaman çocuk, yaşlı ve engelli bireylere yönelik projeler ürettikleri de görülmektedir. Yapılan bu faaliyet ve projeler kadın örgütlenmelerinin yönetim kurulu ile belirli aralıklarla düzenlenen toplantılarında karara bağlanmaktadır. Bir başka deyişle kadın örgütlenmelerindeki karar mekanizmasının yönetim kurulu

olduğu, üyelerin ise yönetim kuruluna göre geri planda kalan pasif bir profil sergilediği görülmektedir. Örgütlenmelerdeki yönetim kurulu ve üyeler arasındaki bu kopukluk, üyelerden oluşan birkaç kadının yönetim kuruluna alınması bir çözüm yolu olabilmektedir.

Tekirdağ'daki kadın örgütlenmeleri kendilerini ifade edebilmek ve seslerini duyurabilmek adına özel gün ve haftalar haricinde nadir de olsa ortak hareket ederek eylem, protesto, yürüyüş ve basın açıklamaları gibi yöntemleri benimsemişlerdir. Ne var ki toplumda dernek ve STK gibi kurum ve kuruluşlara duyulan ön yargılar, bu tarz faaliyetlere katılımcı bulma noktasında büyük bir engel teşkil etmektedir. Siyasi ve toplumsal önyargılarla gözleri bağlanan kadınlar bir dernek ya da kuruma üye olmak şöyle dursun yapılan yürüyüşlere katılmaktan dahi korkar olmuştur. Belki de bu yüzden kadın örgütlenmeleri her kesimden kadına ulaşamamaktadır. Kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların aynı anda birden çok derneğe üye olması ve derneklerin hep aynı isim hep aynı yüzlerden oluşması da her kesimden kadına ulaşma noktasında yaşanan sıkıntıları gözler önüne sermektedir.

Birçok kadın derneği ve kadın örgütlenmesiyle bir araya gelinerek yapılan alan araştırmasında *"Derneğinizin/ STK'nın sıkıntı ve sorunları nelerdir? Peki, genel olarak Tekirdağ ele alındığında derneklerin/ STK'ların ne gibi sorunları ön plana çıkmaktadır? Sizce dernekler/ STK' lar hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyuyor?"* sorusunda yola çıkılarak aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Kadın derneklerinin ve diğer örgütlenmelerin bütçesinin olmaması ve bu bağlamda faaliyet alanlarının kısıtlanması.
- Kadın derneklerinin ve diğer örgütlenmelerin kendilerinin ait bir yerin olmaması ve çoğunun maddi imkânsızlıklara rağmen kira ödemek zorunda kalmaları,
- Siyasi ve toplumsal önyargılar ve mahalle baskısına maruz kalma,
- Halk arasında bilinmeme, yanlış tanınma,
- Yapılan etkinliklere katılımın az olması,
- Üye bulma sıkıntısı ve üye olanların aktif bir üye olmaması,
- Yaş ortalamasının fazla olması ve genç nüfusa ulaşamama,

- Çoğu derneğin kendi özeleştirisini yapmaktan kaçınması,
- Dernek üyelerinin hep aynı yüzlerden oluşması, Tekirdağ'daki kadın hareketinin dernekler olarak ele alındığında kısır bir döngüden oluşması,
- Özellikle kadın derneklerinde yer alan kadınların az bir kısmı da olsa kadın ve kadın hareketi konusundaki bilgisizliği ve bu alanlara olan ilgisizliği,
- Özellikle kadın derneklerinin bütçe sağlamak adına kahvaltı, yemek, kermes, gezi vb. etkinlikle yönelerek asıl amaçları olan kadın konusundan uzaklaşmaları,
- Kadın derneklerinin çeşitli nedenlerden dolayı birlikte hareket edememesi…

Tekirdağ'da kadın dernekleri ve kadın örgütlenmelerinin sıkıntı ve sorunları bu şekilde sıralanırken *"Size göre Tekirdağ'da kadınların başlıca sorunları nelerdir?"* sorusu sorulduğunda elde edilen bulgular şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınların işsiz olması,
- Ekonomik özgürlüklerinin olmaması,
- Eğitim sorunu,
- Taciz-tecavüz ve şiddet olaylarının günden güne artması ve gizli tutulması,
- Kadınların koca baskısı altında olması,
- Kadınların yönetici kadrolarında yer alamaması,
- Çalışan kadınların çocuklarını bırakabilecekleri ücretsiz bir kreş ya da yuvanın olmaması,
- Kadının aile içerisindeki rolünün eş ve anne gibi toplumsal ve sosyal hayata katılımını engellemesi,
- Kadın-erkek arasındaki adaletsiz rol dağılımı,
- Kadının bir birey olabilme sıkıntısı,
- Kadının toplumda ikinci planda görülmesi,
- Toplumun kadın sorunlarına olan duyarsızlığı,
- Kadınların kendilerini güvende hissetmemesi,

Kadın dernekleri ve kadın örgütlenmelerinin yaşadığı soru ve sorunların yanı sıra Tekirdağ kadının maddi ve manevi sorunları Tekirdağ'daki kadın hareketini

zayıflatan kırılma noktalarını oluşturmaktadır. Her alanda olduğu gibi bu alanda da sorunların varlığı bir çözümün gerekliliğini hissettirmektedir. Bu bağlamda *"Tekirdağ'da daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi için neler yapılabilir?"* sorusu akıllara gelmektedir. Kadın örgütlenmelerinde yer alan kadınların bu soruya vermiş oldukları cevaplar ve çözüm önerileri şu şekildedir:

- Her kesimden kadına ulaşılmalı,
- Derneklerin ve kadın adına çalışmalarda bulunan diğer kurum ve kuruluşların *"kadın"* paydasında buluşarak ortak hareket edebilmeleri sağlanmalı,
- Sosyal sorumluluk projelerine daha çok ağırlık verilmeli,
- Kadınlar her alanda eğitilmeli bu bağlamda bilgilendirme konferans ve toplantıları arttırılmalı,
- Derneklerin ve diğer örgütlerin faaliyetleri özel günlerle sınırlı kalmamalı,
- Daha genç ve daha dinamik oldukları için genç kadın konusunda eğitilmeli ve kadın örgütlenmeleri içerisinde yer almaları teşvik edilmeli,
- Kadın sorunlarına karşı duyarsız bir tavır takınan toplumun eğitilmesi,
- Kadınlar maddi özgürlüklerini kazanarak eril baskıdan kurtulmalı, bu bağlamda kadın istihdamı arttırılmalı,
- Kadın konusunda siyasi partiler ve siyasi partilerin kadın kolları projeler üreterek dernek ve STK'ları cesaretlendirmeli,
- Kadın sorunu eğitimsiz erkeklerden kaynaklandığı için erkekler de eğitilmeli,
- Boşanan kadınlara maddi, manevi ve psikolojik anlamda destek sağlayabilecek bir derneğin açılması,
- Kırsal kesimdeki kadınlara yönelik çalışmalar arttırılmalı,
- Medyada sürekli tacize uğrayan ve cinayete kurban giden kadınlara yerilmektedir bu da toplumda kadının zayıf ve başkalarının korumasına muhtaç bir profil ile algılanmasına neden olmaktadır. Bu algıyı kırabilmek ve kadınların kendi güçlerinin farkına varabilmelerini sağlamak ve onları cesaretlendirmek adına güçlü, başarılı ve lider kadın örneklerinin ön planda yer alması sağlanmalı,
- Dernek ve STK gibi gönüllülük arz eden kurum ve kuruluşlara katılımı engelleyen siyasi, toplumsal ve ekonomik önyargılar kırılmalı,

- Dernek ve diğer örgütlenmelere çalışacak alanların yaratılması,
- Resmi kurumlarca dernekleşmenin önü açılmalı ve dernek hayatında iyileştirilmeye gidilmeli,
- Her mahallede kadınların çocuklarıyla gidip vakit geçirebileceği sorunlarına çözüm bulabileceği kadın lokalleri açılmalı,
- Tekirdağ kadın dernekleri ve kadına yönelik çalışmalarda bulunan A'dan Z'ye tüm kurum ve kuruluşların yer aldığı sosyal medya sayfaları ve e-mail grupları gibi ortak iletişim ağlarının kurulması…

Tekirdağ kadın hareketinin daha etkin ve daha başarılı bir hareket olabilmesi adına verilen bu cevaplara ek olarak kadın örgütlerinde yer alan kadınların, kadın ve kadın hareketi konusunda bilgilendirilmesi, özellikle kadın derneklerinin kendi faaliyet alanlarını ve yapmış oldukları projeleri gözden geçirerek kendi öz eleştirilerini yapmaları gerektiği eklenmelidir. Kadın hareketinde bulunmanın yanı sıra bu hareketin tarihin tozlu sayfalarına gömülmesini engellemek adına kadın yazımı hayati bir önem taşımaktadır. Tekirdağ'da 1954'lü yıllardan günümüze kadar süregelen uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Tekirdağ kadın hareketi geçmişin unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılabilmek adına yazıya dökülmeli, kayıt altına alınmalıdır. Bu harekete katılan kadın dernekleri başta olmak üzere kadın ve kadın hareketi adına katkı sağlayan her kurum ve kuruluş kendi faaliyet raporlarını hazırlamalı, imza atmış oldukları projeleri, yayınlamış oldukları yazıları, sunmuş oldukları bildirileri, fotoğrafları, açılan sergileri, düzenlenen sempozyumları, konferansları ve eğitimleri, yapılan basın açıklamalarını, eylem ve protestoları, yürüyüşleri kayıt altına almalıdır. Tekirdağ'daki tüm dernek ve diğer örgütlerce kayıt altına alınan bu bilgi ve belgeler, kitap ve yayınlar bir merkez altında toplanarak bir "Tekirdağ Kadın Kütüphanesi" oluşturulmalıdır. Tekirdağ'da kadın ve kadın hareketinin akademik anlamda nabzını tutan Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi bu anlamda öncü rol oynayabilir. NAKSAM bünyesi altında bir *"Tekirdağ Kadın Kütüphanesi"* oluşturulabilir. Tekirdağ'da kadın ve kadın hareketi adına ne varsa her bir kayıt ve belgeyi koruma altına alınarak, NAKSAM, Tekirdağ'daki kadın hareketinin tarihi bir kayıt merkezi haline gelebilir.. Bu anlamda Türkiye'de oldukça başarılı projelere imza atan Kadın

Eserleri Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi rol model olarak almak Tekirdağ kadın hareketi adına başarılı sonuçlar doğurabilir.

KAYNAKÇA/ BİBLİOGRAFYA

Kitaplar

Abadan Unat, Nermin, "Social Change and Turkish Women", Nermin Abadan Unat (der.), Women in Turkish Society, E.J.Brill, Leiden, 1981.

Acar Savran, Gülnur, *Kadının Görünmeyen Emeği (1.Baskı),* Kardelen Yayınları, İstanbul 1992.

Akkent, Meral, Osmanlı Büyükannelerin Feminist Talepleri, Kadın Hareketinin Kurumsallaşması Fırsatlar ve Rizikolar, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Metis Yayınları, İstanbul, 1994.

Altınbaş, Deniz, "Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm", *İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2006.

Altun Meriç, Feyza, *Kadının Fenni*, İnkılâp Kitabevi, 2015.

Arat, Necla, *Feminizmin ABC'si*, 1991.

Arıkoğlu Ündücü, Cemile ve Fahri Türk, Kamu Hayatında Kadın, Türklük Bilimi Araştırmaları, 31.sayı, Ankara, 2012.

Aydın, Ahmet Hamdi, *Yönetim Bilimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

Beauvoir, Simone de, *İkinci Cins*, Çev: Bertan Onaran, Payel, Çağdaş Kadının Kitapları Dizisi, 1993.

Berktay, Fatmagül, *Politikanın Çağrısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.

Berktay, Fatmagül, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınları, İstanbul 2014.

Berman, Marshall, (1994) Katı Olan Her şey Buharlaşıyor, Çev. Ümit Altuğ-Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul.

Bloch, M., La Societe Feodale, Paris, A.Michel, 5.baskı, 1968.

Bilim, Cahit, "Çağdaş Dünya Tarihi", *Açıköğretim Fakültesi Yayınları*, Eskişehir 1999.

Binici, Özer, Yeni Toplumsal Hareketler ve Feminizm, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Bora, Aksu ve Asena Günal, *90'larda Türkiye'de Feminizm*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Boztekin, Nihal, Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin 25 Yılı, Toplumsal Tarih, 268.Sayı, 2016.

Boulding, Elise, "The Underside of History", *A View of Women Through Timei Boulder(Colorado)*, Westview Press, 1977.

Çaha, Ömer, "Türkiye'de Kadın Hareketi Tarihi: Değişen Bir Şey Var mı? (The History of Women Movement in Turkey)", *Kadın Bienali Ekinlikleri Çerçevesinde Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*, İstanbul 2001.

Çakır, Serpil, *Erkek Kulübünde Siyaset,* Versus Yayınevi, İstanbul, 2014.

Çakır, Serpil, Necla Akgökçe, *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1996.

Çakır, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul 2011.

Çakır, Serpil, "Feminizm Ataerkil İktidarın Eleştirisi", *Siyasal İdeolojiler: 19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.

Çetinel, Emine, *Feminist Teori: Yönetim ve Organizasyon Alanına Eleştirel Bir Yaklaşım,* Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.

Demirdirek, Aynur, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, Ayiizi Yayınları, Ankara 2011.

Doğramacı, Emel, *Türkiye'de Kadınının Dünü ve Bugünü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.

Ediz, Zerrin, *Kadınların Tarihine Giriş*, 1995.

Erbil, Pervin, *Kibele'den Pandora'ya Kadının Tarihsel Yenilgisi*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2016.

Faroqhı, Suraıya, 18.Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet, Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, Madeline C.Zılfı, Tarif Vakfı Yurt Yayınları, Çev: Necmiye Alpay, İstanbul, 2000.

Featherstone, M., *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, 1996.

Flynn, Elizabeth A., *Emergent Feminist Technical Communication*, Technical Communication Quarterly, Cilt 6.1997.

Galip, Ali, "Bilge Kadının Katli- Cadı Avı" , Cadılığın Tarihi Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli, Kalkedoon Yayıncılık, Luis Martin Çev:Barış Baysal, İstanbul, 2009.

Gelb, J., *Feminism and Politics,* University of California Press, 1989.

Gökalp, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, Kamer Yayınları, İstanbul, 1996.

Gök, Fatma, Türkiye'de Eğitim ve Kadınlar, Şirin Tekeli, 1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Göle, Nilüfer, *Modern Mahrem*, Metis Yayınları, İstanbul 2014.

Gültepe, Necati, *Türk Kadın Tarihine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013.

Güriz, Adnan, *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2011.

Güvenç, Bozkurt, İnsan ve Kültür, Boyut Yayın Grubu Araştırma Dizisi, 2016.

Hooks, Bell, *Feminizm Herkes İçindir*, Bgst Yayınları, İstanbul 2016.

Imber, Colin, Kadınlar, Evlilik ve Mülkiyet: Yenişehirli Abdullah'ın Behcetü'l- Fetava'sında Mehr,. *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, İstanbul, 2000.

İhsan, Ahmet, *Matbuat Hatıralarım*, İstanbul, 1931.

İlin, M. ve E.Segal, *İnsan Nasıl Oldu*, Cilt 1, Hür Yayınevi, 1975.

Kadıoğlu, Ayşe, *Cumhuriyet İradesi ve Demokrasi Muhakemesi*, İstanbul 1999.

Kandiyoti, Deniz, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, Metis Yayınları, İstanbul 2015.

Kandiyoti, Deniz, "Emancipated but Unliberated? Reflections on the Turkish Case", Feminist Studies, 13/2, Yaz 1987.

Kaptan, Prof.Dr. Saim, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Kişisel Yayınlar, 1998.

Kardam, Filiz, Yıldız Ecevit, 1990'ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge, Aksu Bora, Asena Güral, 90'larda Türkiye'de Feminizm, İletişim Yayınları, 2014.

Kıncal, Prof. Dr. Remzi Y., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtımı, 2015.

Koray, Meryem , *"Türkiye'de Kadınlar",* Türkiye'nin Yazı Dizisi-4, Yeni Yüzyıl Kitaplığı.

Kurnaz, Şefika, Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.

Kurnaz, Şefika, *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını,* Eğitim Dizisi, İstanbul, 1996.

Lerner, Gerda, *The Creation of Patriarcy (Ataerkilliğin Ortaya Çıkışı)*, Oxford University Press, 1986.

Mardin, Aslı Davaz, Görünmezlikten Görünürlüğe Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Aksu Bora, Asena Güral, *90'larda Türkiye'de Feminizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Michel, Andree, *Feminizm*, (Çev: Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, 1984.

Moroğlu, Nazan, *Kadınlarımızla Birlikte 10 Yıl*, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Kadın Araştırmaları Derneği (1989-1999), İstanbul, 1999.

Notz, Gisela, *Feminizm*, Çev: Sinem Derya Çetinkaya, Phoenix Yayınları, Ankara 2012.

Oflaz, Kenan, Atatürk ve Üç Kemaller Diyarı "Fetihler Ufku" Tekirdağ, Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi, 2017.

Persentili, Nurşen, *Türk Kadınlar Birliği 1923-2013 Doksan Yıllık Mücadele*, Karınca Yayınları, Ankara 2013.

Rassam, Amal, "Towards a Theoretical Framework for the Study of Women in the Arab World", *Social Science Research and Women in the Arab World*, UNESCO, Paris 1984.

Robert Sözlüğü, 1978.

Rowbotham, Sheila, *Yeni Bir Çağ Hayali Yirminci Yüzyılı Yaratan Kadınlar*, Çev: Suğra Öncü, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Salman, Jean Michel, "Cadılar" Kadınların Tarihi Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları Cilt III, s.422-425, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Sancar, Serpil, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

Sayar, Mustafa H., Eski Çağlarda Tekirdağ, Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ, Uluslar arası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri 26-27 Mart 2015, Namık Kemal Üniversitesi.

Strachey, Ed. Ray, *Our Freedom and Its Results*, Hogarth Press, Londra, 1936.

Tekeli, Şirin, 1980'ler Türkiyesi'nde Kadınlar, Şirin Tekeli, *1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

Tekeli, Şirin, *1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

Tekin, Ayşe, "Tanrıçalar ve Kadın Belleği", *İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2006.

Tekin Önür, Huriye, Ortaçağda Türk Kadınının Sosyal Konumunu Etkileyen Bazı Faktörler, *Ortaçağda Kadın,* Altan Çetin, Lotus Yayınevi, 2011, Ankara.

Tillion, Germaine, *Origines Prehistoriques De La Condition Des Femmes En Zones Civilisees,* Revue Internationale Des Sciences Sociales, 1977.

Toprak, Zafer, "Halk Fırkası'ndan Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası", Tarih ve Toplum, 9/51, Mart 1988.

Toprak, Zafer, *Şirin Tekeli ve Feminizmi Düşünmek*, Toplumsal Tarih, 283.sayı, 2017, İstanbul.

Toprak, Zafer, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm(1908-1935),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2015.

Tuncel, Metin, *Türkiye'de Kıyı Taraçaları Üzerinde Kurulan Şehirler: Tekirdağ Örneği,* Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ, Uluslar arası Tekirdağ Sempozyumu Bildirileri 26-27 Mart 2015, Namık Kemal Üniversitesi.

Turan, Osman, Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, İstanbul, 1969.

Uhlig, Helmut, *Avrupa'nın Anası Anadolu*.

Yaraman, Ayşegül, *Resmi Tarihten Kadın Tarihine,* Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Zihnioğlu, Yaprak, *Kadınsız İnkılâp*, Metis Yayınları, İstanbul 2013.

Yükseklisans Tezleri, Dergiler, El Kitapları ve Diğer Yayınlar

Açık Muhabere-İhtar", 12 Mart 1918, no.165.

Aile, Aile, 17Cemaziyelahir 1297, (27 Mayıs 1880).

Atatürkçü Düşünce Derneği Tekirdağ Şubesi 31 Ocak 2016-28 Ocak 2018 Tarihleri Arası Çalışma Raporu.

Bilmiş, H. O., 1988-1990 Yıllarında Dünya Değişirken Türkiye'de Sosyalist Feminizme Kaktüs'ten Bakmak, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006 .

Cihangir, Sacide, "Dünyamız İçin", 21 Eylül 1329, no.110.

59 Haber Tekirdağ adlı yerel gazete.

Hakkı, "İfade", Demet 1 (17 Eylül 1324/30 Eylül 1908):16.

"Havadis-i Dünya", 20 Temmuz 1329, no.101.

İclal, Nazife, "Donanmayı Unutmamalıyız", no.76, 18 Haziran 1329, s.2-3, "Donanmayı Unutmamalıyız", 28 Haziran 1329.

"İki Söz", Kadınlar Dünyası, Teşrin-i Sani 1330.

KADEM El Kitapçığı.

KADER, *Kadın Yurttaşın El Kitabı*, Akyol Matbaacılık, İstanbul.

"Kadınlar Dünyası" imzasıyla, "Avrupa Matbuatı Sebebiyle", 17 Nisan 1329.

"Kadınlar Dünyası" imzasıyla, 14 Temmuz 1329, no.100.

Kadınlık, "Mesleğimiz", Kadınlık 1 (8 Mart 1330/ 21 Mart 1914)

Keçeciler, Zekiye, "Evrak-ı Varide: Efendim", 12 Nisan 1329, no.9.

Mevlan, Ulviye, Düşünüyorum, 2 Mart 1918.

Süleymanpaşa Belediye Haber Eki Kadın.

"Tahdis'i Nimet-Tayin-i Meslek", Hanımlara Mahsus Gazete 1(19 Ağustos1311/Ağustos 1895).

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015, 12.05.2016.

T.C.BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü El Kitapçığı.

TCK DÖRDÜNCÜ FASIL, GEÇEN FASILLAR ARASINDA MÜŞTEREK HÜKÜMLER Madde 438.

Uluçay, Çağatay, Harem II, TTK Yayınları, Ankara, 1971.

Üç Kemaller Diyarı Tekirdağ

Zeynep Direk, Felsefe Vakti Programı, Feminizm: Simone de Beauvoir, İTÜ Radyosu.

Women 2000, No:2, 1989.

İnternet Kaynakları (Makaleler, Gazete ve Haberler…)

Acar Savran, Gülnur, Feminizm, http://www.sosyalistfeministkolektif.org/webyazilari/feminizm/feminizm/, 15.06.2016.

Akıcı Tayanç, Dilek, Modernizm ve Postmodernizmin Kadın Kimliği Üzerindeki Etkisi,

http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=1047.

Albıstanlıoğlu, Tulga, "Anadolu Uygarlıkları Ders Notları", file:///C:/Users/toshiba/Downloads/165e46e4aaef6a3099ed7bb7e2745289.pdf, 13.05.2016.s.1.

Atatürk Büstü ve Kütüphane Açıldı, http://www.marmarahaber.com.tr/haber/19677/ataturk-bustu-ve-kutuphane-acildi.html, 18.06.2018.

Atatürk ve Tekirdağ, http://www.trakyanet.com/index.php?option=com_content&view=article&id=5:ataturk-ve-tekirdag&catid=13&Itemid=163, 01.06.2018.

Avcı, Naz, Kadının Tarihsel Yenilgisi, s.1-2, http://blog.milliyet.com.tr/kadinin-tarihsel yenilgisi/Blog/?BlogNo=277038, 14.07.2016.

Baba Beni Okula Gönder Kampanyası Resmi Sitesi, www.bbog.org, 19.06.2018.

Cezaevindeki Kadınlara Destek Projesi, http://naksam.nku.edu.tr/CezaevindekiKad%C4%B1nlaraDestekProjesi/fotografgalerisi/m/6044/6671/0, 20.06.2018.

Derya, Ciran, Süfrajet, http://sendika13.org/2016/02/sufrajet-yuzyilin-kadin-hareketi-ciran-derya-dunyalilar-org/, 09.04.2016.

Donovan, Josephine, Feminist Teori, https://alissonmac.wordpress.com/2015/05/25/josephine-donovan-2014-feminist-teori-istanbul-iletisim-yayinlari/.

Eğitim İş Kongresinde "Laiklik" ve "Cumhuriyet" Vurgusu, http://www.habertrak.com.tr/egitim-is-kongresinde-laiklik-ve-cumhuriyet-vurgusu-h11124.html, 16.05.2018.

Eliçalışkan, Murat, Tekirdağ Ekonomik Faaliyetler, http://www.cografya.gen.tr/tr/tekirdag/ekonomi.html, 27.05.2018.

Emma Watson'ın Birleşmiş Milletler'deki He for She Konuşması (UN Women 2014), https://amara.org/en/videos/39Bt6wdBpRXD/tr/820409/, 17.05.108.

Erge, Fatih, Hakkımızda, http://www.59haber.com/, 04.06.2018.

Feminizm Nedir? Feminizmin Tarihi, Kökeni ve Türler, http://www.uzmanportal.com/feminizm-nedir-feminizmin-tarihi-kokeni-ve-turleri.html/, 15.03.2016.

Feminizm ve Kadın, http://www.sevde.de/Fikhi/F/feminizm_ve_kadin.htm

Feminist Theory Examining Branches of Feminism, http://www.amazoncastle.com/feminism/ecocult.shtml, 15.05.2016.

Gender Diversity, Mesleki ve Teknik Eğitimde Cinsiyet Eşitliği ve Çeşitlilik, www.gender-and-diversity.eu, 05.11.2017.

Göl, Melahat, "Neolitik", https://www.academia.edu/8749627/Neolitik, 14.07.2016, s.1-2.

Güleroğlu, Anibal, Diren! Gücünün Yettiği Yere Kadar…, http://www.siyasetgundemi.com/?pnum=550&pt=Diren, 05.04.2016.

Gürsoy, Furkan, İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadın, http://www.tuicakademi.org/islam-oncesi-turk-toplumunda-kadin/**,** 04.05.2017.

Hanımeli Pazarı Açıldı, http://www.tekirdag.bel.tr/eski_haber/2290, 15.05.2018.

Hastürk, Dr. Türkan, 2016 Yılı Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Komisyonu, http://www.tto.org.tr/komisyon/7, 17.06.2018.

HeforShe Kampanyası Türkiye'de, https://m.bianet.org/bianet/kadin/162809-heforshe-kampanyasi-turkiye-de, 14.04.2018.

İstanbul Sözleşmesi Almanya'da Yürürlüğe Girdi, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/istanbul-sozlesmesi-almanyada-yururluge-girdi-40727974, 14.04.2018.

İstanbul Sözleşmesi Nedir? https://bianet.org/1/85/186497-istanbul-sozlesmesi-nedir, 14.04.2018.

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi(CEDAW), http://www.kadinininsanhaklari.org/programlar/savunuculuk/ulusal-duzeyde-savunuculuk/kadina-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-cedaw/,14.04.2016.

Kadınla Geleceğe Sempozyumu, http://naksam.nku.edu.tr/Kad%C4%B1nlaGelece%C4%9FeSempozyumu/fotografgalerisi/m/6044/20340/0, 20.06.2018.

Kadın Kimseye Ait Değildir, http://www.habertrak.com.tr/kadin-kimseye-ait-degildir-h15754.html, 18.06.2018.

"Kadının Adı Var!" Çalıştayı İçin İlk Toplantı Yapıldı, http://www.tto.org.tr/haber/2435, 18.05.2018.

Karabat, Ayşe, 10 Soruda G20, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/10-soruda-g-20, 15.06.2016.

Karaca, Elif, Erkekler Erkekliklerini Sorguluyor, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/387888/_Erkekler_erkekliklerini_sorguluyor_.html, 15.05.2016.

KASAİD Çorlu Şubesi Resmi İnternet Sitesi, http://www.kasaidcorlu.com/, 17.05.2018.

Kendirci Uğurman, Sema , Tarihçe, www.turkkadinlarbirligi.org., 22.08.2018.

Kılıç Vappreau, Pınar, Türkiye'nin Yaşamak ve Çalışmak İçin En İyi 10 İli, https://www.paradurumu.com/foto-galeri/ev-almak/turkiyenin-yasamak-ve-calismak-icin-en-iyi-10-ili-galeri-2703, 27.05.2018.

Mavi, İbrahim, Modernizm, https://ibrahimmavi.wordpress.com/2012/02/18/modernizm/

Madenlioğlu, Öykü, "Feminizm Türlerinin Toplumsal Cinsiyet Kavramına Bakışı", https://prezi.com/wr42gwezhgda/feminizm-turlerinin-toplumsal-cinsiyet-kavramna-baks/#, 13.05.2016.

NAKSAM Müdürü Doç. Dr. Gülen Özdemir, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Dr.Fatma Betül Sayan Kaya'nın Davetiyle Düzenlenen İstişare Toplantısına Katıldı, http://naksam.nku.edu.tr/naksam.

Platform Tekirdağ yürütmesi, kadınlarla söyleşide buluştu, http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/haberler/2157/platform-tekirdag-yurutmesi-kadinlarla-soyleside-bulustu, 17.05.2018.

Pekşen, Ali, Cadı Kültü ve Ortaçağda Cadı Avı, http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi137/ali.peksen.137.html, 04.04.2016. s.2-11.

Polatlı, Ahmet, Türklerin İslamiyet'i Kabulü, https://www.makaleler.com/turklerin-islamiyeti-kabulu, 12.01.2017.

Saydan, Berivan, "İlkçağlarda Kadının Toplumdaki Yeri Sanatla İlişkisi", http://ozgurgenclik.org/ilk-caglarda-kadinin-topumdaki-yeri-ve-sanatla-iliskisi/, 14.05.2016.

Süleymanpaşa Belediyesi Resmi İnternet Sayfası, https://www.suleymanpasa.bel.tr/, 20.06.2018.

Süslü Egsoz Kadın Motosiklet Kulübü'nden Sosyal Sorumluluk, https://canakkale.com/haber/bolgesel/suslu-egzoz-kadin-motosiklet-kulubu, 18.06.2018.

Swale, Jessica, Blue Stockings: A Play About Women's Education Rights in England(Mavi Çoraplar: İngiltere'de Kadınların Eğitim Hakları Üzerine Bir Oyun) Çev: Yrd. Doç. Dr. Nagihan Haliloğlu, http://kadinarastirmalari.kadem.org.tr/mavi-coraplar-ingilterede-kadinlarin-egitim-haklari-uzerine-bir-oyun/.

Tekirdağ Barosu Kadın Hakları Barosu'ndan Aile Hukuku Semineri, http://www.sanalbasin.com/tekirdag-barosu-kadin-haklari-barosundan-aile-hukuku-semineri8884903/, 17.06.2018.

Tekirdağ Barosu Resmi İnternet Sayfası, http://www.tekirdagbarosu.org.tr/HaberDuyuru?Kadina_Yonelik_Siddet_ve_Bosanma_Hukuku_Konulu_Panel...&=161, 17.06.2018.

Tekirdağ'da Kadına Şiddet Protesto Edildi, https://www.tekirdagnethaber.com/tekirdagda-kadina-siddet-protestosu-13002/, 17.05.2018.

Tekirdağ'da Karadeniz Yayla Şenlikleri Başladı, http://www.59haber.com/haber/tekirdagda-karadeniz-yayla-senlikler-basladi--8947.html, 17.06.2018.

Tekirdağ Okuma-Yazma Oranında Türkiye İkincisi, http://www.tekirdag.bel.tr/haber/14306, 16.05.2018.

Tekirdağ Polis Eşleri Derneği, http://tekirdag.polisesleridernegi.org.tr/sayfa.php?a=578, 25.06.2018.

Tekirdağ 'Süslü Egzoz Motosiklet Kulübü' Kadınları Meme Kanserine Dikkat Çekti, https://www.haberler.com/tekirdag-suslu-egzoz-motosiklet-kulubu-kadinlari-10160585-haberi/, 18.06.2018.

Tekirdağ'da Yerel Ürünleri Tanıtacağız, http://www.avrupagazetecilik.com.tr/tekirdagda-yerel-urunleri-tanitacagiz.html, 12.05.2018.

Tekirdağ Tabip Odası Kadın Hekimlik Komisyonu, https://tekirdagyenihaber.com/tekirdag-tabip-odasi-kadin-hekimlik-komisyonu/, 18.05.2018.

Tekirdağ Tarihi, Tekirdağ Belediyesi, http://www.tekirdag.bel.tr/tekirdag/tarih, 15.11.2017.

TOBB Tekirdağ Kadın Girişimciler Kurulu, http://tekirdagkadingirisimcilerkurulu.blogspot.com/, 17.06.2018.

Türk Dişhekimleri Birliği, http://www.tdb.org.tr/menu_goster.php?Id=1, 04.05.2018.

Türk Kadınlar Birliği Kadına Şiddete Hayır Dedi, http://www.sanalbasin.com/turk-kadinlar-birligi-tekirdag-kadina-siddete-hayir-dedi-22403731/, 16.06.2018.

Türk Medeni Kanunu'ndaki Değişimler, http://turkmedenikanunakidegisimler.blogspot.com/2011/, 04.06.2018.

Ulusoy, Tolga, "Feminist Kuramın Tarihsel Seyri", https://www.academia.edu/2454253/Feminist_Kuram%C4%B1n_Tarihsel_Seyri, 15.06.2016, s.1.

Üstübeç, Ahmet, Tekirdağ Tarihi, http://www.trakyagazetesi.com.tr/tekirdagin-tarihi-makale,1751.html, 11.12.2017.

Vardar, Müge, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün hüzünlü hikâyesi**,** http://www.gzt.com/hayat/8-mart-dunya-kadinlar-gununun-huzunlu-hikayesi-2624625, 8.03.2017.

Yazar, Ümit, Türkler'de Anaerkillikten Ataerkilliğe Geçiş, www.totemikdil.com, 19.09.2016.

http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR,77778/paleolitik-cag.html, 14.07.2016.

http://globalpse.org/w20-turkiye-neler-getiriyor/,15.06.2016.

Welcome to EQUAL, http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/, 01.01.2018.

https://insanevrimi.wordpress.com/2012/09/28/homo-erectus/

http://yaratilis.com/index.php/neandertaller-insanin-maymunsu-atasidir-iddiasi-bir-sahtekarliktir/

(https://cadiakademisi.tr.gg)

Yapılan Görüşmeler

AKP Kadın Kolları, 16.05.2018 tarihli görüşme.

Atatürkçü Düşünce Derneği, 24.04.2018 tarihli görüme.

CHP Kadın Kolları, 27.04.2018 tarihli görüşme;

Cumhuriyet Kadınları Derneği, 30.05.2018 tarihli görüşme.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, 06.06.2018 tarihli görüşme.

Eğitim İş, 11.06.2018 tarihli görüşme.

Eğitim-Sen, 21.05.2018 tarihli görüşme.

Emekli Öğretmenler Derneği, 13.06.2018 tarihli görüşme.

Engelsiz Yaşam Derneği, 30.05.2018 tarihli görüşme.

İyi Parti, 06.06.2018 tarihli görüşme.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 17.04.2018 tarihli görüşme.

Kadın Girişimciler Kurulu, 02.05.2018 tarihli görüşme.

Kadın Haklarını Koruma Komisyonu, 18.04.2018 tarihli görüşme.

Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Komisyonu, 17.04.2018 tarihli görüşme.

Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği, 16.05.2018 tarihli görüşme.

Karadenizliler Yardımlaşma Derneği Kadın Kolları, 04.05.2018 tarihli görüşme.

Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (NAKSAM), 24.04.2018 tarihli görüşme.

Muhtaç Çocukları Koruma Derneği, 12.06.2018 tarihli görüşme.

Önder Çiftçi Kadın Kolları Yardımlaşma Derneği, 07.06.2018 tarihli görüşme.

Süleymanpaşa Kadın Platformu, 05.06.2018 tarihli görüşme.

Süleymanpaşa Kent Konseyi Kadın Meclisi, 08.05.2018 tarihli görüşme.

Süslü Egsoz Kadın Motorsikletliler Kulübü, 08.05.2018 tarihli görüşme.

Tekirdağ Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi, 07.12.2017 tarihli görüşme.

Tekirdağ Diş Hekimleri Odası, 07.05.2018 tarihli görüşme.

Tekirdağ Lions Kulübü, 14.05.2018 tarihli görüşme.

Trakya Çölyak ve Sağlıklı Yaşam Derneği, 07.06.2018 tarihli görüşme.

Tüm Belediye Memurlar Sendikası (TÜMBELSEN) Kadın Sekreterliği, 15.05.2018 tarihli görüşme.

Türk Anneler Derneği, 21.05.2018 tarihli görüşme.

Türk Eğitim-Sen, 12.06.2018 tarihli görüşme.

Türk Kadınlar Birliği, 17.04.2018 tarihli görüşme.

Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları, 08.06.2018 tarihli görüşme.

Uç Fikir Sanat, 08.06.2018 tarihli görüşme.

Yardımseverler Derneği, 20.06.2018 tarihli görüşme.

EK 1: GÖRÜŞME SORULARI

Trakya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler (Yükseklisans)

Tez Konusu: Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Tekirdağ Örneği

1. Öncelikle biraz sizi tanıyabilir miyiz? Kaç yaşındasınız, eğitim durumunuz nedir? Derneğiniz/ STK'nız ne zaman ve hangi amaçla kuruldu?

2. Uzun bir süredir derneğin/ STK'nın bir üyesi misiniz? Neden böyle bir dernekte/ STK'da yer almak istediniz? Eşinizin, yakınlarınızın veya ailenizin desteği var mı? Bu konuda yaşadığınız olumlu ve olumsuz etkiler nelerdir? Dernekle/ STK ile olan bağlantınızdan sonra günlük yaşantınız değişti mi?

3. Yer aldığınız konumda bir kadın mı yoksa bir birey olarak mı kabul görüyorsunuz? Peki, dernek/ STK içerisinde bulunduğunuz görevden memnun musunuz? Kariyer hedefiniz nedir? Bir gün milletvekili olma düşünceniz var mı?

4. Böyle bir oluşumun içerisinde "kadın" olmanızdan dolayı yaşadığınız avantaj veya dezavantajlar nelerdir? Kadınlar hangi alanlarda eril güce (erkeklere) karşı durmakta zorluk çekiyor?

5. Dernek/ STK olarak hangi kesimden kadınlara hitap ediyorsunuz? Her kesimden kadına ulaşabildiğinizi düşünüyor musunuz? Peki, tek hedef kitleniz kadınlar mı?

6. Dernek/ STK üyesi olabilme şartları nelerdir? Şuan kaç üyeniz bulunmakta? Üye profilinizden (eğitim, yaş aralığı, ekonomik gelir, mahalle…) kısaca bahsedebilir misiniz?

7. Dernek/ STK üyelerinizle ne sıklıkla toplantı yapıyorsunuz, her hafta, her ay? Nasıl bir iletişim ağına sahipsiniz? Odanız var mı? Peki ya telefonunuz?

8. Dernek/ STK başkan ve yönetim kurulu üyelerini nasıl belirliyorsunuz? Karar mekanizmanız nasıl işliyor?

9. Derneğinizin/ STK'nın maddi gelirini nereden ve nasıl sağlıyorsunuz? Bir sponsorunuz var mı?

10. Derneğinizin/ STK'nın sıkıntı ve sorunları nelerdir? Peki, genel olarak Tekirdağ ele alındığında derneklerin/ STK'ların ne gibi sorunları ön plana çıkmaktadır? Sizce dernekler/ STK' lar hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyuyor?

11. Size göre Tekirdağ'da kadınların başlıca sorunları nelerdir? Sizin bu sorunlara bir çözümünüz var mı?

12. Tekirdağ'da kadın hareketi adına ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz? Yürütmekte olduğunuz projeler nelerdir? Kendinizle gurur duyduğunuz, iyi ki yapmışız dediğiniz somut bir projeniz var mı? Diğer kadın dernekleriyle/ STK'lar ile birlikte hareket ediyor musunuz?

13. Bugüne kadar dernek/STK adına başarılı ve başarısız olduğunuz noktalar nelerdir?

14. Tekirdağ kadın hareketinde ne kadar etkili olduğunuzu düşünüyorsunuz? Sizce daha etkin ve daha başarılı bir kadın hareketi için neler yapılmalı?

15. En son okuduğunuz kitabın adını söyler misiniz?